

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 08192

MODNE MENSHN

Rachel Luria

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

רחל לוריא

מצאדנע מענשען

ציוכונגען פון
א. אבראמאווין.

1918 — ניו יארק — תרע"ט

Copyright 1918
by
R. LURIA

מאדנע מענשען

א דאָלדער.

אין אַ נאָכמיטאָג, אין הערבסט, בין איך אַריין אין אַ קאַפּע טרינקען אַ קאַווע. אַ פּולע מענשען האָבען זיך דאָרטען דורכגע-
קעהרט, מען איז אַריין און אַרויס.

ביים אַריינגאַנג איז אַ מיטעליעהרייגער מאַן שמעהן געבליבען, ווי ער וואָלט זיך באַדאַכט צו ער זאָל אַריין אָדער נישט, אין אַ פּלאַץ וואו ס'זיינען דאָ אזוי פיעל מענשען... ער האָט געטראָגען אַ געשפּריצטען אנצוג פון גרוי און שוואַרץ, ווי פעפּער און זאַלץ אויסגעמישט. דאָס פנים איז איהם געווען גרוי און אויסגע-
טריקענט און די שלייפען און באַקען האָבען זיך געצויגען ווי ביי אַ סקעלעט.

ער האָט זיך אַנידערגעזעצט מיר קעגענאייבער און, אז ער האָט אויפגעהאַנגען דאָס היטעל, האָב איך געזעהן, אז דער קאַפּ איז איהם אויך געווען ווי דער אנצוג: פעפּער און זאַלץ אויסגעמישט... ער האָט אין מיין ווינקעל אַ קוק נישט געטאָן, געוואַרט אויף אַ קעלנער און געקוקט שטאַר און טעמפּ אין דער וועלט אַריין, ווי ס'קוקט אַיינער וואָס האָט קיין פונדאמענט און קיין ציעל נישט אין לעבען.

אן אונהיימליכקייט האָט מיך דורכגענומען פון דעם מענשען פון פעפּער און זאַלץ אין דעם הערבסטדיגען נאָכמיטאָג. איך האָב אַ רוף געטאָן דעם קעלנער צו באַצאָהלען און געוואָלט געהן. אז ער איז צוגעקומען האָב איך איהם דערלאָנגט אַ פינף דאָלאַרדיגען, ער האָט אַרויסגענומען אַ פאַק מיט געלט, מיט אַ קעלנערישער ברייטקייט און קנאַקען פון די פינגער מיר אויסגע-

צעהלט פיער איינציגע דאָלאַר און אַ שאַט געטאָן דאָס קליינ-געלט.

ביים צונויפנעהמען דאָס געלט האָב איך דערפיהלט, ווי דער קעגענאיבערדיגער קוקט אויף מיר... עפעס האָט מיך באַוועגט אויפצוהויבען דעם קאַפּ, ווי אַ געהיימער פינגער וואָלט מיר גע-טייטעלט און געזאָגט: „קוק איהם אָן“!...

און איך האָב דערזעהן, ווי ער קוקט אויף מיר און אויף דאָס געלט מיט אויגען, וואָס זיינען איהם שיעור פון קאַפּ אַרויס-געשפּרונגען; זיינע הענט האָבען געציטערט, און איך האָב גע-קראָגען אַ געפיהל, אז אַט-אַט וואַרפט ער זיך אויף מיר, מיט איין האַנט ווערנען און מיט דער אַנדערער כאַפען דאָס געלט... דאָס מויל איז איהם געהאַנגען אָפּען און איך האָב געהערט ווי ער שטאַמעלט עפעס מיט אַ קול, ווי איינער, וועמען מ'האַט לעבעדיג באַגראָבען, בעט זיך מ'זאָל איהם פונ'ם קבר אַרויסנעהמען:

— מיס... אָדער מיסעס... פאַרדאָן! ענטשולדיג...
איך האָב פאַרלאָזען די קאַפע. אָפּגעגאַנגען עטליכע טריט,
האָב איך דערפיהלט אז ער געהט מיר נאָך... איך האָב זיך אויס-געקעהרט צו איהם און איהם אָנגעקוקט.

האַט קיין פאַראיבעל נישט... איך וויל אייך עפעס פרעגען.
— נו, גוט, פרעגט — האָב איך איהם קורץ געענטפערט.
— האָט איהר באַמערקט ווי איך האָב געקוקט אויפ'ן געלט?
— יאָ — האָב איך געזאָגט מיט אַ געמאַכטער רוהיגקייט —
אַבער מיר איז דאָס גאָר נישט אויפפאלענר געווען. אַלע מענשען
האַבען אַ טבע צו קוקען אויף געלט.

— ניין. אויף איין דאָלאַר האָב איך בלויז געקוקט!... און
איך וויל אז איהר זאָלט מיר זאָגען, צו יענער דאָלאַר מיט די דריי
קליינצינקע, קוים באַמערקליכע שפּיצעלאַך אויסגעשוירען, טראָגט
נישט דעם נומער 9539875, פון דער סעריע „קא“ און דעם יאָהר
1899, אַ קליינער „סי“ אין ווינקעל מיט די גאַנץ קליינע ציפערען
456 דערביי? און אויב יאָ? זאָלט איהר מיר דעם דאָלאַר אויס-
בייטען אויף אַן אַנדערען.

— יאָ — האָב איך איהם אָנגעקוקט ערשטוינט — אַלץ שטימט: די ציפער, דאָס יאָהר, אַלץ! נאָט אייך דעם דאָלאַר. ער האָט פאַרשטאַנען מיין בליק און מיר מיט אַ קענען-בליק, גלייך און אויסגעהאַלטען, געענטפערט:

— אָה, ניין, איהר האָט אַ טעות, איך בין ווייט פון משוגע... אויב איהר ווילט אויסהערען אַ מאָדנע, טרויעריגע געשיכטע, וועל איך אייך וואָס דערצעהלען. אז איהר זייט שוין יאָ די יעניגע, ביי וועמען איך האָב דעם דאָלאַר דערזעהן, וועל איך אייך טאַקי דערצעהלען און איהר וועט שוין איינזעהן וואָס דער דאָזיגער דאָלאַר מיינט פאַר מיר...

מיר זיינען אַרײַן אין אַ דערבייאַיגען קליינעם פאַרק. ס'האָט שוין אָנגעהויבען צו פינסטערען, אין אַ גרויען נעבעל האָבען די פּאַנאַרען מאַט געצאַנקט; געלע בלעטער האָבען זיך געטראַגען פּונ'ם ווינט, ווי אין אַ פאַרדרום וואָס זיי קענען נישט בלייבען ליגען וואו זיי זיינען געפאַלען...

מיר האָבען זיך געזעצט. אַ פאַר מינוטען האָט ער געשוויי-גען און נאָכדעם פּלוצים אַ זאָג געטאָן אין אַ געבראַכענעם קול: — איהר ווייסט, איך האָב דאָך דער'הרג'עט אַ מענשען. איך האָב מיין אייגען ווייב דער'הרג'עט!... — און, דערזעהענ-דיג מיין שרעק, האָט ער גלייך צוגעגעבען:

— אָבער, שרעקט אייך נישט, איך בין נישט קיין פּשוט'ער און קיין געוועהנליכער מערדער. איך בין... איך בין אַ דזשענ-טעלמאַן-מערדער.

— און וואָס ווילט איהר? אייך פּלאַנט דאָס געוויסען? — האָב איך איהם געפרעגט, אין גאַנצען פאַרנעסענדיג אז דאָס האָט עפעס אַ שייכות מיט יענעם דאָלאַר...

ער האָט בלויז געזאָגט:

— איך לייד!...

— גיט אייך איבער צו דער גערעכטיגקייט. אז די גע-רעכטיגקייט וועט אייך משפּט'ן, וועט אייך אייער האַרץ נישט אזוי פּלאַנען און קוועלען...

— איהר רעדט ווי א פיליסטער! — איז ער אריין אין א גערוועזען כעס — קיין גערעכטיגקייט וועט מיך קיין מאָל נישט משפּט'ן. ביי דער גערעכטיגקייט וועל איך, אפשר, גאָר זיין א העלד... די מענשליכע גערעכטיגקייט איז א מאָדנע חיה, וואָס שטעהט נירדיגער פּונ'ם מענשען גופא!... און אז יאָ? אז איך זאָל שוין גע'משפּט ווערען, קען דען עפעס דורך דעם פּאַרריכט ווערען? פּאַרענדערט ווערען? דאַרף איך דען א ריכטער אָדער הענקער? אָה, איך קען מיין אייגענער תּליון זיין!... אָבער מענ'שען, וואָס האָבען איבערגעלעבט דאָס, וואָס איך, האָבען מעהר פּאַר'ן לעבען קיין מורא נישט און זוכען נישט קיין אויסלייוונג אין דעם טויט...

גאָר לאָמיד אייך בעסער דערצעהלען, וואָס עס האָט גע- טראָפּען. איך קום נישט מיט מיין געשיכטע פאַר דער וועלט זיך צו פאַרענטפּערען. אָנקלאָגען קום איך די וועלט! און הערט:

מיט איין און צוואַנציג יאָהר צוריק האָט דאָס פּאַסירט. איך בין דעמאָלט אַלט געווען פיער און צוואַנציג יאָהר. אויף אַ חתונה ביי מיינעם אַ חבר האָב איך זיך באַקאַנט מיט אַ שעהן מיידעל, אַ שלאַנקע, מיט קלאָהרע בלויע אויגען, ברוינע זיידענע האָר; איהר האַלטונג, גאַנג און מאַניער זיינען געווען קאַלט און שטאַלץ, ווי די מאַניערען פון אַ ליטוויש מיידעל פון אַ בעל-חבית'יש הויז.

דער צוגאַנג צו איהר איז אָבער נישט געווען אַזאַ שווערער, ווי מיר האָט זיך פון אָנהויב אויסגעוויזען. איך בין אַליין אויך געווען אַ שעהנער יונג; הויך געוואַקסען, לעבעדיג, און מיר זיינען גיך געוואָרען גוט-פריינד.

די חתונה ביי מיין פריינד איז צוגעגאַנגען לוסטיג און פרעה' לאַך און אין מיר האָט אויך אויפגעוואַכט אַ געפיהל חתונה צו האָבען: לאָזען זיך גוטע פריינד פרעהן און טאַנצען אויף מיין חתונה אויך. אין האַרצען ביי מיר, איז שוין יעמאָלט דאָס מיידעל געווען מיין כלה.

קורץ און גוט, אין קנאפע דריי חדשים ארום האָבען מיר
 חתונה געהאט.

— נאָר טאָמער אינטערעסירט דאָס אייך נישט? ...
 — דערצעהלט, דערצעהלט! — האָב איך איהם איבערגע-
 שלאָגען, אנגעצויגען, נייגעריג, וואָס דאָס אלץ האָט פאר א צו-
 זאמענהאנג מיט מיין דאָלאַר...

— אַלרייט:

— אזוי ווי קיין לאַנגע חתונה/שאפט האָבען מיר נישט
 געפיהרט, איז ביי אונז געוואָרען א זיס-לעבען נאָך דער חתונה.
 מיט יעדען טאָג האָבען מיר זיך ליעבער געקראָגען. פון אַט יענער
 קאלטער, שטאַלצער מיידעל, וואָס האָט מיר פאר דער חתונה פאר-
 ווערט אן איבריגען קוש, איז געוואָרען א פרוי פול מיט ליעבע און
 צארטע איבערגעבונג. אַך, מיר זיינען געווען גליקליך.

און אזוי אין אַ לעבען פון ליעבשאפט, צוטרויען און זאָרני-
 לאַזיגקייט זיינען אוועק ארום דריי יאָהר. קיין קינדער האָבען
 מיר נאָך נישט געהאט, נאָך אונז האָט נישט געקומערט. מיר
 זיינען נאָך געווען גענוג יונג צו וואַרטען און האַפען...

פאַרבייגעהענדיג וויל איך אייך באַמערקען, אז מיר זיינען
 געווען גאנץ גוט אָפּ, הנם אין אונזער לעבען האָט געלעט קיין
 ראַלע נישט געשפיעלט. אביסעל געלט האָב איך געהאט פון
 מיינע בחור'שע יאָהרען. און געעפענט מיט אַ שותף אַ געשעפט
 פון פרויען קליידער. איך פלעג אפילו זיין פאַרנומען, אָבער טראַץ
 דעם האָב איך תמיד געזעהן צו האָבען צייט מיט מיין פרוי צו
 פאַרברענגען.

און נאָך עפעס, וואָס האָט אויך קיין שום שייכות נישט מיט
 יענער פאַסירונג, וויל איך אייך זאָגען: איך און מיין פרוי האָבען
 געקוקט אויפ'ן לעבען מיט אַפענע אויגען. מיר האָבען קיין מאָל
 קיין ענגהאַרציגע מיינונגען נישט געהאט. און איך האָב קיין
 מאָל קיין מענשען נישט פאַרדאַמט פאַר פרויערע אויפפיהרונגען.
 אז איך האָב געלייענט אין אַ בלאַט עפעס וועגען אַ פאַמיליען-
 טראַגעדיע האָב איך מיין פרוי צוגעדריקט צו זיך מיט שרעק און

מורא, אזול ווי א מוטער דריקט צו איהר קינד, בעת אן אנווע
קינד ווערט עפעס דורך א סיבה געטוירט.

און אין א שעהנעם, הייסען זומערטאָג, פונקט דריי יאָהר נאָך
אונזער חתונה, איז מיר איינגעפאלען געהן אַהיים, נעהמען מיין
פרוי און פאַהרען מיט איהר ביים ים זיך באַדען.

איך בין אַרויף די טרעפּ און אויפגעשלאָסען דאָס הויז. אַלץ
איז געווען שטיל און איך האָב געמיינט, אז מיין פרוי איז ענט-
ווערער נישטאָ, אָדער זיך צוגעלעגט אַביסעל דרעמלען. אויף די
שפיץ פינגער בין איך צו צום שלאָף-צימער. אין אונזער שלאָף-
צימער איז געווען א יונגערמאַן און דאָס בעט איז געווען צוואַר-
פען...

איך וועל דאָס מאַכען קורץ און אזוי ווייניג טראַגיש ווי איך
קען נאָר. ווי גערן וואָלט איך דאָס נאָר איבערגעהיפט...

מיין פרוי און דער יונגערמאַן זיינען געוואָרען דערשראָקען
אויף טוירט און צומישט. ווער ער איז געווען, ווייס איך נאָך
ביז אויף היינטיגען טאָג נישט. נאָר איך האָב געזעהן ווי ער האָט
אַנגעכאַפט א שטוהל מיט ביידע הענט און אזוי געשטאַנען גרייט
זיך צו פאַרטיידיגען. מיין פרוי האָט געגעבען א שרעקליכען
קוויטש, געוואָרען ווייס ווי קרייד און געווען זעהר שעהן אין
איהר אומגליק. אייך וואונדערט, וואָס איך האָב דאָס אַלץ באַ-
מערקט? מיט צוואַנציג פאַר אויגען האָב איך פאַר זיך געזעהן!
אַלע מיינע חושים זיינען געווען וואַך און שאַרף אין מיר.

נאָר דאָס מערקווירדיגסטע, דאָס וואונדערליכסטע אין דער
וועלט איז געווען, וואָס אין מיר האָט נישט אויפגעקאַכט די רציחה,
זיי צו וועלען דער'הרג'ענען. איך וואָלט זיי זיכער דעמאָלט גע-
קאַנט ביידען אויף אש צומאַלען, נאָר איך בין מיט דער מינוט,
וואָס איך האָב דאָס דערוועהן, געוואָרען דער קאַלטער גולן...
און איך געדענק, ווי איך האָב קאַלטבלוטיג און גיפטיג
אזאַג געטאָן:

— יונגערמאַן, באַצאָהלט מיר א דאָלאַר און געהט אייך!
מיר איז נאָך דעמאָלט אַליין נישט קלאָהר געווען אין מוח

וואָס איך האָב דערמיט געציעלט. נאָר ווי איך האָב דערהערט מיין ווייב'ס פאַרצווייפּעלטען געשריי, האָט מיר פּלוצים אַ לייכט געטאָן דער געדאַנק, וואָס איך וויל און ציעל... דער יונגערמאַן איז געבליבען שטעהן געלעהמט, האָט נאָך שטייף געהאַלטען דעם שטוהל אין ביידע הענט און מיך אָנגעקוקט מיט אַ משוגענער מורא.

— יאָ, יאָ — האָב איך ווידער געזאָגט — באַצאָהלט מיר אַ דאָלאַר און געהט!

ער האָט מיט איין האַנט גענומען זוכען אין די הויזען-קעשענעס, מיט דער אַנדערער ניט אָפּלאָזענדיג דעם שטוהל און מיט צו-שראָקענע אויגען געהיט מיין יעטווידער באַוועגונג. ער האָט אַרויסגענומען אַ דאָלאַר און מיר דערלאָנגט.

איך האָב צוגענומען דעם דאָלאַר, געוואָרפען אַ גיפטיגען, שמייכעלדיגען בליק אויף מיין פרוי, וואָס איז געשטאַנען ווי אויף אַ תּלִיה, און בין אַרויס פון צימער זיך צו לאָזען איהם אָנטאָן.

ביי דער טיר האָב איך אליף איהם געוואַרט.

ער האָט זיך נישט געטרויט צו-צוגעהן צו דער טיר און גע-קוקט אויף די פענסטער... איך בין איהם אַנטקעגען געקומען, איהם אַ געהם געטאָן ביים אָרעם און דערפיהלט ווי זיינע ביינער קנאַ-קען אין מיינע הענט. ער האָט אויפגעשריען פון יסורים. „איך זעהט ווי שטאַרק איך בין“, האָב איך איהם געוואָרענט, „איהר זעהט וויפיעל כח איך האָב! איך וואָלט איך מיט מיין איין האַנט קאָנען דער'הרג'ענען, און דאָס וועל איך טאָן, אויב איהר וועט ווען מיין ווייב'ס נאָמען דערמאָנען. ווילט איהר לעבען, דאָן געהט, און אייער געביין זאָל זיך מעהר איבער מיין שוועל נישט וויזען!“

מיין פנים האָט געמוזט זיין שרעקליך אָנצוקוקען, וואָרים ער האָט מורא געהאַט אַ וואָרט צו זאָגען. געהענדיג האָט ער גע-נומען עפעס שטאַמלען וועגען זיין שולד. איך האָב איהם מיט מיין פּוּיסט געהייסען שווייגען און געוויזען די טיר. מעהר האָב איך

איהם אין מיין לעבען נישט געזעהן. אין עטליכע מינוטען ארום, האָב איך אויך פאַרלאָזען דאָס הויז.

איך האָב זיך אַרונטערגעיאָגט די טרעפּ ווי פון אַ געוואָלדיגע געפּאָהר, און אָנגעהויבען צו שפּרייזען איבער די גאַסען. איך בין געלאָפּען גאַס איין גאַס אויס, ווי אַ פּאַרפּאַלנטע חיה. מיין מוח האָט זיך מיר געשפּאַלטען ווי בליצען אויף אַ שטורעמדיגען הימעל, און אין די אויערען האָט מיר געזשומט ווי פון אַ ריעזיגער קופּע פּליגען. דאָס האַרץ האָט זיך אין מיר געוואָרפּען און איך בין אַלץ ווייטער און ווייטער געלאָפּען פון איין גאַס צו דער אַנדערער. איך האָב קוים באַגריפּען, וואָס דאָ איז געשעהן מיט מיר און פאַרוואָס איך לויף.

איך האָב אזוי געמוזט אָפּלויפּען אַ פּאָר שעה. פּלוצים האָב איך דערפּיהלט, אַז מיינע קניה ברעכען זיך מיר אונטער. איך האָב מיך דערשלעפט ביז אַן אָפּענעם סקווער מיט בענק און בוי-מער, און זיך געזעצט. געזעצט? ... עס רעדט זיך אזוי. איך בין געפּאלען האַלב טוידט! ...

מיט אָפּגערודהטע גליעדער, האָט מיין מוח אויך אָנגעהויבען באַגריפּען וואָס דאָ איז געשעהן... און איך האָב גענומען זיך באַ-טראַטכען, וואָס ווייטער וועט זיין... וואָס וועט איצטער זיין? ... — ניין, איהר ווייסט נישט — האָט ער זיך אַ כאַפּ געמאַן, מורא'האַבענדיג, אַז איך זאָל איהם מיט עפעס אַ וואָרט נישט אונטערברעכען. — ניין, איהר ווייסט נישט ווי פּלוצלינג דאָס איז מיר געקומען, אזוי אָהן אַ וועלכען-עס-איז חשר.

וואָלט איך כאַטש אַמאָל באַמערקט אין מיין פּרוי אַן אונצור-פּריעדענקייט, אַ וואונש, אַ בענקען נאָך עפעס, וואָלט איך אפּשר דעמאָלט, אָדער היינט אין יאָהרען ארום, זיך געקאַנט ערקלעהרען די סיבה דערפּון. תּמיד האָב איך מיין פּרוי געטראַפּען אין דער היים אַ צופּריעדענע, אַ לוסטיגע, מונטער, און ענטוועדער מיט אַן אַרבייט פאַרנומען, אָדער אַ ביכעל לייענענדיג.

און איך האָב באַשלאָסען ווי אַ קאַלטער גזלן, ביי איהם גאָר נישט צו פרעגען. איך האָב זיך איינגע'עקשן'נט, אַז פאַר מיר

זאל דאָס בלייבען אַ סוד, אַ רעטעניש... הנם איך האָב געגלויבט, אז מיין פרוי וואָלט מיר דעם אמת געזאָגט, אויב איך וואָלט זי געפרעגט. און דער אמת איז דאָך דאָס בעסטע אין אזא פּאַל... מינט איהר נישט אזוי? איך האָב אָבער דעריבער מיט איהר נישט געקאָנט און נישט געוואָלט ריידען... מיר האָבען איבער-הויפט מעהר נישט גערעדט.

— ביי היינטיגען טאָג — האָט ער ווידער אָנגעהויבען, נאָך אַ רגע שווייגען און טראַכטען — ביי היינטיגען טאָג איז מיר שווער, כמעט אוממעגליך צו דערצעהלען בלויז די פּאַסירונג. פאַר-געסט נישט, אז היינט, נאָך אַכטצעהן יאָהר, שטעהט פאַר איך אַ דורכגעפייניגטער און דורכגעלייטערטער מענש. אַ מענש, וואָס איז דורך די שבעה מדורי גיהנום אָהן אַ קרעכץ... היינט זעה איך דאָך די וועלט מיט אויסגעלייטערטע אויגען...

ער האָט מיט געוואָלט זיך אָפּגעריסען פון די פאַרשיידענע געדאַנקען, וואָס האָבען אין זיין מוח געקוואַלען, און צוריק אַריינ-געפאַלען אינ'ם פריהערדיגען טאָג פון דערצעהלען.

— בקיצור, ווי איך האָב איך שוין פריהער געזאָגט, איך האָב זיך אַרומגעשלעפט איבער די ניו יאָרקער גאַסען. זיעכען אזויגער, די שעה פון אונזער עסען, בין איך אַ דאַנק דער געד-וועהנהייט, געקומען אַהיים. די טרעפּ אַרויפּשטייגענדיג איז מיך פּלוצים באַפאַלען אַ שרעק: אפּשר ליגט זי אַ טויטע אויפ'ן בעט... און נאָך אַ רגע פון שרעק, האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אז ס'וואָלט זיין גלייכער אזוי... טויט אויף דעם אייגענעם בעט...

איך האָב זי געטראָפּען אין הויז, איהר מוטער און דאָס אינגסטער שוועסטערל, אַ מיידעל פון אַ יאָהר פיערצעהן. אפּנים פון זייערטוועגען האָט זי זיך אָנגעטאָן אַ כּח און געמאַכט אַן עסען. נאַטירליך, נישט די יוגענד און נישט דאָס עלטער דאַרפּען וויסען פון אזוינע זאַכען, און איך האָב געביסען די ליפּען און גע-שוויגען.

מיר האָבען אַלע צוזאַמען גענעסען. מיין פרוי האָט שוין מעהר נישט אויסגעזעהן ווי אַ מענש פון בלוט און פלייש, נאָר

ווי א קריידיסטאטוע אָנגעצויגען אויף ספרווישינעס. מיין האַרץ איז אָבער געווען טויט, און אפילו א פונק רחמנות האָט דאָרט נישט געקאָנט לעבען...

דעם מאמען צוליעב, מסתמא, האָט זי צו מיר גערעדט און נאָך געפרואווט שמייכלען. איך האָב בלויז אַרויסגענומען דעם דאָלאַר און זיך שפּיעלענדיג מיט איהם, אַרומגערדעהט אין מיינע פינגער... דאָס איז געווען גענוג, און זי האָט געשוויגען... די מורטער האָט געמוזט רעכענען, אז מיר זיינען אביסעל צוקריענט, איז זי אוועק, מיטנעהמענדיג מיט זיך די מוזיקע. איך בין אויך גלייך אוועק פון הויז. און כמעט דאָס ערשטע מאָל אָהן מיין פרוי.

שפעט ביינאכט בין איך דעמאָלט צוריקגעקומען. מיין פרוי איז נאָך נישט געשלאָפען. זי האָט נישט געוואוסט וואָס זי זאָל טאָן, און קוים זיך געקאָנט האַלטען אויף די פיס. — וואו זאָל איך דיר אויסבעטען? — האָט זי מיר געפרעגט מיט אַן אַראָפּגעלאָזטען קאָפּ און געבראָכענעם קול. — זאָל דיר נאָר נישט אַרען פאַר מיר, דו געה לייג דיר — האָב איך איהר שנעל און פיינדליך געענטפערט, און געבליבען אין שלאָף-צימער.

איך האָב פּלוצים באַמערקט אז מיין פרוי שעמט זיך אויסצורטאָן פאַר מיר... איך בין אַריין אין אַ צווייטען צימער און צוזאָמענגעבראָכען פון פּיין. דאָ האָב איך דערפיהלט, ווי איהרע הענט קלאַמערען זיך אָן מיינע קנייה, איך האָב מיך אזוי געוואַלדיג דערשראָקען! זי האָט אויסגעבראָכען אין אַ געוויין; אַ שטילער, טרויעריגער געוויין...

דאָס ערשטע מאָל האָב איך געהערט מיין פרוי וויינען. אויף איין רגע האָב איך מיך פאַרלאָרען. מיינע הענט האַכען זיך געצויגען צו איהר, זי אַרומצונעהמען און צודריקען צו מיין אָנגעוועהטאָנט האַרץ און מיט איהר וויינען. מיין האַרץ איז שוין אָבער געווען פאַר'ס'ט. ס'האָט אין מיינע אַדערען גערונען. איך האָב אויסגעשריען:

— וואָס וויינסטו איצטער? ! און וואָס ווילסטו?
 זי האָט אויפגעהויבען איהרע אָנגעוויינטע אויגען, אויגען
 בלוי און טיעף! אַנטבלויזט איהר האַלז און אַרויסגעקרעכצט:
 — דערווערג מיך, אָדער הער מיך אויס און פאַרגיב מיר!
 — קיינס וועל איך נישט טאָן! דו מוזט איצט לעבען! ... —
 האָב איך געשריען — לעבען, לעבען מוזטו! ...
 מעהר האָבען מיר וועגען דעם נישט גערעדט. מיר האָבען
 מעהר אין גאַנצען נישט גערעדט.

איך בין יעדען אבענד געקומען אַהיים. מיר האָבען געגעסען
 ביי איין טיש און געטיילט זיך מיט איין בעט. צוויי שטומע
 מענשען... אפילו אויפ'ן וואונק האָבען מיר נישט גערעדט.
 טיילמאָל, פלעגט זי זיך אין איהר שלאָף פאַרגעסען און זיך
 טוליען צו מיר. און איך פלעג פונ'ם שלאָף אַרויספלאַצען: „א
 דאָלאַר, דער דאָלאַר!“

ווי אַ קראַנק קינד צו אַ פאַטער, האָט זי בייטאָג און ביי-
 נאַכט איהרע שוואַכע הענט צו מיר געהויבען, אזוי ווי איינער,
 וואָס טרינקט זיך, שטרעקט אַרויס אַ האַנט פונ'ם וואַסער צו רופען
 נאָך הילף, אזוי האָט זי זיך ביי מיר שטום געבעטען, און צולעצט
 איז זי מיר צו די פיס געפאלען און אויפ'ן האַלז זיך געוואָרפען.
 איהר הערט, יענע שטאַלצע ליטווישע מיידעל, מיט טריט פון אַ
 בת-מלכה, איז צו מיינע פיס געלעגען! ...

ווי שעהן זי איז געווען! אַ פרוי מיט אַ זינד אין האַרצען,
 האָט גאָר אַ באַזונדערען חן; דעם אמת'ן חן פון שעהמען זיך.
 דעם חן פון אַן אַראָפגעלאָזטען קאָפּ...

און זי האָט איהר גאַנצען חן אויף מיר אָנגערייצט מיט אַ
 מין ווייבערישער לוסטיגקייט, כדי מיך צוריקצוגעוויינען... אָבער
 איך האָב איהר ביי יעדער געלעגענהייט דעם דאָלאַר געשמיסען
 פאַר די אויגען און אזוי האָב איך מיך קעגען איהר געוועהרט...
 שפעטער האָט זי אַלץ אויפגעגעבען. קיין פונק האָפנונג
 האָט מעהר איהר פנים נישט באַלויבטען. זי איז אַרומגעגאַנגען
 שטיל און פאַרשעהמט.

— און איצט קומט דאָס שרעקליכסטע. זאָל איך ווייטער דערצעהלען ? דאָס שרעקליכסטע און שוידערליכסטע אין דער וועלט !

— יאָ, יאָ, דערצעהלט — האָב איך איהם געבעטען.

איך האָב אָנגעהויבען זיך אַרומצוּזעהן, אַז מיין פרוי וויל זיך פאַרהונגען... איך האָב פאַרשטאַנען, אַז זי וויל זיך צום טויט פאַרהונגען... איך האָב דאָס געזעהן און דערלאָזען ! ביים אייגענעם טיש האָב איך געגעסען, און זי — געהונגערט...

— נו, און אַצינד פאַרשטעהט איהר שוין, ווי אזוי איך האָב מיין אייגען ווייב דער'הרג'עט ? ! באַגרייפט איהר כאָטש ? פאַר-שטעהט איהר כאָטש דעם געוואַלדיגען חילוק, פון דער'הרג'ענען אַ מענשען אין אַן אָנפאַל פון אונפאַראַנטוואַרטליכער רציחה, ביז צוזעהן ווי אַ מענש שטאַרבט פאַר אייערע אויגען מיט יעדער רגע, און איהר ריהרט זיך נישט פונ'ם אָרט מיט אַ פינגער איהם צו העלפּען ! ניין, דער'הרג'ענען אַ מענשען מיט'ן קולאַק איז עפעס דערהויבענס אין פאַרגלייך צו דעם... היינט, דוכט זיך מיר אויס, אַז נישט צו העלפּען אַ מענשען, וואָס טרינקט זיך, פונ'ם וואַסער אַרויס, איז אַ סך שרעקליכער ווי אליין אַ מענשען אין וואַסער אַריינצואוואַרפען... איהר באַגרייפט קוים אַזאַ פאַר-פלאַנטערטע מאַראַל, איאָ ? נאָר מיר איז דאָס קלאָהר ווי דער טאָג...

איך בין געזעסען נעבען דעם גרויען מענשען, ווי פון פעפער און זאַלץ באַשאַפען, אין דעם אומעטיגען פאַרק. אַ גרויע דעמע-רונג האָט זיך אויף אַלץ געלעגט... נישט ווי אַ טאָג וואַלט פאַר-געהן, נאָר ווי אַ וועלט וואַלט פאַרגאַנגען... און ער האָט ווייטער גערעדט :

אין דריי חדשים צייט האָט זי איהר שעהנקייט אָנגעוואָרען ; צו זעקס האָט זי זיך שוין מעהר נישט געקאָנט האַלטען אויף די פיס. געהוסט און געשפיגען מיט בלוט... דאָקטוירים האָבען איהר געראַטען פאַהרען אין בעסערע קלימאַטען. אָבער זי האָט נישט

געוואָלט. א גוט וואָרט פון מיר האָט זי געוואָלט... זי האָט דאָס נישט געקראָגען... געלט יאָ, אָבער נישט קיין גוטע ווערטער... און אין גאָר א קורצער צייט האָט זי שוין דאָס בעט נישט פאַרלאָזען.

טעג פלעגט זי אָפלייגען, קוקען אויף די ווענט, דעם באַלקען און שווייגען. בין איך געווען אין צימער, האָט זי געקוקט אויף מיר... מיר פלעגען זעלטען ווען אויסריידען א וואָרט, הגם איך בין יעדען אבענד געווען אין קראַנקען-צימער. געזעסען און אַרויסגעקוקט דורכ'ן פענסטער דרויסען אָהן אַ האָר אינטערעס, סתם אַזוי זיך, ווייל ערגעץ דאַרף דאָס אויג פאַלען; ערגעץ וואו, אַבי נישט אויפ'ן בעט... זי האָט געזעהן, אַז איך לייך, און זי האָט געליטען פאַר ביידען. אַ סך מאָל האָב איך זי געזעהן וויינען, וויינען שטיל אָהן אַ קול און אָהן כוח. נאָר איך בין געווען פאַרכיטען, פאַר-שטיינערט ווי אונטער אַ קללה. איך האָב אויף מיין רחמנות און ליבעשאַפט קיין שליטה נישט געהאַט...

שרעקליך האָט זי אויסגעזעהן. דאָס פנים געל און דאַר, און טיילמאָל פלעגען זיך איהר די באַקען אָנצינדען אין אַ פלאַמען-רויטקייט. די אויגען זיינען איהר אַרײַן טיעף אין קאַפּ מיט שוואַרצע האַלבע-לבנות אַרום און דאָס מויל תמיד פייכט אַרום די ווינקלען.

איין מאָל, אַפנים, זי האָט געמיינט, אַז זי האַלט ביים שטאַר-בען, האָט זי מיך צוגערופען, איך בין געוואָרען צוטומעלט און פון געוועהנהייט האָב איך גענומען זוכען דעם דאָלאַר ביי זיך קעגען איהר זיך צו וועהרען... זי האָט דאָס דערזעהן און זיך איבערגעקעהרט צו דער וואַנט.

און אין אַ פּאָר וואָכען אַרום האָט מיר דער דאָקטאָר גע-זאָגט, אַז די שעה פון טויט האָט געשלאָגען; איך בין געשטאַנען איהר צופוסענס און זי האָט אויף מיר געקוקט מיט לייעבע און פּיין.

ווייסט איהר פון עפעס שרעקליכערעס ווי צר-צוועהן בעת דער גוסס'ער שרויפט אן זיינע לעצטע האַלב-טויטע אויגען אויף

דעם לעבעדיגען? דעם לעצטען בליק פון א גוסס'ער פרוי אויף איהר מאן געווענדט! ...

איך האָב זיך אַנידערגעזעצט אויפ'ן בעט ביי איהר זייט. איהרע שטאַרע אויגען האָבען אויפגעלייכט בלוי. זי האָט געמיינט, אז די צייט פון פאַרגעבונג איז געקומען... און אַ ניי לעבען קומט... זי האָט אָנגעכאַפט מיין האַנט און מיט פרייד אויסגע-רופען מיין נאָמען :

„ראובן! רובעלע! געדענקסט אונזער חתונה? געדענקסט ווי דער זויסער שליוער און דאָס ווייסע קלייד איז אויף מיר געווען? פון דאָס ניי היינט... אַ ניי לעבען... ווי נאָך אונזער חתונה... יאָ, רובעלע? ...

אונזערע אויגען האָבען זיך באַגעגענט, איהרע האָבען אויפֿגעשטראַהלט ווי אַ פאַר שערבלאָך פון די לעצטע שטראַהלען באַ-לויבען, און מיינע האָבען מיר געברענגט פון טרערען.

זי איז געוואָרען באַלעכט, רעדעוודיג; זי האָט געשמייכלעט צו מיר. איהרע גלייכע, ווייסע צייהן האָבען יונג און געזונט פונ'ם האַלב־טויטען מויל אַרויסגעלאַכט מיט אַ טריאומף... זי האָט מיינע הענט געגלעט און זיך דאָס מויל געווישט מיט אַ ווייס טיכלע... איך האָב זי אָבער נישט געקושט...

און פלוצים האָבען זיך איהרע אויגען פאַרצויגען ווי מיט אַ גרויען שפינדלעכס. די לעצטע מינוטען זיינען אָנגעקומען. זי האָט מעהר נישט געקאָט ריידען און גענומען מיט'ן האַנט עפעס אָפּשאַרען פון די אויגען. איהר אַנדערע האַנט איז געלעגען שטייף אין מיינער. אין אַ פאַר סעקונדען האָט זי זיך אָנגעשטרענגט מיט'ן לעצטען פונק בוח און אָנגעהויבען שעפטשען :

„דעם דאָלאַר... נעהם אוועק דעם דאָלאַר... פון די אויגען... דעם דאָל...“ און אזוי, מיט אַ לעצטען קוק ווי פון צוויי נאָרלען, און מיט דעם ניט דערענדיגטען וואָרט „דאָלאַר“ איז זי געשטאַר-בען.

איך בין געבליבען זיצען מיט איהר טויטער האַנט אין מיינער,

ביו אימיצער האָט מיך צוגענומען, און איהר דאָס פנים מיט'ן ליילאַך פאַרדעקט.

אַלץ וואָס נאָכדעם האָט פאַסירט איז דאָך נישט וויכטיג און איך וועל דאָס ענדיגען בקיצור.

נאָך איהר טויט בין איך געבליבען אַ פאָר וואַכען אין הויז און געגאַנגען יעדען טאָג אין מיין געשעפט. איך בין אָבער אַרומ-געגאַנגען אויף אַ פרעמדער וועלט. יעדען אַנדערען, וועמען ס'טרעפט אַן אומגליק, פיהלט ער דעם אומגליק זעהר שאַרף, אָבער מיט דער צייט קומט אַ דערלייכטערונג, ביסלאַך-ווייז גע-וועהנט מען זיך פון די טויטע אָפּ, און מ'פאַרגעסט...

אַנדערש איז עס אָבער געוועזען מיט מיר. גלייך נאָך איהר טויט האָב איך געפיהלט דערלייכטערט. אַ גרויסע, שווערע זינד איז מיר אַראָפּ פון די פלייצעס. און שפעטער איז מיט יעדען טאָג געוואַקסען אַ פיין און אַ וועהטאָג אין מיין האַרצען.

צום געשעפט האָב איך מעהר נישט געטויגט. מיינע שותפים האָבען מיר אַרויסגעצאָהלט מיין חלק און איך האָב פאַרלאָזען ניו יאָרק.

און אזוי האָב איך אַרומגעוואַנדערט שטאָרט איין, שטאָרט אויס, לאַנד איין, לאַנד אויס נאַנצע אַכטצהן יאָהר.

איך בין געווען אין אייראָפּא מיט איהרע שעהנע שטערט, אינטערעסאַנט לעבען און רייצענדע פרויען, און ס'האָט מיך צו-ריקגעטריבען אין דעם פאַרהאַוועמען אַמעריקאַ. איך בין געפאַהרען אינ'ם ווייטען רוישיגען וועסט, זיך אַרומגעשלעפט אינ'ם הייסען, פוילען „סאַוטה“; בין געווען אין מעקסיקאָ, אַפריקאַ; אין ער-ניץ אָבער האָב איך אַ טאָג רוה נישט געפונען, אין ערגיץ האָב איך קיין יאָהר זיך נישט געקאָנט אויפהאַלטען.

אומעטום געהט זי מיט... אומעטום מיט דעם פאַרהונגער-מען פנים. קוים וואָס זי טראָגט זיך אויף די פיס, הויבט צומאָל די אויגען נישט אויף און אַ פאַרשעהמטע געהט זי מיט...

נו, פרעג איך אייך, קאָן אַ מענש פונ'ם זינען ניט אַרונטער ? נאָר משוגע ווער איך נישט! גאָט שטראָפט מיך אויך נאָר, נאָר

א מאָדנעם אופן : מיין מוח ווערט מיר באַלויכטען, מייןע חושים פאַרפיינערט, מיין האַרץ ברייט, כדי איך זאָל וואָס שטאַרקער, וואָס נאָגענדער דערפיהלען מיין פאַרברעך קעגען מיין אייגען ווייב... גאָט'ס גרעסטע שטראָף לייך איך, און איהר שיקט מיך צום געריכט און תליה! מיט פרייד וואָלט איך מיין לעבען אוועקגע-געבען, ווען מיין לעבען וואָלט מיר ליעב געווען!... אזא לעבען איז דאָך קיין קרבן נישט... און וואָס איז דאָס אומברענגען פון א לעבען, ווען דער טויט איז די אויסלייוונג?...

און איך פרעג אייך, זיך אליין, די גאַנצע וועלט. פאַרוואָס קענען מיר נישט מוחל זיין אונזערע פרויען? ... מיר פאַרגיבען דאָך אזוי פיעל אונזערע שוועסטער, קינדער. קלאַפט דען נישט א פאָטער'ס האַרץ שטאַרקער פאַר זיין פאַראומגליקט, פאַרזינדיגט קינד? זאָגט זיך דען א ברודער אָפּ פון זיין פאַרזינדיגטער שוועסטער? פאַרוואָס קאָנען פרויען אזוי פיעל מוחל זיין, אזוי שעהן מוחל זיין? ... ס'איז דאָך אזוי שעהן, אזוי וואונדערליך צו קאָנען פאַרגעבען יענעם א זינד! כפרט נאָך, ווען יענער בעט פאַרגעבונג.

איך האָב נישט געקאָנט, ניט געוואָגט צו קאָנען מוחל זיין... ער האָט זיך פלוצים פאַרטראַכט וועגען זיינע אייגענע געדאַנקען, וואָס ער האָט אַרויסגעזאָגט. איך בין געווען מיעד פון אויסהערען און געוואָלט אַן ענד מאַכען דערצו. און געפרעגט :

— און ווי אזוי, אייגענטליך, האָט איהר דעם דאָלאַר פאַר-לאָרען?

— גאָר איינפאַך. זייענדיג אין די „סויטה“ האָט מען ביי מיר צוגע'גנב'עט מיין אנצוג מיט'ן דאָלאַר אין קעשענע. און זינד דעמאָלט האָב איך נאָך נישט אויסגעלאָזען קיין איין איינ-ציגען דאָלאַר, איך זאָל איהם נישט באַטראַכטען, צו ער איז נישט יענער דאָלאַר...

— און איז דען דאָס נישט מערקווירדיג און אויסערגעווענה-ליך, אז ביי מיין צוריקקומען קיין ניו יאָרק זאָל איך דעם דאָלאַר

געפינען! ... יאָ, מיר קענען ווערען אויפגעקלערט, אויפהערען גלויבן, אָבער פון אָבערגלויבען זיך באַפֿרײַען, דאָס קאָנען מיר נישט... — און פאַרוואָס ווילט איהר אַצינד דעם דאָלאַר, נאָך אזוי פיעל יאָהרען פון פייניגונג?

— איך ווייס נישט, נאָך איהר מוזט מיר דעם דאָלאַר אויס־בייטען. פאַר אייך איז דאָך דאָס קיין אונטערשייד נישט, דער אָדער אן אַנדער דאָלאַר...

— איך גיב אייך דעם דאָלאַר, אָבער מיט איין תנאי, אז איהר זאָלט איהם צורייסען אויף פּיצ־פּיצלאַך — האָב איך איהם געזאָגט באַשטימט.

— ניין, דאָס וועל איך נישט קאָנען — האָט ער מיר גע־ענטפערט מיט טרויעריגע אויגען.

איך האָב אַ נעהם געטאָן דעם דאָלאַר, איהם צופיצעלט און קענען דעם ווינט אַ זעע געטאָן.

ער האָט אויפגעציטערט, אָבער פרייער אויפגעאטעמט, פונקט ווי מ'וואָלט איהם באַפֿרײַט פון אַ שרעקליכען נדר.

און דער מענש, האַלב גרוי, ווי פון פעפער און זאַלץ אַרויס, האָט געזוכט, מיט די אויגען געבעטעלט אַ טרייסט וואָרט.

שעהן געדענקען די טויטע, און מיט ליעבשאפט אָן זיי זיך דערמאָנען איז אונזער איינציגער צינז... דער מענש שטאַרבט דאָך נאָר פון זיך און פאַר זיך. מיט אונז און אין אונז לעבט ער דאָך...

ער האָט מיך אונטערבראָכען מיט אַ איראָניע.

— נאָך אייער פּילאָזאָפּיע קומט אויס, אז איך בין פאַר מיין פרוי טויט, און זי פאַר מיר לעבט...

— יאָ, אזוי איז דאָס; מיר, די לעבעדיגע זיינען טויט פאַר די טויטע. די טויטע פאַר אונז לעבען כל זמן מיר לעבען... מיט'ן

לעבעדיגען לעבט דאָך אַלץ אַפּילו דער טויט... איהר, פאַר אייער פרוי זייט טויט, זי פאַר אייך לעבט, לעבט אין אייער געדעכניס...

— אָך, מיין פריינד, פאַר יעדען לעבעדיגען מענשען איז אפשר דאָ אַ טרייסט. יעדער צער האָט זיין טרייסט; אָבער פאַר'ן

רחל לוריע

מענשען מיט חרטה איז קיין טרייסט און קיין אויסלייזונג נישטאָ.
דאָס לעבען פארמאָגט עס נישט...
ער האָט זיך פלוצים אויפגעהויבען, און אין אַ מאָדנער שפראַך
מיר געדאַנקט:

— אָט, איך דאַנק אייך. דאָס אויסהערען אַ מענשען איז
דאָך אַ פיינע זאַך... יעדער מענש איז דאָך פאַרבונדען צום אַנ-
דערען מיט אַ דין פּעדעמיל, וואָס הייסט לעבען... האָט אַ גוטע
נאַכט. אפשר באַגעגענען מיר זיך נאָך אַמאָל, וועלען מיר שמועסען
איבער'ן לעבען און טויט. ער איז דאָך יעדען מענשענ'ס שונא
און מיין פריינד... אַ גוטע נאַכט...
און דער מענש פון פעפּער און זאַלץ איז אַוועק מיט אַ גאַנג
ווי אונטער אַ שווערער משא אויפ'ן רוקען...

די אילוויע.

פינף יאהר האָב איך נישט געזעהן מיין פריינד סאַשא'ן.
איך האָב איהם איבערגעלאָזען אין פּאַריז גליקליך, פאַרליעבט
און מיט אַ שפּאַגעל נייער דיפּלאָמאַ אויף אַדוואָקאַטור.
צוויי יאהר האָב איך קיין בריעף נישט באַקומען און פון
איהם נאָר נישט געהערט.

און אז איך האָב איהם באַגעגענט נאָך די פינף יאהר אין
אַ ניו יאָרקער קאַפע, האָב איך איהם קוים דערקענט. איך האָב
מיינע אויגען נישט געוואָלט גלויבען, אז דאָס איז דער שעהנער,
געזונטער סאַשא, וואָס האָט געקאָנט אָפּשלאָפען צוועלף און
פיערצען שעה נאָכאַנאַנד און דרויסען זאָל זיך הימעל און ערד
איבערקעהרען, אָדער ער האָט געקאָנט זיין אויף די פיס אַ צוויי
מעטלעך און די אויגען זאָלען ביי איהם לויכטען פריש ווי בלימ-
לאַך פונ'ם טוי אויסגעוואַשען.

אויפ'ן ערשטען קוק בין איך איהם חושד געווען, אז ער
טרינקט, אָדער עפעס נאָך ערגערס: ער רויכערט אָפּיום...

סאַשא'ס ברויך-בלאָנדרער קאַפּ האָר איז געפאַלען צושייטעלט
משונע'נערדייז אין אַלע זייטען; די צייהן פאַרגעלט פון צופיעל
רויכערען, דער קראַגען מיט אָפּגעריבענע ראַנדען און פונ'ם קראַ-
וואַט האָט די וואַטע אַרויסגעשטעקט.

גלייך נאָך דעם ערשטען „שלוס-עליכם" האָט ער זיך צו מיר
געווענדט אין אַ גערוועזען כריפּיגען קול:

— זאָג מיר נאָר, יאַקאָב, וואָס איז דער אונטערשייד פון

אמת און ליגען? וואו ליגט דער חילוק? וואו ענדיגט זיך דער אמת, און וואו הויבט זיך אן דער ליגען, אָדער פאַרקעהרט? איך האָב אונבאַדענקט אַ זאָג געמאַן:
— וואָס עס איז — איז אמת, און וואָס עס איז נישט — איז ליגען.

— פאַלש! חדר-פּשט'לאַך! — האָט ער געשריען.
האָב איך געשוויגען, געשמויגט און מיט שרעק געקוקט אויף סאַשא'ן.

איך האָב איהם געפרובט אַרויסקריגען פון קאַפּע, ס'איז נישט גענאַנגען, און מיר האָבען באַשטעלט שוואַרצען קאַפּע.
— ניין, יאַקאַב — האָט ער פּלוצים ווייכער געזאָגט — ניין, נאָר אָפּט, וואָס ס'איז אינערליך פאַר דער נשמה און פאַנטאַזיע אַן אמת, איז אויסערליך, פאַר'ן פּראָסטען שכל, אַ גראַבער ליגען; און וואָס ס'איז אַמאָל אַ ליגען פאַר'ן אויג, געדאַנק און יושר, קען פאַר דעם אינערליכען „איך“, זיין אַ שעהנער אמת... פאַר שטעהסט מיר, יאַקאַב?

אַ שוידער איז מיר אַדורך דעם געביין. איך האָב מיר גע-טראַכט: אַז אַ מענש הויבט אַזוי אָן צו פּילאָזאָפּירען איבער אמת און ליגען, האָט ער מסתמא גענוג צרות... סאַשאַ — אַ פּילאָזאָף!...

מיר זיינען אַרויס דרויסען, און איך האָב איהם געפרעגט:
— וואָס איז סאַשאַ?

ער האָט שיעור נישט צוזאַמענגעבראַכען ביי דעם איינפאַכען, „וואָס איז סאַשאַ“. ער האָט געוואָלט וואָס זאָגען, נאָר אין קעהל איז איהם ענג געוואָרען צום דערשטיקט ווערען. ער האָט אָנגעהויבען קינסטליך צו הוסטען און צו פאַרטרייבען אַ שטילען געוויין וואָס האָט זיך פון דער נשמה געשפאַרט אין די אויגען און אין קעהל.

איך האָב אַוועקגעקוקט און באַטראַכט דעם טומעל און ענגשאַפּט אַרום אונז. אַ תּמוז-זון האָט דעם דרויסען אָנגעהייצט ווי אַ קאַלד-אויוען. אויפ'ן טראַטואַר האָט אַ ברוינער איטאַליע-

נער געשפיעלט א לייער־קעסטל; א יונג מיידעל מיט א גער בלומט טיכעל אויפ'ן קאפ, האָט געקלאַפט אין אַ פייקעל מיט מינד צען און געקליבען פעניס. ביי אַ טויז מיידלעך, אין אויסגעקרימט טע שיכלעך און קארטון קליידלעך האָבען מיט חן געטאָנצט. האָב איך געטראַכט פון זייט, אָנקוקענדיג סאַשא'ן: טאַנצט קינדערלעך, כל זמן איהר דאַרפט נאָך נישט מיט אַ הוסט באַהאַלטען דעם געוויין פון האַרצען, פאַר מענשען...

מיר האָבען זיך געלאָזען צום וואַסער־צו. געזעהן, אַז אַ שיף געהט אָפּ ערגעץ אויפ'ן האַרסאָן, זיינען מיר אַרויף. פאַר אַלצדינג, אַנטלויפען פון היץ און טומעל.

סאַשאַ האָט געוואוסט ווי נייגעריג, הגם געדולדיג, איך האָב געוואַרט... האָט ער, קוקענדיג אויפ'ן וואַסער, ווייט אַוועק, זיך אָנגערופען:

ווי דו ווייסט, האָב איך מיט דריי יאָהר צוריק חתונה געהאַט, ס'איז געווען אזוי: איך בין אויף אַ וויילע מיעד געוואָרען פונ'ם פאַריזער לעבען, פאַרטיידיגען אינטריגעס און אַליין פיהרען אינטריגעס און דעם שטענדיגען נאַכט־לעבען, בין איך פאַרפאַהרען אין מיין געבורט־שטעטל זיך זעהען מיט טאַטע־מאַמען. דאָרט האָב איך דערזעהן די שעהנע, נאַאיווע לאַה. איך האָב זי נאָך געדענקט אַלס אַ קליין, בלאַנד מיידעלע מיט אַ גאַלדענעם צאַפּ; מיך — אַלס אַ דערוואַסען אינגעל. מחמת זי איז געווען אַ שטילע און אַ שעהנע, האָט מען שוין אין איהר דעמאָלט געזעהן די פרוי מעהר ווי דאָס קינד.

בקיצור, איך האָב זיך אין איהר פאַרליעבט, געוואונען איהר צוטרוי און לייעבע און מיר האָבען חתונה געהאַט. איך האָב זי גערופען לאַוראַ; ערשטענס, איז מיר דער נאָמען זעהר לייעב געווען, און צווייטענס, איז זי געווען געבוירען צו טראַגען דעם נאָמען לאַוראַ. פעסט, בלאַנד, און „ווייבליד“.

מיין לאַוראַ איז געווען שעהן, נאַאיוו און עהרליך; אָבער קליינשטערטעלדיג און אונאינטערעסאַנט. זי האָט מיך לייעב גע-

האָט, ווי דאָס אידישע ווייב האָט ליעב; מיט איבערגעכונג און דרך-אריין. איך האָב געלימען און זי האָט נישט פאַרשטאַנען. האָב איך זיך אונטערגענומען זי צו אַנטוויקלען, אָבער איינ-זייטיג. איך האָב געוואָלט, אַז ליעבע זאָל ביי איהר ווערען אַ קולט, און איך — איהר אָפּגאַט... איך האָב איהר געגעבען ליעב-גען עראטישע ראָמאַנען, תמיד געפיהרט שמועסען איבער ליעבע, ליעבע — ניט געזונטע און פרימיטיווע — נאָר ראַפּאַנירט און איבערטריעבען. איך האָב געוואוסט, אַז אין דער שטילער, בלאַג-דער פרוי דרעמעלט עפעס וואונדערליכעס וואָס וועט איהר פולע שענהקייט אַרויסברענגען. מ'דאַרף עס נאָר דערמינטערען און צום לעבען ברענגען. דאָס מאַראַלישע אין ליעבע, האָב איך אין גאַנצען אַי הַר אַנפאַרטרויט...

קורץ נאָך אונזער חתונה האָבען מיר פאַרלאָזען דאָס שטעד-טעל און זיך באַזעצט אין פאַריז.

פאַריזער אַרט קליידען, פאַריזער „שיק“, און די אידישע ברוינע אויגען — און מיין לאַוראַ איז געווען אַ שענההייט! ביז אַהער איז אַלץ געגאַנגען ווי פון אַ קינדער מעשה'לע אַרויסגעלויב-ענט, לויטער גליק און גליק. דער מאַן רייך, דאָס ווייב שעחן, פאַריז... קורץ ביז אַהער אידליע און ווייטער — שונד...

און איין נאָכמיטאָג באַגעגען איך מיינעם אַ פריינד, אַ קינסט-לער; איך האָב געהאַט אַן אַלטע שנאה צו איהם און מיר איז אין יענעם מאָמענט איינגעפאַלען איהם מיטצונעהמען מיט זיך אַהיים און זיך רייצען מיט איהם מיט מיין גליק... איך בין דאָך, מיט מיין לאַוראַ'ן אזוי זיכער געווען, איך האָב געפיהלט, אַז ליעב האָבען קען זיך נאָר מיד, דעם מאַן, מיט וועמען זי האָט חתונה געהאַט. וואָרים מיט'ן גאַנצען פאַריזער „טשאַק“ איז זי דאָך נאָך געבליבען די פּרומע צניעות'דוגע לאַה...

סאַשאַ איז אויף אַ וויילע אַנטשוויגען געוואָרען און איך האָב געפיהלט, אַז דאָ קומט דער אָנגעוועהטאַנטער פּונקט. איך האָב גערויכערט אָהן אַן אויפהער, און אויך איהם איצט אונטערגע-רוקט אַ פּאַפּיראַס. ער האָט ווייטער גענומען דערצעהלען:

הגם איך האָב איהם מעהר ווי דעם איין מאָל נישט איינ-
 געלאָדען, האָט ער דאָך אָנגעהויבען באַזוכען אונזער הויז. מיר
 איז נישט אָנגעשטאַנען איהם אַרויסצואווייזען מיין אומצופריע-
 דענקייט. לאורא איז געווען פריינדליך, שטראַהלענדיג, אָבער מיט
 טאַקט. בקיצור, איך וויל זיך נישט ציהען די אָדערען דערצעה-
 לענדיג דעטאַלען. זיי האָבען זיך פאַרליעבט איינער אין דעם
 אנדערען. קיין נאַרעריי איז דאָ נישט געווען. מיין לאורא האָט
 מיר גלייך אויסגעזאָגט, געבעטען ביי מיר מחילה ווי ביי אַ
 טוידטען, געוויינט ווי אַלע ווייבער פון אַ ראָמאַן אַרויס: זי
 מוז אוועק צו איהם; זי קען אָהן איהם נישט לעבען. זי וויל
 זיין עהרליך געגען מיר, וויל בלייבען אַנשטענדיג. איך וועל קריגען
 אַ בעסערע און זי איז מיך נישט ווערט. נישט פאַרנעסען צו דער-
 צעהלען ווי זי האָט די קורצע צייט געליטען, ווי זי ליידיט היינט,
 ווי זי האָט געפרוואוּט זיך אוועקרייסען. מיט איין וואָרט: זי
 און זי... און איך בין געווען נישט מעהר ווי אַ בר מינן, וועמען
 מען דאַרף בעטען מחילה, כדי ער זאָל נישט קומען ווערגען אין
 חלום... קענסט דאָך די ווייבער! און אפשר קענסטו זיי נישט?...
 איך בין געווען דערשלאָגען, צוטומעלט ווי פון אַ טוידט קלאַפּ און
 נאָך געמוזט מיטטאַנצען אין דעם פאַטעטישען געזענען-טאַנץ...
 איך האָב געדאַרפט זיין דער נאָבעלער מאַן פונ'ם מאַדערנעם ראָ-
 מאַן... דאָס הויז האָט מיר נישט גענוצט אָהן מיין לאורא, בין
 איך אוועק זיי אַלץ איבערלאָזענדיג...

איך האָב זיך אַריינגעקליבען ערגעץ אין אַ בוידעם-שטיבעל
 און אָפּגעריכט גלות. כ'האָב געלעבט ווי אַ נאַר, האָפּענדיג, אַז
 נאָך דער ערשטער אַנטטוישונג וועט לאורא צו מיר צוריק קומען...
 איך האָב זי אַנטוויקעלט, ערצויגען צו קענען שעהן לעבען און שטאַרק
 ליבען און מיין שאַרלאַטאַנסקער פריינד וועט זי האָבען!... פאַר-
 שטעהסטו כאַטש, פריינד יאַקאָב, ווי גוט מיר איז געווען?!...
 זי האָב איך געקרענקט ווי איך האָב געקענט און מיט
 וואָס איך האָב געקענט. זי האָט געוואָלט איך זאָל קומען אין
 הויז און זיין איהר פריינד, בין איך נישט געקומען און נישט געווען

איהר פרוינר; זי האָט געוואָלט איך זאָל ווי תמיד געהן עלע-
גאנט אָנגעטאָן און אָנגעהן מיט מיין אַרבייט, האָב איך אויפגע-
הערט אַרבייטען און געגאָנגען אָפגעלאָזען; זי האָט געוואָלט קו-
מען אין מיין צימער'ס אויפראַמען און האַלטען אין אַרדנונג מיינע
זאכען, האָב איך איהר פאַרבאָטען.

איך בין אָבער אזוי ניעדריג געפאלען, אז איך האָב געוואָלט
זי צוויינגען דורך רחמנות צו מיר צוריקצוקומען.

— זי איז אָבער נישט געקומען, און וויפיעל איך האָב געליטען

זעהסטו דאָך אָן מיר...

ער איז פלוצים אַנטשוויגען געוואָרען, זיך פאַרקלעהרט און מיט
אימפעט אַרײַנגעוואָרפען אין וואַסער אַ נאָרוואַס פאַררויכערטען
סיגאַרעט, און אָנגעצונדען אַ צווייטען.

— אָבער מיין נקמה האָב איך געהאַט! — האָט ער מיט אַ

בייזען שמייכעל אַ זאָג געטאָן.

איך האָב זיך דערשראָקען און געריכט זיך צו הערען דאָס

ערנסטע.

פאַרשטעהסטו מיר, טיעף אין האַרצען האָב איך אָבער גע-
גלויבט, אז זי וועט זיך אַ מאָל פאַרבענקען נאָך איהר סאַשאַן,
דאָס וואָס מיר האָבען איבערגעלעבט פאַרנעסט זיך נישט אזוי
לייכט!...

סאַשאַ איז פלוצים געוואָרען באַלעבט, אַ פייערעל האָט זיך
אָנגעצונדען אין זיינע טאוועל-גרויע אויגען און זיי האָבען גע-
לויכטען ווי בלויע לאַמטערנעס. ער האָט ווייטער דערצעהלט:

עס איז געווען אַן אויף־דער־נאַכט, אָנהויב זומער. זי
האָט מיך געלאָזט וויסען אז זי וועט קומען... איך האָב צוגעקליבען
דאָס צימער'ס אזוי גוט ווי ס'האָט זיך געלאָזט. דערפאַר אָבער
האָב איך בלומען אַנגעבראַכט!... ווי אין אַ בלומען געוועלכ.

זי איז געקומען. זי איז געווען שעהן ווי אַ מלכה אין די
זיידענע מלבושים. אַ טרויער האָט אָבער פון איהרע אויגען אַרויס-
געקוקט... איך האָב זיך געהאַלטען קאַלט און פרעמד, גערעדט
איבער געהויבענע זאכען מיט אַ מערקווירדיגען שאַרפּזין. כ'האָב

דערפיהלט, אז איך בין ווידער איהר גאָט... און געוואוסט אז זי איז געקומען זיך בעטען איך זאָל זי צוריקנעמען... איך האָב ביי זיך געוואוסט, וואָס איך האָב צוטאָן, און געווען רוהיג און איבערלעגנט...

זי האָט אָנגעהויבען גלעטען מיינע הענט, מיין שטערען, גע- קושט מיין קאָפּ און איז מיר אויפ'ן האַלז געפאלען. איך האָב זי געלאָזט מיך קושען און גלעטען, אָבער אליין זיך פארהאלטען גלייכגילטיג. איך האָב זיך נישט באַנגונגענט. ביי מיינע פיס האָב איך זי געוואָלט זעהן... זי האָט אלץ געוואוסט, אלץ גע- פיהלט... פלוצים האָט זי מיר גענומען אַרויסווייזען אזא וואונ- דערליכע ליעבע און אזא טייוועלשע, ווילדע לידענשאפט, וואָס אפילו לילום מיט איהר „כאלאסטרע“ וואָלטען דאָס נישט גע- קענט!...

איך האָב געהאלטען אין מיינע אַרעמס, מיין געוועזענע ווייב... זי האָט מיר געזאָגט אז זי האסט יענעם... ער איז זעהר שלעכט צו איהר געוועזען. ער האָט זי אפילו געשלאָגען... און — אז איך האָב דערפיהלט אז זי איז גרייט ווידער צו ווערען מיין ווייב, האָב איך זי א שטויס געטאָן פון זיך און זי באַשפיגען... זי האָט אָנגעהויבען זיך בעטען ביי מיר: „מיין גוטער סאַשא, מיין ליעבער סאַשא, נאָר דיך ליעב איך... נעהם מיך צוריק!“... און איך האָב ווידער אויף איהר געשפיגען... זי האָט געלאָזט אויף זיך שפייצען; און מיך נאָך האַרציגער, נאָך לידענשאפטליכער געקושט און זיך געבעטען איך זאָל זי צוריקנעמען... דאן האָב איך פון איהר אַראָפּגעריסען איהר בלווע און באַ- שפיגען איהר נאָקעטען לייב!...

— סאַשא שווייג! — האָב איך פלוצים דערהערט מיין אייגען קול.

דיך שוידערט דאָס הערענדיג, אָבער מיך נאָך מעהר דאָס דערצעהלענדיג — האָט ער מיך אָנגעקוקט. זיין קאָפּ האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אויפ'ן ראַנד פון שיה און איך האָב געהערט ווי סאַשא שלוכצט...

— וואָס איז, סאַשאַ?

— נו פאַרשטעהסטו דען נישט אז אַלצדינג איז געווען אַ ליגען? אַ ליגען אויסגע'הלום'ט, אויסגעטראַכט און אויסגעוואונג-שען! אַ ליגען וואָס האָט זיך געהאַדעוועט אין מיין מוח און זיך געשפייזט אויף מיין מאַרד און בלוט... צוויי יאָהר האָב איך גע-טוליעט דעם ליגען ביז ער איז געוואָרען אַן אמת, מיין אייגענער אמת...

— איז אַלץ ליגען, סאַשאַ? — האָב איך שטיל געפרעגט.
— ניין, אַלץ איז אמת נאָר ביז אויף יענעם אויף-דער-נאַכט. זי איז צו מיר קיין מאָל נישט געקומען זיך בעטען און איך האָב זי נישט באַשפּיגען און אָפּגעשטויסען... נאָר דאָס בלייבט מיין אמת... פאַרשטעהסטו מיך?

די שיף איז צוריקגעקומען צום ברעג. איך און סאַשאַ זיינען אַרונטער. דערווייל איז נאַכט געוואָרען און מיר האָבען זיך גע-לאָזען איבער פאַרשיעדענע קאָפּען. מיר האָבען געגעסען שוויי-גענדיגע און אומעטיגע. שפעט ביינאַכט האָב איך סאַשאַ'ן גע-נומען צו זיך אַהיים ווי מ'נעהמט איינעם פון אַ קראַנקען-הויז אַרויס און — זיין אמת איז אויך געוואָרען מיין אמת...

מיינע...

אין גאַנץ אמעריקא איז ניט געווען א געגענשטאַנד אָדער א לעבעדיג וועזען, וואס ליפּשע האָט געקענט מיט רעכט אָנרופען מיינס. זי וואלט אפילו געקענט זיך מאכען הארץ און זאָגען: מײן „מיסעס“ און מײן שאפּ, נאָר אין דעם איז אויך געווען: די „מיסעס“ וואו איך וואוין און דעם שאפּ וואו איך אַרבייט. וואָרום, היינט וואוינט מען און מ'אַרבייט דאָ און מאָרגען — דאָרטען. טראַכט ליפּשע מיט קנאה אין הארצען: פאַראַן מענשען מיט גרינגע הערצער וואס דאָס וואָרט מיינס געהט זיי פון די ליפּען ניט אַרונטער. ס'איז מײן „גראַסערי“, מײן „בוטשער“, מײן „דאָקטאָר“ און מײן „באָרדער“. רק מײן און מײן. ביי איהר גליטשט זיך דאָס וואָרט מיינס פון דער צונג ניט אַרונטער...

ס'איז ניט מײן פריינד און אפילו ניט מײן הונט אָדער מײן קאָז. כדי עס זאָל וואָס זײן מײן, דארף עפעס וואס קאָסטען... אום צו קענען זאָגען: דאָס הינטעל איז מיינס, האָט מען עס געדאַרפט געבען אביסעל מילך צו ליאָקען ווען קליין און פערבינדען א לאַפּקעלע ווען עס איז פאַרוואונדעט געוואָרען, אָדער כאַטש אַ ביין פון טיש צוואווארפען צום גריזשען ווען הונגעריג... אין גראָדנע איז פאַרהאן אַן עלטערע אידענע, וואָס קאָכט אויף פרעמדע חתונה'ס און פערקויפט הייסע באָב און אַרבעס אין גאַס. צו יענער אידענע שרייבט ליפּשע אַלע פאָר וואָכען: „מײן מאַמע, מײן טייערע מאַמע“. און יענע ענטפערט: „מײן לייעב קינד. מקבל געווען די עטליכע טאָלער. ס'האַרץ טהוט וועה צו נעהד

מען געלד פון א מיידעל... נאָר שווערע צייטען, זי דאַרף האַדעווען די צוויי יתומים'לעך. ס'איז אפילו ניט קיין שלעכטע פרנסה, קאָ- כען אויף חתונה'ס, נאָר זי איז ניט איינע אין גראַדנע... "מאָהנט קיין מאָל קיין געלט ניט, אָבער מאָהנט כסדר נחת... דער איי- דעם, דער געשטאַרבענער טאָכטער'ס מאַן, וויל פּאָהרען קיין אַמע- ריקאַ. דערביי שמעהט אַ צוויי דריי שטריבעלעך. ער איז חלילה ניט שולדיג געווען אין איהר טאָכטער'ס טויט, און עטליכע פינ- טעלעך. זאָל גאָט געבען, אז מ'זאָל אויף ווייטער ניט אָפּגעפרעמדט ווערען. דאָ איז שוין געשטאַנען אי פּאַסיקלעך, אי פינטעלעך. זי וויל מיטשיקען איין קינד, כדי אין אמעריקאַ זאל ער חלילה זיך ניט דערפיהלען ווי א פרוייער פויגעל, און די איבריגע לאַזט זי שוין איבער צו איהר... שוין א פאָר בריעה אָנגעקומען פון דער מאמען מיט דעם זעלביגען נוסח.

און ליפּשע האָט ניט געקוקט אויף דער וועלט מיט קיין גרוי- סע אויגען. געוואלט דאָס ווינציגסטע. קאָנען זאָגען: מיין מאַן, מיינע קינדער און מיינע פיער ווינקעלעך. דאָס וואָלט זי אָפּגעהיט מיט א הייליגקייט, איז עס אָבער ניט בעשערט געווען...

איז ליפּשע איבעראל געזעסען ווי ביי א פרעמדען טיש, גע- הערט ווי מענשען זאָגען, מיין, מיינע און אליין, פערביסען, קיין מאָל ניט אַרויסגעזאָגט דאָס וואָרט מיין...

זי האָט זיך אַרויסגעקליבען פון א מיסעס, נאָר דערפאר וואס אלץ איז געווען איהרס. דער פעדלער, ביי וועמען זי האָט גע- קויפט זאָקען און אונטערוועש, וועלכער פלעגט קוים אויסוויינען אַ דאָלאַר אויפ'ן חוב, איז. אויך געווען „מיין פעדלער"... מיין לאַנדרי מאַן, מיין מילך מאַן, מיין און מיין, האָט דאָס ליפּשע'ן תמיד געקרענקט, איז ענטוועדער מ'האָט זיך געדארפט קריגען אָדער זיך אָפּגעגעסען דאָס האַרץ... און ביידע זאָכען איז געווען אויפ'ן קלאָג. פלעגט זי אַרויספלאַצען:

— מיט וואס איז ער אייער מילך-מאן? ער פיהרט דאָך מילך פאר נאָך טויענדער ווייבער!

האָט מען זי געהאלטען פאר א פערביטערטע און א ביסעל א צורדעהטע.

אין שאפ האָט א מיידעל א פרעג געטהאָן :

— ליפּשע, איז דאָס אייער „באָבין“, דער מיט די רויטע זייד ? געפונען נעבען אייער מאַשין.

האָט ליפּשע געענטפערט :

— ס'איז דער „באָבין“ פון דער מאַשין.

פֿלעגען זיך די ארומיגע איבערקוקען און הינטער איהר פלייִ צע האָט אימיצער אָפגעקלאַפּט א פינגער אָן שטערען... ס'האָט קיין מאָל לאַנג ניט געדויערט און מ'איז דערגאנגען, אז ליפּשע רעדט קיין מאָל ניט אַרויס דאָס ווארט מיין. איז אָנגעגאנגען א שפיעל צווישען אלעמען און איהר איינע און מ'פֿלעגט זי פֿערוואַר פֿען מיט פראַגעס וועגען מיין און דיין פונקט ווי ביים שפיעל וואס מ'טאָר ניט זאגען „יא און ניין און שוואַרץ און ווייס“. נאָר ליפּשע האָט קיין מאָל ניט פֿערשפיעלט, קיין מאָל זיך ניט אַרויס גערעדט „מיינס“...

נאָך די לעצטע פאָר בריעף, האָט טיעף אין איהר האַרצען אָנגעהויבען פון דאָס ניי געבוירען ווערען דאָס וואָרט „מיינס“. „מיין שוואַגער און מיין פֿלימעניקעל“. צו די ליפּען איז נאָך דאָס ווארט ניט געקומען נאָר געבליהט שטיל טיעף אין איהר האַרצען. זי האָט איהם, יענעם, דעם „מיין שוואַגער“ ניט געקענט. אונטער די פופצעהן יאָהר, וואָס זי איז אין אַמעריקא, האָט דאָרט די אינ גערע שוועסטער חתונה געקאָט, צוויי קינדער געבוירען און גע־ שטארבען.

און אין א חודש אַרום דארף אימיצער פֿלוצים קומען פון יענער זייט, פון דער היים, וועמען זי וועט רופען „מיין שוואַגער“, מיט א אינגעלע וואס וועט זיין „מיין פֿלימעניקעל“, די רינגלען וועלען פון די ליפּען אַראָפּפאלען און זיי וועלען אַרויסרע־ דען דאָס ווארט מיין... ס'קימערט זי מעהר נאָר ניט. וואס וויי טער וועט זיין. צי יאָ שידוך צי ניט. ס'איז סאַי ווי א קללה צו נעהמען א שוועסטער'ס א מאַן. אָבער זי וועט זאָגען, מיין

שוואַגער!.. מײן פֿלימעניקעל, און דאָס קינד וועט זאָגען: מײן
מוהמע ליפּשע.

ס'איז אָנגעקומען זײן בילד, א יונג מיט וואַנצען און די שפּיר
צען פּערדרעהט ווי די נאָדלען. נאָר ליפּשע האָט אין איהם גע-
זעהן, א גוטע, א קלוגען און אַן אײדעלען שוואַגער...
די מיסעס, בײ וועלכער ליפּשע האָט געוואוינט, איז געווען
אַ גרושה פון דעם ערשטען מאן, און אַן אלמנה געבליבען פון דעם
צווייטען מאן. א געזונטע, לוסטיגע אלמנה מיט אַ ווייסען, וויי-
כען קארק און טיעפע חן־גריבעלעך. נאָכ'ן גוט בעטראַכטען דאָס
בילד, האָט זי צוגעזאָגט ליפּשען, אז זי וועט מאַכען צו „מופּען“
דעם באַרדער פון פּראַנט רום און אריינגעהמען איהר שוואַגער
מיט'ן קינד. סאָרווי איז דער אַ שלאַק. דער באַרדער ווידער
וואַלט בדאי מיט איהר חתונה געהאַט אבי ניט דאַרפען, זיך אַרויס-
קלײבען פון דאַנען... צײט ער איז אַ באַרדער, האָט ער נאָך ניט גע-
האַט אַזאַ ליכטיגען צימער, אַזאַ וואַרימע קאַלדערע זיך צוצודעקען
און אַזוינע גוטע, פעטע סאַפּערס. נאָר די מיסעס האָט געזאָגט: ער
וועט שוין „מופּען“.

און אײן טאָג האָט ליפּשע, זיצענדיג בײ דער אַרבייט, זיך
אַרויסגערעדט צו דער נעקסטער מאַשין:

— מײן שוואַגער קומט די וואָך! מיט מײנעם אַ פֿלימעני-
קעל. — ס'האַט זיך איהר דאָס פון צונג אַראָפּגעריסען... וואָס
אַ שטייגער האָט זי געדאַרפט זאָגען דער צווייטער מיידעל. אַז
איהר שוואַגער קומט, וואָס איז דאָס פאַר זי? ... אַראָפּגעשפּרונג-
גען פון די ליפּען די ווערטער און פאַרפאַלען...

גלאַט איז דאָס ניט אוועק. ס'איז געווארען אַ געלעכטער. אַ
טשיקאַווע שמחה, ליפּשע האָט זיך אַרויסגערעדט: „מײן שוואַ-
גער!“ שוין אַ יאָהר, אז מ'האַט זיך מיט איהר אַרומגעריסען זי
זאָל זאָגען דאָס וואָרט מײנס ווי אלע מענשען. מ'האַט זיך צו-
צוניפּגעלעגט אַ קוואַדער און געקויפט קאַנפעקטען, מאַנדלען און
עפּעל און מ'האַט געמאַכט אַ סעודה, זיך גערייצט מיט ליפּשע'ן,
נאָר זי איז געווען גוטמוטיג...

אז דער שוואַגער איז געקומען איז ער געוואָרען דער „באָרדער פון פראַנט-רום“, געקראָגען אַ וואַרימע קאָלדערע און אַ לײלאַך מיט די אויסגענעהטע בוכשטאָבען פון דער מיסעס מיידעלשען נאָמען... צווישען ליפּשע'ס צימער און דעם שוואַגער'ס איז געווען דער מיסעס צימער. טאָמער האָט ער געוואָלט אין אָווענד אַביסעל שמועס'ן מיט דער שוועגערין, האָט ער נעמוזט דורכגעהן דער מיסעס צימער... פריהער האָט די מיסעס געהאַט איהר צימער ערגעץ אַנדערש און דאָס האָט ליפּשען געקרענקט.

די מיסעס האָט זיך אַ נעהם געטהאָן מאַכען ליפּשע'ן „מור פען“. זי קען שוין מאַכען „מופען“. דעם פלימעניקעל אויב זי וויל קען זי מיטנעהמען, נאָר דער שוואַגער קאָן בלייבען וואוינען אין פראַנט-צימער....

— ניטאָ קיין „מיין“ אין אמעריקא. היינט קאָן ער זיין דיין שוואַגער און מאָרגען אַן אנדערער'ס מאַן...
דער שוואַגער איז געשטאַנען אַ צושראָקענער, אַ בלייכער, געדוואַלט עפעס זאגען און ניט געקאָנט, דער פלימעניקעל האָט זיך צוואווייגט.

און ליפּשע איז געשטאַנען אַ דערשלאָגענע מיט אויסגעגלאָצטע טע אויגען און געמוקט וואָס דאָ טוט זיך. זי האָט זיך אָבער אַ שטעל געטאָן און גערוועזן מיט אַ פרעמדען קוויטשיגען קול אויסגעשריען:

— בערעל, איהר „מופט“ מיט מיר און מיט'ן קינד!...

— יא, יא, אוראי, וואס הייסט? געוויס...

— וואָס געוויס? ווען געוויס? איהר בלייבט דאָ!...

און ליפּשע'ן האָט דאָס האַרץ געזאָגט: שוין ניט מיין שוואַגער.

גער.

אָבער געשריען האָט זי: ער איז מיין שוואַגער און מיין פלימעניקעל, מיר „מופען“ צוזאַמען... זיי זיינען מייענע... מייענע!...

א ביטערער שפאס.

— קוים ווערט נאָר א מענש געבאָרען לוייערען שוין ארום איהם אלערליי קרויניק און צרות אויף דער וועלט. — האָט זיך אָנגערופען בעני מיט אַ קינד אויף די הענד, צו זיין גרינעם קאָזין באָריס. דער גרינער קאָזין, אָנגעטאָן אין אַ רוסיש העמדעל, האָט פאַרשטאַנען, אַז זיין אַמעריקאַנער קאָזין וויל זיך אויסריידען דאָס האַרץ פאַר איהם, האָט ער צוגעשמייכעלט, ווי עס שמייכעלט אַ גרינער אינטעליגענט, בעת ער הערט פּילאָזאָפּירען אַן אַמעריקאַנער שאַפֿ־אַרבייטער, און איהם געלאָזען רעדען:

— אַלס קליין קינד האָט דאָס אויסצושטעהן פאַרשיידענע קינדערשע איבערגאַנגען און סיבות. און אז גאָט העלפט מ'קומט אלצדינג אריבער און מ'וואקסט אויס א בחור פון אכטצעהן־צוואַנציג יאָהר, לוייערען אזוינע געפאַהרען, פון וועלכע מ'האָט אַמאָל צו זינגען און צו זאָגען אַ גאַנץ לעבען... און צו פיער־פינף־און־צוואַנציג יאָהר, האָסטו פּלוצים אַ כּלָה ביי דער זייט, אַ מיידעל גע־וועהנליך אַ שעהנע, לאָזט זיך קושען און האַלזען וויפּיעל דיין האַרץ גלוסט, נעהמט אלערליי כּלָה מתנות מיט דער זעלבער מינע, ווי זי נעהמט אין רעסטאָראַן אַ קאַווע מיט קוכען פון דעם קעל־נער, און איז שטאַרק ברוגז אַז די רעדסט אויס אַ פּריינדליך וואָרט מיט אַן אַנדער מיידעל.

נאָר דאָס איז אַלץ נאָר נישט, חתונה האָבען מוז דאָך אַ בחור. פון דעם קויפט מען זיך ניט אויס, סיידיען מען איז נאָר אַ גוואַלדיג גרויסער חכם! ... און ס'איז נאָר קיין נפּקא מינה ניט מיט וועלכער פון זיי מען האָט חתונה. מיידלעך זיינען דאָ

אלערליי, אָבער ווייבלעך בלויז צוויי סארטען: גוטע באלעבאָסטעס און שלעכטע באלעבאָסטעס. און אין איין יאהר נאָך דער חתונה מאַכט אזוי וועניג אַוים מיט וואָס פאַר אַ מיידעל מ'האַט חתונה געהאַט, פונקט ווי איינעם, פינף מינוטען פאַר'ן טויט, מאַכט אַוים וואס פאַר אַ לעבען ער האָט אָפגעלעבט.

דער גרינער קאָזין באָריס, וועלכער איז געווען אַן אינטעלייִ גענט, אַ אידעאליסט און פון זיך געהאלטען אַן עולם ומלֵאָה, האָט ביי זיך געטראַכט: ער רעדט גאַנץ אינטערעסאַנט דער בחור, פאַרט מיניער אַ קאָזין! ביידע האָבען זיך פון פריהער ניט געקענט. נאָר געוואוסט אז ביידענ'ס טאַטעס זיינען ברודער. אז בעני האָט זיך דערוואוסט אז זיינער אַ גרינער קאָזין איז געקומען, איז ער גע־פאָהרען קיין ניו יארק זיך זעהן מיט איהם און איהם איינלאָדען קומען צו זיך אין פאַסיק. און באָריס איז געקומען צו גאַסט. אַ געגענזייטיגע פריינדשאַפט האָבען זיי איינער צום אַנדערען דערפיהלט, טראָץ דעם אונטערשייד פון עטליכע יאָהר און מדרגה פון בילדונג.

בעני האָט אַרײַנגעלעגט דאָס איינגעשלאָפענע קינד אין בע־טעל און איין מאָל זיינען איהם די הענד געווארען פריי, האָט ער ערשט געקענט טראַכטען און מיט בעניסטרונג זיך צורעדען: — נאָר הער זיך צו, באָריס, ס'מאַכט ניט אַוים, אַן עצה מעגסטו פון מיר נעהמען, כאָטש דו ביזט דער אינטעליגענט און איך דער אַרבייטער. אז מ'ווערט עלטער גלייכט זיך דאָס אַוים... פון צווייערליי מיידלעך וויל איך דיך וואָרנען און דו היט זיך: דאָס ערשטע אַ מיידעל וואס האָט געלייענט קאַרל מאַרקס, און דאָס צווייטע אַ מיידעל איבער וועלכע אַ בחור האָט זיך גענומען דאָס לעבען... היט זיך ברודער'ל פון די צוויי...

— אויף מײַן מזל איז אַויםגעקומען דאָס מיידעל איבער וועל־כע אַ בחור האָט זיך גענומען דאָס לעבען. עס האָט מיר נאָך גע־קענט טרעפען ערגערס, איך האָב נאָך געקענט אַריינפאַלען צו יענער וואס האָט אַמאָל געלייענט קאַרל מאַרקס אין רוסיש. אין מײַן פאַל איז געווען פערבונדען אַ שטיקעל טראַגיקאָמעדיע מיט

דעם טפוש־עוואַטען בחור „אבי שנאָבעל“. איך רעד אזוי פערבי-
טערט און ציניש איבער זיין טויט, ווייל ס'קריינקט מיר אזוי
שטאַרק וואָס עס האָט פאַסירט... כאָטש קיין געוויסענביסען האָב
איך ניט. ווייל, אויב א בחור האָט זיך געקענט נעהמען דאָס איין
און־איינציגע לעבען וואס איז איהם געגעבען געווארען, צוליעב
א „ספּאָדניצע“ וואלט ער אויך געקענט זיך נעהמען דאָס לעבען,
ווען ער וואלט זיך חלילה אויסגעגליטשט אין טאַנץ זאַל און גע-
פאַלען, אָדער איבער אַן עהנליכע נאַרישקייט!...

בעני האָט אויפגעהערט רעדען. ער האָט דערהערט אז דאָס
ווייבעל זיינס קומט. זי איז אריין מיט אַ סך פעקלעך, געפרייכט
און געסאָפּעט ווי אַ פעטע גאַנז. דאָס פנים פריש און לויטער, באַ-
פארבט פון די ערשטע ווינטער פרעסמלעך.

דערזעהן דעם גרינעם קאָזין האָט זי זיך פערשעהמט און
זיך גענומען פאַרענן פערען :

— מ'ווערט אזוי „פאַריענטעט“ אז מ'האָט חתונה! וואָס
אייע זאָל ניט געווען זיין פאר דער חתונה... איהר'ט עסען ביי
אונז דינער נישט אָפט פאַרבלאַנדזשעט ביי אונז אין פאַסיק
אן אינטעליגענטער מענש. מיין חבר'טע און איהר מאַן וועלען דאָ
שפעטער קומען. זי איז זעהר אן אינטעליגענטע. זי קען, דוכט
מיר, גאַנץ קאַרל מאַרקס אויסוועניג! און קאוטסקי'ן האָט זי
געלעזען. א פערנעניגען איהר הערען רעדען.

און פעני'ן האָט גענומען פערפאַלגען א געדאַנק, אז דער גרוי-
נער אינטעליגענטער קאָזין זאָל וויסען איהר יחוס אויך... אז זי
איז אויך ניט סתם אַ אידענע... זי האָט געוואָלט ער זאל זיך דער-
וויסען, אז צוליעב איהר האָט זיך א בחור גענומען דאָס לעבען.
אבער אבי ווי אריינפאַלען מיט דעם האָט זי ניט געוואָלט. אַך,
ווען ער, בעני, האָט שכל!...

גלייכצייטיג האָט איהר פערדראָסען וואס זי האָט ניט גע-
וואוסט אז ער דאַרף קומען. גראַד, קאָכט זי היינט אַ מעהרען-
צימעס מיט אן אָנגעפילט העלזעל און א זופ פון גרויפּען מיט גרוי-
סען באַב. ווען זי ווייסט, גרייט זי צו אַ בוליאָן, א געבראָטענס.

בעני האָט אזוי גוט געקענט זיין פענין, אז ער האָט תמיד געוואוסט וואס הינטער איהר ווייסען, גלאַטען שטערען קומט פאָר בעת זי טראַכט. און אריינקומענדיג צוריק פון קיך האָט ער ארויס-געפלאַצט:

— „סעי" ברודער'ל, קאָכט זיך אַ צימעס מיט אַ העלזעל אין טאָפּ! זאָג איך דיר, אז צוליעב דעם אַליין אפילו איז כדאי צו לעבען אויף דער ניט געראַטענער וועלט!... מיין ווייב האָט נאָך דערווייל קאַרל מאַרקס ניט געלייענט...

בעני האָט זיך אָפגעזאָגט גאַנץ אומשולדיג. ביים גרינעס אינטעליגענט האָבען די אויגען אויפגעלויכטען, נאָר פעני האָט גע-מאַכט אן אומגליקליכע מינע.

— לאָזט מיר אַ מינוט ניט פערגעסען וואס געשעהען איז... האָט זי געזאָגט מיט אַ געהיימיספולען זיפץ.

באָרים איז געזעסען אין וויג-שטוהל, געמיטליך גערויכערט בעני'ס פּאַפּיראַסען און בלוז פון צייט צו צייט אריינגעווארפען אַ קלוג וואָרט. ער איז געווען ענטטוישט. אַ פרוי איבער וועל-כער אַ מאן האָט זיך גענומען, ווי בעני האָט געזאָגט, דאָס איין-און-איינציגע לעבען, האָט באַדאַרפט זיין הויך, שלאַנק, און פאַר-חלום'ט, און זי, פעני איז נאָר אַ געזונט, מעט ליטוויש ווייבעל. איחס האָט דאָס פאַרדראָסען. וואָלט זי כאַטש געווען בלאַס און אויסגעצע-צעהרט פונ'ם אומגליק. זי אָבער פאַרקעהרט, לעבט און פיהלט זיך אזוי שטאַלץ און פיהלט טאַקע צוליעב דעם אַליין באַרעכטיגט צו אַ בעסרען לעבען... אַ קלייניגקייט צוליעב איהר האָט אַ מענש באַנאַנ-גען זעלבסט-מאָרד...

פעני איז ענדליך אריין אין קיך און באָרים האָט אַ פרעג גע-טהאָן ביי בענין:

— און ווי אזוי אייגענטליך, האָט עס פּאַסירט?

— אין דריי ווערטער קען איך דיר דערצעהלען אַ מעשה וואס האָט זיך געצויגען כאלד דריי יאהר:

— פעני איז געווען אַ שעהן מיידעל. ער האָט זיך אין איהר

פארליעבט. איך בין נאָר געווען אַ באַקאַנטער פון יענע, די „קארל מאַסקיכע“. דער בחור איז געווען אין פעננין פאַרליעבט איר בער די אויערען. און איך האָט שטענדיג חוּזק געמאַכט פון איהם דערפאַר. „געה — האָב איך איהם אַמאָל געזאָגט — און שלאָג פאַר פענין מיט דיר חתונה צו האָבען, און כ'געה מיט דיר אין געוועט, אז זי וועט דיך נעהמען מיט ביידע הענט.“ האָט ער מיר געענטפערט: „און אויב זי וועט מיר אָפּזאָגען וועל איך זיך נעה מען דאָס לעבען.“ נאַטירליך, ערנסט האָב איך איהם ניט גענוער מען. האָט ער איהר טאָג איין טאָג אויס דערצעהלט מעשה'לעך ווי ליעב ער האָט זי. זאָגען אַ מיידעל מ'האָט זי ליעב איז איין זאַך און איהר פאַרשלאָגען חתונה האָבען — איז עפעס וואָס אַנדערש... פאַלט מיר איין אַבענד אַ משונגענער, אומגליקליכער געדאַנק אין קאָפּ — אין גאַנצען בין איך דעמאָלט אלט געווען אַ וואָסערע צוויי-און-צוואַנציג יאָהר — אז איך וועל אין אַ שפּאַס פּרעגען פענין צי זי וואָלט מיט מיר חתונה געהאַט, אזוי נאָר אָהן אַ ליעבעס ערקלעהרונג. פעני איז אין מיר זיכער ניט געווען פאַרליעבט, האָט אודאי געטראַכט פון איהם מעהר ווי פון מיר. אַ גאַנצע כאַפּטע זיינען מיר געווען אונזערע. נעהם איך און רוף אָפּ פענין, כלומר'שט, איך האָב זי וואָס צו פּרעגען, און לאַכענדיג האָב איך זי אַ פּרעג געטהאָן צו זי וואָלט מיט מיר חתונה געהאַט? זי האָט מיר גלייך אַ זאָג געטהאָן: „און וואָס וועט אָלגאַ דערצו זאָגען?“ אָלגאַ איז דאָס די, וואָס האָט געלייענט קארל מאַרקס. בקיצור, אַ שעהן מיידעל איז זי דאָך געווען, און די נאַרישע פּראַנע האָט איהר צוגעגעבען אַ נאַיווען חן, האָב איך איהר געגעבען אַ קוש, נאָכדעם אַ צווייטען און אַ דריטען און מיר האָבען זיך צו דער קאָמפּאַני אומגעקעהרט. איך האָב זיך באַלד פּרעגעסען אָן דעם גאַנצען שפּאַס. נאָר פעני האָט דעם גאַנצען אַבענד אָנגעקוואַלען און געלויבטען. אויף מאָרגען פּריה האָט מיר די גאַנצע געשיכטע שטאַרק פאַרדראַסען, און איך האָב געקלערט, אז אזוי שנעל ווי איך וועל איהם אָנטרעפען וועל איך איהם אַלץ דערצעהלען. בלויז די קושען האָב איך גערעכענט צו פּערשוויי-

גען, און איהם ראַטען אז ער זאָל איהר אויף אַן אמת'ן פאַרשלאָנגען מיט איהם חתונה האָבען און אלץ וועט רעכט ווערען.

— מיר איז צום אומגליק ניט איינגעפאלען, אז פעני וועט נאָך דעם זעלביגען אָבענד איהם דערזעהלען אז זי איז געוואָרען מיין כלה.

— און אויף מאָרגען פריה, עס איז געווען א זונטאָג. איך בין נאָך געלענען אין בעט, איז אריין א פריינד און מיר אָנגעד זאָגט די ביזע בשורה, אז יענער האָט זיך דאָס לעבען גענומען. ווי מיר איז דאמאָלס געווען אויפ'ן הארצען קען איך דיר ניט זאָגען. א היפש ביסעל איז מיר נאָך פאַרבליבען אויף מיין גאַנצען לעבען... — בקיצור, פעני האָט געוויינט און געוויינט, געהאַט היסטע-ריקע, איך האָב זי געמוזט טרייסטען, און אזוי טרייסטענדיג זי, האָבען מיר ביידע חתונה געהאַט אויף אַן אמת...

אז באַרים האָט איצטער בעטראַכט זיין קאָזין בעני'ן, זיין בלייך, אָבנעצערט פנים מיט א טיעף בעהאלטענעם טרויער אין די אויגען, האָט ער שוין איינגעזעהן אז ער טראָגט זיך אַרום מיט א וועהטאָג און פֿיין אין הארצען... ער האָט עפעס מעהר דרך ארץ פאר איהם געקראַגען.

גלייך נאָך מיטאָג ווען פעני האָט אַריבערגעשפּרייט דעם שענהעם טישטוך אויפ'ן טיש האָט זי דעם קאָזין דערלאַנגט אַן אַלבוים צו בלעטערען. ער האָט גוט באַטראַכט אַ בילדעל פון אַ שענהעם בחור מיט אַ בלוים אין לאַץ און אַ שרונט אין מיטען קאָפּ. בעני האָט באַריס'ען אַ וואונק געטאָן, אז דאָס איז ער. פעני האָט עס ניט באַמערקט און געזאָגט:

— איהר קוקט אַן דאָס בילדעל? שעהן, האַ? א זעל-טענער יונגערמאַן געווען... ער האָט זיך גענומען דאָס לעבען... לאַז אייך בעני דערזעהלען, איך קען נישט, מחמת מיר פאַרכאַפט ביים הארצען... ער איז בענאנגען זעלבסט מאָרד דעם זעלביגען אבענד וואָס איך בין געוואָרען א כלה פאר בעני'ן.... — דאָס אלץ האָט זי געזאָגט זיך ווישענדיג די אויגען מיט אַ ווייס טיכעלע.

— און מיינט איהר, אז בעני האָט מיך דערפאַר ליבער?

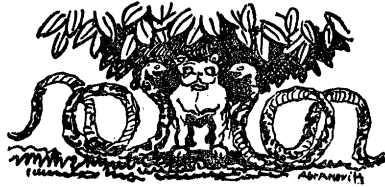
אז איך בין איהם טהייערער דערפאר? איך בין ביי איהם ווי יעדע יענטע איז ביי איהר הצקל'ען. נו, יא, איך בין געווען צו יונג און ניט פארשטאנען דעם ווערט פון אן אמת לעבענדיג הארץ... — טאָמער וואָלסטו די „ווערטעהען“ איבערגעלאָזען צו דיין חבר'טע די „קארל מאַקסיכע“? וואָרט ברודער, באַלד קומט אָן אַ לעקציע איבער „ווערטעהען“ און „מערהווערטעהען“, און אזוי ווי זי האָט עס אין פּאַסיק ניט וואו אויסצובריינגען, האָט זי איהר „ווערטעהען“ צוגעפּאַסט צום פּאַרהיראַטען לעבען. — האָט בעני גערועזען און גיפּטיג איהר איבערגעשלאָגען די רייד.

עס וואָלט אודאי אויסגעבראַכען איינע פון די טאָגטעגליכע קריעניסצענעס ווען דער גלאַק וואָלט ניט אַ קלאַנג געמאַן. עס זיינען אָנגעקומען אלנא מיט איהר מאַן און צוויי קינדער. עס האָט ניט לאַנג געדויערט. אַלנא האָט געזעהן אז אַ אינטעליגענטע איז געקומען האָט זי גענומען פּאַרברויכען איהר באַהאַלטענעם אוצר פון וויסען. און די ווערטער „סאַציאַלער פּאַקטאָר“, „פּאַליטישע עקאָנאָמיע“, „מערהר ווערטעהען אין פּראָדוקציע“, האָבען גענומען פּאַלען ווי די שפּענער. אַלנא'ס מאַן האָט געלייענט אַ צייטונג און שווער געזיפּט. בעני האָט שטיל געקריצט מיט די צייהן און געקוקט אויפ'ן גרינעם קאַזין. און פעני איז שוין געווען אזוי צוגעוועהנט צו די מאַדנע ווערטער, וואָס זי האָט קיין מאָל ניט פּאַרשטאַנען, אז זיי האָבען שוין איהר געקלאָנגען אזוי היימיש און שטוביג ווי „דייפּער“, טאָפּ און קאָך-לעפּעל.

אַלנא'ס קינדער זיינען שלעפּעריג געווארען, האָט זיי דער מאַן געלייגט שלאַפּען אין די זאַכען. אַלנא האָט שוין געהאַלטען ביי דעם, אז דער „עקאָנאָמישער פּאַקטאָר“ איז דער וויכטיגסטער אין לעבען און אז אלע „פּאַקטאָרען דרעהען זיך ארום דעם איין פּאַקטאָר“. פעני איז געשטאַנען אַ שטאַלצע און אַ צופריעדענע. נאָר בעני האָט געמאַכט אַ פּאַרשלאַג אז אלע דריי מענער זאָלען געהען אַ ביסעל שפּאַצירען, כדי צו ווייזען דעם גרינעם קאַזין פּאַסיק.

פעני און אַלנא זיינען געווארען אויפגעבראַכטע. זי האָט

„איהרען“ צוגעווארפען א בייזען בליק, נאָר בעני האָט איהם אַ
 שלעפּ געטאָן און אלע דריי זיינען אַרונטער, און ביידע ניט־אָפּ־
 געשאצטע ווייבלעך זיינען פאַרבליבען זיך אויסצודערצעהלען די
 מענערשע עולות און אַראָפּרעדען זיך פּוּנ'ם האַרצען....

האנאלע.

פארוואס האב איך פארלאָזען ניו יארק?
אפשר איז דאָס געווען אַ נאַרישקייט. נאָר מיר האָט זיך דע-
מאָלט געדוכט, אַז איך האָב געמוזט. און איהר ווייסט ניט, ווי איך
האָב זיך געפלאַגט און געבענקט די עטליכע יאָהר וואָס איך האָב
פאַרבראַכט אויסערהאַלב ניו יארק! וואָרים, וואָס פאַר אַן אינטע-
רעס קען אזא מענש, ווי איך, האָבען פאַר די אַלע פּראָווינץ-שטערט,
וואו ס'איז נישט קיין אידישע סביבה און אַ אידיש לעבען
נאָר לאָמיך אייך בעסער דערצעהלען, צוליעב וואָס איך בין
אוועק:

אַ פאַר חדשים נאָכדעם ווי איך בין אָנגעקומען אין ניו יארק,
האָט מיך אַ פּריינד רעקאָמענדירט צו די פּאַמיליע רובין אַלס
לעהרער פאַר די אינגערע קינדער. איך האָב זיי געזאָלט לערנען
העברעאיש און אידיש.

דער פּאַטער פון דער פּאַמיליע, אהרן רובין, איז געווען איינער
פון די פיעלע נאַציאָנאַלע בעל-תשובות, וואָס האָבען זיך פּלוצלונג
באוויזען אין ניו יארק, ווי שוועמלאַך נאָך אַ רעגען. די מוטער,
אַ שטילע, גוטע פּרוי, האָט אָנגעקוואַלען פון דאָס ביסעל אידיש-
קייט, וואָס האָט זיך אַריינגעריסען אין הויז. פיער דערוואַקסענע
טעכעטער האָבען זיי געהאַט, אַלע צימליך שעהן און אַלע פיער
זיינען שוין געשטאַנען אין שידוכים; איין איינציגען זוהן, מאַס,
אַ יאָהר זעכצעהן, אַ „הייסקוהל“ בחור, און די מוזיקע האַנאַ,
אָדער האַנאַלע, ווי טאַטע-מאַמע האָבען זי פאַרצויגען.
האַנאַ איז געווען פיערצעהן יאָהר אַלט, מיט אַ פיין קעפעל

קאשטאן-געקרויזטע האָר מיט גאַלדענע ברעגעס, א מאַטע הויט-פאַרב, ווי געגילדטע בראָנז, בלויע אויגען מיט גלאַנציג-זיידענע ברעמען. און מחמת דאָס פנים'על איז געווען א טונקעלס, האָבען די אויגען שטענדיג אָפגעשטראַהלט אין א רייכע בלוי. האַנא איז געווען די שעחנסטע אין הויז.

מאַקס און האַנא זייגען געווען מיינע צוויי תלמידים. די עלטער-רע טעכטער האָבען זיך קיין אידיש ניט געוואָלט לערנען. אָבער אלע האָבען זיך מיט מיר שטאַרק באַפריינדעט. איך פלעג זיי לערנען יעדען טאָג און בין געוואָרען א הויז-מענש.

און איך ווייס נישט ווי אזוי ס'איז געקומען, אז בעת מיר פלעגען, אין די אבענדען, אלע זיצען אַרום טיש, עסען, טרינקען טהעע, אָדער גלאַס שמועסען, פלעגט האַנאלע אַרויפקריכען ביי מיר אויפ'ן שויס, זיך איינטוליענען און זיצען. דער פאָטער, די מוטער, די שוועסטער און אָפט פרעמדע פלעגען אלע זיצען אַרום טיש, קיינער האָט א וואָרט נישט געזאָגט. און זי האָט עס געמאַן אזוי עכט-קינדערש, אז מ'האָט טאַקע גאָר נישט געדאַרפט זאָגען. איך פלעג איהר גלעטען דאָס שעחנע קעפעל, אַמאָל א קוש טאָן אזוי, ווי מ'קוישט א קינד. איך בין שוין דעמאָלט אַלט געווען אַכט-און-צוואַנציג יאָהר, פאַרשטעהט איהר דאָך, אז איך האָב זי געצערטעלט אזוי, ווי מ'צערטעלט א קליין קינד. דאָס פלעגט פאָרקומען כמעט אבענד איין און אבענד אויס. אַמאָל גאָר פלעגט די מוטער א זאָג טאָן: „געה, קינד מיינס, אַרונטער פון זיין שוים.“ לאַז איהם טרינקען א גלאַז טעע.“ אָדער אַמאָל פלעגט דער פאָטער שפּאַס מאַכען און זאָגען: „האַנאלע, פאַרוואָס לאָזטו נישט א וויילע די שוועסטער דינע זיך זעצען ביי איהם אויפ'ן שוים.“ די מיידלאַך פלעגען רויט ווערען, זיך שושקען און אַרויס-פלאַצען מיט א געלעכטער. און אהרן רובין, וועלכער איז געווען א פאַרמעגליכער געשעפּטס-מאַן און א פרעהליכער, האָט שטענ-דיג ליעב געהאַט שפּאַס צו טרייבען און פלעגט שטאַרק הנאה האָבען, אז מ'האָט געלאַכט פון זיינעם א ווייץ — פלעגט צועגע-בען: „געה אַרונטער, האַנעלע, און לאַז זיך מאַקס'ען א וויילע

צוועצען ביי איהם אויפ'ן שויס, ער איז דאך זיין רבי אויך". דאן פלעגט אויסברעכען א געלעכטער, א קוויטשעריי פון די פיער מיידלאך. מאקס פלעגט לאכען, די מאמע האָט געלאַכט, איך האָב געלאַכט, און האַנאַלע פלעגט לאַכענדיג זאָגען: „איך בין דאָך די מוזינקע". און מ'פלעגט ווידער לאַכען, ביז מיר פלעגען ווידער פאַרקריכען אין ערנסטע שמועסען.

אַפט פלעגט טרעפּען, אז האַנאַלע פלעגט אזוי איינשלאָפּען ביי מיר אויפ'ן שויס, און דער פאַטער פלעגט זי אַרונטערנעהמען פון מייע הענד און אַריינטראַגען צו זיך אין צימער, זי לעגען שלאָפּען.

און האַנאַלע האָט זיך זעהר פלייסיג געלערענט. מאַקס'ן איז וועניגרוואָס העברעאיש און אידיש אין קאָפּ גענאַנגען, און ווען נאָר ער האָט געקענט אויסלאָזען אַ לעקציע, איז ער געווען צופּריעדען, איז מיר אויסגעקומען גאַנץ אָפט האַנאַלע'ן אַליין צו לערנען. בעת לערנען זיך, איז דאָס קינד געזעסען זעהר אַרטיג און פלייסיג, און מיר האָט עס הנאה געטאָן. אָבער נאָך דער שטונדע, איז זי מיר אויפ'ן האַלז געהאַנגען און פלעגט מיר פון די הענט נישט אַרונטערנעהן. איך האָב דערפיהלט, אז האַנאַלע איז נישט אַ פיערצעהן־יעהריג קינד, נאָר אַ פיערצעהן־יעהריגע פרוי. . . איך בין געוואָרען אומרוהיג און נישט געוואוסט וואָס צו טאָן. . .

אז איך דערמאָן מיר איצטער, נאָך די זיבען יאָהר, ווי האַנאַלע פלעגט קוקען אויף מיר. נאָר אַצינד. . . איז אַנדערש. היינט דאַרף זי שוין זיין 21 יאָהר אַ מיידעל, און מיר ווערט גוט אויפ'ן האַרצען דערפון, נאָר דעמאָלט וואָלט איך געמאָן אַליץ אין דער וועלט די בליקען פון זיך אָפּצואווענדען. אזוי פיעל פרויען־באַגעהר, און אזוי פיעל פרויען־גלוטה איז געווען אין איהרע קינדערש־בלויע אויגען! אַנטציקט איז איהר בליק געווען, אזוי ווי זי וואָלט אויף מיר וואונדער איבער וואונדער געזעהן.

און איינמאָל האָט פאַסירט: אן אַבענד וואָס איך האָב ביי זיי פאַרבאַכט, האָט שטאַרק גערעגענט דרויסען, און אזוי ווי

מאָסס און איינע פון די פיער שוועסטער, מיט וועלכע האַנאַלע פלעגט שלאָפּען, זיינען אוועקגעפּאָהרען צוגאַסס אין פּילאַדעל-פּיא, זיינען מר. רובין און זיין פרוי צוגעשטאַנען צו מיר, איך זאָל דאָרט בלייבען נעכטיגען. מאָסס'עס צימער איז געווען אינגאַנצען לעדיג.

די גאַנצע פאַמיליע איז איינגעשלאָפּען, איך בין נאָך געלעגען וואָך און געליינט אַ בוך ביז שפעט אין דער נאַכט. ווען איך בין שלעפּעריג געוואָרען האָב איך פאַרדרעהט דעם נאַז און אויך איינגעשלאָפּען. איך האָב נישט געוואוסט ווי לאַנג איך בין געשלאָפּען, ווען פּלוצים אין שלאָף האָב איך דערפיהלט עפעס אַ שווערילכע משאַ דריקט מיר אויף מיינע שפיץ פּיס. אז איך האָב אויפגעפענט מיינע אויגען, האָב איך דערזעהן ווי האַנאַלע ליגט אויף די קנייה מיר צופּוסענס. דרויסען איז שוין געווען אויסגעלייטערט. אַ קלאָרע לבנה האָט אַרײַנגעשיינט און ביי די לבנה-שטראַהלען האָב איך אַלץ געקענט זעהן. זי איז געווען אין ווייסען נאַכט-העמד אָנגעטאָן; די באַרוויסע פּיסלאַך האָבען אַפּיר געשטעקט פון אונטער'ן העמד; אונטער די קנייה האָט זי געהאַט אונטערגעבעט אַ רויט זיידען קאַנאַפּע-קישעלע. זי איז געלעגען שטיף און אומבאוועגליך און אז איך האָב ניט געוואוסט צי זי איז געשלאָפּען אָדער געלעגען וואָך. איך האָב גאָר נישט געוואוסט וואָס צו טאָן; וועקען זי האָב איך מורא געהאַט, טאָמער איז געווען איהר כונה אז איך זאָל דערפון גאָר נישט וויסען.

לאַנגזאַם, גאַנץ לאַנגזאַם, האָב איך באַפּרייט מיינע שפיץ פּיס פון אונטער איהר קעפּעל און בין ארויסגעשפרונגען פון בעט. איך האָב זיך עטוואָס אָנגעקליידט. איך בין געבליבען אזוי גע-ריהרט פון דעם בילד: האַנאַלע ליגענדיג אויף די קנייה, אַ נאַקעמע, מיר צופּוסענס בעט, אין גאַנצען פון לבנה-שיין באַלויכטען, און עס האָט מיך אַרפּאָגעצויגען אַנידער צו קנייהען נעבען דאָס שען קינד און גאָט בעטען ער זאָל זי פון אַלדאָס ביזן פאַרהיטען. איין זאָך נאָר איז מיר געבליבען צו טאָן: זי אויפהויבען פּונ'ם דיל און זי אוועקלעגען ביי זיך אין בעטעל און לאָזען

שלאָפּען. זי האָט אָבער מיט איהרע הענטלאך אַרומגעפלאַכטען מיין האַלז, און מיט אַ קינדער קאָפּריז זיך נישט געלאָזען אַוועק-לעגען אינ'ם בעטעל, סײַדען אײַך זאָל זיך אײַך לעגען. אײַך האָב זיך געלעגט און גאַנץ שטיל אָבער מיט אַ בײַזליכען קול געזאָגט: — ליג שטיל, האַנאַלע! ליג גאַנץ רוהיג. אײַך וועל דיר אײַנשלעפּערען.

זי האָט אַלץ געהאַלטען מיך אַרומגענומען אַרום האַלז, און ווי אַ קינדער-געבעט געפליסטערט:

— אַני אַוהבת אותך, „ענד אַי לאָוו יו ווערי מאַטש“, און אײַך האָב אײַך לײַעב!

אײַך האָב איהר אַ וואָרט נישט געענטפּערט און זי געקלאַפּט אײַבער'ן פּלײַצקע, ווי מען קלאַפּט אַ קליין קינד בעת מען וויל עס אײַנשלעפּערען.

ווען ס'האָט אָנגעהויבען צו גרויען, איז זי ענדליך אײַנגע-שלאָפּען. אײַך האָב אָפּגעוויקעלט איהרע הענטלאך פון מיין האַלז, זי איין רגע'לע גוט באַטראַכט און בין אַרויס פון צימער.

אויף מאַרגען האָב אײַך אָהן אַ וואָרט צו זאָגען פאַרלאָזען ניו יאָרק. אײַך האָב בלוז דעם פּאָטער געשריבען, אַז מ'האָט מיך אַרויסגערופּען אויף אַ גוטער שטעלע אין די וועסט, און אײַך פּאָהר אָפּ.

און צו זיין אויפריכטיג און עהרליך, מוז אײַך אײַך זאָגען, אַז אין די עטליכע יאָהר וואָס אײַך בין געווען אַוועק פון ניו יאָרק, האָב אײַך קיין אײַנציגען טאָג אָן האַנאַלע'ן ניט פאַרגעסען; און אײַך וועל זי נישט פאַרגעסען...

ברוטאַל בין אײַך געוועזען? זיכער. וואָס אָבער האָב אײַך געקענט טאָן אין אַזאַ פּאַל? אײַך האָב זי אײַך אָנגעהויבען אַזוי וואונדערליך, אַזוי לײַדענשאַפטליך לײַעב צו האָבען.

און היינט קעהר אײַך מיר אום פון מיין גלות, פול מיט האָפּנונג און האַרץ-קלאַפּען, האַנאַלע'ן ווידער אַמאָל צו זעהן; צו זעהן זי צו אײַך-און-צוואַנציג יאָהר! ... פאַרהיראַט איז זי נאָך ניט. פון צײַט-צו-צײַט האָב אײַך פון פּאָטער אַ בריוועל באַ-

קומען. געוועהנליך, יעדעס מאָל ווען ער האָט אַ טאָכטער אויס-
געגעבען און ווען אַן אייניקעל איז איהם געבאָרען געוואָרען.
ווי האַנאַלע וועט מיך איצט אויפֿנעהמען ווייס איך ניט. איך
אַבער פֿאַהר קיין ניו יאָרק צו מיין געוועזענע תּלמידה האַנאַלע.

ש א ל י ט א .

דאָס ערשטע מאָל האָב איך זי געזעהן אין פאלעסטינא, זייער ענדיג אַ סטודענט אין דער בעלזא שולע. כמעט אין יעדער קאָל לאַניע איז זי געוועזען. מיר האָבען זיך ווידער געטראָפּען אין עגיפטען, אין פאַריז און איצט אין ניו יאָרק. מיינער אַ פריינד האָט זי באַגעגענט אין אַרגענטינא; עטליכע פון מיינע באַקאַנטע שריפטשטעלער, קענען זי פון וואַרשוי, ווילנא, וויען און אַנדערע גרויסע שטעטער.

אין יעדע שטאָדט וואו זי איז געווען האָט מען פון איהר אַ סך גערעדט. פרויען, פלעגען אָנפאַנג צו איהר זיך טוליען, און שפעטער פלעגען זיי פון איהר ווייכען; מענער האָבען זיך פאַרליעבט. זי האָט געהאַט איהרע „אָוואַנטורען“ און איז ווייטער געפאַהרען, אָהן אימיצען אַ „זייט געזונד“ צו זאָגען.

צו זי הייסט באַמת שאַליטאַ, ווייס איך נישט. קיינער ווייס נישט איהר פאַמיליען-נאָמען. ווען מענשען ווערען צו דרינגליך, דערצעהלט זי זיי אַזעלכע וואונדערבאַרע ליגענס, אַז ביי געוועהנ-ליכע פיינע, בעל הבית'ישע לייט מוזען זיך שטעלען די האָר קאַפּויער.

זי איז שעהן, אָבער נישט לויט דעם אייראָפּעאישען באַ-גריף פון שעהנקייט: זי איז טונקעל, די קינבאַקען עטוואָס צו פראַמינענט, די ליפּען פול, זינליך און פון שטאַרקע קאַראַלען פאַרב; זי איז קוים מיטעלען וואַוס, אַביסעל צו פעט, אָבער די גליעדער זיינען אָפּגערונדט און די הענט און פיס קליין; מחמת די הויט-פאַרב איז ביי איהר אַזאַ מאַטע, באַווייזען זיך די צייהן און די אויגען-ווייסען אַם קענטיגסטען.

זי רעדט העברעאיש, אַראַביש און כמעט אַלע וועלט־שפּראַך־
 כען פּליסיג און מיט אַ שעהנעם קלאַנג. זי איז שטענדיג אַרים
 אָנגעטאָן, אָבער מיט אַרוענטאָלישער בונטקייט: זי טראָגט קיין
 לעכדיגע גאָלדענע אוירינגלאַך, מאַנכע ציערונג אין זילבער און
 גאָלד אין פּרימיטיווען איטאַליענישען און שפּאַנישען סטיעל. זי
 רויכערט אונגעהייער פּיעל, קען אַ סך וויין טרינקען ווען זי קריגט.
 און שאַליטאָ קריגט שטענדיג אַ סך וויין צו טרינקען...

מיך אינטערעסירט נישט איהר פּעדיגרי. זי איז אַ גוטער
 קאָמפּאַניאָן צו נעכטיגען אונטער'ן פּרייען הימעל. קען רויכע־
 רען אַנשטאָט עסען... וועט זיך טיילען מיט דאָס לעצטע ביסעל
 טאַבאַק מיט אימיצען און קען אויך איבערגעוואַלד צונעהמען דעם
 לעצטען פּאַפּיראַס. איינמאָל, ווען איך האָב איהר נישט גע־
 וואָלט אוועקגעבען דעם לעצטען פּאַפּיראַס, ווען איך האָב נאָך
 געהאַלטען דעם אַנדערען אין רויכערען, האָט זי מיר דערלאָנגט
 אַ שטאַרקען זעץ אין נאָז און צוגענומען. איך בין געווען אומד
 גערעכט און זי איבערגעבעטען, האָט זי זיך גאַנץ גוטמוטיג צו־
 לאַכט. זי האָט שטענדיג אונז באַזאָרגט מיט טאַבאַק און עסען.
 וואו זי האָט עס געקראָגען איז געווען אַ סוד... זי האָט אַמאָל
 גוט אָנגעבראַכען די ביינער אַ סענטימענטאַל פּאַרליעבטען אינ־
 געל, וועלכער איז געווען אַ פּאַרשקלאַווטער אידעאַליסט צו „אַמת
 און עהרליכקייט“, דערפאַר וואָס ער האָט געוואָגט איהר נאָכצו־
 שפּיאָנירען אום אויסצוגעפינען וואוהין זי ווערט אָפּטמאָל נעלם
 אויף עמליכע טעג.

וואָס איך וויל דאָ דערצעהלען איז פון אונזער באַגעגעניש
 אין ניו יאָרק. איך וועל זי געוויס נישט אידעאַליזירען און נישט
 קריטיקירען, בלויז דערצעהלען:

מיר האָבען זיך דאָ באַגעגענט ווי אַלטע, גוטע פּריינד. איין
 מאָל אויף אַ ליטעראַרישען אַבענד, איך קוק מיך אום, שאַליטאַ
 איז דאָ! ווי פון הימעל אַראָפּגעפּאַלען. זי האָט מיך באַגע־
 גענט ווי זי וואָלט מיך נעכטען אויך געזעהן; גאָר אָהן התפעלות.
 שאַליטאַ מאַכט אויף אַלעמען דעם איינדרוק פון אַ קאַלטע, אונ־

באוועגליכע באשעפענים : זי איז פויל, געמיטליך און קען שעה'ן לאנג זיצען אויף אן אָרט און רויכערען. אָבער פלוצלונג ניט זי זיך אַ הויב מיט דעם אימפעט און אימפולס פון אַ טינער, ווען אפילו פון איין שטול אויף דעם אנדערען זיך איבערצוזעצען. די אנוועזענדע פון דעם אבענד זיינען געווען : שריפט־שטעלער, מאהלער, כלל־טוער און די, וועלכע עס באַוועגען זיך ארום זיי. עטליכע ראַדיקאלען, אַ פּאָר אלטע אינטעליגענטען און אַ פּאָר מעצענאטען.

שאַליטאַ האָט געמאַכט אַ „היט“. זי האָט געזונגען נייע העברעאישע ליעדער, אַראַבישע פּאָלקס־ליעדלעך, און איהר קער־פער האָט קוים באַמערקבאַר, ריטמיש מיטגעטאַנצט.

דער פאַבריקאַנט ראָזענבלום מיט זיין פרוי זיינען געווען אנוועזנד. די מאַדאַם ראָזענבלום איז אַ בלאַסע, דאַרע פרוי, מיט אַ זעהר הויכען, דינעם האַלז און גרוי איינטאַניגע אויגען, אָבער מיט זעהר צנועות'דיגען אויסזעהן. ער, ראָזענבלום, איז אַ געזונטער פּויל־בלומיגער מענש, ראַדיקאַל, אינטעליגענט און מיט מעצענאַטישע אינסטינקטען, וואָס זי, זיין פרוי, איז עס נישט געווען... ער פלעגט שטיל, אין געהיים, חלום'ען פון שעהנע, גע־זונטע פרויען, אָרגיעס און פרעהליכקייטען.

אַז ער האָט דעם אבענד דערזעהן שאַליטאַן, האָט ער זיך גלייך אין איהר פאַרליעבט. די קינסטלער האָבען איהר אויפ־מערקזאַמקייט אויף זיך געצויגען : ווער מיט לייענען שטימונג־ליעדער און ווער מיט הויכע געשפרעכען איבער קונסט בכלל. ראָזענבלום האָט באַשטעלט וויין און וויין מיט זעהר אַ פרייער האַנד... שאַליטאַ האָט באַלד צוזאַמענגענומען די אינגלעך און מיידלעך און געזעהן אַז ער זאָל באַשטעלען אַזוי פיעל וויין, אַז ס'זאָל קלעקען פאַר דאָס גאַנצע קינסטלער־געזינדלעך זיך פרעהליך אַנצוטרינקען.

ראָזענבלום האָט שמענדיג געהאַט ערפּאָלג מיט פרויען : ער איז שעהן, אַ ספּאָרט, און זיין ווייב'ס גאַנצע סוויטע חבר'טעס

זיינען געווען אין איהם פארליעבט. דאָס האָט איהם מוט גע-
געבען זיך צו ווענדען באַרוישטערהייט צו שאַליטאָן:
— שאַליטא, מיין שעחנע ציגויגערין! ווילט איהר מיט-
פאָהרען מיט מיר אויף עטליכע טעג אין מיין אַטאָמאָביל. איך
וועל געהמען „וואַקיישאָן“.
שאַליטא האָט איהם אָפּגעמאַסטען מיט די אויגען און גע-
ענטפערט:

— יא, אויב איהר וועט האָבען די בעסטע פּאַפּיראַסען און
א סך, א סך שטאַרקען וויין צום טרינקען, וועל איך פּאָהרען.
— ווען?

— אין אַ פּאָר טעג אַרום.

ער האָט פּלוצלונג דערזעהן זיין ווייב'ס ווייסען בליק און
איז געבליבען שטיל.

שאַליטא האָט זיך פּלוצלונג אויפּגעהויבען, אויף איהר גע-
וועהנליכען שטייגער זיך איבערגעזעצט געבען מיר און אָנגעהוי-
בען אין אַ גאַנץ אָפּענהערציגען און פּאַרטרויליכען טאָן צו ריידען.
— נו, ווי לעבט זיך אייך אין ניו יאָרק? אַרבייט איהר צו
ביסלאַך?

— מיר געהט דאָ גאַנץ גוט. ווען איך האָב נאָר אַ פּופּציגער
צו קויפען ראַהמען פאַר מיינע בילדער, וואָלט איך, גאַנץ מעגליך,
געקאַנט האָבען אַן אויסשטעלונג...

— ווען איך האָב אַ פּופּציגער — האָט מיט באַגייסטערונג
אויסגעשריען דער דיכטער ל... — וואָלט איך אַרויסגעגעבען אַ
שעהן בוך מיט ליעדער, כאַטש איך דאַרף נויטיג האָבען אַ „וואַ-
רעמע קאַפּאַטע“ און שיד...
— און טאַבאַק פאַר דער ליולקע איז שטענדיג דאָ? —

האָט מיך שאַליטא געפרעגט אזוי געהיימיניספּול און פּאַרטרויליך.
— קאַפּע-מענשען קרימען שטענדיג צו רויכערען — האָב
איך איהר געענטפערט.

מעהר האָבען מיר וועגען דעם נישט גערעדט. עטליכע טעג

נאכאנאנד האָב איך זי געזעהן יעדען טאָג אין קאפּע, און פּלוצ־
לונג איז זי נעלם געוואָרען.

אין אַן אבענד אין שפּעטען הערבסט, איך בין געזעסען מיט
ל... אין מיין סטודיאָ. דרויסען האָט גערעגענט און אונז האָט
זיך נישט געוואָלט געהן אין קאפּע. ערשט מיר האָבען דער־
הערט אַ פּלוצלונגען קלאַפּ אין דער טיר און צוגלייכער צייט איז
אַרין שאַליטאַ, באַרעגענט און מיער, זי האָט אַראָפּגעטריבען ל...
פון דעם זאַפּא און זיך אַוועקגעלייגט.

אין אַ פּאָר מינוטען אַרום האָט זי אַרויסגענומען פון בוים
אַ פּאַק מיט געלד, און פּויל געזאָגט:

— איך האָב ביי זיך הונדערט און פינף־און־צוואַנציג דאָ־
לאַר. — דאָן האָט זי מיר אַ וואָרף געטאָן פּופּציג, אַזוי ווי מ'וואָרפט
צו אַ הונגערדיגער קאַטץ עפּים עסען, און דאָסגלייכען דעם דיכ־
טער ל, כאַטש זי האָט איהם בלוזי געזעהן אַ פּאָר מאָל, און זיך
האַט זי געלאָזען פינף־און־צוואַנציג דאָלאַר.

— איהר, — האָט זי זיך צו מיר געווענדט, — מוזט זעהן
צו קויפּען ראַהמען פּאַר די בילדער און האָבען אַן אויסשטעלונג.
און אייערע ליעדער וועלען נישט אַנטלויפּען, קויפט זיך אַ מאַנ־
טעל און שיד — האָט זי אַ זאָג געטאָן צו ל.
מיין פּריינד, דער דיכטער, איז געווען אומפּאַרויכטיג גע־
נוג אַ פּרעג צו טאָן:

— וואו האָט איהר גענומען אַזוי פּיעל געלד?

די ווייסלאַך פון די אויגען און די ווייסע צייהן האָבען אַ
בלישטש געטאָן אויף איהר טונקעלען פנים און זי האָט געמאַכט
אַ באַוועגונג פון קאַנאַפּע זיך אויפצוהויבען. איך בין פּאַרציי־
טערט געוואָרען. איך האָב געמיינט, אַז זי געהט איהם שלאַגען.
ל. איז אַ שוואַך אינגעל מיט אַן איינגעפאַלענעם ברוסט־קאַסטען,
און זי, שאַליטאַ, איז שטאַרק ווי אַ מויער.

זי האָט דערזעהן מיין שרעק, זיך צולאַכט און געזאָגט:

— אַה, איך וועל אייך דערזעהלען. אין די פּאָר טעג וואָס
איך בין דאָ נישט געוועזען, האָב איך אַרומגעוואַנדערט איבער

וויסטע פעלדער און וועלדער. אויף א זאמדיגען, שטיינערדיגען וועג איז געזעסען אן אלטער, העסליכער מכשף. אז ער האָט מיד דערזעהן, האָט ער זיך צושמייכעלט. צוויי גרויסע צייהן האָט ער געהאט אין זיין מויל, און פון די רויטליכע אויגען האָבען איהם געטרערט טרערען-טראָפּענס. „דו שעהנע מיידעל, קום און נעהם מיך אַרום און קוש מיך“, האָט ער מיר צוגערופען. ניין, דו אלטער מכשף, שאַליטא קושט נאָר די, וועלכע זיינען יונג און שעהן און שטאַרק, האָב איך איהם געזאָגט. „פון דייע קושען וועל איך ווערען שעהן און יונג און שטאַרק, שאַליטא“. ניין, דו אלטער מכשף, איך וועל דיך נישט קושען, — האָב איך זיך מיט איהם גערייצט. „איך קען געבען א קלאַפּ מיט מיין שמעקען אין דעם גרויסען שטיין און עס וועט זיך אַ שאַט טאָן דימאָנטען, ברייאַנטען און אַמעריקאַנער דאָלאַרס“, האָט ער מיר געזאָגט מיט אַ קייכענדען געלעכטער. — וויל איך עס זעהן מיט מייע אויגען, דו אלטער מכשף! — אזוי האָט ער געטאָן. איך האָב אַ נעהם געטאָן די הונדערט און פינף-און-צוואַנציג דאָלאַר און בין מיר אַוועק...

שאַליטא האָט פּלוצלונג אַ וואָרף געטאָן דעם סיגנאַרעט וואָס זי האָט גערויכערט. זי האָט אַליין איינגעשלעפּערט אויסקלערענ-דיג דאָס מעשה'לע, זיך אומגעקעהרט צום וואַנט און איינגעשלאָפּען.

* * *

ווען דאָס געלד איז אויסגעגעבען געוואָרען, זאָגט זי צו מיר מיט אַ קלינגעדיגען געלעכטער:

— איך בין געווען אַוועקגעפּאָהרען מיט ראָזענבלומ'ען. מיר זיינען אַריין אין אַ האַטעל געכטיגען. מיר האָבען שרעקליך פּיעל וויין געטרונקען, גערויכערט און געגעסען. ער איז איינגעשלאָפּען און איך האָב איבערגעזעהלט דאָס געלד אין זיין קעשענע. אויף מאָרגען האָב איך אַכטונג געגעבען ער זאָל נישט פּיעל אויסגע-בען. אין דער פּרייה האָב איך איהם געלאָזען שלאָפּען און גיך אַרויס אויף אַ שפּאַציער. די צווייטע נאַכט איז אויך אזוי גע-נאַנען: אין דער פּרייז האָב איך גענומען דאָס געלד, איהם

איבערלאָזענדיג גענוג אַהיים צו פּאַהרען, און בין ווידער אַרויס
אויף אַ שפּאַציער און בין נישט צוריקגעקומען...

— דאָס קלינגט כמעט ווי אַן אמת — האָב איך איהר געד

זאָגט.

שאַליטאַ האָט זיך באַליידיגט און געענטפערט:

— שאַליטאַ זאָגט נאָר ליגענס, ווען מ'פרעגט זי וואָס....

— און קיין אונאַנגענהמליכקייטען וועט איהר נישט האָבען?

— אָה, ער איז אַ דזשענטעלמאַן און אַ קלוגער יונג! ווען

ער האָט נישט אזוי פיעל געלד וואָלט ער געווען אַ וואונדערליכער

מענש. איהר וועט זעהן מיט וואָס פאַר אַ העפליכקייט איך וועל

צוגעהן איהם באַגריסען, ווען איך וועל איהם באַגעגענען אין קאַפּע.

די עלטסטע מאַכטער.

א גאַנצען טאָג איז אין שטוב געווען שטיל. די פיער טעכער טער און דער מוזיק, סעמי, זיינען געווען ביי דער אַרבייט. דער אַלטער האָט געמאַכט דעם אויווען, די מאַמע האָט צוגעשטעלט דעם סאַפער, און ווען זי איז פאַרטיג געוואָרען האָט זי זיך געזעצט אין איהר שטוהל אויף קישענס און מיט'ן פוס-ביינקעל.

סידען איהר האָט זיך פאַרוואָלט גריושען דעם אַלטען, פאַרוואָס ער פאַרזאָרגט נישט די טעכטער מיט חתנים. — וואָלט זי געווען אַ געזונטע, אָהן רומאַטעס אין די פיס און געקענט קומען צווישען מענשען, וואָלט מען איהרע טעכטער צוצוקערט. וואָרים, אַ סך אַזוינע מיידלעך זיינען פאַראַן אין אַמעריקאַ? איז זי אָבער אַ געשטראַפטע מיט אַזוינע חלאַת'ען, וואָס די היגע דאָקטוירים פאַרשטעהען נישט.

און אין אבער, אז עס האָבען זיך געגעבען אַ לאָז אַרײַן די פיער טעכטער און דער צובאַלעוועטער מוזיק, האָט די מאַמע גע-שרייען: אַז דער ניהנום האָט זיך צועפענט!...

עטליכע יאָהר האָבען אַלע דריי שוועסטער געוואַרט אויף חנה'ן, די עלטסטע. זאָל זי אַפריהער חתונה האָבען, האָבען זיי זיך געטראַכט: ס'איז נישט שעהן פאַר לייטען צו כאַפען פריהער... אָבער אז זיי האָבען געזעהן אַז ס'נעהמט קיין סוף נישט, האָבען זיי אָנגעהויבען טראַכטען פאַר זיך. וואָרים, יעדע באַזונדער האָט זיך געוואָלט אַרויסרייסען פון דער ענגשאַפט; פון דער קרענק-ליכער, וואַרטשענדיגער מאַמען און דעם נאַרישעוואַמען טאַטען. פאַר אַלע דריי מיידלעך איז שוין געווען צייט חתונה צו

האָבען ; און חנה, די עלטסטע, איז שוין געווען אַריבער דער צייט. די אינגסטע, עוועלין, האָט שוין געהאַט אַ בחור, אָהער איהם ברייַנגען אין הויז אַריין האָט זי נישט געוואָגט. די מאַמע וואָלט זיך און איהר דאָס לעבען אויפגעפרעסען.

צווישען דער עלטסטער טאָכטער און דער מאַמען איז קיין גוט לעבען נישט געווען. די מוטער איז געווען אַ קרעכצענדיגע, כסדר געניאנטשעט איהרע חלאַת'ען און געמאָנט ביי די טעכטער איהר געזונט וואָס זי האָט צוליעב זיי אָנגעוואָרען ; און חנה, אַ שווייגענדיגע, אַ פאַרכיסענע און מיט פאַרקריצטע צייהן קען גען אַלץ וואָס האָט מיט איהר געטראָפּען. זי איז געווען רויטליך-בלאָנד, אויסגעזעהן נישט יונג און נישט אַלט, ווי אַ פרי סוף זומער, וואָס האָט פאַרפּעהלט רייף צו ווערען אונטער דער זון.

און פּלוצים האָט זיך אין שטוב געיאָוועט אַ בחור. ער איז געקומען זעהן פּרידע'ן ; די צווייטע פון דער אינגסטער. אין שטוב האָט זיך געמאָן אַ חורבן ! האָט אָבער פּרידע באַוויזען זיין באַנק־ביכעל, און זיי אַריבערגעשריען, אַז ס'איז אַ גליק פאַר איהר און פאַר זיי. האָבען טאַטע-מאַמע איינגעווייליגט און פּרידע איז געוואָרען אַ כלה. און נאָכדעם האָט שוין עוועלין געבראַכט איהר בחור'ל אין הויז. אַ יונג, בלוט און מילך, מיט נאָר וואָס פאַר-לאָזענע וואָנסלאַך. ביידע האָבען זיך אָנגענומען מיט מוט און אויסגעזאָגט, אַז זיי זיינען חתן-כלה. אויף עוועלינס אַ וואונק, האָט ער אַריינגעפיהרט אין הויז זיינעם אַ גרינעם שוועסטער-קינד, און איינס צוויי איז געוואָרען אַ שידוך צווישען איהם און עטלען, די צווייטע נאָך חנה'ן.

און פאַר חנה'ן האָט זיך אָנגעהויבען שלעכטע טעג, ווען אַלע דריי זיינען מיט אַמאָל כּללות געוואָרען. ס'איז איהר גע-וואָרען ענג דאָס הויז. אין די אבענדען, אָדער שבת און זונטאָג, האָט זי פּראָסט נישט געהאַט וואו זיך אהינצוטאָן. איז זי אַריין אין זייער שפּאַך-צימער, האָט זי געטראָפּען פּרידען ליגענדיג אויפ'ן בעט, דער חתן דער ביי, זיצענדיג און גלעטצענדיג איהר דעם קאָפּ. איז זי אַריין אין „פּראָנטרום“, האָט עוועלין געצימבעלט אויף דער

פּיאַנאַ און געלערענט איהר בחור'ל טאַנצען. אין קיך איז געזעסען עטעל מיט'ן „גרינעם“ געטרונקען טהעע מיט וואַרעניע און זיך געקושט אויף וואָס די וועלט שטעהט. און וואו זי איז אַרײַן, האָט מען איהר צוגעוואָרפען אַן אומצופריעדענעם בליק, וואָס האָט געמיינט „ווי פאַרשטעהסטו נישט אַלײַן, אַז אײַך זײַך מיט מיין חתן דאַרפסטו נישט אַרײַנגעהן אַהער“.

נאָר ערנער פון אַלץ, איז געווען אַנצוקוקען דער מאַמען. מיט גרויע, ביסטערע אויגען פון אַ געל-קרענקליך פנים אַרויס האָט זי, זי אָנגעקוקט מיט בליקען וואָס האָבען גערעדט מיט גאַל: נישט געוואָלט פּאָלגען אַ מאַמען? אין די יונגע יאָהרען איז איהר קיינער נישט אָנגעשטאַנען! נאָר געוואָלט קוקען צו הויך... אביסעל נידריגער נישט געוואָלט זיך אַרונטערלאָזען... און געבליבען אַ פאַר-זעסען, פאַרעלטערט מיידעל....

קײַן חברה'טעם האָט חנה שוין אויך נישט געהאַט, אַלע שוין פון לאַנג חתונה געהאַט און אָן איהר פאַרנעמען. פאַר די שכנים האָט זי זיך געשעהמט. איז איהר נאָר געבליבען אַרויסצוגעהן אין דרויסען, זיך אוועקזעצען אַלײַן אויפ'ן בריקעל און וואַרטען ביז די חתנים האָבען זיך דערמאָנט אַהיים צו געהן.

איז חנה געבליבען אײַן האָפענונג: זיי דריי וועלען חתונה האָבען וועט זי האָבען אַן אָרט אין דער היים...

און ס'איז געווען אײַן חתונה נאָך דער אַנדערער. און אין פאַרלויה פון קנאַפע צוויי יאָהר איז איהר וואונש מקוים געוואָרען. די דריי שוועסטער זיינען זיך צופלויען אין זייערע אייגענע נעס-טען.

האָט מען גענומען אַ קלענערע וואוינונג. די אַלטע טאַטע-מאַמע, חנה און דער מוזיניק. ער איז שוין אויך געוואָרען אַ צוואַנציג יאָהריגער בחור. געאַרבייט און אָפּגעגעבען חנה'ן די „פּײַ“. חנה איז איהם געווען די מאַמע... אויף אַלץ איז געווען חנה. חנה, ווי געפּעלט דיר מיין נייער „סוט“, חנה ווי „גלייכסטו“ מיין היטעל, און חנה, גיב מיר דאָס אָדער יענעס. אויף דער מאַמען האָט ער געקוקט ווי אויף אַן אַלטער באַבען וואָס דאַרף

זיין אין שטוב און זיפצען, און זיך און אלעמען אויפעסען לעבע-
דיגער הייט.

די קרענקליכע, אלטע מאמע האָט דאָס שטארק פאַרדראָסען.
סטייטש, איהר מוזיניק, דער איין-איינציגער זון, קומט נאָר צו
איהר נישט אָן. וואָס ער דאַרף, ווענדט ער זיך צו איהר, צו
חנה'ן... דער מאמען זאָגט מען נאָר נישט און מ'פרעגט נאָר
נישט... גלייך ווי זי וואָלט נאָר אויף דער וועלט נישט געווען...
אַפילו דאָס איינציגע, דאָס הייליגסטע ביי אַן אלטער מאמען, דער-
לאַנגען דעם זון עסען, האָט אויך חנה פאַרכאַפט...

— דו זיג, מיש זיך נישט, איך וועל שוין אליין געבען סעמי'ן
עסען, — האָט איהר חנה תמיד געזאָגט, ווען זי האָט זיך
גענומען הויבען פון שטוהל צו געהן געבען איהם עסען.

און סעמי האָט טאַקי געוואָלט אז חנה זאָל איהם דערלאַנגען
עסען. מחמת די מאמע האָט קיין מאָל נישט אָפגעשאַקעלט די
ברעקלאַך פון טישטוך, אָדער געגעבען איהם אַ סערוועטעל.

אַבער איין זאך האָט חנה נישט געוואָגט פון דער מאמע'ס
האַנט צונעהמען: געבען דעם טאַטען עסען. דאָס איז נאָך גע-
בליבען פאַר איהר צו טאָן. און דאָ האָט זי זיך דערפיהלט, אז
זי האָט נאָך אויך צוליעב וואָס צו לעבען אויף דער וועלט: דער-
לאַנגען דעם מאַן און דעם טאַטען עסען... צוטראַגענדיג דעם
אלטען דאָס עסען צום טיש, האָט זי תמיד געקוקט אויף חנה'ן
מיט נצחון: נא, זעה, איך בין נאָך די בעל הבית'טע אין הויז;
אַהן מיר, ווער וועט געבען דעם טאַטען עסען?...

חנה און די מוטער האָבען קיינמאָל צווישען זיך נישט גע-
רעדט. זיי זיינען געווען ווי צוויי פרעמדע ווייבער אין איין
שטוב. צוויי ווייבער: איינע, וואָס האָט געהאַט אַ סך קינדער
און זיי אויסגעגעבען, און די אנדערע, אַן עקרה... און זיי האָבען
קיין שלום נישט געקענט האָבען....

חנה, האָט מעהר אין שאַפּ נישט געאַרבייט, זי האָט געפיהרט
דאָס הויז.

אַין טעג וואָס זי האָט אַריינגענומען די אויסגעוואַשענע

וועש פון „ליין“, אויסגעפרעסט, און שפעטער זיך געזעצט פאר-
לאמען דעם טאמענ'ס און דעם ברודער'ס אונטערוועש, האָט זי
זיך דערפיהלט אַ פרוי... זי טוט די פליכטען פון אַ פרוי... פאַר-
ריכט און פאַרלאַטעט מאַנסבילשע וועש און צירעוועט סקאַרפעט-
קעס. די פליכטען פון יעדער פרוי... ביים אינגעהען קנעפלאַך
האָט זי תמיד געוואָרפֿען אויגען אויף דער מאַמען, זיצענדיג פאַר-
ליינט אַ האַנט אויף אַ האַנט, און זי האָט זי געשטאַכען מיט
די אייגענע אויגען ווי איהרע, גרוי און ביסטרע: „אז דו ביזט
שוין פאַרט צו אַלט און קענסט דאָס נישט טאָן, מוז איך דאָס טאָן.“
און די מאַמע מיט די אייגענע אויגען וואָס דער טאָגטער'ס:
פאַרביטערטע, גרויע, מיט ביזע שוואַרצע פינטעלאַך אין זיי, האָט
דער טאָכטער צוריקגעשטאַכען: „די אַרבייט רייסט זי מיר אַרויס
פון די הענט!... מ'דאַרף מיך שוין נישט! מ'דאַרף מיך שוין
נישט... אַזא „זאַך“! די אַרבייט רייסט זי מיר אַרויס פון די
הענט!“

מאַמע און טאָכטער פאַרשטעהען זיך שוין מיט די אויגען,
מ'דאַרף נאָר נישט ריידען...

און חנה, צירעווענדיג דעם ברודער'לס זאַקען, זאָרגט זיך וואָס
וועט זיין אז ער וועט אויך חתונה האָבען און זי וועט מוזען בלייבען
אַליין מיט טאָמע-מאַמען... אַצינד קומען נאָך מינוטען וואָס זי
פאַרגעסט איהר אַליין בלייבען... אַ... בעה סעמי איז זיך מיט
איהר וועגען עפעס מיט און זי גיט איהם אַן עצה... ער איז אזוי
צוגעטאָן צו איהר, און זי פיהלט זיך, ווי זי וואָלט טאַקי געווען
זיין מאַמע. האָט זי איהם דען נישט אויפגעהאָדעוועט?...

און ס'קומען אַמאָל איבער איהר אַזוינע וואונדערליכע מי-
נוטען, אַט אַזא כישוף האָט שוין די אַרבייט. אין דעם געוועב
פון די זאַקען וועבען זיך אַזעלכע פיינע מעשה'לאַך אויס... און
שעה נאָך שעה חלום'ט זי. זעהט נישט און הערט נישט דער
מאַמען, זי איז מיט עפעס פאַרנומען... אין הויז איז עמיצער גע-
קומען אַזא גוטער, אַ וואוילער... און זי ווערט אויך אזוי גוט. אַט,
זי געהט אויס פון גוטסקייט. אַפילו מיט דער מאַמען קען זי גוט

ווערען... ער איז אן אלמן, האָט אַ קליין קינד... און זי נעהמט דאָס קינד אויף די הענט און ווערט זיין מאמע, זי טוילעט דאָס צו זיך און דאָס קינד גלעט זי מיט וואַרעמע הענטעלאַך איבער'ן פנים. און אזא זיסקייט צוגעהט איהר איבער'ן הארצען. און אָט לאַטעט זי אויס זיינע וועש און מארעזשעט די שקאַרפעטקעס, און דאָס גע-וועב איז אזוי פיין און די לאַטקעלעך אזוי דין מיט קלייניקע שטע-כעלאַך. און דאָס עסען? דאָס עסען שמעקט דאָך פון טיש אַרונ-טער... און ער געהט אום איבער'ן שטוב אַ גוטער, אַ שטילער און זאָגט: „חנה, האָסט אַ פאָר זאָקען פאַר מיר?“ אודאי איז דאָ זאָקען, ריינע, פאַרצירעוועט, אזוי פיין און דין! און ער פּרעגט ווידער: „חנה, איז מיטאָג פאַרטיג, איך בין הונגעריג?“ אודאי, איז שוין מיטאָג פאַרטיג, אָט גרייט איך צום טיש... און מיט דער מאַמען איז זי אויך גוט. אָט באַהאַלט זי דעם קאַפּ אין דער מאַמע'ס שויס, וויינט זיך גוט אויס, וויינט פאַר פרייד, און זי סוד'עט איהר אַרײַן עפעס אין אויער, און די מאַמע ווערט אזא גליקליכע... אזא גליקליכע... און זאָגט: „מיינע טרערען און מײַן בעטען האָט גאָט דערהערט... אַן אייניקעל...“

— גענוג דיר שוין אַמאָל בלענדען די אויגען — דערהערט זי פּלוצלונג דער מאַמע'ס קול, ווי דאָס וואָלט געקומען פון ערגעץ ווייט, פון דער פרעמד — עם ווערט שוין פינסטער, און דיר פעהלט נאָך אויס ברילען אָנצוטאָן!...

— אָט דער, „עם פעהלט דיר נאָך אויס“, צינדט חנה'ן אָן ווי אַ העליש פייער, און די גאַנצע גאַל און שנאה צו איהר ווערט אויפגערייצט. זי פיהלט, אז זי וואָלט זי איצט געקאָנט שלאָגען. זי וואָלט געקאָנט שלאָגען דער מאַמען!... געבען איהר אַ זעץ נאָך אַ זעץ אין האַרצען אריין, און ביי יעדען זעץ איהר זאָגען: „נא, איבער דיר בין איך געבליבען פאַרזעסען ביז'ן גרויען צאָפּ! דיינע קינדער געדאַרפט ניאַנטשען! אין די יונגע יאָהרען מיך נישט גע-לאָזען אַ שעהן קליידעל זיך מאַכען... קיין מאָל זיך נישט אויסגע-פּוצט און געמוזט נעהמען און שטשאַבען פאַר דיינע טעכטער זיי זאָלען קריגען חתנים... נא, און ווייס!...“

נאָר חנה איז מיט פאַרביסענע ליפען. זי שווייגט... זי
ענטפערט נאָר :
— זאָל דו נישט אַרען פאַר מיינע אויגען ! ווער דען וועט
די אַרבייט אָפּטאָן ! אפשר, דו ?
— איך בין טאַקי אויסען דיין רעה, אַ שונא איז דיר די אַלטע,
קראַנקע מאַמע, האַ ? באַלד, באַלד וועל איך שוין געהן פון דער
וועלט, וועט דיר זיין בעסער ? ... אַ לעבען אוועקגעלייגט פאַר פיער
טעכטער, און איצט איז די אַלטע מאַמע אַן איבריגע...
נאָר חנה פאַרבייסט די דינע ליפען, פאַרקריצט די צייהן און
שווייגט.
און ביידע ווייבער קוקען זיך איבער פיינדליך און פול מיט
טרויער.

א מאַרנע הויז.

רעוועקא האָט געהאַט דאָס בעסטע צימער אין הויז. רעוועקא, א מיידעל, וואָס האָט נאָך יאָהרען שווערע אַרבייט זיך אַרויפגעאַרבייט אויף א „פּיפּער־סטענד“ און געשטאַנען אויף דער פּרייער לופט... איהר פנים פאַרברענט און פאַרברוינט פון זון, רענען און ווינטען ווי די קאַרע פון א דעמב. די האָר — אָפּ־געשטעלט זיך אין א מוטנעם בלאַנד, ווי זיי וואַלען פאַרגעסען גרוי צו ווערען... זי האָט געטראָגען ספּאַקולען, גערויכערט און תמיד געהאַדעוועט א קעצעל. ניט דערפאַר וואָס זי האָט אזוי ליעב געהאַט קעז, נאָר ס'איז תמיד געווען אויף וועמען זיך אָנ־צובייזערען, אויסצושטראָפּען און ליעב האָבען. ווי געזאָגט, קעז האָט זי אפּשר גאָר פיינט געהאַט, נאָר איהר קעצעל איז איהר גע־ווען טייער ווי דאָס לעבען.

מיט מענשען האָט זי זיך געקריגט, מחמת זי האָט גע־קראָגען א טבע יעדען צו זאָגען דעם אמת אין די אויגען. זי איז אין זיך ניט געווען גענאַרט, און ניט געקענט פאַרליידען אז אַנ־דערע זאָלען זיין גענאַרט אין זיך... רעוועקא איז אָבער געווען א גוטער מענש. — שטענדיג יעדען א טובה געטאָן. ניט קיין קאַר־גע, האָט מען זי גאַנץ ליעב געהאַט טראָץ איהר עקסצענטרישע נאַטור.

אין א צווייטען צימער — תמיד הינטער א פאַרמאַכטע טיר — האָט געוואוינט סאַניע, א שטיל מיידעל מיט א פּויגלישען נאָז און האָט קיין מענשען נישט אָנגעקוקט. זי האָט געהאַט איהר „פּריינד“. אין „אַלגעמיינעם צימער“ איז זי נאָר אריין ווען זי האָט גענומען טיי פאַר איהר אָדער איהר פּריינד.

סאָניע און רעוועקאָ זיינען געווען צוקריעגטע. רעוועקאָ האָט אמאָל סאָניע'ן געזאָגט, אז ס'וואָלט געווען גלייכער און שעהנער, אז איהר „פריינד“ זאָל זיך אַרײַנקלײַבען מיט איהר אין איין צימער און נישט קומען אויף גאַנצענע טעג און האַלבע נעכט — און אַנדערע צאָהלען דיר-האַגלד און זייער בעל-הבית'טע קרוידען אויף די עטליכע דאָלאַר.

אין דריטען צימער זיינען געשטאַנען צוויי שוועסטער פון פינסק. הינדע, די עלטערע — א גרויסע בעל-גאוה'טע, מיט רויטע האָר און אַ בלויווייסען פנים. איהר יחוס איז געווען וואָס זי האָט זיך אָפגעזאָגט חתונה צו האָבען מיט אַ רייכען אלמן ניט קיין „גע-נאַסע“; בעקי — א יונגע געזונטע מויד מיט אַ פנים וואָס איז רויט, מיט אַ פאָר רויטע קולאַקעס.

אַ פערטער צימער האָט קיין מול ניט געהאַט צו באַשטענדיגע „באָרדער“ אַלערליי שלעק האָבען זיך שוין אין איהם איבערגע-דרעהט. ענטוועדער ס'איז געקומען איינער, וואָס האָט זיך פאָר-גענומען די וועלט צו ראַטעווען, אָדער אזוינער, וואָס האָט גע-פרעדיגט: מ'זאָל די וועלט לאָזען אונטערגעהן, מחמת ס'פיהרט דערצו... פון ביידע פראָבלעמען איז ניט געווען אויף קיין דירה געלט און דאָס צימער האָט זיך געמוזט אויסליידיגען פאַר אַ דריי-טען, אַ פערטען...

אַט, אויף דעם ליידניגען צימער איז תמיד געווען געשפאַנט די ערוואַרטונג און די האָפנונג פון די מיידלעך — טאָמער וועט דאָך אמאָל אַ רעכטער פיש צושווימען צו אונזער ברעג... אויסער איין סאָניע, זי האָט זיך ניט געקוימערט, געהאַט איהר „פריינד.“ די בעל-הבית'טע, אליין, סאָפיע קראַוויץ, איז געקומען קיין אמעריקא, נאָכדעם ווי זי איז אָפגעזעסען אַ יאָהר אין אַ רוסישען געפענגניס פאַר פאָליטישע זאַכען.

זי און רעוועקאָ האָבען זיך געקענט פון מינסק, וואו ביידע האָבען געהערט צום „בונד“; דאָרט זיינען זיי אָבער געווען פון דער ווייטען. סאָפיע איז געווען אַ אינגערע, אַ טוערקע און רעוועקאָ איז שוין געווען אַביסעל אָפגעשטאַנען פון דער באַוועגונג.

אין ניו יארק זיינען זיי געווען גוטע פריינד. סאָפיע האָט זיך דאָ אַרײַנגעוואָרפֿען אין דער באַוועגונג, געוואָרען אַ מיטגליעד פֿון דער פֿאַרטיי, פֿון „אַרבייטער רינג“, רעוועקאָ אָבער האָט אויף דער היגער באַוועגונג אַ מאַך געמאַן מיט דער האַנט — ס'האָט איהר דאָ געפֿעהלט דער רוסישער אמת און דער רוסישער ערנסט... זי האָט בסוד געהאָפֿט אויף אַ ביסעלע פֿריוואַטען גליק... דאָס האָט זי בעהאַלטען מעהר פֿון זיך אַליין ווי פֿון אַנדערע.

רעוועקאָ און סאָפיע האָבען געאַרבייט צוזאַמען און זיינען צוזאַמען גענאַנגען אויף „מיטינגען“. רעוועקאָ האָט קיין איין רעכמען מענשען ניט באַגעגענט — די „אינטעליגענץ“ האָט גע-וואָלט זיין אויף קעסט ביי די אַרבייטער, די אַרבייטער האָבען זיך געוואָלט איינקויפֿען אין חן ביי דער אינטעליגענץ און נאָר אַזוינע שדוכים זיינען געשלאָסען געוואָרען... סאָפיע האָט זיך באַקענט מיט באַריס'ען, אַ בחור וואָס האָט געקליבען „קאָנטס“ און גע-זאָלט שטודירען אַדוואָקאַט. אין אָנהויב איז איהר באַריס געווען דערווידער. „קאַריעריסטען“ האָט זי פֿינט געהאַט — אַ מאַן דאַרף אַרבייטען פֿאַר דער פֿאַרטיי, פֿאַר דער אָרגאַניזאַציע און נישט זוכען פֿאַר זיך אַ קאַריערע צו מאַכען.

און דאָך, דער געדאַנק פֿטור צו ווערען פֿונ'ם שאַפֿ און ווע-רען אַן אַדוואָקאַט'ס אַ ווייב, האָט מיט זיסקייט זיך אַרײַנגע'גנב'ט אין דער נשמה פֿון דער טרוקענער באַוועגונגס-מיידעל. סאָפיע, וועמעס געדאַנקען האָבען זיך תמיד געוועבט אַרום די ווערטער: קאַמפֿ, אָרגאַניזאַציע, טעראָר און קאָנספּיראַציע, האָט גיך שלום געמאַכט מיט די ווערטער, לייעבע, היים, קינד און קיך, ס'האָט ניט לאַנג גענומען און סאָפיע און באַריס האָבען גענומען אַ צימער אַלס „פֿריינד“.

באַריס איז שטענדיג געווען פֿון די קליינע אַרבייטער. אָבער סאָפיע איז געווען אַ גוטע פֿאַרדיענערקע און ס'האָט גע-קלעקט פֿאַר ביידען. באַריס האָט געטראָגען זיינע האָר לענגער ווי דער דורכשניט מאַן, שטענדיג אין ווייכע זיידענע קראַוואַטען, מיט ווייסע, ריינע הענט און גוט אויפגעפאַסטע נעגעל. אַ פענסע

אויף דער „קלאַסישער“ נאָז האָט איהם אונטערשיידט פון די גע-
וועהנליכע מענשען. ער האָט זיך תמיד באַריהמט: ער האָט פראַנץ
צוויזישע מאַנירען, דאָס ברייטע רוסישע האַרץ און דעם גוטען אידי-
שען קאָפּ.

עס איז ניט פאַרבייגעלאָפּען קיין פולער יאָהר און סאָפיע האָט
באַדאַרפט געלעגען ווערען. זי איז אוועק אין אַ שטאַדטישען האָס-
פיטאַל און דאָרט געבוירען אַ מיידעלע. צוויי וואָכען האָט זי זיך
דאָרטען געהאַלטען, צוויי וואָכען איז זי געווען אין דער היים און
וויעדער אוועק אין שאַפּ. דאָס קינד האָט זי יעדען פריהמאַרגען
געבראַכט אין דער „נורסערי“ און אין די אָווענטען פון דער אַרבייט
האָט זי דאָס אַהיים גענומען.

דאָס לעבען איז זיך געגאַנגען גאַנץ גוט, אַ לויף געטאָן אויף
אַ יאָהר און אַ האַלב. סאָפיע האָט געאַרבייט און זיך ניט באַ-
קלאַנט, באַרים איז געווען אינטעליגענט און „ליעבליך“ און סאָפיע
איז געוואָרען אויף דער צייט מיט'ן צווייטען קינד. אין האָספיטאַל
האָט זי ניט געקענט געהן, ס'איז ניט געווען וואו איבערצולאָזען
דאָס ערשטע קינד.

דאָ איז איהר רעוועקאַ צוהילף געקומען מיט געלט און מיט
אַרבייט. זיי האָבען גענומען אַ וואוינונג, די צימערען האָט סאָפיע
פאַרדינגען, אַרויסגענומען די דירה-געלט און נאָך פאַרדיענט פון
דעם קאָכען. דאָס קינד האָט זי שוין געקענט האָבען אין איהר
אייגענער וואוינונג.

סאָפיע האָט געוואַשען, גערוימט פון באַניגען ביז אַ שטיק אין
דער נאַכט אַרײַן. באַרים האָט אפילו ביסלעכווייז געאַרבייט, אָבער
ס'האָט איהם קוים געקלעקט אויף רויכערען, ראַזירען און זיידענע
קראַוואַטען.

באַרים האָט זיך אָנגעהויבען אונטערצוקרימען. די קינדער
האָבען איהם ענג געמאַכט און זיינס פאַרנומען... ער האָט פּלוצים
גענומען איינזעהן, אז אַ מאַן טאָר ניט חתונה האָבען. זיין גייסט, זיין
נשמה ווערט פאַרקריפעלט און די שעהנע, הויכע חלומות און שטרע-
בונגען ווערען אונטערגעהאַקט ווי יונגע בוימער... ער איז געוואָרען

קאלט צו איהר. זי האָט אָנגעוואוירען דעם גאַנצען חן וואָס זי האָט געהאַט, אַרבייטענדיג אין שאַפּ, מיט'ן געהן שעחן און ריין אָנגעטאָן.

אַליין אַ פּוילער מענש, האָט ער זי שטאַרק באַוואונדערט, וואָס זי קען אזוי פריה אויפשטעהן. נאָך אַ נאַכט זיך אָפּמוטשען מיט'ן קינד, פלעגט זי אַראָפּ פריש און מונטער, אַוועקגעטראָגען דאָס קינד און אַוועק צו דער אַרבייט. אָדער אין די קאַלטע, גרויע באַ-גינענס פלעגט זי אַ שפרונג טאָן פון דער וואַרימער בעט זיך איינ-וואַשען מיט קאַלטע וואַסער, ער אָבער האָט זיך איינגעטולעט אין דער קאַלדרע און ווייטער געשלאָפּען. דעמאָלט האָט ער זי ליעב געהאַט און געפיהלט אַ דרך ארץ פאַר איהר.

היינט אָבער, איז זי תמיד געווען פאַרנומען אין קיך אַרום די טעפּ, שלעכט אָנגעטאָן, די קינדער זיינען איהר נאָכגעגאַנגען וויינענדיגע און זי האָט געשריען. האָט ער זי אויפגעהערט צו באַטראַכטען ווי זיינס אַ גלייכען. סאָפיע האָט דאָס דערפילט און זיך אויף טויט דערשראָקען — איהר שעהנער באַריס קען זי נאָך פאַרלאָזען! האָט זי איהם אָנגעהויבען אַרויסצוווייזען אזוי פיעל ליידענשאַפט און איבערגעבענקייט, ביז ער איז טיעף גע-ריהרט געוואָרען און איהר פאַרשפראַכען קיינמאָל זי ניט צו פאַר-לאָזען, אויב זי וועט נאָר ניט זיין אַ שטער אין זיין לעבען.

ער האָט אין גאַנצען אויפגעהערט צו אַרבייטען. איז נעשלאָ-פען ביז האַלבען טאָג, געקומען עסען „סאַפּערס“ און אַוועק איהר גאַנצע אַווענטען.

אין דער נשמה פון דער פאַרזעסענער רעוועקאַ האָט זיך אַ כעס אָנגעצונדען קעגען זיי ביידען. און זי האָט אָנגעהויבען סאָ-פיען עפענען די אויגען און זאָגען דעם אמת...

אין די אַווענטען האָט זי זיך אַוועקגעזעצט און מיט איהר נע-טענה'ט, אז קיינער זאָל ניט הערען :

— ווען ניט אייער „פראַנטעל“ וואָלט איהר אפשר אַמאָל צו זיך געקומען. און וואָס וועט זיין דער תכלית? איהר וועט האָבען נאָך אַ קינד און נאָך אַ קינד, ער ווערט אינגער און שעהנער

און איהר — אן אלטע אידענע מיט קנייטשען און גרויע האָר. איהר דארפט איהם ארויסטרייבען ווי א הונט און האָדעווען אייערע קינדער!

צוערשט איז סאָפיע געוואָרען אן אויפגעקאָכטע אויף רעוועד קאָן. שטייטש, ווי האָט זי זיך ערלויבט איהר אזוי צו זאָגען? א פאָר טעג האָט זי מיט איהם ניט גערעדט. א צווייטען אָווענט ווען רעוועקא האָט איהר באוויזען ווי ער לעבט און ווי זי, האָט זי זיך צעוויינט און רעוועקא'ן גערעכט געגעבען. א דריטען און א פערטען אָווענד — און סאָפיע האָט זיך אָנגענומען מיט מוטא מיט באָריס'ען צו רעדען.

זי האָט איהם געגעבען אָפט אָנצוהערענישען, ער זאָל געהן ארבייטען און כאָטש פאר זיך פארדיענען. באָריס האָט סאָפיע'ן אָנגעקוקט ווי א משוגע'נע. וואָס עפעס פלוצים? האָט ער גלייך חושד געווען, אז דאָס מוז זיי רעוועקא'ס אויפט, שפעטער האָט זי איהם שוין געבעטען מיט טרעהרען אין די אויגען ער זאָל זי פארלאָזען. פאר זיך מיט די קינדער וועט זי פארדיענען, אָבער פאר אלעמען קען זי ניט. פון פארלאָזען האָט ער נאָר ניט געוואָלט הערען. וואָס איז ער א הולטיי, א טויגניכץ, ער וועט פארלאָזען א פרוי מיט קינדער? ... און איבערהויפט, ווי וועט ער דאָס קענען לעבען אָהן די קינדער?

האָט באָריס געפרובט זיך צו שאַרען צו רעוועקא'ן, ער האָט איהר צוגעוואָרפען וואַרימע בליקען, אויסמאָקירט פארבייגעהענ-דיג זיך אָנצוריהרען אָן איהר, פארבראכט א פאָר אָווענטען אין דער היים צוליעב איהר און געזאָגט, אז מ'קען זיך נאָך אין איהר שטארק פארליעבען...

רעוועקא האָט פארשטאַנען זיינע שטיק. זי האָט געוואוסט, אז ער טוט דאָס אַלץ, דער פוילענצער, צוליעב א שטיקעל ברויט און א געלענער. האָט זי איהם גענומען זידלען און ענג מאַכען דאָס הויז. פאר איהר האָט ער זיך דערשראָקען און פארשעהמט, געמוזט איינפאַקען זיינע זיידענע קראָוואַטען און פארלאָזען דאָס הויז.

אין א האַלכ יאָהר אַרום האָט ער זיך באַוווּזען. געקומען זעהן די קינדער... דערווייל האָט ער סאָפּיע'ן דערזעהלט, אז ער האָט געקראָגען זעהר אַ נומע שטעלע אַלס בוכהאַלטער אויף גרויסע גע- האַלט. ער דאַרף בלוזי האָבען אויף די ערשטע וואָך אויף „קאַר- פעיר“ און מיטאַגען. ער וועט דאָ בלייבען נעכטיגען כדי מאָרגען ניט צו פאַרשפּעטיגען אויף דער נייער שטעלע.

באַניגען איז שוין סאָפּיע געווען אויף די פּיס און איהם צו געגרייט פּרישטיק און מיטאַג מיטצונעהמען. זי איז צו אויף די שפּיץ פינגער איהם אויפּוועקען. האָט אָבער קיין האַרץ נישט גע- האַט. ער איז אזוי שעהן און אָהן זאָרג געשלאָפּען — דער שוואַר- צער קאָפּ אויפ'ן ווייסען קישען, דאָס פנים איידעל. ס'איז דאָך איהר שעהנער באַריס... ווי ליעב זי האָט איהם דאָס מאָל געהאַט. אין פּלוג איז זי איהם אַלץ מוחל געווען... מיט אַ קוש האָט זי זיך צוגעבויגען איהם אויפּצואוועקען. ער האָט האַלכ שלאָפּענדיג און האַלכ וואַכענדיג איהר אין בעט אַריינגעצויגען און אויפ'ן אויער איהר געזאָגט :

— ס'מאַכט ניט, סאָפּיע, איך וועל קענען געהן מיטאַג-צייט צו דער אַרבייט...

ווי זי האָט דערהערט, אז רעוועקא איז אויפגעשטאַנען, איז זי גיך אַראָפּגעשפרונגען פון בעט אַ פאַרשעהמטע און גענומען זיך פאַרען פאַר רעוועקא'ן פּרישטיק.

רעוועקא האָט אָבער צו איהר ניט גערעדט און צו-מאָל אין איהר ווינקעל ניט געקוקט. דעם פּרישטיק האָט זי אויך ניט גע- געסען.

מיטאַגצייט איז באַריס אַוועק, זיך געזאַמט אַ פאַר שעה. גע- קומען צוריק : ער פּאַנגט אָן צו אַרבייטען ערשט אין אַ וואָך אַרום. די גאַנצע וואָך איז ביי איהם געווען אַ „האַניג-וואָך“.

רעוועקא האָט צו זיי ביידיען ניט גערעדט. אין די אַווענטען, אז זי איז געקומען פון איהר „סטענד“ האָט זי אַ שטילע און אַ ברונז'ע אָפּגעגעסען, גענומען די קאַץ און אַריין צו זיך אין צימער. ס'איז אַוועק צוויי וואַכען, אַלץ האָט געזאָלט זיך אומקעהרען

אויפ'ן אלטען שטייגער. האָט זיך סאָפיע צעוויינט פאר רעווע-
קאָן, אז זי האָט שוין באלד ניט קיין כח צו ארבייטען ווי אמאָל.
רעוועקא איז איהר ווידער אמאָל צוהילף געקומען און איהם גע-
הייסען געהן.

די אייגענע מעשה האָט זיך געזאָלט איבער'חזר'ען אין עט-
ליכע חדשים אַרום. באַרים איז ווידער געקומען מיט אַ פאַרטיגער
שטעלע. האָט רעוועקא געכאַפט אַ בעזים און אויף אַ קוויטשיגען
קול געשריען:

— אַרויס פון אונזער שטוב, איחר פוילענצער! געקומען
צונעהמען דעם ביסען ברויט פון די קינדער! אַרויס! וועט איהר
זיך נאָך אמאָל ווייזען צוברעך איך אייך רוק-און-לענד!
ער איז שוין מעהר ניט געקומען.

ס'איז אוועק אַ פאָר יאָהר, סאָפיע איז אין דער צייט אַביסעל
צו זיך געקומען. געהאַט אַ פאָר דאָלאַר, אַ רויטע בלוזע פאר
זיך, אַ רויט קליידעלע פאר אַלגאָץ און אַ רויט רובאַשקעלע פאר
מאַטווייטשיקלען. אָט די רויטע בגדים זיינען געווען די איינציגע
זאַכען וואָס האָבען זי נאָך פאַרכונדען מיט דער באַוועגונג און
סאָציאַלער רעוואָלוציע.

עס האָט געטראָפּען, אז דאָס צימער איז ווידער געבליבען
אַהן אַ „באַרדער“. די ווייבער האָבען ווייטער געהאַפט און גע-
ווארט: אפשר וועט דאָך אמאָל אַ רעכטער פיש צושווימען צו
אונזער ברעג.

סאָפיע, רעוועקא און הינדע זיינען יעדען אווענד געווען אין
הויז — ס'איז ניט געווען וואוהין צו געהן. סאָניע איז תמיד
געזעסען ביי זיך, הינטער דער פאַרמאַכטער טיר, מיט איהר פריינד,
און בעקיען האָט הינדע נישט געקאַנט איינהאַלטען אין הויז. איז
אַלע דרייען געווען שטאַרק אומעטיג, און מ'האַט געבענקט, אז
ס'זאָל זיך ווער אַריינקלייבען אין לידיגען צימער, אַ נייער מענש...
יעדען פאַרנאַכט, מיט'ן גוטען אווענד צו גלייך, האָבען ביידע,
הינדע און רעוועקא, גלייך געפרעגט:

— נו, וואָס הערט זיך, פאַרדונגען דאָס צימער ?
און איין אָווענד איז סאָפיע אנטקעגען געלאָפּען רעוועקאַץ
אויף די טרעפּ און איהר אָנגעזאָגט, אז דאָס צימער איז שוין
פאַרדונגען.

— טאַקי, וועמען ? א מאַן ?
— יאָ, אָבער נישט קיין „נאַש בראַט“ — האָט זיך סאָפיע
פאַרענטפּערט — לענגער האָב איך שוין ניט געקאָנט וואַרטען.
— איז וואָס ? וועט ער פינקטליכער צאָהלען און לענגער
זיך האַלטען...
— פון דעסטוועגען...
— וואָס פון דעסטוועגען ! זייט נישט קיין נאַר ! — האָט

זיך רעוועקאַ געבייזערט — מיט „גענאַסען“ איז גוט זיך צו טיילען
מיט'ן חלק לויטנאָך דער סאַציאַלער רעוואָלוציע, אָבער נישט
וואוינען צוזאַמען. נאָך ווייניג אייך ? !
אָט קענען דעם „נאָך ווייניג אייך“ האָט שוין סאָפיע גאָר
נישט געפונען וואָס צו זאָגען.

רעוועקאַ, בעת זי האָט גערערט ווענען גענאַסען, איז איהר
פנים געוואָרען אַ פאַרביטערטער. די גרויע אויגען הינטער די
ספּאַקולען האָבען אויפגעגלאַנצט מיט צאָרן און די הויכע קינבאַקען
זיינען געוואָרען אַזוינע ביזע ! איהרע רייד זיינען געווען מיט
גאַל. און סאָפיע האָט שוין געוואוסט, אז זי דאַרף זיך פאַר זיי
נישט איינשמעלען.

אין אַ פּאָר מינוטען אַרום איז סאָניע געקומען. סאָפיע האָט
איהר אויך אָנגעזאָגט די בשורה, אז דאָס צימער איז פאַרדונגען.
זי האָט עס אויפגענומען גלייכנילטיג און אריין אין צימער.
הינדע און בעקי זיינען געקומען צוקריעגטע. בעקי האָט זיך
אויסגעלערענט אין שאַפּ אַ גאַסען-ליעדעל און הינדע האָט נישט
געקאָנט פאַרטראָגען דאָס פרעכע געזאַנג, האָט בעקי דאָס דוקא
געוואָלט זינגען.

זי האָט פאַרריסען די אויגען אין אַ תּאוּה־שמאַכטענדיגער
פּאָזע און מיט „הוטשיקוטשי“ באַוועגונגען געוונגען :

O, my love, will you please,
Pull down the curtain!

און דרעהענדיג זיך מיט'ן געזונטען קערפער און פארוואָר-
פענדיג די הענט, ווי זי וואָלט אַ געליעבטען אין די אָרעמס אַ
כאַפּ געטאָן, געענדיגט:

O, my love, don't you see,
I'm madly flurin'!

הינדע האָט זיך ווילד צושריען, כאַפּענדיג אַ בעזים:
— רבקה, סטאַפּ! איך פּלעט דיר דעם מוח! דו חצופה!
שעהמסט זיך נישט צו זינגען אזוינע ליעדער! ...
רעוועקא האָט הינדען גערעכט געגעבען, נאָר אז זי האָט
געזעהן ווי סאָניע איז אַנטלאָפּען, און נישט געקאָנט הערען בעקי'ס
זינגען, האָט זי זיך איהר נאָכגעקרימט: די „פיצקאניעס“.

נאָכ'ן סאַפּער, איז בעקי אַנטלאָפּען אין גאַס. סאָניע איז
אַריין צו זיך אין צימער און רעוועקא מיט הינדען זיינען געבליבען
העלפּען סאָפּיען וואַשען דאָס געפּעס און צוראַמען אין שטוב. אַלע
דריי זיינען געבליבען וואַרטען אויף דעם נייעם „באָרדער“. אַלע
האָבען געוואַרט צוזאַמען און יעדע פּון זיי באַזונדער...

אַרום ניין דעם זייגער איז ער געקומען. דאָס איז געווען אַ
דאָר נידעריג מענשעל, אין אַ העלען, לייכטען אויבער-מאַנטעל; אַ
מאָדנער שמייכעל איז געלעגען אויסגעלעגט אויף זיין פּנים, אַ
שמייכעל פּון איין אויער ביז דעם אַנדערען. די אויגען ווי מוטנע
וואַסער מיט אַ פאַרבאַהאַלטענער שרעק אין זיי; אַ פּליד, אַ
פּלאַטשיגע נאָז און רויטע קינבאַקען האָבען איהם אויך קיין חן
נישט צוגעגעבען.

רעוועקא און הינדע זיינען געבליבען אַנטטוישטע: קיין
רעכטע פּיש שווימען צו אונזערע ברעגעס נישט צו.
סאָפּיע האָט איהם פאַר זיי פאַרגעשטעלט אַלס מיסטער
מיינער־ווייז, און מ'האַט איהם גלייך געבעטען צו טעע.

צוליעב איהם האָבען זיך שוין אלע דריי געזעצט ביים טיש
און מ'האָט געטרונקען טעע מיט וואַרעניע.
מייעראַוויץ האָט געטרונקען זיין טעע, מיט אַ מאָדנעם
שמייכעל געקוקט פאר זיך און געשוויגען.
רעוועקאָ גערויכערט, געגלעט די קאָז אין איהר שוים,
און פון צייט-צורצייט אַ זופ געמאָן.

הינדע האָט געמישט איהר טעע, נערווען אָפּקלאַפּענדיג דאָס
טעע לעפעלע אָן דעם גלאָז און סאָפיע האָט איהר'ס געטרונקען
מיט אַ לייכטען כליאָבען.

אַ מאָדנע, געדריקטע שווייגען איז געהאנגען. אַ שווייגען,
וואָס האָט זיך געפיהלט, אַז איטליכער וויל וואָס זאָגען, נאָר די
ווערטער קומען נישט אויף דער צונג... אפילו מאטווייטשיקעל,
וואָס האָט כסדר געוויינט אָדער געשריען, האָט אויך געשוויגען
און אויף אלעמען מאָדנע געקוקט.

דאָס שווייגען האָט אזוי אָנגעהאַלטען, ביז הינדע, כדי עפעס
צו זאָגען. האָט אַרויסגעפלאַצט :

— רעוועקאָ. טאָמער וואָלט איהר אַרונטער געלאָזען די פּאַס-
קורנע קאָז!

— פּאַסקורנע זיינען מענשען. נישט קעז! האָט רעוועקאָ
זיך באַליידיגט און געקוקט אויף מייעראַוויט'ען.
— קעז זיינען פּאַלשע! — האָט זיך הינדע געוואָלט פּאַר-
טייריגען.

— דאָס האָבען מענשען, וואָס זיינען אַליין פּאַלש און געמין,
אויסגעטראַכט. קעז האָבען געפיהל, קעז זיינען דאַנקבאַר... —
האָט רעוועקאָ די קאָז צוגעדריקט צו זיך.
הינדע האָט געשוויגען.

— איהר וועט נעהמען אַ מענשען — איז זיך רעוועקאָ פּאַר-
גאַנגען אין גאַליגען כעס — אַ מענשען וואָס געהט אום שליינג
און שלאַנג אויף דער גאַס, איהר וועט איהם געבען עסען, בגדים;
איהר זייט זיין פריינד, האָט איהם ליעב... ער ווערט אויף אייער

חשבון א דאָקטאָר, א רעדנער, שפיעלט א ראַלע אין קוואַרטאַל און — נאָכדעם דערקענט ער אייך נישט אויף דער גאַס... סאָפיע און הינדע וויסען שוין וואָס זי מיינט און וועמען זי מיינט...

רעוועקא האָט נאָך העפטיגער גענומען טוליען און גלעטען די קאַץ.

מייעראָוויץ, וועלכער האָט די גאַנצע צייט געשוויגען מיט'ן שמייכל פון א פאַרזעהעניש, האָט פלוצים אַרויסגעלאָזט אַ הייר זעריגען, אָפּגעהאַקטען, נישט דערענדיגטען לאַך: — זי איז גערעכט! ווער זיינען די מוסרים, שפּיאָנען, פאַררעטער און פּראָוואַקאַטאָרס, מענשען צו קען? ווער האָט באַגראָבען די רעוואָלוציע אין רוסלאַנד, ווער? אלע האָבען איהם אָנגעקוקט מיט אויסגעגלאַצטע אויגען. ער אָבער האָט ווייטער גערעדט:

— איך האָב געוואוינט מיט מיינעם א „טאָוואַרישטש“, און אז מיר האָבען זיך צוקריעגט. איז ער געגאַנגען און דערצעהלט דעם פּאָליציסט אויף דער עק גאַס. אז איך האָב אַנטייל גענומען אין דער באַוועגונג צו טוימען פאַן פלעווע, און היינט איז נישטאָ קיין איין פּאָליציסט אין גאַנץ ניו יאָרק, וואָס זאָל דערפון נישט וויסען. אָט דאָס קאָנען טאָן מענשען!...

סאָפיע און הינדע האָבען נישט פאַרשטאַנען וואָס דאָ טוט זיך מיט איהם. נאָר רעוועקא האָט גענומען פיהלען שטאַרק אונט היימליך.

מייעראָוויץ, נאָכדעם ווי ער האָט אַלץ, ווי דורך אַ קאַנאָן אויסגעשאַסען, איז ווידער אַריינגעפאַלען אין אַ שווייגען מיט אַ שמייכל פון אַן אויסגעשניצטען געץ, און געבליבען תּם'עוואַטע. און ווידער איז געקומען אַ שווייגען.

סאָפיע איז אַוועק לעגען דאָס קינד שלאָפּען. הינדע האָט געהאַט אַ חשד, אז בעקי איז אַוועק איז די „מאָוויס“ מיט אַ בחור פון שאַפּ, וועמען הינדע האָט פּיינט גע- האַט. זי האָט געכאַפּט אַ פאַטשיוילע און געלאָפּען זוכען.

רעוועקא איז געבליבען אליין מיט מייעראוויץ'ען.
 אין א פאָר מינוטען האָט שוין סאָפיע געכראָפּעט. מאַט
 ווייטשיקעל האָט זיך אַרונטערגע'גנב'עט פון בעט, גענומען צו-
 לויפּען צו רעוועקא'ן און אַרויף אויף איהר שוים.
 — וואָלט איהר דאָס ווען געגלויבט — האָט מייעראַוויץ
 מיט אַ סוד זיך געווענדעט צו איהר — וואָלט איהר דאָס ווען גע-
 גלויבט? ס'איז אמת, אז איך האָב פון אַלץ געוואוסט, און נאָך
 מעהר ווי געוואוסט... און אין יאָהר ניינצעהן-פינף האָב איך גע-
 שפּיעלט אַ וויכטיגע דאָלע אין דער רעוואָלוציע, געוואוסט פון
 אַלץ וואָס אין „צעקא" קומט פאָר. אָבער דעם מאָרד האָב איך
 נישט געהאָלפּען דורכפיהרען. און מיינט איהר, אז מיינ אמת'ער
 נאָמען איז מייעראַוויץ? מיינ אמת'ן נאָמען טאָר קיין מענש
 אויף דער וועלט נישט געוואָהר ווערען. טאָמער יאָ, בין איך אַ
 פאַרלירענער! ...

אודאי האָט איהם רעוועקא אַלץ געגלויבט, איהם אויף אַלץ
 גערעכט געגעבען, נאָר איהר אומרוה איז אַלץ געוואַקסען מיט דער
 מינוט; זי האָט זיך געוואונשען, הינדע זאָל אַרויפקומען, עפעס
 זאָל געשעהן, אז זי זאָל נישט זיצען מיט איהם אליין.
 הינדע און בעקי זיינען גלייך אַרויף, זיך קריעגענדיג און
 שילטענדיג; מאַטווייטשיקעל האָט זיך צושריען, ס'איז געוואָרען
 אַ שטיקעל טומעל. אין הרהאָ האָט זיך סאָפיע אויפגעכאַפּט מיט
 צושויערטע האָר.

מייעראַוויץ האָט געמיינט, אז דאָס גאַנצע הויז איז מיט
 אַמאָל משוגע געוואָרען, האָט ער אָפּגעבויט ביי זיך אין צימער.
 אַרום צוועלף דעם זייגער האָבען זיך אַלע געלעגט שלאָפּען.
 נאָר רעוועקא האָט נישט געקאַנט איינשלאָפּען, ס'האָט זיך איהר
 כסדר וואָס אויסגעדוכט... אַט, איז מייעראַוויץ אַרונטער פון זיין
 בעט און קוקט דורכ'ן שליסעל-לאָך אויף איהר... און דאָ פּראַוואַט
 ער זיך נאָר אַריינרייסען צו איהר אין צימער... אַ ציטערענדיגע
 איז זי אַרונטער פון בעט מיט'ן טיש און שטוהלען פאַרבאָראַקאָדירען
 די טיר וואָס האָט אָפּגעטיילט איהר און זיין צימער.

מיוערטוויין איז אויך נישט געשלאפען. ער האָט געמראַכט אין וואָס פאַר אַ מאַדנער הויז ער איז דאָ אַריינגעפאלען: די באַלעבאַסטע אין דער רויטער בלוזע, וואָס האָט אזוי שטאַרק געקוקט אויף איהם... די שטיִלע, פון הינטער דער פאַרמאַכטער טיר, וואָס האָט אַלע עטליכע מינוטען, ווי אַ פּויגעל, אַריינגע-שוועבט כלומר'שט נאָך אַ גלאַז טעע... די רויטע הינדע, וועלכע האָט אזוי נערווען געקלאַפּט מיט'ן לעפעלע אָן דער גלאַז מישענדיג דעם טעע, די שוועסטער מיט די פאַר געזונטע קולאַקעס; און זי, מיט דער קאַץ... וואָס וויל זי? וואָס דרעהט זי זיך דאָ אַרום דער טיר?... וויל זי זיך אַריינרייסען צו מיר אין צימער?...! ביי דעם געדאַנק איז ער מיט אַ שפרונג אַראָפּ פון בעט, איילענדיג זיך אָנגעטאָן, פאַרפאַקט זיין משעמאָדאָן און אויפגעשלאָסען די טיר, וואָס האָט געפיהרט אין קאָרידאָר. פאַרטיג געוואָרען, האָט ער זיך שוין אזוי נישט געשראַקען און איז צוגעגאַנגען צו איהר טיר. ער האָט זי דערזעהן דורכ'ן טיר-שפאַלט און אָנגעהויבען אויף איהר צו שרייען:

— אהא! איהר האָט זיך געוואָלט אַריינרייסען צו מיר אין צימער, כלומר'שט הערען וועגען מיין רעוואָלוציאָנערער טעטיגקייט, און דערווייל דערגעהן ווער איך בין? אָבער איך דערקען אייך!... מ'האַט מיר אונטערגעשיקט קעקערע מענשען פון אייך: די שעהנסטע דייטשע באַראָנעסעס, פאַריזער טענצערקעס און סתם כשר'ע אידישע טעכטער. אָבער איך דערקען אייך! קען אייך און האַס אייך!... איהר געמיין שפּיאָנען געזינדעל! אייך ווילט זיך גרייליך וויסען צי איך האָב טאַקי דער'הרג'עט פאַן פּלעווע, הא? ...!

אַרויספלאַצענדיג מיט דער לעצטער פראַנע, האָט ער זיך אַרויסגעריסען פון הויז.

רעוועקא האָט פריי אָפּגעצויגען דעם אָטעם. זי האָט פאַר-שלאָסען די טיר. ס'האַט זי שטאַרק געפרעהט, וואָס קיינער אין הויז האָט נישט געהערט, און געמאַכט אַ טומעל. אפילו הינדע,

וואָס האָט קיין שלאָף נישט געהאט, האָט אויך נישט געהערט.
 זי האָט פאַררויכערט אַ פאַפּיראַס. די קאַץ האָט שוין גע-
 וואוסט, אַז דעמאָלט מעג זי אַרויף אויף איהר שוים. זי האָט גע-
 נומען טראַכטען פון דער באַוועגונג ווי פון אַ גרויסען חורבן:
 צוזאַמען געפאַלען... אַלץ איז צו בראַכען... דער דור וועט שוין
 נאָר נישט אויפּטאַן. משוגעים! לויטער משוגעים...
 און דאָס האַרץ און די נשמה אין דער טרוקענער באַוועגונגס-
 מיידעל האָבען געוויינט אויף דער באַוועגונג. זי האָט אויף באַ-
 וויינט איהר אייגען פאַרשפּיעלט לעבען, און די טרערען האָבען
 זיך אויסגעמישט.
 אויף מאַרגען, האָבען: סאַפּיע, רעוועקא און הינדע באַ-
 שטימט, אַז דאָס צימער איז זיכער אַ שלים-מזל'דיגס און דאָס גאַנ-
 צע הויז איז עפעס אַ מאַדנע... און אַז מ'האַט דאָס געזאָגט פאַר
 סאַניע'ן, האָט זי זיי אָנגעקוקט מיט אויגען און נאָז פון עפעס אַ
 מאַדנער פּויגעל זיך גע'חידוש'ט און געשוויגען.

דרך-ארץ.

גאָסי און סעם האָבען זיך צואווערטעלט, סתם פון היימד ליבקיט וועגען זי, גאָסי, האָט ליעב מיט סעם'ען זיך דורכצוי ווערטלען. נאָכדעם בעט ער זי תמיד איבער און ער ווערט זיס ווי האָניג. אז עס געהט פארביי אמאָל אַ וואָך און זיי קריגען זיך ניט, פאָרגעסט ער גאָר זי ליעב צו האָבען... אָבער דאָס מאָל איז סעם אַריין אין כעס אויף זיין יונגע-ווייבעל און זי נישט איבערגעבעטען.

גאָסין האָט עס געברענט ווי פייער; ס'איז איהר געווען אומעטיג אין הויז צו זיין. קומט צו געהן פון דער ארבייט עסט אָפּ, דרעהט זיך אַרום ווי אַ באַרדער, לייענט אַ צייטונג, שפיעלט זיך מיט'ן קינד, אָבער זי קוקט ער ניט אָן.

ס'איז געקומען זונטאָג אין דער פריה. צו דער ארבייט איז סעם ניט געגאנגען, האָט ער אָנגעמאָן זיין זונטאָג'דיגען אנצוג מיט אַ נייעם קראָואַט, גלאַט ראַזירט האָט ער אויסגעזעהן שעהן ווי אין זיינע בחור'שע יאָהרען. דאָס האָט זי אזוי געקרענקט, אז זי האָט ניט צוגעגרייט קיין פריהשטיק, ניט אויפגעראַמט דאָס הויז, אַליין אַרומגעגאָנגען ניט פאַרקאַמט און אָנגע'ברוגז'ט; דערצו איז איהר נאָך דאָס קינד אַ מינוט פון די הענט ניט אַרונטער. זי האָט אַפילו קיין צייט ניט געפונען די שיד צו פאַרקנעפּלען.

פלוצים האָט זי זיך אָנגעצונדען פאַר כעס, אַראָפּגעלאָזען דאָס קינד פון די הענט און, דאָס אַ שטופ געבענדיג ביז, אויסגעשריען אויפ'ן קינד:

— געה צו דיין טאטען, געה, ער מען דיר אויך האלטען די הענד האָט ער מיר אָפגעריסען!
 דאָס קינד האָט זיך צואוויינט און דער פאָטער האָט עס איבער-גענומען מיט ליעבשאַפט און צוגעוואָרפען גאָס'ן א גיפטיגען בליק.

— אז מ'האָט א מאַמען אזא בעל-הבית'טע...
 — געפעלט דיר ניט? האָסטו זיך געזאָלט נעהמען די גרינד האָרן, די קוזינע. זי וואָלט שוין געווען א גוטע בעל הבית'טע...
 סעם לייבבאָוויטץ איז אהער געקומען א קינד, זיך אויפגעהאָר דעוועט אין די ניו יאָרקער ענגע, אידישע גאָסען. איבערגעטאָן כל עבודת פרך, שעהנע אַרבייט און מיאוס'ע, און קיין איידעל קינד איז ער נישט אויסגעוואַקסען. אן איידעל געפיהל איז אָבער תמיד וואָך געווען אין איהם פאר זיין שוועסטער-קינד חנה'ן; אן עלטערע מיידעל, ניט קיין שעהנע און אן עלענדע אין ניו יאָרק. אויף איהר האָט ער רחמנות געהאַט וואָס זי האָט נישט חתונה געהאַט, וואָס זי אַרבייט אזוי שווער אין שאַפ. און זי האָט אויף איהם רחמנות געהאַט, וואָס ער האָט זיך אויסגעהאַדעוועט אָהן עלטערען און אזוי פאַרגרעבט געוואָרען. זי פלעגט איהם שטענדיג דערצעהלען פון זיין פאַמיליע אין דער היים, ווי שעהן זיי לעבען זיך דאָרטען אינ'ם קליינעם שטעדטעל און ער האָט זיך געפיהלט שטאַלץ מיט זיין פאַמיליע און חנה'ן האָט ער ליעב באַקומען ווי א גוטע שוועסטער.

— דו לאָו בעסער צופריעדען חנה'ן, הערסט! — איז ער אריין אין כעס — זי איז מיין קוזינע און אן עלענדע דאָ... זעה בעסער, ווי שמוציג אין הויז איז און ווי דו זעהסט אויס!...
 — איך האָב דיר מיט דער קוזינע דיינער, די פאַרשויןדעל...
 סעם איז אויפגעשפרונגען א צוקאָכטער, און מיט דעם קינד אויפ'ן האַנד, איהר דערלאַנגט א זעץ אין פנים מיט דער אַנדערער. גאָסי האָט אָנגעהויבען שרייען:

געוואָלד מענשען ראַטעוועט! מיין מאַן וויל מיך דער'הרג'ן-ענען אויף טויט! געוואָלד! רופט פאָלים!

סעם האָט גאַנץ געלאָסען פאַרשלאָסען די טיר, אַראָפּגעלאָזט דאָס שרייענדיג קינד, און ווען זי איז געשטאַנען מיט אַ שוך אין האַנד, איהם אין קאָפּ צו וואָרפען, האָט ער זעהר פלינק אויס-געמיעדען דעם פאלענדען שוך און זי אַריינגעשלעפט אין שלאָף-צימער. ער האָט זי אַ וואָרף געמאָן אויף דאָס ניט פאַרבעטע בעט מיט'ן מויל אין קישען, און קאַלטבלוטיג און האַרצלאָז זי געשלאָגען. גאָסי האָט מיט אַלע כחות זיך איבערגעדריעהט מיט'ן פנים צו איהם. זי האָט מעהר נישט געשריען; זי איז געווען צופיעל דערשראָקען. זי האָט אָנגעקוקט מיט אַ טויט שרעק זיין, מיט בלוט אָנגעלאָפענעם, פנים און ווילדע אויגען. זי האָט אינסטינקט טיין געוואָלט ליענען אויף זיין פנים, צו ער מיינט זי אויף צו דער'הרג'ענען

— סעם לאָז אָפּ, דו וועסט מיך דאָך אויף טויט צו דער'ענען! — האָט זי געוויינט, אַרומגעכאַפט זיין האַלז, זיך געטוליעט אָן איהם און געוואָלט די רציחה אין איהם פאַרבייטען אויף תאווה צו איהר. . . .

ער האָט זי אַ וואָרף געמאָן אויפ'ן בעט און מיט פאַראַכטונג אַרײַן אין עס-צימער.

עס האָט אין איהם געציטערט יעדער עבר; דאָס ערשמע מאָל, אַז ער האָט זי געשלאָגען. . . . ביז היינט נאָך קיין פינגער אויף איהר ניט געלעגט. ער האָט געשלאָגען זיין ווייב. . . . זיין גאָסי'; ער איז געווען צוטומעלט און דערשראָקען. . . .

גאָסי איז אויפגעשפרונגען פון בעט, אַ צורייצטע און מיט אַ טיגערישער פלינקקייט געכאַפט אויף זיך אַ לאַנגען מאַנטעל, פאַרשפיעלעט די שיד, גענומען דאָס קינד און די שליסלען און איז אַרונטער די טרעפּ.

סעם איז געווען זיכער, אַז זי געהט נאָך אַ פאָליסמאַן איהם צו לאָזען אַרעסטירען. זיין ערשמער געדאַנק איז געווען צו אַנט-לויפען. ער האָט זיך אָבער נישט געריהרט פון אָרט; געשלאָגען דאָס ווייב, ער וועט נישט לייקענען, אָבער לויפען וועט ער נישט, זאָל זיין וואָס ס'וועט זיין. . . . ער איז געבליבען זיצען און גע-

ווארט. עס איז אוועק א שעה און צוויי און נאָסי איז מיט קיין פאָליסמאן ניט געקומען חרטה האָט איהם געמאטערט, ער האָט זיך דערמאָנט ווי שעהן זיינע שוועסטער און ברידער לעבען זיך אין דער היים.

נאכט איז צוגעפאלען, קיין פאָליסמאן איז נישט געקומען נאך איהם און סעם האָט אָנגעהויבען פיהלען א דרך ארץ פאר נאָסי'ן ...

ער האָט אויסגעטאָן די זונטאָג'דיגע קליידער און א הונגע-ריגער זיך געלענט שלאָפען. איינשלאָפען האָט ער נישט געקענט; הונגער און חרטה האָבען נישט דערלאָזען ...

ארום צוועלף ביינאכט האָט ער געהערט ווי נאָסי איז גע-קומען מיט'ן קינד, ער האָט געמאכט זיך שלאָפענדיג און גע-וואָלט זעהן וואָס זי וועט טאָן. זי האָט געלענט דאָס קינד אין וויגעלע, א וויילע שפעטער האָט ער דערשמעקט דעם ריח פון זיסע אוגערקעס און פרישע קאפע. א הונגער האָט איהם גענומען נאָגען ביז צום וועהטאָג, ער האָט אָבער מורא געהאט פון אָרט זיך א ריהר צו טאָן, און געוואָרט און געלויערט ווי א קאץ צו זעהן וואָס זי וועט טאָן. ער האָט געהערט ווי זי לעגט זיך אויך אין בעט אן אָנגעטוענע און גאָר ביים ברעג. נאָר ביטלעכווייז, לאַנגזאָם, לאַנגזאָם, זיך אלץ דערנעהנטערט צו איהם. ער האָט זיך גע-מאכט שלאָפענדיג און געזיפצט פונ'ם שלאָף. און אָט האָט ער דערפיהלט זי גאָר נאָהענט צו זיך און איהר באַק קעגען זיינער. א ציטער איז דורך זיין קערפער אויס ליעבשאפט צו איהר. נאָר ער איז געשלאָפען ...

— סעם ... — האָט זי א זאָג געטאָן מיט ווייכקייט און פול ליעבע.

ער איז אויפגעשפרונגען, געכאפט זי אויף זיינע הענד ווי זי וואָלט געווען א קליין קינד. ארומגעלאָפען מיט איהר אויף די הענד זי קושענדיג און וויינענדיג פון גרויס גליק און פרייד.

— נאָסי, מאַי דארלינג גוירל! — האָט ער באַגייסטערט זי גערופען.

— לאַיק אַ טרו אַמעריקאַן גוירל! האָסטו גענומען די קלעפּ, ווי אַ העלדין פון אַ „סטאַרי“, און איך ליעב דיך! איך ליעב דיך היינט מעהר ווי אלע מאָל!

זי איז געלענען אויף זיינע הענד אַ צופריעדענע; איין אויג איז איהר געווען צוקלאַפט בריוו און בלאָה און מיט דער אַנדערער האָט זי געקוקט אויף איהם פול אַנטציקונג.

— אָבער ביסטו שטאַרק, סעם, ווי אַ „פּרייז פייטער“! אַ גאַנצען טאָג בין איך געלענען און מיט קיין גליעד זיך נישט גע- קאַנט ריהרען פון וועהטאָג. דער טאַטע האָט געוואָלט זיך געהן שלאָגען מיט דיר. ער געהט זיך שלאָגען מיט דיר!... שיכור איז ער אויך געווען האָב איך און די שטיפּמוטער נישט דערלאָזען. און איך בין געלענען און געטראַכט, ווי שטאַרק דו וועסט מיך ליעב האָבען, ווען איך וועל אַהיים קומען...

ער האָט זי ווילד און ליידענשאַפטליך געקושט און איהר גע- מאַכט קאַמפּלימענטען.

— דעם טאַטענ'ס אַ טאַכטער! זיך אויפגעהאָדעוועט אויף זיינע קלעפּ מיט'ן בייטש! פּאַרט אַן „עקספרעסמאַנ'ס“ אַ טאַכ- טער! ענד לאַיק אַ טרו אַמעריקאַן גוירל!

איינס פאַרטאָג האָבען זיי געגעסען סאַפּער, פּרעהליך גערערט און געקייכט פון געלעכטער. זי האָט זיך דערמאַנט ווי ער האָט אַמאָל מייק'ען אָנגעבראַכען די ביינער דערפאַר, וואָס זי איז גע- גאַנגען מיט איהם צו אַ „רענס“. איהר לינג אויג האָט געפינקעלט שוואַרץ און פול פייער. דאָס רעכטע איז געווען פאַרמאַכט מחמת דאָס לידעל איז געווען אָנגעשוואַלען. זי איז געווען גליקליך. זיין ליעבע האָט זיך געהאַלטען ביים אָפקיהלען, און דאָ מיט אַמאָל איז געקומען די צערטליכקייט פון התן-כלה צייטען און די ווילדע ליעבע פון גלייך נאָך דער חתונה. גאָסי איז געווען שטאַלץ און גליקליך און מיט גאווה געקוקט אין שפיגעל אויף איהר אונטער- געשלאָגענער אויג. דאָס ערשטע מאָל, אַז זי האָט געקראָגען גע- שלאָגען פון איהר מאַן... און... ס'איז גאָר ניט אַזא געפּהערליכע זאַך... איצט טוט איהר אין ערגעץ ניט וועה... און דאָס אויג וואָס

ס'איז בלוי? וועט זי שוין געפינען א תירוץ מאָרגען... אָבער ווי וועט דאָס סעם זיין צו איהר!... מאָרגען וועט שוין זיין „מואוויס“, ער וועט שוין נישט געהן שפיעלען פינאקעל און זי איבערלאָזען אליין...

אויף מאָרגען אין דער פריה, ווען סעם איז אויפגעשטאנען צו געהן צו דער אַרבייט, האָט אין שטוב געלויכטען אין אַלע ווינקער-לאַך. אַ גוטער פריהשטיק איז געשטאנען אָנגעגרייט און געוואַרט אויף איהם. גאָסי איז געווען אָנגעמאָן אין אַ שעהנע קימאָנע אַ צופריעדענע. ער האָט אין אָנפאַנג אַביסעל אַוועקגעקוקט פון איהר בלויער אויג. אָבער באלד האָט ער זיך צוגעוועהנט און'ס'האָט איהם נישט געאַרט. גאָסי, פאַרקעהרט האָט זיך גאָר געוואַלט איהם וואַרפען אין די אויגען מיט איהר אונטערגעהאַקטער אויג. ביי אַן אַנדער ווייב וואַלט ער שוין אפּשר געווען „איבער'ן וואַסער“... אָבער זי האָט עס צוגענומען ווי צוויי מאָל גאָר נישט... און זי האָט געוואוסט אַז ער איז געוואַלטיג שטאַלץ מיט איהר, און ביידע האָבען זיך געפיהלט ווי אויף מאָרגען נאָך דער חתונה...

מ ט ו ש ט ש .

שכנה האָט ליעב געהאַט אַרומצושפּאַציערען אויף בית-עולם'ער. זיינע פּריינד האָבען דערפאַר אויף איהם געזאָגט: ער איז מטושטש, ער האָט אַ שנען אין קאָפּ, איהם פּעהלט אַ „קלעפּקע“. די געווענהליכע ווערטער וואָס מ'וואָרפט אַרויף אויף יעדען איינעם וואָס איז ניט קיין משוגענער, אָבער אויך ניט ווי אַלע...

שכנה אַליין, האָט אָבער זיך געהאַלטען פאַר אַ שטיקעל פּילאָזאָף און ער האָט זיך גאָר ניט געקיימערט וואָס מ'זאָגט אויף איהם.. אַדרכה, ס'האָט איהם גאָר הנאה געטאָן.

די וועלט האָט בטבע ליעב צו הערען וואָס אַ מענש מיט אַ שנען אין קאָפּ האָט צו זאָגען. אזאָ איינער זאָגט אַמאָל אַרויס קלוגע זאַכען... מענשען ווי אַלע, זאָגען תמיד וואָס די חכמים האָבען שוין לאַנג געזאָגט...

מענשען געהן אין פאַרקס, אין גרינע וועלדער נאָך רוה, נאָך שענקייט, און שכנה האָט דאָס געפונען אויפ'ן בית-עולם....

קיין פּריינד און קרובים האָט ער אויף די ניו יאָרקער בית-עולם'ער ניט געהאַט; ער האָט זיי אָבער אויך ניט געהאַט אין שטאָדט...

ווי גאָר שכנה האָט דערפיהלט, אז עפעס מאָדנע געדאַנקען געהמען זיך פּלאַנטערען אין זיין מה, געדאַנקען — ניט צום דער-קלערען זיך און ניט מיט דער האַנט אוועקצושארען — איז ער זיך אַביסעל דורכגעגאַנגען אויפ'ן בית-עולם. דאָרט ווערט דער קאָפּ

עפעס אזא גרינגער, אזוי קלאָר און אויסגעליימערט און א סך, א סך זאכען ווערען פאַרענטפערט...

איז דען דאָס לעבען באמת אזא גרויסע מציאה? ... האַנדעלט דער מענש אזא גרויסע מציאה מיט דעם געבוירען ווערען?

דאָס זיינען געווען די טענות וואָס שכנה האָט געהאַט צו זיין אַרעמען מח. איהם אָנגעלאָדען פול מיט אזעלכע פראַגעס וואָס האָבען איהם געפרעסט ווי אַ שווערע משא. יעדען ענטפער האָט ער נאָר אין זיין אייגענעם מיעדען מח געוואָלט געפינען. האָט ער געטראַכט:

„יאָ, געבוירען ווערען איז אַ גרויסע זאָך, אַ זכיה. זיין אַ קינד איז אַ גרויסע פרייד... אַ קינד איז עפעס פון אַלץ, אַ פונק פון יעדען וואונדער... וואַקסט ער זיך אָבער אויס בלייבט ער ניט מעהר ווי אַ פאַרזעהעניש. און ס'קומט די שטראַף פון לעבען פאַר דעם געבוירענעם... קומט אָבער דער טויט און לייזט איהם אויס פאַר דעם שטראַף פון לעבען... אָט אין דער אויסלייזונג ליגט די העכסטע פאַרגיטיגונג, וואָס גאָט האָט דעם מענשען געגעבען; גאָט'ס גאָב צום מענשען איז בלויז די נשמה, דאָס געבוירען ווערען פון דער נשמה אין דעם גוף איז דעם שאַטען'ס. דעריבער דאַרף מענש און נשמה זיך וועלען אומקערען צום טויט, און מענש און גוף מאַג וועלען זיין ביים לעבען...“

שכנה האָט מיט אַ מין אומגעדולד געוואַרט אויף די גרויסע מינוטען פון שטאַרבען... אַ פאַרגעניגען האָט איהם פאַרשאַפט זיך אויסצומאַלען אַ שעהנע סצענע פון שטאַרבען:

אַליין איז ער אויף אַ הויכען באַרג, קוקט אַריין אין אַ קלאָרען ווייטען הימעל, זעהט ווי אונטען אינ'ם טאָל שוויבלען און גריבלען מענשען ווי די פליגען און ער שטאַרבט אין דער הויך... אָדער: ער שטעהט פאַר אַ גרויסען עולם מענשען, זאָגט זיי ווי נאַריש דאָס לעבען איז, און ווי וואונדערליך דאָס שטאַרבען און — שטאַרבט... אַניט ליגט ער אין אַ בעמעל און קוקט דרוי-סען. זעהט צו ביז דער לעצטער רגע ווי מענשען האַווען און

שמויען. ער פאררויכערט זיך זיין פיפקע און דעם לעצטען אָטעם
הויכט ער אויס דורך דער ליולקע מיט'ן רויך אַרויס...
עס זיינען אויך געווען צייטען וואָס שכנה האָט געוואָלט זיין
ווי אַלע... דעמאָלט איז ער אוועק אַרבייטען, פאַרדיענט און זיך
אויסגעקליידט און איז געווען אַ מענש ווי אַלע... און אז ס'איז
איהם נמאס געוואָרען זיין ווי אַלע, איז ער געוואָרען דער פּילאָ-
זאָף... אָדער ווי די באַקאַנטע פּלענען זאָגען: שכנה איז שוין
ווידער מטישטש.

שכנה'ן איז איינגעפאַלען: זיך דערמאָנען ווי אזוי ער איז
געבוירען געוואָרען; אָט די ערשטע מינוטען פון לעבען... פאַר-
וואָס זאָל מען דאָס גרויסערהייד ניט קענען געדענקען?
ווען ער איז שוין געווען אַ דערוואַקסען אינגעל, האָט ער
תמיד ליעב געהאַט הערען דער מאַמען דערצעהלען ווי אזוי ער
איז געבוירען געוואָרען: „געקומען מיט אַ געוואַלדיגען קוויטש,
און אויף מאָרגען האָט ער שוין געשמייכלט“, פּלעגט זי דער-
צעהלען.

פאַרוואָס האָט ער אַ קוויטש געטאָן בעת ער איז געבוירען
געוואָרען? און פאַרוואָס האָט ער שוין אויף מאָרגען געשמי-
כלט? ... עפעס האָט דאָך געמוזט זיין אַ „פאַרוואָס“ פאַר זיין
געוויין און שמייכל. איז איהם דאָס געוואָרען זעהר אינטערע-
סאַנט צו דערנעהן...

האָט זיך איהם גענומען אויסווייזען, אז ער וועט קומען צו
דער מאַמען אין דער היים — זיי וואוינען נאָך אין דעם אייגענעם
צימער, אפילו די מעבעל שטעהט נאָך אויסגעשטעלט ווי אַמאָל —
וועט ער זיך אַריינטראַכטען פון אַלץ וואָס איז דעמאָלט געשעהן
און זיך דערמאָנען...

איינמאָל האָט זיך שכנה אַריינגענומען אין קאַפּ צו פּאָהרען
אָהיים, האָט ער זיך אוועקגעזעצט רוהיג אַרבייטען, אָפּגעשפּאַרט
געלט און געפּאָהרען.

אַלץ אין צימער איז געווען ווי אַמאָל, בעת ער איז נאָך אַ

קליין אינגעל געווען.. דאָס בעט, דער קאמאָד, דער טיש, נאָר
אלץ אלט. און די מאמע אויך אלט ווי דער טיש און דאָס בעט...
און שכנה האָט געטראַכט:

„מטלטים, אזוי ווי מענשען ווערען אלט...“

שעה'ן לאנג איז ער אָפגעזעסען אין דעם קליינעם אַלְקערעל
און געפרואוּט זיך דערמאָנען: „אַט שטעהט די בעט ווי מיט דריי-
סיג יאָהר צוריק, דעם צווייטען טאָג שבועות אויף דער נאַכט,
איז די מאמע געלעגען אין בעט אין וועהען. טריינע די הויבאָם
האָט זיך אַרומגערעהט איבער'ן צימער און אויף איהם געוואַרט.
אַביסעל שכור'לאַך געווען, גענומען אַ שמעק טאַבאַק און מיט אומד
גערולד אויף איהם געוואַרט... ער איז געלעגען ביי דער מאמען
אין דער געבעהר-מוטער און ס'איז איהם געווען גוט. פלוצים
איז איהם אָבער ענג געוואָרען, ער האָט זיך געוואָלט ריהרען מיט
אַ האַנט, מיט אַ פּוס און ניט געהאַט קיין אָרט. האָט ער זיך גע-
לאָזען געהן, פונקט ווי ער איז אוועק פון דער מאמע'ס פּאַלע, בעת
ער איז אלט געוואָרען זעקס יאָהר... אַ קעלט האָט אויף איהם
אַ וועה געטאָן, אַ פּאָר גרויסע, האַרטע הענט האָבען איהם אַ געהם
געטאָן און דערפאַר האָט ער אַזאַ קוויטש געטאָן.. יאָ, דאָס איז
עס; ער האָט זיך דערמאָנט... אויף מאָרגען האָט מען איהם
אויסגעבאָדען, איינגעוויקעלט אין ווינדעלאַך, וואַדים, טרוקען און
מ'האָט איהם צוגעלייגט צו דער מאמע'ס ברוסט און ער האָט גע-
זויגען. איז איהם די גאַנצע פּראָצעדור גרייליך געפעלען גע-
וואָרען און ער האָט געשמייבעלט.“

נאָך דעם, ווי שכנה האָט זיך אלץ דערמאָנט, איז איהם מעהר
קיין אינטערעס ניט געווען צו בלייבען אין שטעדטעל ביי דער
אַלטער מאמען אין שטיבעל.. דערצו האָט נאָך די מאמע תמיד
געקוקט אויף איהם מיט רחמנות'דיגע אויגען און געוויינט... האָט
ער זיך פאַרבענקט נאָך דעם גרויסען טומעלדיגען ניו יאָרק און
געקומען צוריק.

איין מאָל צוריק אין אמעריקא, האָט ער שוין מעהר ניט גע-

טראַכט וועגען דער מאַמען און זיין געבוירען ווערען. . ער האָט דאָס שוין געוואוסט....

אומגעהענדיג איבער די גאַסען שטאַרק פאַרטראַכט וועגען די מאָדנע שטיקלייט, וואָס בלייבט איבער אויפ'ן בית-עולם, בעת מ'פאַרשיט אַ קבר און אַלע קעהרען זיך אום אַהיים, האָט אימיצער איהם פּלוצים אַ שלעפּ געטאָן ביים אַרבעל:

— שכנה, קויף אַ בילעט אויף אַ באל, ס'איז פאַר אַ שווינד-זיכטיגען, שיקט מען איהם אוועק קיין ליבערטי, אזוי וועט ער נאָך לעבען!

— אזוי! אז מ'שיקט איהם קיין ליבערטי וועט ער נאָך לעבען! נו נאָדיר פּופציג סענט און האַלט זיך מיט'ן בילעט.

דער בחור האָט גענומען דאָס געלט און אוועק זיך בעת מעשה געטראַכט: „שכנה איז גוט מוטושטש.“

און שכנה איז אוועק בורטשענדיג: „אז מ'שיקט איהם קיין ליבערטי וועט ער נאָך לעבען... נאָך לעבען“...

באַלד האָט ער זיך פאַרגעסען אָנ'ם בחור און ווייטער גע-גאַנגען. ער האָט זיך שטאַרק פאַרקוקט אויפ'ן טראַטואַר אוואו ער האָט שפּאַצירט.. אין דעם אייגענעם טראַט וועט אַן אַנדערער טרעטען בעת ער וועט שוין ניט זיין. די זון וועט שטעהן אויפ'ן זעלביגען אָרט אין הימעל, די קאַר וועט פאַרביילויפען און די אידענע, וואָס איז אַריין אין אַפטיק מיט די פאַטשיילע אויף די פלייצעס, קען זיין, וועט דעמאָלט אויך אַריין אין אַפטיק קויפען די אייגענע זאך. קיין חילוק ניט פון איצט ביז דעמאָלט. היינט צוואוואָס טרעטען דעם טראַטואַר?...

נאָר אז שכנה האָט דערפיהלט, אז זיינע געדאַנקען פּלאַנ-טערען זיך שטאַרק אין זיין מח, האָט ער גלייך אַ טראַכט געטאָן וועגען נעהמען אַ לאַנגען שפּאַציר אַרום בית-עולם. געבען דעם היטער אַ פאַר סענט, וועט ער איהם אַריינלאָזען. און ער וועט זיך זעצען ביי אַ קבר אַפרוהען.

תמיד האָט ער אויסגעקליבען אַ קינדערש קבר'ל און דאָס
טויטע קינד געטרייסט: „פאַרשפּאַרט דורכצומאַכען דאָס
מיאוס'ע לעבען פון אַ לעבעדיגען מענשען. יאָ, מיין ליעב, טויט
קינדעלע"...

אַ שעה צוויי אָפּגעזעסען, האָט שכנה זיך אויפּגעהויבען און
אויסגערופּטער, און אויסגעלייטערטער און זיך אומגעקעהרט
אַהיים.

יחום

יחום.

שוין אויף דעם צימער אליין א קוק טוענדיג, האָט מען געדענקט זעהן, אז דאָ וואוינט אַ טאַכטער פון אַ טאטען אַ היימישען גביר, אַ משכיל, און אַ מאמע — האַלב אַ בעל הבית'טע און האַלב אַ דאַמע.

דאָס צימער איז געווען קונציג איינגעטיילט אין דרייען. איין ווינקעל — אָפגעצאַמט מיט פלוש-פאַרהאַנגען — מיט אַ טואַלעט-שפיגעל אָנגעשטעלט מיט פאַרפיומען און אַדע-קאַלאָן און אַ ווייס בעטעל, איז געווען דאָס שלאָף-צימער. אַ צווייטער ווינקעל מיט אַ דיוואן און זיידענע קישעלעך, אַ ביכער-שראַנק מיט ענגלישע, דייטשע און רוסישע ראָמאַנען, און קאַפיעס פון באַוואוסטע בילדער אין נעטע ראַהמען אויף די ווענט — דער זאַל; הינטער אַ געשטעל מיט גרינעם בורלעפּ און ראָזע שטיקערייען — די קיך. און אלישבע, דין, הויך, מיט אַ שאַרף-בלאַסען פאַרעדעלטען פנים, די גרויליכע האָר שטענדיג פריצ'עס פאַרקאַמט, אָנגעמאַן אין אָפגעטראָגענעם זייד און סאַמעט, האָט אויסגעזעהן ווי אַ פאַר-וועלקטע פריצעסין אין אַ געפּענגניס-שלאָס.

אין קאַוונאַ, די שטאָרט פון יחסנים און בעלי-נאות, איז אלישבע געווען פאַררעכענט פאַר דאָס שעהנסטע און געראַטענסטע מיידעל. איהרע שטיקערייען זיינען געווען פול מיט קונסט. און אלע גביר'ישע מיידלאַך פלעגען אַרונטערנעהמען מוסטערען דער-פון; ביים זינגען האָט אלישבע'ס קול געקלונגען העכער און קלעהרער פון אלעמענס, צום טאַנצען זיינען איהרע פיס געווען די לייכטסטע.

חרר-אינגלאך, ווען זיי האָבען געזעהן אלישבע'ן דורכשוועבען לייכט און לעבעדיג די גאס, האָבען דרר-אויף זאָגט, און צווישען זיך אָפּגערעדט, אז ווען זיי וועלען אויסוואַקסען גרויס, וועלען זיי געהמען פאַר כלות, נאָר אזאָ מיידעל ווי אלישבע.

מיט אַ שידוך איז אזוי געגאָנגען: וועמען אלישבע האָט געוואָלט, האָט דער פאָטער נישט דערלאָזען, און וועמען ער האָט אויסגעקליבען, אויף דעם האָט אלישבע גלייך חסרונות אויסגע-פונען.

אלישבע, איז געווען איין איינציגע טאָכטער צווישען דריי ברידער, און טאטע-מאמע און די ברידער האָבען איהר אַלץ נאָכגעגעבען.

נור פלוצלונג האָבען די געשעפטען אָנגעהויבען געהן קאָ-פוער. מ'האָט זיך געשטיקט דערמיט אזוי לאַנג ווי מ'האָט גע-קענט. די צוויי עלטערע ברידער זיינען אוועק אין אַפריקא, געוואָלט רייך ווערען כדי צו קענען אויפהאַלטען דאָס שעהנע הויז און דעם שעהנעם נאָמען אין קאָוונאָ. דער אינגסטער איז אוועק אין אַמעריקא. אויך מיט די זעלביגע אידעאַלען. און דער אינגסטער ברודער האָט אַריבערגענומען אישבע'ן קיין אַמעריקא.

זייט דעמאָלט איז שוין אוועק פופצעהן יאָהר. דאָס לעבען אין ניו יאָרק, די אַרבייט אין די שעפער האָט איהר דעם קאָפּ גראָה געמאַכט, דאָס געזיכט בלאַס און פאַרוועלקט; אָבער אלישבע איז פאַרבליבען דאָס פאַרעדעלטע, פאַרצוויגענע יחוס-קינד, די אידישע פריצ'טע.

איהר אינגערער ברודער האָט זיך דאָ אויסגעלערענט בוכ-בינדעריי. ער האָט געמאַכט אַן אייגען געשעפט און איהם איז אוועק גוט.

ער האָט חתונה געהאַט. באַגעגענט אַ מיידעל, וואָס האָט זיך אויך גע'יחסן'ט, איהר יחוס איז באַשטאַנען אין דעם, וואָס זי איז געבאָרען געוואָרען אין קיעוו גופא; און פלעגט אָפט פאַהרען צו אַ רייכער טאַנטע אין פעטערסבורג צו גאַסט. זי האָט

נעהייסען אָלגאָ, געהאָט לאַנגע בלאַנדע האָר און זיך געקענט מיט סטודענטען.

ער האָט איינגעאָרדענט אַ היים פאַר זיין ווייב און שוועס-טער. און די שוועגעריןס האָבען זיך געקריענט, אַנפאַנגס אויף רוסיש, שפעטער אויף אידיש. אלישבע האָט נישט געקענט פאַר-טראַגען, וואָס אָלגאָ איז אזוי וואַלגאַר מיט איהרע באַריהמערייען פון אַפּיצערען און סטודענטען. אָלגאָ האָט נישט געקענט ליידען און פיינט געהאַט די פאַרעלטערטע ליטווישע יחסן'טע. דער ברודער האָט געמיינט, אַז זיין שוועסטער איז גערעכט; דערויף האָט אָלגאָ געענטפערט מיט היסטעריקעס ווי אַ פעטערסבורגער „באַרישנאַ" און געשריען, אַז זי וויל אַ גט. און אלישבע האָט זיך איינגעאָרדענט דעם שעהנעם צימער'ל פאַר זיך אַליין.

איצט האָט זי מעהר נישט געאַרבייט. דער ברודער האָט איהר געגעבען צום לעבען, און פון צייט-צו-צייט האָבען די ברידער פון אַפּריקאַ איהר געשיקט געלד.

דער אינגערער ברודער האָט זיך געפיהלט שולדיג געגען אלישבע'ן, וואָס ער האָט פריהער חתונה געהאַט. אַם ווייניגסטען, וואָלט ער דאָך זיין שוועסטער געקענט געהמען אין טעאַטער, אויף אַבענדען; און ער וואָלט זיך אזוי שטאַלץ געפיהלט צו געהן מיט איהר. אין זיינע אויגען איז נאָך היינט געווען די שעהנע, שטאַלצע אלישבע, אויף וועלכע אַלע דאַרפען די אויגען מיט דרך ארץ אויפהויבען און זי באַוואונדערען, און איצט, אָדער עס מוז פאַרקומען אַ קריעג אין הויז, אָדער ער מוז אַ ליגען זאָגען, ווען ער וויל אַן אַבענד מיט זיין שוועסטער פאַרברענגען.

און אלישבע, פלעגט אַפּוּציען טעג און אַבענדען אַליין. אָבער שטיל און געהיים האָט אַ שטיקעל האָפּונג אין איהר געלעבט: עס וועט נאָך קומען דער דאָקטאָר, איזשעניר אָדער אַדוואָקאַט, מיט די שעהנע מאַנירען, אַן אַדעלמאַן; ער וועט זי אַפּשאַצען און איהר פאַרגעבען די עטליכע איבעריגע יאָהרען און די גרויליכע האָר און זיי וועלען זיין גליקליך. און איהר ברודער, די נאָבעלע נשמה, וועט זיין דער גליקליכסטער אין דער וועלט.

עס איז אריבערגעקומען א יונגער מאן פון קאָוונאָ, אין דער היים איז ער געווען א גארבער. אין לאַנדאָן האָט ער זיך אויס-געלערענט דעם בוך-בינדער פאך. געוואָרען א סאַציאַליסט, געווען פארמישט אין א סטרייק און די לאַנדאָנער פּאָליציי האָט געהאַט אויף איהם אן אויג.

דאָ, האָט ער זיך דערוואוסט פון זיין קאָוונער „לאַנדסמאַן“ און אָנגעקומען ביי איהם אַרבייטען. ער, סעם גארבער, האָט גוט געדענקט אלישבע'ן און איהר ברודער פון קאָוונאָ. ער איז נאָך געווען א צעהן-יעהריג אינגעל, געוואוינט ערגעץ אין א הינטער-געסעל, און אלישבע איז שוין דעמאָלט געווען א צוואַנצעניג-יעהריגע מיידעל, ער האָט זי דערקענט. ער האָט זי געזעהן אין פאַבריק, ווען זי איז געקומען זעהן דעם ברודער. נאַטירליך, זי האָט איהם ניט געקענט און ניט געדענקט.

אלישבע'ס ברודער האָט לייעב געהאַט קאָוונאָ, און יעדען ווער עס איז נאָך אַהערגעקומען פון קאָוונאָ. ער האָט דעריבער פאַרבעטען אפילו סעם גארבער צו זיך אין הויז. יענער איז גע-קומען און ביסלעכווייז איז ער געוואָרען אן אָפטער באזוכער און א הויזפריינד.

אָלגא האָט געגעבען אַנצוהערעניש איהר מאן, אז מ'באַדאַרף זעהן אלישבע'ן צו „פאַרשלייערען“ מיט איהם.

א וואָך צייט האָט ער מיט איהר דערפאַר נישט גערעדט און אין איהר ווינקעל נישט געקוקט פאַר ערלויבען זיך דאָס צו זאָגען. אָלגא, נאַטירליך, האָט נישט געמיינט זייער יחוס דאָ צו מינדערען; זי האָט געוואָלט אלישבע זאָל חתונה האָבען און איהר מאן זאָל נישט דאַרפֿען אויסהאַלטען זיין שוועסטער.

אָלגא האָט אָנגעהויבען צו רעדען מיט סעם'ען וועגען דעם; איהם האָט זיך שיער זיין קאָפּ נישט געשפּאַלטען פון אזא גע-דאַנק... א גאַנצע נאַכט האָט ער נישט געקענט איינשלאָפען. ער, חתונה האָבען מיט אלישבע'ן! ... אז ער זאָל עס אַוועקשרייבען אין קאָוונאָ, אינ'ם געסעל, וואו ער האָט געוואוינט, אז ער, שאַכקע גארבער, האָט דאָ אין אַמעריקאַ חתונה געהאַט מיט אלישבע'ן,

יחיאל נאטאנוואה'נס טאכטער! קאוונא וועט אומגעהן אויף רע-
דער! „ביי נאלי!“ ער וועט עס טאן. און זיי זאלען דאָרט
וויסען, אז דאָ אין אמעריקא איז קיין יחוס נישטאָ, אָרים און רייך
אלע גלייך... דאָ איז דער רב און דער בעדער, פון איין לעדער.
נאָר... אמת, זי איז מיט צעהן יאָהר עלטער פון איהם! מיט גרויע
האַר... אָבער זי איז דאָך אלישבע! דאָס שעהנסטע מיידעל אין
קאוונא געווען. אפילו פון איהרע הויכע קאמאשלאך האָט מען
דאָך גערעדט. ער וועט עס טאן. ער איז א סאָציאליסט, ער וועט
באווייזען, אז אלע מענשען זיינען גלייך. און אז ס'איז געקומען
זונטאָג האָט זיך סעם אָנגעטאָן זיין נייעם בלויען אנצוג, דעם
רויטען קראוואט און די לאַקירטע שייך און געגאנגען זעהן אלישבע'ן.

ער האָט זי געטראָפּען זיצענדיג אויפ'ן דיוואן מיט א בוך
אין דער האַנד; אָנגעטאָן אין זייד, סאַמעט און קרעם שפיצען.
זי איז פאר איהם ערשיענען ווי א שטאַלצע פּוילישע פּריצ'טע,
פאַר וועלכע ער ווייס אפילו נישט ווי זיך צו פאַרנויגען.

ער האָט זיך פאַרלוירען, און מיט א שווינדעל אין קאַפּ האָט
ער אַראָפּגענומען דאָס היטעל און איהר אויסגעשטרעקט א האַנד.
זי האָט שנעל צוריקגעכאַפּט איהר קליינע, דינע האַנד פון
זיינע, רויט און ברייט, כמעט קיילעכדיג.

ער האָט זי דערמאָנט, ווער ער איז פון קאוונא, דערצעהלט
אַלץ וואָס עס האָט געטראָפּען נאָך איהר אוועקפאַהרען, ווער עס
האָט חתונה געהאַט, ווער ס'איז אוועק אין אמעריקא און ווער
ס'איז פאַראַרעמט געוואָרען.

זי האָט איהם אַלץ אויסגעהערט, דערוויילע איהם באַטראַכט
דעם ווייבערשען, קיילעכדיגען שטערען מיט א מאַדנעם פאַרהייל-
טען שניט ביי'ם ברעם, די רויטע קרייזלעך אויפ'ן קאַפּ, דער
רויטער פנים מיט די דינע ליפּען, די לאַקירטע שייך מיט די
גראַבע, ברוינע זאָקען; אַלץ אַרום איהם האָט זי פאַרלעצט און
באַליידיגט.

— און ווי געפעהלט אייך אמעריקא, אלישבע?

— איך בין דאך שוין דאָ אזוי לאַנג, איך האָב מיך שוין צו אַמעריקא צוגעוועהנט, — האָט זי געענטפערט.

— און מיר געפעהלט אַמעריקא זעהר גוט, נאָך בעסער ווי לאַנדאָן. דאָ זיינען אַלע מענשען גלייך, אָרעם און רייך.

אלישבע האָט געשוויעגען. איהר האָט זיך געדוכט, אז ער זיצט שוין צו לאַנג. אָבער ער האָט ווייטער גערעדט:

— האָב איך אייך פריהער אָנגעהויבען צו דערצעהלען וועגען אונזער סטרייק אין לאַנדאָן, ווי אזוי איך האָב זיך אָפגערעכענט מיט'ן סטרייק-ברעכער. איין מאָל ביינאַכט געה איך מיר אזוי איבער די גאַסען אין ווייטשעפעל. דערזעה איך מיין בחור. וואַרט! טראַכט איך, און איך פאַרפּאַהר איהם מיט אַ געזונטען קולאַק אין אויג אַרײַן, אַ צווייטען אונטער'ן האַרצען. איך האָב געפיהלט, אז איך האָב איהם אָפגעשלאָגען לונג און לעבער, און איך דרעה מיך אַרײַן אין אַן אַנדער גאַס און פיהר מיך רוהיג די „מאַרסאַליעזע“.

— דערצעהלט בעסער פון קאָוונאַ, איך קען וועגען אַזעלכע זאַכען נישט הערען, — האָט זי שטיל באַמערקט.

— אָבער, אלישבע, מיינט נישט, אז אַ רעוואָלוציאָנער איז אַ גולן; אָבער אַ „סקעב“ און אַ שפּיאָן מעג מען אָנלערנען. און איך? צו מוידען... איך מײַן... צו דאַמען, בין איך שוין איינמאָל אַ דזשענטעלמאַן. אַהא! דאָ איז נישט קאָוונאַ, דאָ קען אַפילו אַ גאַרבער-יונג ווערען אַ דזשענטעלמאַן. און איך בין געקומען צו אייך, ווייל אייער שוועגערין האָט מיך געבעטען... דאָס הייסט, זי האָט מיר געראַטהען אזוי. זי איז זעהר אַ קלוגע. דאָ, זאָגט זי, שפּיעלט נישט קיין ראַלע אַביסעל יחוס... איך פאַר-דיען גאַנץ פיין בײַ אייער ברודער... אויב, וואָס-ווען... וועט ער מיך מאַכען פאַר'ן פאַרמאַן...

אלישבע איז פאַרציטערט געוואָרען. זי איז נערוועז אויפגע-שפרונגען פונ'ם דיוואַ, און באַפוילען מיט שטאַלץ:

— ענטשולדיגט מיר, געהט אַהיים. איך וויל געהן עסען מיטאַג. און שיקט מיר מיין ברודער אַהער!

— „אַלערייט“, איך נעה, איך וועל אייך שיקען דעם ברודער;
 דער; מיר וועלען נאך זעהן — האָט ער געזאָגט, געבענדיג איהר
 וויעדער זיין ברייטע, קיילעכדיגע האַנד.
 ווען ער איז אוועק, האָט דאָס יחוס־קינד פון קאַוונאַ, די
 אידישע פריצ'טע צוזאַמענגעבראַכען אין אַ געוויינ אויף איהר זיידע
 דענעם קישעלע.

דער אַלטער שלמה אורדאָנק.

אז דער אַלטער שלמה איז נאָר געווען אויפגעלעגט, פלעגט ער געבען אַ הויב דעם ווייסען קאַפּ, טאָן אַ גלייך אויס די קיילעכ-דיגע פלייצע און מיט אַ שטעל, ווי אַ חזן ביים עמוד, זיך צו-זינגען :

ער איז געווען אַ גרויסער, אַ הויכער,
ער איז געווען אַ לייפציגער סוחר.

אָנהויבען פלעגט ער מיט אַ געהויבענעם ניגון, אָבער תיכף אַרונטערפאלען אין אַן אומעטיגען, ריטמישען יאָמערען. צו זיין גוט אויפגעלעגט, האָט שלמה בלויז געדארפט האָבען זיין קעלע-שיקעל שאַרפען בראַנפען מיט אַן אייער-קיכעל גלייך נאָך שחרית. זיין ווייב מאַשאַ, כאַטש זי האָט אויסגעהאָדעוועט צוויי טעכ-טער, האָט געהאַט דעם אויסזעהן פון אַן עקרה : אַ הויכע טרוקענע אידענע מיט איינגעצויגענע נאָזלעכער און אַ שטייפען מויל. גע-רעדט אין געצעהלטע ווערטער, און דעם „סמך“ און „שין“ אויס-געהיסעט ווי אַ שלאַנג. ביי זיין צוזינגען זיך פלעגט זי זיך אָפרופען : — זיך צובלעקערצט... זיך אָנגע'שתי'ה'ט ווי אַ גוי. צוויי טעכטער האָט דאָס.... אַ שאַנדע פאַר שכנים...

אז די טעכטער זיינען געווען דערביי, האָבען זיי קיינמאָל צו קיין קריעג ניט דערלאָזט. כאַטש זיי האָבען געהאַלטען מיט דער מאַמען, האָבען זיי אָבער דעם טאַטען ליעב און אויף איהם רחמנות געהאַט. זיי געדענקען נאָך דער מאַמען בעת זי איז געווען די פערדיענערקע... היינט, אָבער האָט זיך דאָס רע-דעל איבערגעדערעהט. זיי זיינען שוין אויסגעוואַקסען גרויסע, אַר-

בייטען, פערדיענען גוט און האלטען אויף דאָס הויז. דער מאמען האָבען זיי שוין א סך מאָל געזאָגט, אז עס איז ניט איהרע „ביז נעם“ אויב זיי ווילען אויסהאלטען דעם טאטען אויך... דאָס האָט דער מוטער שטארק געקרענקט. ער האָט קיין מאָל פון זייער-ט וועגען א פינגער אָן א פינגער ניט אָבגעקלאפט. זי האָט גרייך געוואָלט דעם אַלטען פון הויז פארטרייבען און בלייבען מיט די טעכטער אליין. זי האָט אָבער פאר זיי מורא געהאט דאָס צו טאָן און איהם תמיד ניט פארניגען דעם ביסען אין מויל.

איהר שנאה צו איהם איז נאָך פארבליבען פון די יונגע יאָהר רען... ער איז געווען א בעל הבית'ישער גאָרנישט, א צעהן יאָהר עלטער פון איהר. איהר האָט די משפחה גענומען, כדי זי זאָל איהם מאַכען פאר א מענשען... שלמה האָט דעם שירך ניט געוואָלט, ווייל קיין גרויסע יפת-תואר איז מאַשא אין די יונגע יאָהרען אויך ניט געווען. נאָר שלמה'ס טאטע האָט געגלויבט, אז אן עהרליכער איד דאַרף האָבען א מיאום ווייב.

נאָך דעם ערשטען קינד האָט ער יאָ געפרובט זיך נעהמען צום האַנדעל, ס'איז אָבער ניט געגאַנגען. תמיד צוגעלעגט די פאָר קערבלעך וואָס דער טאטע האָט אונטערגעשטופט...

איז זי, מאַשא, געוואָרען די הענדלערקע אויפ'ן מאַרק, און ס'איז איהר אוועק מיט הצלחה... אָבער איהם געבען עסען האָט זי ניט געוואָלט. וואָלט ער געווען א למדן, א לערנער, איז זי מחויב... האָט זי איינמאָל צו מיטאג צו איהם געזאָגט, אז צוויי מיילער אָנצוקארמענען איז איהר גענוג... ביינאַכט האָט שלמה געפונען פארשלאָסען טיר און טויער.

אויף מאָרגען האָט מען איהם מעהר אין שטעדטעל ניט גע-זעהן. אוועק און ווי אין וואסער אריין.

אין דריי יאָהר אַרבעט האָט זיך שלמה פלוצלינג בעוויזען. גע-קומען אָנגעטאָן אין א שוואַרצען טוכענעם דאָס מיט אן אַטלאַס-קאָלנער און לאַצען, אין א גלאַנציענען צילינדער, מיט א שטאַק אין דער האַנט און גערעדט „טייטש“.

זיין ערשטער בעזוך איז געווען צו ראָדע דער שענקערקע.

— שלמה, וואו זייט איהר געווען? — איז מען איהם בע-

פאלען.

— אין לייפציג.

— וואָס האָט איהר דאָרט געמאָן?

— געהאנדעלט.

— מיט וואָס?

— אָט... — זאָגט ער קלערענדיג אַ מינוט און אָנווייזענדיג

אויף זיין ראָק און צילינדער — מיט טוכענע רעק און צילינדער היטלען...

און אויפדערנו האָט מען איהם אַ נאָמען געגעבען דער „לייפ-ציגער סוחר“. אַז מ'האָט געזעהן ווי ער האָט צוביטען ביי ראָדע דער שענקערקע אַ צעהן־רובעלדיגען צו בעצאָהלען פאַר'ן טרונק, האָט זיך צוטראָגען איבער'ן שטערטעל אַ קלאַנג, אַז שלמה איז געקומען פון לייפציג אַן עושר, אָנגעשטאָפט ממוֹן־קרח.

האָט מאַשאַ אויף ניך איינגעוואַשען די צוויי טעכטערלעך. זיי אָנגעמאָן אין די שבת'דיגע קליידלעך, פאַרפלאַכטען שטיי-פע צעפ און זיי געשיקט ברענגען דעם טאַטען.

דריי טעג האָט אָנגעהאַלטען אַ לעבען זים ווי לעקעך. אויף דעם פערטען טאָג האָט זי אַרויסגעקראָגען גאָר דאָס געלט, נאָר אַזוי ווי ס'איז געווען ערב ראש השנה האָט זי איהם געהאַלטען איבער יום טוב און איהם געשיקט האַנדלען...

דערנאָך פלעגט ער קומען יעדען יאָהר מיט דער האָפנונג, אַז ס'וועט שוין ווערען אַ גוט לעבען אויף תמיד. און יעדען יאָהר זיך אָפגענאַרט...

כאָטש קיינער פון שטאָדט איז אין לייפציג ניט געווען, פון דעסטוועגען האָט מען זיך דערוואוסט, אַז שלמה געהט אום אין לייפציג איבער די הייזער און קלויבט נדבות, ווי אַלע בעט-לער דאָ אין שטערטעל גופא... מעהר ניט, דאָ זיינען זיי אָפ-געריסענע און אָפגעשליסענע, טראָגען טאָרבעס איבער די פליי-צעס, און ער דאָרט געהט אַהם אין אַ טוכענעם פראַק מיט אַן אַלטען צילינדער און שטאָק און די רייכע „טייטשען“ שיטען

איהם אָפּ מיט געלט. די לייפציגער אידען האָבען גע'שם'ט פאַר גרויסע געבער. און אז עס האָט זיך אַריינגעלאָזען אזא שעה נער „רוסישער יודע“ ווי שלמה, וואָס האָט אויסגעזעהן ווי א געפאַלענער גביר און מיט'ן בלויווען קאָפּ זיך פערנייגט מיט א עכט „רויטשען גוט מאַיען“ אָדער „גוט נאַבענר“ און צומאָל פאַר זיי געזונגען צונער'ס אָדער גאַלדפאַרען'ס א „איריש“ ליער, האָט „ריזער רוסישער יודע“ געוואונען ביי זיי דעם זיבעטען חן.

און אזוי האָט ער יעדעס יאָהר געקענט קומען אַהיים מיט שעהנע עטליכע רובעל און אויסגעקליידט ווי א פראַנט. מאַשאַ איז אָבער געווען א קריגערקע. האָבען איהר די ווייבער אויפ'ן מאַרק כסדר צוגעוואָרפען, אז איהר מאַן געהט איבער די הייזער ביי די „טייטשען“. די מיידלעך זיינען אונטערגעוואַקסען, געלט האָט זי געהאַט, האָט זי צונויפגעפאַקט די בעטגעוואַנט און איז אוועק קיין אַמעריקאַ.

שפעטער אַ פּאָר יאָהר, האָבען די טעכטער אַריבערגענו-
מען דעם טאַטען. צו פינף-און-פּופּציג יאָהר האָט שוין שלמה געהאַט אַ ווייסען קאָפּ, די באָרד — ווייס און שעהן געשאַרען און אין די טובענע קליידער האָט ער אויסגעזעהן ווי אַ גרויסער רב. זיי האָבען זיך איהם געשעהמט איהם צו שיקען אַרבייטען. נעהם אַ שטייגער און שטעל אוועק אזא אידען, מיט אַ קאָפּ האָר און באָרד ווי ווייסע זייד, ביי א „פּושקאַרט“ מיט ציבעלעס, אָדער אין שאַפּ ביים „ביגעל-אייזען“! זיינען זיי געווען צופריעדען ער זאָל זיין אין דער היים און העלפען דער מאַמען אין הויז. און ס'איז טאַקע געווען היימליך מיט איהם, וואָס ער האָט נאָר פאַר זיי געטאָן איז אַלץ געווען מיט אַ גלייכווער-טעל און אַ המצאה. און די מאַמע האָט כסדר געזייערט... זי איז תמיד געווען אין כעס און ניט געוואָלט דערלאָזען ער זאָל וואָס פאַר זיי טאָן...

איידער זיי האָבען דער מאַמען דערלאָנגט די „פיי“ האָ-
בען זיי תמיד פריהער אַראָפּגענומען אַ פּאָר דאָלאַר פאַר'ן טאָ-

מען ער זאל ניט דארפען צו איהר אַנקומען. און פאַר דעם אַליין
וואָלט ער שוין געלאָפּען אין פייער און אין וואַסער פאַר זיי.
— טאַטע, ברענג מיר אַרויף די שידך פון שוסטער, — האָט
די אינגערע טאָכטער, טייבעל, געזאָגט און איהם דערלאָנגט אַ
„קוואַדער.“

— איך וועל געהן: ער וועט דאָס געלט פאַרטרינקען — איז
די מאַמע אַריינגעפאַלען, שיפענדיג.

נאָר שלמה האָט געבראכט די שידך. דעם צעהן סענט שטיק
רעשט האָט טייבעל ניט גענומען, און דער אַלטער האָט צוגע-
וואָרפען מאַשאַ'ן אַ בליק פול מיט חזק.

אַז די טעכטער זיינען אוועק צו דער אַרבייט, האָט שלמה,
ווי דער שטייגער, זיך גענומען בערשטען זיין טוכענעם ראָק מיט
די אַטלעסענע לאַצען און קאַמען די האָר און באָרד און, זעהענדיג
פון זייט, ווי זי, מאַשאַ, שטעכט איהם דורך מיט די ווייס-גרינע
אויגען, האָט ער געזונגען אזוי הויך און לוסטיג ווי עס האָט זיך
נאָר געלאָזט:

איך בין אַ גרויסער, אַ הויכער,

איך בין אַ לויפציגער סוחר.

— שלעפּער, בעטלער, געה איבער די הייזער! ... אַ לייפ-
ציגער סוחר! ...

און שלמה, איהר אויף צופיקעניש, ווינט אום ריטמיש דעם
שווערען, גרויסען קערפּער און זינגט זיך:
מעדען ליעכט ער פיעלע,

ברונעטע, בלאַנדע און שמילע...

— שטיל זאל דיר ווערען דאָס האַרץ. אַ טאַטע פון טעכ-
טער! ...

און שלמה — נאָך לוסטיגער, מיט'ן שמעקען ווי אַ קאַפּעל-
מיסטער:

העיס גינג ער צו זשאַנעטע,

אונד מאַרגען צו ליוזעטע,

צו מאלכען גינג ער פריה,
אין אבענד צו מארי.

מאשא האָט געכאַפט דעם בעזים, שוים האָט איהר גע-
שלאָגען ביי די דינע מויל-ווינקעל.
און אויף די טרעפּ כאַפט ער נאָך אַרײַן:
טערעזכען וואָר צו היציג,
בלאָנדינכען וואָר צו וויציג...

און ער לאָזט זיך געהן איבער סעקאָנר עוועניו.
דאָרט איז דאָ אַ וויענער קאַפּע און ער זיצט אָפּ גאַנצע טעג.
טרינקט אַ „שטיין“ און נאָך איינעם, אַז עס איז דאָ מיט וואָס...
קוקט דורך די דייטשע בלעטער, אָפּטמאַל קריגט ער, אויף איין
וועג אָדער אַן אַנדערן, אַ בילעט אין טעאַטער; יענער טאָג איז
גאָר ביי איהם אַ יום-טוב. אַלע ווייסען דאָרט אין קאַפּע, אַז דער
אַלטער „שלאָמע ליעבט זעהר דאָס טעאַטער“ און כמעט יעדע
וואָך קריגט ער איינעם אָדער צוויי בילעטען. די טעכטער האָ-
בען אויך ליעב טעאַטער, און, און אַז ער קען נאָך געהן מיט זיי, איז
ער גליקליך ווי אַ מלך...

דער מאַמען קענען זיי ניט אַרויסקריגען צו געהן אַמאָל אין
טעאַטער. איין מאָל האָבען זיי זי מיטגענומען צו אַ בענעפיט
און זי האָט פּערזאָנט אַ צעהנטען צו געהן נאָך אַמאָל. וואָס איז?
קנאַפּ איז איהר איהרע אייגענע צרות, דאַרף זי נאָך זעהן פרעמד-
דע? ... און טאַנצען און קוליען האָט זי פיינט פונ'ם סאַמע האַר-
צען.

קענען אבענד, ווען די טעכטער דאַרפּען קומען פון דער אַר-
בייט, לאָזט ער זיך געהן אַהיים. און אַז אַ גוטער ברודער, אַ
יונגער, האָט בעצאָהלט פאַר זיין „שטיין“ אין קאַפּע, קויפט ער
אין גאַס פּרוכט און אַמאָל אַ פאַר בלומען פאַר די טעכטער. און
ער קומט אָן מיט אַ שמייכעל אויפ'ן ראָזען פּולען פנים אָהן
קנייטשען. ווערט מאַשאַ דערפון נאָך דאַרער און טרוקענער און
צום „סאַפּער“ פאַרגינגט זי איהם ניט דעם ביסען ברויט אין מויל.

און אזוי זיינען אוועק טעג און יאָהרען. מאַשאַ האָט שוין אויסגעזעהן ווי אַ בוים אין אַ גרוי־ברוינער קאָרע, וואָס גרינט ניט מעהר; ער, שלמה, איז נאָך אַלץ געווען ראָז, די האָר — ווייסער און ווייכער און די פלייצע — אַ ביסעל מעהר אויסגערונדעט און אויסגעבויגען; די טעכטער זיינען אַריבער די דרייסיגער און אַן אומעט און טרויער האָט אומגעוועהט אין הויז. מאַשאַ האָט געגריזשעט; „דער טאַטע אַ שיכור, קענען די טעכטער קיין שדוכים ניט טאָן.“ ער האָט געוואוסט אז עס איז איהר שולד: לאָזט די מיידלעך אין ערגעץ ניט געהן, קומט אַרויף אַ בחור קומט זי ווי אַ ביזע גרויע הוהן, גרייט די אויגען אויסצופיקען.

צו דעם אַלעם האָט נאָך שלמה שטאַרק געליטען, וואָס זיין טוכענער ראָק האָט שוין גאָר פּערלאָרען די אמת'ע שוואַרצקייט. אויף דער פלייצע איז שוין געווען אַ גלאַנץ און אַרום די אַרבעל שטאַרק אויסגעריבען. דער אַלטער סאַמעט־דוועסט האָט שוין גאָר ניט געהאַלפּען דאָס פּוצען. נאָר דער אַטלאַס קאַלנער און די לאַצען האָבען נאָך אויסגעזעהן גאָר ווי ניי. דאָס איז געווען זיין טרייסט... שפּאַגעל ניי, איהר אויף להכעיס!...

און ווען די עלטערע מאַכטער שרה איז איין אָבענד אַרויפ־געקומען מיט אַ בחור און געזאָגט, אז ער איז איהר חתן און נאָך דער חתונה וועט זי נעהמען דעם טאַטען, די מאַמע אָבער וועט בלייבן בען מיט טייבלען, האָט שוין אפילו מאַשאַ אויסגעקרימט די ליי־פען, וואָס עס האָט געזאָלט הייסען אַ גליקליכער שמייכעל, דער־לאַנגט די קיכלעך און אַ קאַראַפּין מיט אייגענעם געשטעלמען טרויבען־וויין אויף פּסח.

דער ערשטער פּרעהליכער טאָג אין זיין אייגענער שטוב... און דער אַלטער שלמה האָט אויפגעלעבט, געטרונקען אַ גלעזעל נאָך אַ גלעזעל פּונ'ם גוטען וויין. די אַלטע האָט געמוזט שווייגען און צופוקעט ווערען. ער איז געוואָרען לוסטיג, געזונגען טעא־טער־ליעדער, נאָכגעמאַכט די אַקטיאָרען.

„אי לאַיך דהי אַלד מען, הי איז אַפּול דזשאַלי!“ האָט דער חתן געזאָגט צופריעדען.

טייבעל און שרה האָבען זיך איבערגעמוקט צופריעדען, מאַר
שאַ איז געזעסען, ווי דאָס פנים וואָלט איהר וועה נעטהאַן פון
שמיכלען און דער אַלטער שלמה איז אַוועק אַ האַפּקע זינגענ-
דיג :

ער איז געווען אַ גרויסער, אַ הויכער,
ער איז געווען אַ לויפציגער סוחר.

אויף דער עלטער.

די אלטע חנה ביילע האָט פאַרשטאַנען, אז די קינדער וועט אויסקומען עפעס קשה'דיג איהר אוועקגעהן פון הויז היינט, זונטאָג, ווען אַלע זיינען אין דער היים. ביי איהר, געהען צו איהר שוועס-טעריקינד גיטלען, איז נאָר קיין נאָווינע נישט. דאָך האָט זי גע-פיהלט, אז איהר היינטיג אוועקגעהן איז ניט ווי אַלע מאָל... ממה-נפשד, טראַכט זי: וועט דאָס ווערען, וועלען זיי דאָך מוזען וויסען; טאַמער נישט, דאַרף מען זיך אויף דער עלטער נישט נאָריש מאַכען...

זי האָט זיך גענומען אַנטאָן מיט פאַרזיכט. זי האָט זיך אָבער געשעהמט. נאָך קיין איין גוטען טאָג נישט געהאַט, פאַר-ענטפערט זי זיך פאַר זיך אַליין. אין די יונגע יאָהרען געלעבט אין אַרעמקייט און דחקות, און ווען זי איז נאָך קיין פולע פערציג יאָהר נישט אַלט געווען, איז ער שוין אוועק און איבערגעלאָזט זי אַ וויסטע אלמנה. אַליין האָט זי באַדאַרפט די עלטערע קינדער אויס-געבען; די אינגערע אויסהאַדעווען. און היינט זיינען די קינדער אזוי פאַרטאָן מיט זייערע קינדער, אז עס בלייבט נישט אַ מינוט צייט אויף דער עלטער מאַמען אַ קוק צו טאָן.

טראַכטענדיג אזוי, האָט זי פאַרקאַמט איהרע ווייסע האָר, געמאַכט אַ שטיקעל פשרה צווישען דער מאַדע און איהר פנים און זיך שטאַרק געשלאָגען מיט דער דעה וועלכע קלייד אַנצוטאָן, דאָס שוואַרצע אָדער דאָס גרויע. דאָס גרויע איז ליכטיג, זומערדיג, ס'איז דאָך עפעס פרייהלינג צייט!... דאָס שוואַרצע ווידער איז אַ נייערע, און פאַסט איהר אזוי שעהן. פון דעסטוועגען האָט זי

אָנגעטאָן דאָס גרויע; עס מאַכט אינגער אויסזעהן, און זי האָט דאָך אָנגעזאָגט ניטלען אַז זי זאָל איהם זאָגען, אַז זי איז אומגעפעהר אַרום זעכציג יאָהר, און דאָס, אויב ער וועט פרעגען, ווען נישט, זאָל זי גאָר וועגען עלטער נישט דערמאָנען. אַנדערע זיינען מאָדנע מענ-שען, ווילען דוקא וויסען ווי אַלט יענער איז, טראַכט חנה ביילע מיט פאַרדרום.

זי איז דאָך פאַרט אַריבער זעכציג. גאַנצע צעהן יאָהר אַרום-טערנעהמען — אַ גרויל! מילא פאַר לייטען ווי פאַר לייטען, ווער לייקענט דאָס ניט די יאָהרען? אָבער פאַר גאָט! ער איז הימעל ווייס דאָך אַודאי ווי אַלט זי איז... וואָס אָבער קען זי העלפען, ער האָט געהייסען זאָגען, אַז ער איז נישט מעהר ווי אַריבער זעכציג. אין די יונגע יאָהרען נעהמט מען אַרונטער צוויי, דריי יאָהר, ווען הויך — פינף! אָבער צו דער עלטער זעהט זיך דאָס גאָר נישט אָן, און מען מוז אַראָפּנעהמען גאַנצע צעהן אָדער פופּצעהן.

און אַז זעכציג, טראַכט זי ווייטער, איז דען זעכציג אַזוי אַלט? פון זעכציג ביז הונדערט און צוואַנציג איז נאָך פאַראַן אַ סך, אַ סך יאָהרען.

אָבער די צייהן... זי קוקט אין שפיגעל און עס פאַרדריסט איהר שטאַרק אויף די קינדער. זי האָט געזעהן עלטערע פרויען מיט אַריינגעשטעלטע צייהן ווי די פערל. און חנה ביילע טרייסט זיך, וואָס זיינען צייהן זיינען שוין אויך נישט געוואַלטיג. קיין ניס קנאַקען קען ער שוין אויך נישט מיט זיי, און דאַרף שוין אַלץ ווייטען און טונקען...

ביים מיטאָג האָט זיך די אַלטע געפיהלט מאָדנע, הגם יעדער איז געווען מיט זיך אַליין פאַרנומען און געטראַכט פון די פאַר-געניגענס וואָס וואַרט אויף איהם אין דעם שעהנעם זונטאָג נאָך שבעות.

— מאַמא, דו געהסט אויך אַוועק? נאָר דו שמייעסט אַרום! — זאָגט צו איהר די עלטסטע טאָכטער.

— נו, קינדערלאך, אז אלע צוגעהען זיך, וועל איך אריבער-
פאָהרען צו גיטלען; זי איז עפעס נישט מיט אלעמען.
און טאקע אויף דער טאָכטער פאָרדריסט זי. מילא די שנור,
זי זאָל אַרען. דער זוהן זוכט עפעס אַמאָל דער אַלטער מאַמען
א פאַרגינגען צו פאַרשאַפּען? די אייניקלאַך מיינען, אז אַ באַבע
דאַרף זיין אויף דער וועלט, כדי צו באַקען זיסינקע קיבעלאַך און
פּרעגלען איינגעמאַכטס פאַר זייערע בחורים און מיידלאַך מכבד
צו זיין. אָבער זי, די טאָכטער, ווייס דאָך יאָ, אז זי האָט אָפּגע-
פינסטערט אַ גאַנץ לעבען...

ביי גיטלען איז שוין דער אַלטער געזעסען און געוואַרט. ער
איז געזעסען ביי אַ גלאָז זורדיגען טעע, געבלאָזען דעם טעע מיט
אַ ווינט און געטרונקען מיט אַ כליאַבען. ער איז געווען אַ דיקליכער
איד מיט אַ קיילעכדיג, אויסגעבויענעם רוקען, כמעט ווי אַ הער-
בעל; מיט אַ היבשער באָרד געמישט געל, גרוי און ווייס, און
יעדער קאָליר האָט געזעהלט אַ פינף און צוואַנציגער...
חנה ביילע'ס אַלטע אויגען האָבען אויפגעלויכטען, ווען זי
האָט איהם דערזעהן.

— וואָס מאַכט איהר, ר' מאַטעל? — פּרעגט זי אין אַ וויילע
אַרום, ווי זי וואָלט איהם אָקאַרשט דערזעהן.
— אַט, וואָס מאַכט איהר? — ענטפּערט ער.
— וואָס מאַכען אייערע קינדער? — פּרעגט זי ווידער.
— אַ דאַנק פאַר'ן פּרעגען, וואָס מאַכען אייערע?
און ר' מאַטעל וואַרט נישט אויף קיין ענטפּער; ער האָט
שטאַרק הנאה צו רעדען פון זיינע קינדער.

— מיין זוהן, דער דאָקטאָר, האָט נישט לאַנג געמאַכט אַ
„ראַפּיראַציע“ אויף אַ הוֹלֶה־מֶסוּכֵן, וואָס האָט שוין געהאַלטען
ביים אויסגעהן, און ער איז תיכף געזונט געוואָרען; און מיין
איידים דער אַפטיקער, ביי איהם קריגט מען דאָך די בעסטע
מעדיצינען, אפילו היימיש רפואות קריגט איהר ביי איהם. און
די איבריגע קינדער מאַכען אַלע אַ פיינעם לעבען.

— מיינע קינדער — זאָגט חנה ביילע אַביסעל פאַרלעגען —

מיינע קינדער זיינען נישט קיין דאָקטוירים אָדער אַפטייקערס, אָבער אַלע מאַכען, אַ דאַנק גאָט, אַ פיינעם לעבען. „געמיינ, אָבער שעהן“ — גיט זי צו מיט אַ ווערטעל.

— דאָס מאַכט נישט — פאַרענטפערט זיי מאַטעל — נישט אַלע קעפּ זיינען געבוירען אויף שטודירען.
— און וואו געפינט איהר זיך אַצינד? — פרעגט איהם חנה ביילע.

— אַט, אַמאָל ביי דער טאַכטער, אַ מאָל ביי יענער, אַמאָל ביי מיין זוהן, דעם דאָקטאָר; אַזוי ווי דער „אידישער קעניג לייער“. איהר האָט קיין מאָל נישט געזעהן אין טעאטער דעם „אידישען קעניג לייער“? איך זאָג איך, אַז יעדער איד, וואָס האָט אויסגעגעבען קינדער טאָר עס נישט פאַרפעהלען צו זעהן. דאָס האָט דאָך אָנגעשריבען ר'יעקב גאָרדאָן עלוי השלום, איינער אַליין! איך האָב איהם אַליין געזעהן מיט מיינע אייגענע אויגען ביי מיין זוהן דעם דאָקטאָר אין שטוב, אַקוראַט ווי איך זעה אַצינדער איך.

— און פון דעטסוועגען זיין איך אָפּ גאַנצע טעג ביי גיט לע'ן — האָט ער צוגעגעבען — זי איז אייערע אַ קרובה און ער איז מיינער אַ קרוב, זיינען מיר דאָך מחותנים.
גיטעל האָט דערלאָנגט צום טיש פרוכט, איינגעמאַכטס און טעע.

— איהר ווייסט? אַז ס'איז זיך נישטאָ וואו אַהינצוטאָן אויף דער עלטעל. די קינדער איז שווער צו האווירען — אַלע שטודירטע קעפּ. קורץ, ס'איז נישט גוט... בעת מ'האָדעוועט קינדער טראַכט מען גאָר נישט, אַז אַזוי וועט זיין דער סוף... עלטערע מענשען דאַרפען זיך פאַרשמעהן איינער דעם אַנדערען. ס'איז שווער צו ריידען אויף אייגענע קינדער. ווי מיינט איהר?
— יאָ, יאָ, אוראי אַזוי — גיט צו חנה ביילע מיט אַ זיפּץ און פיהלט ווי דער גלייכער שיקזאַל זייערער בינדט צונויף זייערע אַלמע נשמות...

עטליכע מינומען האָבען ביידע געשוויגען. גיטעל איז ארויס
 זעהן דאָס קינד אויף דער גאָס
 — לאָמיר זיך גאָר דורכפּאָהרען מיט דער קאַר, אַזאַ שענהער
 טאַג — מאַכט מאַטעל אַ פּאַרשלאַג — איך האָב ליעב די זון ;
 וואַרעמט אויס דעם רוקען, אַ מחיה! און טאַקע צום „אינלעט“
 לאָמיר פּאָהרען ; דאָרט שפּיעלט מוזיקע.
 — אַז גיטעל וועט פּאָהרען, וועל איך אויך פּאָהרען — ענט-
 פערט חנה ביילע פּאַרשעהמט ווי אַ יונג מיידעל.
 — און מיט מיר אַליין האָט איהר מורא צו פּאָהרען, אָהן
 אַ שומר ?
 — מורא ? עט, חלילה ! ס'איז פרעהליכער זאָלבערדיט.
 — אַי, איהר זייט שוין גאָר אויסגעוועבט. אין די יונגע
 יאָהרען איז אייך אויך געווען פרעהליכער זאָלבערדיט ? — לאַכט
 מאַטעל.
 — אָבער פּאַרקעהרט — כאַפט ער אונטער — זאָל טאַקע
 גיטעל אויך פּאָהרען : ס'פּאַסט נישט אַליין... ווי מיינט איהר ?
 גיטעל האָט גענומען דאָס קינד אויף די הענט און אַלע האָבען
 זיך געלאָזען פּאָהרען צום „אינלעט“.
 ר' מאַטעל האָט געהאַלטען אין איין לויבען די זון, וואָס זי
 וואַרעמט דורך אַלע גליעדער. און פאַר דעם קיהלען ווינטעל
 האָט ער אויך געהאַט אַ גוט וואָרט. בכלל איז ר' מאַטעל אַ גוט-
 מוטיגער און רעדט קיין שלעכטס אויף דער וועלט ; ער האָט דער-
 צעהלט חנה ביילע'ן די פּאָליטיקס פון זייער שוהל, וועגען דעם
 רב, דעם חזן, דעם שמש, און זי האָט אָנגעקוואַלען הערענדיג.
 ביים „אינלעט“ האָבען זיך געפונען אַ סך מענשען ; מוזיק
 האָט געשפּיעלט ; דער עולם איז געזעסען ביי לאַנגע הילצערנע
 טישען און זיך געקוויקט מיט סאָדאַ וואַסער און ביער. דער טיך
 אַרום איז געווען מוטנע, און אַרומגעשוואַמען האָט דאָרט אַליץ
 אין דער וועלט, אַ חוץ פיש. פון יענער זייט וואַסער האָבען
 זיך געצויגען פעלרער, לאַנקעס בערג, איינגעטונקען אין פרישען
 גרין.

זיי האָבען זיך אלע געזעצט אויף אַ באַנק. דאָס קינד איז איינגעשלאָפֿען ביי גיטלען אויף די הענט. זי איז אומעמיג געוואָרען, קענטיג אז דער שעהנער זומער טאָג, דער קלאָהרער הימעל איבער'ן קאָפּ און די גרינע ערד ביי די פֿיס האָבען איהר דערמאָנט אָן בעסערע טעג און אָן פרעהליכערע קאָמפּאָניע איידער די צוויי אלטעטשקע וואָס שדכן'ען זיך דאָ.

— אַ מענש טאָר נישט זיין אַליין — הויבט ר' מאָטעל אָן צו רעדן וועגען ריכטיגען עינן — יענע נאכט איז מיר נישט גוט געוואָרען, נישט גוט, און נישט גוט, און ס'האָט מיר נאָר גע-שלאָגען אַ חלשות, און דאָ בין איך איינער אַליין. איך האָב געמיינט, אז מיין סוף קומט שוין... איך האָב קוים דערלעכט דעם מאָרגען און געלאָפען צו מיין זוהן דעם דאָקטאָר.

— „אַליין זאָל זיין אַ שטיין“, נאָר איהר האָט באַלד באַ-דארפט אַריינקעהרען אַ גלאָז „עכסען“-זאָל. מסתמא פאַרשאַרט אַן עסען — האָט זי געענטפערט ווייזענדיג, אז זי ווייס וואָס מ'באַדאַרף טאָן אין אזא פּאַל.

— זאָלט איהר געזונט זיין, איך באַדאַרף עפעס טרינקען די „באַבסקע“ רפואות, אז איך האָב אַ זוהן אַ דאָקטאָר ? חנה ביילע האָט געשוויגען.

— נאָר וואָס העלפט דאָס, אז איך האָב שוין קיין רעכט ביסעל געקעכז נישט גענעסען זינט מיין אַלטע איז מיר אָפּגע-שטאַרבען, און פון זייערע מאכלים פאַרדאַרב איך שטענדיג דעם מאָגען, און אזוי לייד איך שוין פון מאָגען שעהנע עטליכע יאָהר. גיטעל האָט אויף דעם אַלטען געוואָרפען אַ בליק און ער האָט גלייך זיך געכאַפט אז ער רעדט נישט וואָס מ'באַדאַרף.

— פאַרוואָס זאָלט איהר נישט חופּה האָבען ? האָט נישט קיין פאַראיבעל וואָס איך פרעג אייך. איהר זעהט נאָך אויס, קיין עין'הרע, נישט אַלט, און גאַנץ קרעפטיג — האָט ער זיך געווענדט צו איהר.

— אָט, עס מאַכט זיך רק נישט די פּאַסיגע פאַרטיע. מ'קען דאָך נישט נעהמען אַ אידען פון גאַס. און די קינדער, זאָלען

געזונט זיין, ווילען נישט דערלאזען. אָט, דאָ נישט לאַנג האָט מען מיר גערעדט אַ שידוך; איך האָב נישט געוואָלט, ער איז שוין גאָר געווען חרוב! ער קען אַפילו וואויל לערנען און איז אַמאָל געווען אַ גרויסער סוחר. ער איז אויסגעגאַנגען נאָכ'ן שידוך. די קינדער אָבער האָבען אַלע אין איין קול געשריען: „וואָס, מיר וועלען געהן האַרוען אויף אַ פרעמדען אידען, אַ שטיעף־טאטע!?“

— דאָס אייגענע וואָס מיינע קינדער טענה'ן. איך זאָג זיי: קינדערלאַך, איך בין אַלט, איהר קענט מיינע נימען נישט ליידען, וועל איך חתונה האָבען און וואוינען פאַר זיך. ענטפערען זיי: „מיר וועלען קיין פרעמדע אידענע נישט שפייזען.“ עלטערען גיבען אָפּ אַ גאַנץ לעבען פאַר קינדער, און קינדער האַלטען אויס אַן אַלטען טאטען־מאַמען, ווייל ווי זאָגט מען, מ'קען איהם דאָך אויף דער גאַס נישט אַרויסטרייבען. ווי מיינט איהר?

— אוראי אזוי! — זיפצט חנה ביילע.

— אָבער הערט נאָר, וואָס איך וועל אייך זאָגען. איהר פרוכירט דורך דער וואָך איבערעדען מיט אייערע קינדער, איך וועל זיך דורכערען מיט'ן זוהן דעם דאָקטאָר, און מיר וועלען שטעלען אַ חופּה. גיטעל האָט דאָך שוין מיט אייך וועגען דעם גערעדט. און אויב די קינדער אונזערע וועלען נישט מסכים זיין, וועט זיין נישט. — און דאָ איז מאַטעל פּלוצים געוואָרען שטאַלץ, אויסגעגלייכט אַביסעל זיין רוקען און אַ זאָג געטאָן: — נישקשה, ר' מאַטעל קען נאָך אַנטאָן אַ קערבעל אויף די פּלייצעס און געהן „פּערלען!“ פאַר אונז ביידען קען איך נאָך פאַרדיענען; ווי מיינט איהר?

פאַרנאָכט איז צוגעפאַלען. הינטער די בוימער איז די זון פאַרגאַנגען און אָנגעצונדען רויט דעם מערב. אין מזרח־זייט האָט שוין געטונקעלט און אַ קיהל ווינטעל האָט גענומען וועהען. — פאַר אייך איז אפשר צו קיהל? — פרעגט חנה ביילע באַזאָרנט — לאָמיר פּאָהרען אַהיים.

די לעצטע עטליכע יאָהר האָט זיך ביי איהר אָנגעקליבען

אזוי פיעל גוטסקייט, אזוי פיעל ליעבשאפט אין איהר נשמה, און זי האָט עס נישט געהאט וועמען ארויסצואווייזען. די קינדער דארפן דאָס נישט; די אייניקלעך זיינען שוין אויך אויסגעוואקסן. און וואָס איז פאר זיי אַ באַבע וואָס קען קיין ענגליש נישט רעדען? און זי האָט דערפיהלט, ווי יענער רעסטעל ליעבע געהט איבער צו איהם, וואָס דארף איהר גוטסקייט, אזוי ווי די ערד די זון. ער האָט זי צוגעפיהרט צו גיטעל'ס הויז וואו די אלטע איז געבליבען נעכטיגען; זיי זיינען זיך פונאָנדערגעגאנגען מיט אַ צוזאָג צו רעדען מיט די קינדער און איבער אַכטאָג, אַז מ'זועט דערלעבען, זיך ווידער טרעפען דאָ ביי גיטלען און איינס דעם אַנדערען אויסדערצעהלען ווי און וואָס זיי האָבען גערעדט מיט די קינדער.

גיטעל האָט זיי אָנגעקוקט און געטראַכט מיט פאַרדרוס, אַז די צוויי זקנים האָבען מעהר ליעבע אין זייערע הערצער, ווי זי מיט איהר מאַן, כאָטש זיי זיינען ערשט עטליכע יאָהר פאַרהייראַט...

דאָס הויז מיט'ן גרינעם גאַניק.

דאָס הויז מיט'ן גרינעם גאַניק איז געשטאַנען אין אַ שטילער גאַס אין פעטערסאָן. נעכען גאַניק איז געווען אַ נידעריגער ברייט־געוואַקסענער בוים און, האַרט ביים בוים, אַ פּאַנאַר. זומער־צייט, ווען דער בוים האָט זיך צובליהט, האָט ער דעם פּאַנאַר צווישען זיינע געדיכטע צווייגען פאַרבאַרגען.

אינ'ם הויז האָט געוואוינט די פאַמיליע שייַן.

אין זומערדיגע פאַרנאַכטען פלעגט אייב אייבעלסאָן צוקומען און זיך זעצען אויפ'ן גאַניק און וואַרטען... אין אַ פּאַר מינוטען אַרום איז קלאַראַ אַרויסגעקומען, אָפטמאָל מיט דעם נאָך נישט אַראָפּגעשלאָנגענעם ביסען אין מויל, און זיך אַנידערגעזעצט אויפ'ן באַנק נעבען אייבי'ן. דער שמועס איז תמיד געווען וועגען דער אַרבייט. קלאַראַ האָט געאַרבייט ביי אויבער־העמדער און אייב איז געווען אַ זייד־וועבער. אין אַ רוהיגען, אָבער אַ וויכטיגען טאָג, האָט מען זיך אויסדערזעהלט וואָס ס'איז פּאַרגעקומען אין ביידענס שפּעטער דורכ'ן טאָג. האָט אויסגעפּעהלט רייד, האָט מען איבער־גע'חזר'ט דאָס אייגענע נאָך אַמאָל, אָדער מ'האָט זיך וואָס דער־מאָנט פון נעכטען.

קלאַראַ איז געווען אַ שטיל באַשיידען מיידעל פון אַכצען יאָהר, איהר שעהנקייט איז אויך געווען אַ באַשיידענע : אַ ווייסער קלאַהרער פנים, מיט ברוינע גוטע, שעהמעוודיגע אויגען און ווייכע, טונקעלע האָר שטענדיג גלאַט צוגעקאַמט. און אייב — אַ הויכער קרעפטיגער בחור פון צוואַנציג יאָהר.

צו זיצען לאַנג אויפ'ן גאַניק איז זיי קיין מאָל נישט אויסגע-

קומען. באַלד איז אַרויס די אינגערע שוועסטער מאשא, דאָס אינגסטע מיידעל סידי און דאָס מוזיניקעל ליבעלע. און די מאַמע, מלכה שײן, אָנגעטאָן אין ברייטען פאַרטוך, האָט זיך אויך גע- שטעלט אויפ'ן גאַניק. מיט די הענט אין די באַקעס און אַ שמייעל, צוגאַסען איבער'ן פולען פנים, האָט זי געקוקט אויף איהרע קינדער און געטראַכט: שוין באַלד איין טאָכטער אויסגעגעבען, און אין הויז האָט זי מיט אַ נחת געזאָגט צום מאַן: „אַז מ'וואוינט אין אַ הויז, מיט אַ שעהנעם גאַניק, בלייבען נישט די טעכטער קיין פאַרזעסענע מוידען... וואָס זאָנסטו, מענדעל?"

אייבי'ס אינגערער ברודער, דזשייק, פלעגט אויך קומען יעדען אבענד ויצען אויפ'ן גאַניק; און נאָך מיידלעך און בחורים, חברים און חברה'טעס. עס איז געווען גענוג פאַר אַ מאַמען, אַז די טאָכ- טער זאָל זאָגען, זי געהט צו מלכה שײן אויפ'ן גאַניק, און די מוטער זאָל זיך נישט באַאמרוהיגען... און אַזוי איז תמיד געווען היימליך און פרעהליך, ווינטער אין שטוב, און זומער אויפ'ן גאַניק. אַלע — יונגע, ריינע הערצער, האָט דאָס ביזע לעבען איבער זיי קיין שליטה נישט געהאַט.

אייב און קלאַראַ זיינען געוואָרען חתן-כלה. מ'האָט געמאַכט אַ תנאים לויט'ן היימישען שטייגער, וואָרים טאַטע מאַמע זיינען אויף דעם באַשטאַנען. וועגען דער חתונה האָט מען נישט גערעדט, ביידע זיינען נאָך געווען צו יונג. און חתן-כלה האָבען אָנגעהויבען שפּאַרען געלט ב'שותפות.

אייב איז געוואָרען ווי אַ זון אין הויז, און צוליב איהם זיין ברודער דזשייק אויך.

אייב איז נאָך געווען צו יונג און נישט פאַרשטאַנען ווי אַזוי ער דאַרף, אַלס חתן, זיך נוהג זיין מיט דער כלה. איהם האָט זיך געדוכט, אַז אַ כלה איז כמעט ווי אַ ווייב, מ'מעג איהר אין אַלץ אַ דעה זאָגען, אַנווייזען וואָס זי זאָל יאָ, און וואָס זי זאָל נישט טאָן. און, הגם ער האָט נישט געוואוסט ווי מיט דער כלה זיך צו באַגעהן, איז איהם די ראַלע פון זיין אַ חתן שטאַרק געפּעלען. אַהן אַ פאַרוואָס האָט ער געקענט זאָגען: „קלאַראַ, איך וויל נישט, אַז

דו זאָלסט מיט דער מיידעל פארקעהרען". און קלאַראַ האָט מיט דער מיידעל נישט פארקעהרט. וואָרים, ווער ווייס נאָך אזוי ווי אייב? ..

דזשייק'ן האָט זיך געדאַכט, אז קיין שעהנערע און פיינערע מיידעל ווי זיין ברודער'ס כלה, איז אין גאַנץ שטעדטעל נישטאָ. און גאָר אָפּט, פלעגט עס איהם פאַרדריסען, לַמאי ער איז נישט דער עלטערער...

האָט אייבי'ן זיך גענומען אויסווייזען, אז דזשייק קוקט צו פיעל אויף זיין כלה.

און איין פרייטאָג צו נאַכט, ווען קלאַראַ איז אַרײַן אין אַ ווייסער, געבלויזטער בלוזע אָנגעטאָן צום שבת־טיש, האָט דזשייק גאָר נישט טראַכטענדיג אַ זאָג געטאָן :

— קלאַראַ, ביי דיר, איז אזא ווייסער האַלז!

אייב איז באַלד פאַרכאַפּט געוואָרען און ס'איז אַרויסגעקומען אַ קריגע צווישען די ברידער. גאָר אייב האָט זיך אָפּגעהאַלטען צוליבע נישט צו פאַרשטערען דעם שבת.

דער טאַטע האָט געגעבען אייבי'ן גערעכט : „דזשייק האָט נישט וואָס צו קוקען!“ גאָר די מאַמע האָט געזאָגט אז ס'מאַכט נישט, אַ ברודער מעג קוקען.

אַ געשלעג איז אַרויסגעקומען, ווען קלאַראַ האָט זיך אויפגע- נעהט אַ קימאָנג פון אַ דורכזיכטיגער וואַרע. אין אַ זונטאָגדיגען מאָרגען, ווען קלאַראַ האָט געוואוסט, אז אייב דאַרף קומען, האָט זי זיך אָנגעטאָן אין דער נייער קימאָנג און זיך אַרומגעדריעהט איבער'ן שטוב טוענדיג עפעס אַן אַרבייט.

ביידע ברידער זיינען אָנגעקומען און דזשייק האָט זיך נישט געקענט איינהאַלטען און פאַרוואַנדערט אויסגעשריען :

— קלאַראַ, דייע נאַקעטע אַרעמס זעהען זיך דורך, דורך דער קימאָנג!

— און ווער הייסט דיר קוקען! ? — האָט אייב אַ געשריי געטאָן מיט כעס.

— איך טאָר נישט קוקען ? וואָס וועל איך איהר אָפּקוקען ? —
האָט זיך דזשייק פאַרענטפערט.

— פאַרוואָס קוקסטו נישט אויף מאשא'ן, זי טראַגט אויך
א קימאָנאָ ? ...

— מאשא איז נאָך אַ קליין מיידעל — האָט דזשייק געזאָגט,
אַנקוקענדיג מאשא'ן.

מאשא האָט זיך צושריען און צואוויינט, למאי דזשייק האָט
זי באַליידיגט. וואָס האָט ער זי צו באַליידיגען ? מאַרגען טוט
זי זיך אָן אַ לאַנגע קלייד און געהט אַרבייטען, וועט שוין קיינער
איהר נישט אויפּוואַרפען, אז זי איז נאָך אַ קליין מיידעל ! ...

אייב האָט אַרונטערגעלאָזען דזשייק'ן אַ פּראַסק איבער'ן
פנים. און ס'איז געוואָרען אַ קריעג און אַ געשלעג.

איז קלאַראַ אַרויפגעלאָפּען אין איהר צימער און אויף גיך
אויסגעטאָן די קימאָנאָ. אייב איז איהר נאָכגעלאָפּען, געכאַפּט אַ
שער, און דעם בנדר צושאָרען אויף שטיקער.

שפעטער, ווען אייב האָט זי איבערגעבעטען, האָט ער גע-
זאָגט :

— קלאַרעלע, איך וויל נישט, אז דו זאָלסט טראַגען געבלויזטע
בלוזען מיט קורצע אַרבעל, ס'איז נישט שעהן, האָסט אַ צו ווייסען
האַלז.

— אַרדבא, אז מ'האָט אַ שוואַרצען האַלז איז נישט שעהן
צו געהן געבלויזט — האָט קלאַראַ איינגעווענדעט.

— אַ צו ווייסען איז אויך נישט שעהן ; אַלע קוקען.
נו, האָט קלאַרע מעהר נישט אָנגעטאָן קיין געבלויזטע בלוזען
מיט קורצע אַרבעל.

פינף יאָהר זיינען אייב און קלאַראַ געווען חתן כלה און אויפ'ן
זעקסטען האָבען זיי חתונה געהאַט. אייב האָט מיט דעם אָפּגע-
שפּאַרטען געלד געעפענט מיט אַ שותף, אַ זייד מיהל. געשעפט
איז אַוועק גוט און זיי האָבען זיך איינגעאַרדענט אַ שעהנע וואוי-
נונג, וזייט פונ'ם הויז מיט'ן גרינעם גאַניק... דאָ, איז מען נאָר גע-
קומען אַ יום טוב עסען דער מאַמע'ס מאכלים.

אונטערדעסען האָט שוין דזשייק אויך חתונה געהאַט, און דוקא נישט מיט קיין שעהנער מיידעל. ער האָט גענומען געלד און אויך געעפענט אַ זייד-מיהל. און ער איז אויך אוועק פונ'ם הויז מיט'ן גרינעם גאַניק. און אזוי, ווער עס האָט חתונה גע- האָט איז אַרונטער פון בריקעל... פאַרפלוּיגען אין אייגענעם נעסט אַרײַן.

נאָך זייערע חתונות, האָט מלכה געדונגען אַ גוי און ער האָט איבערגעפאַרעט דעם גאַניק מיט די לאָדענס, נאָך אַמאָל אויף גרין. דאָס הויז האָט אַרויסגעשיינט פון דער גאַס...

מאַשאַ איז אַ כלה געוואָרען און צו סײַדל'ן האָבען זיך שוין אויך בחורים גע'שרכנ'ט, און אויפ'ן גרינעם גאַניק איז נאָך אַלץ פרעהליך געווען אין די זומערדיגע אויף דערנאַכטען. אַ אינגערער דור — האָט מען נייערע ליעדער געזונגען אויפ'ן גאַניק. אָבער דאָס אַלטע ליעדעל האָט זיך אָבער און וויעדער איבערגע'חזר'ט: „אינגעלעך מיט מיידעלעך האָבען זיך גענומען“. מ'האָט חתונה געהאַט, אוועקגעפלוּיגען פונ'ם גרינעם גאַניק, דעם טרייען, אַלטען כוים, וואָס האָט זיי פאַרשטעלט פון נייגעריגע, און דעם שטילען, לייכטענדען פאַנאַר, וואָס האָט זיין שוין מיט גנאָד געלאָזט פאַלען אויף זיי. מען האָט ערגעץ-אַנדערשוואו אייגענע קינדער גע- האָדעוועט.

אַז מלכה און מענדעל שוין האָבען אויסגעגעבען אַלע טעכטער, האָבען זיי זיך אַרויסגעקליבען אין אַ קלענערער דירה. און מלכה האָט מיט אַ ברייטען געלעכטער געזאָגט: „מ'דאַרף לאָזען לייטען אויך זייערע טעכטער אויסגעבען. אַ מזל'דיג הויז, אַט דאָס הויז מיט'ן גרינעם גאַניק“.

און אַן אַנדער פאַמיליע מיט אַנדערע טעכטער האָבען דאָס הויז פאַרנומען.

אייב און דזשייק, אַריינקומענדיג אין די מיטעלע יאָהרען, זיינען געוואָרען רייכע זייד פאַבריקאַנטען מיט אָפגעגעסענע קאַר-

קען. די ברידער האָבען צווישען זיך גוט געלעבט און אויסגעהאָל־
 פען איינעם דעם אנדערען וואו און וואָס מען האָט געדארפט.
 דזשייך קומט אַרײַן אין אייב'ס פּריוואַט אָפּיס, זעצט זיך
 ברייטליך אנדער אויפ'ן דעסק, דערלאַנגט אייבי'ן אַ ציגאַר, פאַר-
 רויכערט אַלײַן אויך איינעם, און זאָגט מיט אַ געלעכטער:
 — נאָריר אַ ציגאַר פאַר דעם פּאַטש אין פּנים, וואָס דו
 האָסט מיר געגעבען פאַר קוקען אויף דיין כּלה. ביזט נאָך היינט
 אויך אזא „פּול“?

און ביידע ברידער צולאָבען זיך, דערמאָנענדיג זיך אָן יענע
 צייטען און אָן הויז מיט'ן גרינעם גאַניק. היינט רופּען זיי דאָס
 הויז די „אַלד שענטי“. אייב וואַרפט כלומר'שט פאַר דזשייך'ען
 פאַר דער „שיקסע“... ס'איז נישט שעהן, קינדער וואַקסען אויף.
 מען רעדט זיך פּאַנאָדער וועגען שעהנע מיידלאַך און ווייבלאַך
 מיט אַ פינטעל אין אויג. מ'גייט זיך אַ „טיפּ“ וואו עס איז ריזיג-
 קאַליש... דזשייך דערזעהלט אז ער האָט צרות פון דער ווייב. זי
 איז אייפּערזיכטיג. אייב זאָגט, אז קלאַראַ איז גאָר אַ הייליגע.
 אייפּערזיכטיג צו זיין פּאַלט איהר גאָר נישט זיין.

און קלאַראַ? די שטילע באַשיידענע קלאַראַ האָט שוין גע-
 האָדעוועט דאָס פּירעטע קינד. זי איז געווען געזונד און נאָך שעהן
 און יונג. אייב איז איהר וואָס אַ יאָהר ליבער און טייערער גע-
 וואָרען. און, ווען געוועזענע חברה'טעס פּונ'ם גרינעם גאַניק זיינען
 געקומען איהר אַנדערזעהלען זאָבען אויף אייבי'ן: מען האָט איהם
 געזעהן פּאַהרען מיט דער אינאָן אַטאַמאַביל און מיט יענער שעהנ-
 הייט איז ער געזעסען אין רעסטאָראַן; צי קלאַראַ האָט יאָ גע-
 גלויבט, אָדער נישט — געענטפּערט האָט זי זיי, אז זי וועט אייבי'ן
 קיין קרום וואָרט נישט זאָגען. „וואָס אייב זאָל נישט טאָן, און
 וואו ער זאָל נישט געהן, אין דער היים וועט ער אַלע מאָל געפינען
 אַ ריין הויז, אַ גוטען מיטאַג און אַ ווייכע בעט. באַלד איז צו-
 קלונגען געוואָרען איבער'ן שטעדטעל וואָס קלאַראַ האָט געזאָגט.
 אנדערע האָבען געלאַכט און אנדערע האָבען צוגעשאַקעלט מיט'ן
 קאַפּ, אז אזוי דאַרף זיין.

אָבער, אז קלאַראַ האָט אָנגעהויבען שוואַנערען מיט'ן פינפֿ-
טען קינד, איז זי שוין אליין אויך געווען אומצופריעדען. פריינד-
דינעס האָבען עצות געגעבען. די... יענע... ס'איז אלעמען אַרונטער
גלאַט... האָט זיך קלאַראַ אויך געלאָזען איינריידען... נאָר קלאַראַ'ן
איז דאָס נישט גלאַט אַרונטער... געקראָגען אַ בלוט פאַרגיפטונג
און פון טוידט זיך נישט געקענט אויסקויפען מיט אַלע רייכטימער...
צעהן טעג געלעגען אין מאַטערניש און — זי איז געשטאַרבען...

דאָס אומגליק איז פאַר אייביג'ן געווען אזוי גרויס, אזוי פלוצ-
לונג און אזוי שרעקליך, אז דזשייק האָט איהם געמוזט היטען ער
זאָל זיך דאָס לעבען נישט געהמען.

די וואַדעוויל טענצערקע, מיט וועלכער אייב איז געווען באַ-
קאנט, איז פלוצלונג געוואָרען אַ הייליגע, זיך אָנגעהויבען קליידען
זעהר באַשיידען, גערעדט פון טרייהייט און פאַמיליען גליק. גע-
קומען זעהן די יתומים'לאַך און זיי געגלעט איבער די קעפעלאַך.
אייב איז געווען גרייט מיט איהר חתונה צו האָבען, נאָר דזשייק
האָט זיך אַריינגעמישט און נישט דערלאָזען.

די בוכהאַלטערין אין אייב'ס שאַפּ האָט אזוי פיעל סימפּאַטיע
און מיטלייד אַרויסגעוויזען דעם שעהנעם, רייכען „ווידאַער“, אז
ווען אייב האָט זי געבעטען געהן מיט איהם אין טעאָטער, האָט
זי איינגעוויילונג, נאָר אויס מיטגעפיהל. און וועגען איהר האָט
שוין אפילו דזשייק נישט געקענט ריידען מיט אַ פינטעל אין
אויג...

קורץ, מען האָט אייב'ן אַרויסגעוויזען סימפּאַטיע און מיט-
געפיהל אויף שריט און טריט.

און אין אַ יאָהר אַרום נאָך קלאַראַ'ס טוידט האָט אייב צום
צווייטען מאָל חתונה געהאַט. די אינגערע קינדער האָבען באַ-
דאַרפט אַ מאַמען... גענומען פאַר אַ ווייב האָט ער קאַראַלינען;
דעם ראַבאָ'ס טאָכטער.

צו יענער צייט האָט אייב שוין אָנגעהויבען שפירען אַ מעדע-
קייט אין גאַנצען קערפער. שוין געווען צייט אַביסעל זיך אָפּ-
צורוהען... זייט קלאַראַ איז געשטאַרבען איז שוין אייב אויך

נישט דער זעלביגער: גרויע האָר בונטענ-ווייז, און דער טראָט איז שוין אויך נישט אויף אַרומצולויפֿען...

אַבער קאראלינע האָט קוים זיך דערלעבט אַרויסצורייסען פון דער רב'נישער שטוב און פון דער קאַפּריזונער, קרענקליכער מאַמען. ווי אַן אָפּגעבונדענע חיה איז זי אַרײַן אין אייב'ס הויז... זי האָט אָנגעהויבען מאַכען הולאַנקעס און „פאַרטיעס“. הצופות'— דיג רייך זיך געקליידט, תמיד מיט נאַקעטע אָרעמס און נאַקען, און אייב, אַ מיעדער האָט נאַכגעטאַנצט...

אַז קאראלינע האָט אַ קינד געבאַרען, האָט אייב פרייער אָפֿ געאַטמעט. אפשר וועט ער אַצינד ניט דאַרפֿען אַזוי פיעל אומד שמאיען מיט איהר. און אַזוי איז דאָס געווען. זי איז געוואָרען אַ מאַמע און אַ שטוב־זיצערקע.

אַבער אייב איז שוין נישט דער זעלביגער; געוואָרען אַן אומעטיגער, אַ פאַרטראַכטער... און דזשייק האָט איהם געקוקט אין די אויגען...

— דזשייק, געדענקסט דאָס הויז מיט'ן גרינעם גאַניק? — פלעגט אייב איהם אָפט אַ פרעג טאָן.

— אַה, די אַלטע „שענטי“ — האָט איהם דזשייק שטענדיג געענטפערט, אַבער שוין אַהן אַ געלעכטער און אָפט מיט אַן אָפּגעקערטען קאַפּ... — מען דאַרף אַמאָל צופאַהרען מיט'ן אַטאָ-מאַביל און אַ קוק געבען...

— איך פּאָהר זעהר אָפט פאַרביי, דזשייק. און עפעס אַ מאַדנע קעלט וועהט מיר שטענדיג אַנטקעגען. אַן אומעט און בענקשאַפט נעהמט מיך אַרום... פרעמדע מענשען זיינען אין הויז און אויפ'ן גאַניק. איך קען זיי נישט און זיי קענען מיך נישט. די פאַרב איז אָפּגעריבען, די לאַדענס הענגען נאָך צור באַקען. דאָס הויז איז שוין גוט אַלט, ברודער דזשייק! ...

און איין פאַרנאַכט, שפעט אין זומער, האָט אייב מיט דזשייק'ען זיך אָפּגערעדט פאַרביי צו פּאָהרען פאַרביי דעם הויז מיט'ן גרינעם גאַניק. אין מאַשין זיינען געוועסען אייב, קאראלינע, די עלטערע קינדער און דזשייק מיט זיין ווייב. אייב האָט גע-

בעטען דעם שאָופער טרייבען די מאַשין גאַנץ לאַנגזאַם. דאָס
 הויז האָט פּלוצים אויף דאָס ניי אויפגעלעבט: דער גאַניק און
 די לאָדענס זיינען געווען פּריש געפאַרבט אויף גרין; אויפ'ן
 גאַניק זיינען געזעסען בחורים און מיידלאַך און געזונגען ליעדער...
 אייב'ס עלטסטע טאָכטער, אַ צוואַנציג יאָהריגע מיידעל, האָט
 אויסגעשריען:

— זיידע און באָבע „יוד טו ליוו היער“.

אייב האָט אַראָפּגעלאָזען דעם קאָפּ. דזשייק האָט באַפוילען
 דעם שאָופער ווייטער צו פּאָהרען. קיינער האָט איהם נישט פאַר-
 שטאַנען, אַפילו נישט די טאָכטער. נאָר דזשייק האָט זיין ברודער
 פאַרשטאַנען, וואָרים זיין אייגען לעבען איז אויך געווען וויסמ
 און פּוסט...

א הימישע פאמיליע.

אברהם נינבורג האָט, נאָך אין קאָרידאָר געהענדיג, געהערט ווי זיין פרוי זאָגט צו די קינדער:

— שא, זאָל זיין שטיל, דער טאטע געהט.

ער איז גלייך אריין אין א כעס דאָס דערהערענדיג און, ארייני-
קומענדיג אין עס-צימער, האָט ער אין א בייזען טאָן געזאָגט:

— ווען איך האָב פארלאַנגט, עס זאָל זיין שטיל אין הויז, ווען איך קום? איך דאַרף נישט קיין שטילקייט! איך וויל, אז ווען איך קום אהיים זאָלען מיינע קינדער מיר באַפאַלען מיט קושען, און שרייען: דער טאטע איז דאָ! דער טאטע איז דאָ! און נישט בלייבען זיצען דערשראָקענע. וואָס בין איך א גזלן, אז מיינע קינדער זאָלען פאַר מיר מורא האָבען?!

— זיי האָבען זיך געקריעגט — ענטפערט איהם זיין פרוי, שרה, גאַנץ געלאַסען, בלייבענדיג זיצען אויפ'ן שטוהל די הענט פארלייגט אויפ'ן געקעסטעלטען קיך-שירץ. און אין איהרע גרויע, אומעטיגע אויגען האָט זיך באַוויזען ווי אונטער א כמאַרע א ניר דערנעשלאָגענער בליק. איהר מאָגערער, בלייכער פנים האָט זיך באַצויגען מיט א רויטקייט — זי איז געווען פאַרשעהמט.

— און אז זיי האָבען זיך געקריעגט איז וואָס? קינדער! אומשטיינס געזאָגט קינדער... צוויי שטיקלאַך קינדער, איז די טאָכטער אין גאַנצען אין דער מאַמען געראַטען!... א מויד פון אַכצען זאָל אויסזעהן ווי א מיידעל פון פערצען! מיר איז נאָר אַ חרוש וואָס זי טוט זיך אויך נישט אָן אַזא ח'עוורדיגען שירץ ווי

דער מאמעס — זאגט ער ווארפענדיג א בליק אויף זיין טאכטער,
א דאָר בלאַס מיידעל מיט דינע איידעלע געזיכטסציגע.

שרה האָט זיך אויפגעהויבען און אויסגעטאָן דעם פארטוך.
דאָס מיידעל איז רויט געוואָרען. מוטער און טאכטער האָבען ביידע
געשוויגען. זייער שווייגען איז אָבער שווער געפאלען אויף
אברהם'ען, און ער האָט ווייטער געזאָגט:

— האָבען זיי זיך געקריעגט! אן אומגליק אין שטאָדט.
איך מיט מינע ברודער און שוועסטער פלעגען זיך ממיט'ן ווען
מיר זיינען געווען קינדער; און היינט וואָלטען מיר איינס פאר
דעם אנדערען די העלזער לאָזען שניידען.

— געה עסען, אברהם! — זאָגט שרה מיט איהר גע-
וועהנליכען שטילען קול.

דער טיש איז געווען געגרייט, און דאָס שטוב־מיידעל האָט
סערווירט דעם סאָפּער.

אָבער עסען האָט ער נישט געקענט. עפעס האָט איהם גע-
דריקט אויפ'ן האַרצען. ווערטער זיינען איהם אין האַלז גע-
שטאַנען — נישט אַרויסצוריידען און נישט אַרונטערצושלינגען.
טראָץ זיין בייזערען זיך איז אברהם גינזבורג נישט קיין
כעסן און נישט קיין שרייער, נאָר ווייל ער איז אַ הויכער, מיט
ברייטע פלייצעס, אַ שענהע גרויליך-שוואַרצער באָרד און אַ גרוי-
סען קאָפּ מיט שוואַרץ-גרויע האָר, דערשרעקט מען זיך, ווען ער
בייזערט זיך אַביסעל. זיין פרוי שרה קען איהם גוט; זיינע אַר-
בייטער אין פאָבריק אויך, נאָר פונדעסטוועגען, ווען ער גיט עפעס
אַ זאָג, באַוועגט זיך ביי קיינעם נישט די צונג אין מויל איהם
אַנטקעגען צו ענטפערען.

— אדרבא, לאָמיך אויך וויסען איבער וואָס איהר האָט זיך
געקריעגט? און אז עס וועט קומען צו קלעפּ, וועל איך איד איך
העלפּען — האָט אברהם געלאַכט, זיך ווענדענדיג צו די קינדער.
— אָה, אַ באַטערע זייער קריעג! מאַטלען געפעלט בעסער
אַמעריקאַ, דאָס הייסט ניו יאָרק, און רייזלען געפעלט דוקא וויל-
נאָ — האָט זיך די מוטער איינגעשטעלט פאַר זיי.

— נו יא, רייזעל ווייס אזוי פיעל פון ניו יאָרק, ווי פיעל מאַטעל געדענקט פון ווילנאָ.

— אַ מיידעל זאָל נאָר זיצען אין שטוב מיט דער מאַמען. געה מיט מיידלאַך, געה מיט בחורים! איך געטרוי דיר; אַז מען האָט אַ מאַמען אַזאַ צנועה קען מען זיך אויף דיר פאַרלאָזען.

דאָס מיידעל איז שטאַרק רויט געוואָרען און נישט געהאַט וואוהין די הענט אַהינצוטאָן.

— אברהם! — האָט שרה אויסגעשריען מיט אַ פאַרוואורף אין די אויגען.

דער טעלעפאָן האָט אָנגעקלונגען.

— איך וועל אליין, איך וועל אליין ענטפערען!

— פייטעלמאַן האָט מיך איינגעלאָרען שפיעלען אַ פינאַ-קעל — האָט ער געזאָגט אַריינקומענדיג צוריק, — ווילסט אויך געהן? זי, די מרס. פייטעלמאַן, פרעגט זיך יעדעס מאָל נאָך פאַר-וואָס דו קומסט נישט מיט; אָט דאָס איז אַ ווייבעל! אַ ברען. שפיעלט מיט אין קאָרטען; איז געזונט און פעט. האָסט גע-זעהן ס'אַראַ קאַרק!...

— אברהם, שווייג! — בעט זיך שרה — געה רייזעל, שפיעל אביסעל אויף דער פינאַנאָ, און דו, מאַטעלע, געה אין גאַס אַ ווילעל. מאַטעל, אַ פלינקער אינגעל, מיט אויגען ווי ביים טאַטען, איז אין איון רנע שוין געווען פון יענער זייט טיר, און רייזעל האָט זיך נישט ווילענדיג אויפגעהויבען צו געהן שפיעלען.

— קום מיט — בעט זי ווידער אברהם, ווען די קינדער זיי-נען אַרויס, — כ'לעבען זי איז אַ וואויל ווייבעל, ביזט דאָך שוין דאָרט איינמאָל געווען.

— איינמאָל איז גענוג — האָט שרה געענטפערט קורץ, קוקענדיג אויף דער וואַנט.

— ביזט אייפערזיכטיג אויף איהר — רייצט זיך אברהם.

— איך בין נישט אייפערזיכטיג — זאָגט שרה קורץ און פאַרשעהמט.

ביים קראוואט בייטען האָט ער זיך ווידער געווענרט צו
איהר:

— א שעהנער קראוואט דער? ער פאסט זיך גוט צו מיין
נייעם אנצוג?

— אביסעל צו שרייענדיג, עס פאסט גיכער פאר א מאן פון
פינף-און-צוואנציג ביז דרייסיג, ווי פאר א אידען פון פופציג.
אז מ'דערמאנט אברהם'ען אָן זיינע פופציג יאָהר, ווערט ער
טאקי אמת אין כעס.

— איך בין ערשט זיעבען-און-פיערציג און נישט קיין פופציג
יאָהר! ביזט טאקי נעבאך אייפערזיכטיג; און ס'איז דאָ אויף
וועמען: אזא פאָר ממזר'ישע אויגען! און זי איז טאקי צו
מיר...

שרה האָט שנעל פארלאָזען דאָס יצמער.

האַלב צוויי פארטאָג, איז אברהם אַהיים געקומען מאַט און
נידערשלאָגען. שרה'ן האָט ער געפונען אויפ'ן דיוואַן ליגענדיג
אין גאַנצען אָנגעטאָן.

— פארוואָס האָסטו זיך נישט געלייגט שלאָפען? — האָט
ער זי געפרעגט, אויף גיך אויסטוענדיג דעם בונטען-קראוואַט.
— בין נישט שלעפּעריג געווען.

אברהם האָט אָבער פון איהר פנים אַראָפּגעלייענט, אז זי
ווייל מיט איהם ריידען, און ער האָט זיך געזעצט נעבען איהר
אויפ'ן דיוואַן.

— ביזט אין כעס, שרה'לע? — זאָגט ער פול מיט חרטה —
מיינסט אַז ביי מיר איז אזא גרויס פאַרגניגען צו געהן שפּיעלען
אין קאָרטען מיט שייקע פייטעלמאַן. עס איז מיר גענוג אז איך
האָב איהם פאר א שותף אין געשעפט...

— געהט מען נישט אהין! אז מיר געפעלט נישט, געה
איך נישט.

— אָט דאָס איז עס דאָך, אז איך און דו זיינען צוויי אנדערע

וועלטען; צוויי אנדערע וועלטען, שרה'לע... דו האסט אויגען ווי דער הימעל; דיינע הענט זיינען ווייסע, דינע מיט שמאלע פינגער. דו ביזט אן איידעלס. מיינע הענט זיינען גרויסע מיט האָר באַוואַקסען, מיט פּוֹלע אָדערען; ביי מיר קאָכט דאָס בלוט ווי אין אַ קעסעל; איך עס אַ סך, איך שלאָף שטאַרק, איך קען פּאַרטראָגען אַ ליאַרס, אַ טומעל; איך האָב עס ליַעב. איך קען קיין שטיקייט און קיין רוהיגקייט נישט אַריבערטראָגען. איך בין אַ גרויסער, געזונטער איד מיט אַ גרויס האַרץ. דאָס האַרץ אָבער טוט מיר שטענדיג וועה; און דאָס גרויסע האַרץ וועט אין מיר אַ מאָל פּלאַצען פון וועהטאָג. איך קען דעם גאַנצען היגען לעבען נישט אַריבערטראָגען. איך קען שייקעלע פייטעלמאַן נישט אַנקוקען!...

— איך האָב באַדאַרפט האָבען מיין פּאַבריק אין ווילנאָ, אָהן שותפים. וואוינען אין אַ גרויסע הויז; אין עס־צימער זאָל שטעהן אַ גרויסער טיש, תמיד מיט אַ פּלאַש וויין און צובייסען פאַר יעדען, וואָס זאָל אַריינקומען; האָבען אַ ווייב אַ געזונטע, אַ פרעהליכע טאַקי מיט ממזר'ישע אויגען, אַביסעל פאַרשייט, אָבער אַן עהר־ליך אידיש ווייבעל, נישט ווי מרס. פייטעלמאַן וואָס חז'דעלט זיך פאַר יעדען, נאָר נישט צו איהר מאַן. אַ בעל הבית'טע מיט אַ ווייסען, ברייטען שירץ, מיט אַ בונט שליסלען. אין אַ צייט פון עסען זאָל מען פון קיך אַריינבריינגען די געשמאַקע מאַכלים. פון קעלער דעם גוטען וויין; פון שראַנק די בלאַנקע זילבער, און ווי פיעל הונגעריגע עס וועלען זיך געפינען אין ווילנאָ זאָלען קומען צו אברהם גינזבורג עסען און טרינקען! און אז איך זאָל געהן איבער'ן שטאָרט זאָל מען אויף מיר אָנווייזען: אַט געהט אברהם גינזבורג! און דאָ דאַרף איך אַ גאַנצען טאַג זיך אַרומרייסען מיט שייקע פייטעלמאַן, אז ער זאָל נישט אַרונטעררייסען נאָך צוויי סענט פון אַ פאַר אַרבעל, נאָך אַ סענט פון אַ נאָט, און אַרויסיאָגען פון פרעסער די לעצטע ביסעל כוחות. ווייניג רייך איז ער; ווייניג רינגען האָט זי, מרס. פייטעלמאַן אויף איהרע רויטע, גראַבע הענט. פאַרשמעסטו מיך שוין, שרה'לע, וויפיעל איך לייך?

שרה האָט געוואָלט וואָס זאָגען. ער האָט איהר אָבער נישט געלאָזען, ווייטער ריידענדיג באַגייסטערט:
 — אַך, דאָס היימיש לעבען! אין דער היים אין אַ ווינטער נאַכט, בעת די לַבְנָה שיינט, שפּאַנט מען דאָס איין די שעהנע פּאַר פּערד אין שליטען און מען קאַטאיעט אַוועק איבער'ן האַרט געפּראָרענעם שנעע! די פּערד לויפען אַזש אַ פּאַרע שלאָנט פון זיי. גלעקלאַך קלינגען פון נאָהענט און ווייט, דער פּראָסט ברענט, געלעכטער היַכט אין אַ ריינע, ווייטע נאַכט און דאָס ווייבעל טוילעט זיך נעהענטער און נעהענטער...

— וואָס איז שייך צו פייטעלמאַן'ען קען איך דיר גאָר נישט העלפּען, אָבער מיר... איך, אַבראַם, קען דיך באַפּרייען... איך גיב דיר אַ גוט... — האָט שרה אַרויסגעפּלאַצט אין אַ שטילען געוויין.
 — זאָל גאָט אָפהיטען! איך וועל דיך גוט'ן? ! נאָכדעם ווי מיר האָבען אָפּגעלעבט צוואַנציג יאָהר צוזאַמען? ווייסט וואָס דאָס מיינט צוואַנציג יאָהר צוזאַמען? — ער האָט זי אַרומגענומען און געקושט — וואָס רעדסטו פאַר אַ נאַרישקייטען?
 — פאַר וואס נישט, אַבראַם? וועסט נעהמען אַ יונגע, אַ שעהנע, וועסט האָבען קינדער מיט איהר...

— דו ביזט פאַר מיר אי שעהן, אי יונג, און איך האָב גענוג קינדער! נאַריש ווייבעל דו, כשר'ע נשמה'לע. ווייסטו וואָס דו ביזט פאַר מיר אין מיין לעבען געווען? ווען נישט דו מיט דיינע כשר'ע אויגען וואָלט איך מיך געלאָזט צוריידען צו אַ מיאוס'ען באַנקראַט... פאַרכאַפּען דעם לויין ביי די אַרבייטער. איך וואָלט געוואָרען אַ שכור, אַן אויסוואורף... אָבער דו און רייזעלע, איהר מיט אייערע עהרליכע אויגען האָבען מיך שטענדיג פון אַל דאָס בייז פאַרהיט. שטענדיג האָט דאָס הייסע בלוט מיך געשלעפּט אַרונטער, אַרונטער... און אייערע אויגען האָבען פאַר מיר גע-לויבטען און דעם הימעל געוויזען... קום שרה'לע, לייג דיך שלאָג-פען. שלאָג געזונטערהייט, און שלאָג זיך אַרויס די נאַרישקיי-טען פון דיין קאַפּ. איך זאָל דיך גוט'ן? !

עלענדע קינדער.

אין א זוניגען הערבסט־טאָג.

די לאַנדשאַפט אַרום דעם ליטווישען שטעדטל וואַרוואַן איז געווען שטיל און ווי אָפּגענומען אין דעם הייסען, גאַלדיגען זון־ליכט. די בוימער האָבען זיך גערויטעלט און דער הינטערגרונד האָט זיך געמאַלען אין בלו, פּיאַלעט און אַראַנזשען־גאַלד. אין „אַגינסקיס וואַלד“, אַרומגעצאַמט מיט גרוי־הילצערנע פּלאַנקען, געבען אַ פּאַר אַלטע, איינגעהויקערטע עפעל־בוימער, האָט שיינדעל געקליעבען עפעל. געוואָרפען שטיינער אויף די בוימער, אַט געטראַפּען, דאָ געפּעהלט, און פּון צייט־צו־צייט צו געלעגט נאָך אַן עפעל און נאָך איינעם צו דער קופּקע אָנגעקליבענע. נאָך יעדען עפעל, האָט זי דאָס קופּקע אָפּגעמאַסטען מיט די אויגען: קאָפּקענע עפעל, צוויי פּאַר אַ קאָפּקע און דריי, פּיער פּאַר אַ גראַשען צום קאָכען.

באַלד נאָך שבת וויל זי זיך זעצען אויף מאַרק מיט די עפעל. צום ערשטען מאָל, און דאָס האַרץ קלאַפט אין איהר פּאַר פּרייד און שרעק. זי האָט אַריינגעלעגט די עפעל אין אַ זעקעל, פּאַרשאַרט מיט די גרעסטע, רויטע עפעל פּון אויבען, און געפרוואווט זיך פּיהלען ווי אויפ'ן מאַרק. אין געדאַנק, מאַכט זי נאָך פּריידלעך דער יונגער אַלמנה. ביי איהר זעהען תּמיד די עפעל אויס פּריש און געשמאַק, און זי לייזט טאַקי. ווי זי זיצט זיך אזוי ביי איהרע עפעל, שמייכעלט מיט יונגע חן־גריבלאַך אין די באַקען און זאָגט אָן: „עפעל, נאָר וויין מיט צוקער! ס'צוגעהט אין מויל, אזא יאָהר אויף אַלע אירען“.

אָבער נעהם און זעץ זיך אויפ'ן מאַרק! גאָר אַ קלייניגקייט זיך אָפצוריידען. זי, די פרעמדע און די קהל'שע... זיך אָנהויבען מיט אַ מאַרק מיט ווייבער. איבערהויפט מינע די „מאָטלערקע“ מיט איהרע דריי טעכטער ווי די שדים, זיי געהערט דער מאַרק און זיי פיהרען די גרענדע. אָבער זי וועט אויף קיין זאך נישט קוקען; זי וויל אויך ווערען אַ הענדלערקע...

מיט וואָס פאַר אַ קנאה זי געהט דאָס אַרום יעדען מאָנאָג אין מאַרק און קוקט ווי די ווייבער דינגען זיך מיט די פויערים. קויפען אויף היהנער, אייער, פוטער און אויבס. וואָס פאַר אַ מבינל'טע מינע איז דאָס אויף אַ הוהן, גיט נאָר אַ טאַפּ דאָס בייכעל, אונטער די פליגעל און ביים גאַרגעל, און זי ווייס שוין, צו די הוהן איז אַ „לייגעדיגע“, אָדער צום קוילען.

זי פאַרטראַכט זיך. דערזעהט דעם מאַרק־פּלאַץ אין אַ מאַרק־טאַג, אַרום חנוכה צייט. פון אַלע זייטען קומען אָן פויערים אין די שליסענס איבער די ווייכע, פאַרשנעעטע גאַסען. גלעקלאַך קלינגען מיט אַ פרעהליכען געפילדער, דער מאַרק ווערט פול מיט דעם קוויטשען פון גענו, ענטלאַך און אינדיקעס, און די ווייבער שטעהען איבער די שוועלען, אויף די בריקלאַך, מיט דעם זיסען טעם אין מויל...

און אויף מאָרגען נאָכ'ן מאַרק קלייבען זיי זיך אַלע צוזאַמען אַרום לייבציג דעם פוהרמאַנ'ס הויז. דער גרויסער וואָגען שטעהט געשפּאַנט מיט צוויי פערד, אָנגעפאַקט מיט קערב אייער, קאַסטענס געפענטעטע, קוויטשעדיגע היהנער און גענו גרייט אָפצופאַהרען קיין פרייסען. מינע מיט די טעכטער לויפען אַרום פאַרשמייעט, פאַרהאוועט; פריידעל די אלמנה שטעהט אויף אַן אָרט ציכטיג און שמייכלענדיג און וואַרפט שעלמישע אויגען אויף איציקלען, דעם פוהרמאַנ'ס זוהן. ער ווינקט צו איהר, זיך צו זעצען נעבען איהם ביי די פערד. רייזעל, מינע'ס מיטעלסטע טאָכטער, דער זעהט דאָס און פאַרכאַפט דאָס אָרט. די אַלטע נחמה בייזערט זיך און בורטשעט וואָס איציק חכמה'עט זיך מיט די חצופות. איבער זיי קאָן מען נאָך אַמאָל פאַרשפעטיגען מאָרגען דעם מאַרק

אין פרייסען. און עם דויערט ביז דער אלטער לייבציג גיט א קאמאנדעווע צום זוהן: פאָהר!

און פערד, עופות און ווייבער; הירזשענדיג, קוויטשענדיג און באַלבענדיג לאָזען זיך קיין פרייסען אויפ'ן מאַרק. און שיינדעל איז יעדען דינסטאָג געבליבען אַן אומעטיגע, אַ פאַרבענקטע אינ'ם פוסטען מאַרק-פּלאַץ. איהר האָט זיך אויס-געוווּזען, אַז קיין שעהנערס און בעסערס ווי האַנדלען אויפ'ן מאַרק איז נאָר אין דער וועלט נישטאָ. און איהר גרויסער וואונש און שטילער חלום איז געווען, ווערען אַ מאַרק-אידענע און האַנדלען. און זי האָט זיך נאָך פלייסיגער גענומען וואַרפען שטיינער אויף די עפעל בוימער. אונטערשפרינגענדיג האָט זי דערפיהלט דאָס לייבונט-זעקעלע ביי זיך אין בוזים. אַ פאַרלאַנג האָט זיך אין איהר דערוועקט; אויסצושיטען דאָס קליינגעלט אויפ'ן גראָז און דאָס נאָך אַמאָל איבערזעהלען, קיינער איז דאָך דאָ נישטאָ... און זי קוקט אויף די ווייסע, זילבערנע מטבעות מיט אַ לעיבשאַפט, ווי אַ מאַמע אויף איהרע קינדער. די ווייסע, זילבערנע גרויבונטעס, גילדענעס, האַלבע רובעלס! שוין באלד פינף יאָהר ווי זי קלייבט זיי קאָפּיקע צו קאָפּיקע... צוזאַמען צוויי און אַ האַלב רובעל! אַ שרעק באַפאַלט זי, דאָס געלט קאָן נאָך רוך עפעס אַ סיבה פאַרפאַלען ווערען!... און אויף גיך האָט זי עס צוריקאַריינגעלעגט אינ'ם זעקעלע און, צודריקענדיג צום האַרצען, באַהאַלטען. איי-גענטליך, איז איהר איינגעפאַלען, וואָלט זי נאָר אזאַ גוזמא געלט באַדאַרפט איינלעגען ביים רב, אַ ריזיקע דאָס האַלטען ביי זיך... זי טרויט דאָס אָבער קיינעם נישט און האַלט דאָס ביי זיך, טאָג ווי נאַכט.

אַ פרנסה האָט זיך איהר אויסגעאַרבייט פון זיך אַליין. ווען זי איז נאָך געווען אַ קליין מיידעל פון אַ ניין, צעהן יאָהר, פלעגט זי זומער אומלויפען איבער די פעלדער און אויף די בערג קלייבען זעמענעס, מאַלינעס, וויינפערלאַך און ברענגען די ווייבער צום פאַרקויף. יעדער אידענע האָט איהר וואָס אַנדערש דערפאַר גע-געבען; ווער אַ כנדי, ווער אַ פאָר אַלטע שיד. זי געדענקט נאָך

איצט די ערשטע פינף קאָפּיקעס וואָס זי האָט פאַרדיענט. איינ-
מאָל האָט זי אָנגעקליבען אַ קערבעלע שעהנע, רויטע מאַלינעס און
געבראַכט צו שרה לאַה די גביר'טע. יענע האָט איהר אויפ'ן אָרט
דערפאַר געגעבען אַ פינף-קאָפּעקען שטיק מזומן און אַן אַלט קליידעל
דערצו. פון זינט יענער פּאַסירונג האָט זי נאָר געוואָלט מזומן
פאַר איהרע יאָגדעס, האָט עס געמאַגט זיין בלוז איין קאָפּיקע.
און ביסלעכווייז האָט זיך ביי איהר אויסגעאַרבייט אַ וואָג און
אַ מאָס. אַ טעלער, אַ שיסעל זיינען געווען איהר מאָס, און די
שווערקייט האָט זי געוואויגען אויף די הענט. זומער-צייט האָט
זי זיך שוין אַליין דערנעהרט און נישט באַדאַרפט אָנקומען צום
שטעדטעל... ווינטער האָט זי געקליבען טראַנטעס און ביינער און
נאָך געמוזט אָנסומען צו נדבות.

אַבער מעהר וועט זי שוין קיין נדבות נישט געהמען!...
זי וועט האַנדלען! האַנדלען אויפ'ן מאַרק, מיט אַלע ווייבער
צוגלייך... זי וועט זיך נייען אַ ניי קליידעל, קויפען נייע שיד! און
צייט זי לעבט האָט זיך נאָך נישט אָנגעמאַן קיין נייעם בנד. און
זי האָט דערפיהלט אזא פרייד און גליק ביים געדאַנק פון נייע
בנדים... צוויי גרויסע גליקען זיינען פאַראַן אויף דער וועלט:
האַנדלען אויפ'ן מאַרק און טראַגען אַ נייעם בנד פאַר זיך אַליין
געמאַכט... און אָט די צוויי גליקען מוז זי דערגרייכען...

און מיט אומגעדולד האָט זי אָנגעהויבען צעהלען די טעג
אויף די פינגער: פרייטאָג, שבת, זונטאָג און — מאַנטאָג אויפ'ן
מאַרק...

פּלוצים האָט זי דערהערט הינטער זיך אַ פאַרשטיקטען גע-
לעכטער. פלינק און בויגליך ווי אַ קאַץ האָט זי זיך אויסגעדריעהט
און דערזעהן פאַר זיך שלום'קען דעם וואַסער-טרענער. מיט אַ
ברייטער האַנט פאַר'ן מויל, האָט ער זיך געוואָלט איינהאַלטען פון
לאַכען. האָט זי אַבער נאָר אַ קוק געמאַן אויף איהם, האָט ער
זיך פאַנאַנדערנעלאַכט אזוי שטאַרק און הילכויג, אז דער גאַנצער
וואַלד איז געוואָרען פול מיט אַ כאַ-כאַ-כאַ, כּי-כּי-כּי, און ווייט און

ברייט איבער'ן פעלד האָט געהילכט דער עכאָ: כאַ-כאַ-כאַ, כִּי-כִי-כִי.

שיינדעל איז געוואָרען אין כעס און מיט אַ שטרענגען בליק געפרעגט:

— וואָס'סטו זיך אזוי צולאָכט? דו מטורף!
 — פון דיר — האָט שלום געצוקט מיט די ברייטע פלייצעס
 און געקוקט נאָריש און פארשעהמט מיט צוויי בלויע קינדער-
 אויגען, ווי די בלימלאַך פון אַ זאָנגען פעלד אַרויס.
 — פון מיר?! וואָס איז דאָ פון מיר צולאָכען? — האָט
 זי אָנגעשרויפט איהרע שוואַרצע אויגען. דאָס טונקעלע פנים
 האָט זיך גערויטעלט פון כעס און פון די פולע, אָפענע ליפען
 האָבען אַרויסגעבלאָנקט צוויי רייהען ווייסע, שאַרפע ציין, ווי
 ביי אַ צייניגערקע.

— ס'איז דאָ — האָט שלום געפינטעלט מיט די אויגען,
 זיך שעהמענדיג און טייטלענדיג מיט אַ פינגער אויף איהר קער-
 פער, און ווידער האָט זיך פאַנאָדערנעקייקעלט איבער'ן פעלד
 שלום'ס קייכענדיג לאַכען, און ווידער האָט געעכאָט אין דער גרינער
 ווייטקייט אַ כאַ-כאַ-כאַ, כִּי-כִי-כִי און כִּרְכִּרִּכוּ. איהם האָט זיך
 אָבער שטאַרק געוואָלט, אז זי זאָל פאַרשמעהן, אז ער מיינט דאָס
 אדרבה זעהר גוט מיט זיין לאַכען, און זי דאַרף נישט זיין ברוגז
 אויף איהם. האָט ער איהר געפרואווט ערקלערען פאַרוואָס ער
 לאַכט:

איך זעה דיר אַלע טאָג, און אַלע טאָג ביזטו געווען אַ
 קליין מיידעל. און היינט האָב איך מיט אַמאָל דערזעהן אז דו
 ביזט געוואָרען אַ גרויסע מויד מיט גראָבע הענט און פיס! און...
 מעהר וועל איך דיר נישט זאָגען. קענסט אַליין זעהן.
 שיינדעל האָט גענומען ציהען דאָס צו ענגע קליידעל אַהין
 און אַהער און זיך שטאַרק געשעהמט.

זי האָט איהם אויך צוגעוואָרפען אַ בליק פון קאָפּ ביז די פיס
 און געשוויגען. איהר מח האָט זיך פאַרטראַכט און אַ פלאַן איז
 ביי איהר געבאָרען געוואָרען...

ער האָט זי געלאָסטשעט מיט די גוטע בלויע אויגען, שעה-
מעוודיג.

— ווילסט נאָך עפעל, שיינדעלע ?

— אָט יענע צוויי גרויסע עפעל.

שלום איז אַרויפגעקלעמערט אויפ'ן בוים ווי אַ בער, זיך גע-
פלייסט מיט גבורה צו טרייסלען די דיקע צווייגען אָנגעפיקעט
מיט עפעל. באַלד איז ער אַרונטער און איהר געהאַלפּען די עפעל
אויפקלייבען.

זיי האָבען זיך ביידע געזעצט אונטער'ן עפעל-בוים.

זי האָט איהם דערלאָנגט אַן עפעל. די „שלאַנג" האָט זי אַנד-
געלערענט אויסקלייבען דעם שעהנסטען... אַ שעלמיש פייערעל
האָט אויפגעשיינט אין איהרע אויגען, אַ שמייכעל האָט געשפּיעלט
אויף די פולע ליפּען. אַ מאַדנער שמייכעל, עפעס אַזוי אינסטינק-
טיוו קלוג... ווי זי וואָלט דעם עפעל פאַרהאַנדעלט...

ער האָט דערפיהלט איהר האַנט, דעם ווייכען ריהר, דעם גלעט
פון אַ מיידעל'ס האַנט. ער האָט אַ ציטער געטאָן.

ער האָט זיך אויסגעצויגען אויפ'ן גראָז אין פולער לענג און
מיט הנאה געלאָזען די שטראַהלען פון דער זון איהם וואַרעמען.
ער האָט געפיהלט, אַז נישט נאָר וואַרעמען איהם די שטראַהלען,
נאָר זיי גלעטען איהם און זאָגען איהם: „שלום'על, ביזט אַזאַ
וואוילער, אַזאַ טייערער, מיר האָבען דיך ליעב, ליעב...

— האָסט שוין אַלעמען אָנגעטראָגען גענוג וואַסער אויף

שבת ? — האָט איהם שיינדעל אַ פרעג געטאָן.

— יאָ. און איצט דאַרף איך געהן רופּען אין שוהל אַריין. קום

אָהיים וועל איך דיר אונטערטראָגען דעם זעקעל עפעל.

ער האָט זיך אַ הויב געטאָן, צונויפגעלעגט ביידע הענט

פלאַך קעגען איין זייט באַק און זיך פונאַנדערגעשריען:

„בעל־יביתים אין שוהל אַריין". אין פעלד האָט זיך אויסגע-

צויגען און אָפּגעהילכט דער עכאַ: ב ע ל י - ב ת י ם א י ן

ש ו ה ל א ר י ן. שלום האָט זיך שטאַרק צולאַכט פונ'ם מטורף-

דיגען עכאַ.

זיי זיינען ארויס פון „אנינסקיס וואלד“. שלום האָט גע-
טראָגען דעם זאָק עפעל ווי עם וואָלט געווען אַ פּעדער-קישעלע
און שיינדעל האָט איהם נאָכגעקוקט מיט שפּאָט: אַזאַ גבור!
אַזאַ יונג זאָל זיין אַ וואַסערטרענער און אַ שוהל רופּער...

זי איז אַריין צו דער בעדערקע אין שטיבעל, באַהאַלטען די
עפעל און גענומען זיך איהר העלפען פאַרוקען דעם טשאַלענט,
גרייטען צום טיש און שייערען די לייכטער. פּרייטאָג צו נאַכט
און שבת, עסט זי מיט זיי ביים טיש, דערפאַר העלפט זי אויס
אין באַד דאָנערשטאָג, בעת מ'הייצט פאַר ווייבער.

זלאַטע די בעדערקע איז די איינציגע פּונ'ם גאַנצען שטערטעל,
וועמען שיינדעל האָט אַביסעל ליעב. זלאַטע האָט תמיד פאַרנומען
ביי איהר דעם פּלאַץ פון אַ האַלבער מאַמען... ביי איהר אויפ'ן
שוים פּלעגט זי זיך אויסוויינען, אַז ס'האָט ווער פּונ'ם שטערטעל
אויף איהר אָנגעשריען, אָדער זי אַ קלאַפּ געגעבען. די בעדערקע
איז תמיד צו איהר גוט געווען, צייט זי געדענקט... און זי גע-
דענקט, ווי מ'האָט זי אַמאָל אַהער געבראַכט פון ווייט, ווייט...
איבער וועגען און פעלדער, און זיי זיינען אָנגעקומען אַהער אין
באָד, וואָס איז אויך אַ הקדש אין די טעג וואָס מ'הייצט נישט.
אויף די פּאָלס זיינען אַלע געשלאָפּען און דאָרט האָבען זיי גע-
געסען. בייטאָג זיינען אַלע גענאַנגען איבער די הייזער בעטען
גרבות, און אַ שלעכטע אידענע, וואָס האָט כּסדר אויף איהר גע-
שריען פּלעגט זי מיט געהמען און זאָגען, אַז זי איז אַ יתומה, אָהן
אַ טאַטען און אָהן אַ מאַמען. און זי געדענקט אויך:

איין פּריהמאָרגען, זי כאַפט זיך אויף, קיינער איז אין באַד
נישטאָ, און זי איז איינע אַליין אויף אַ פּאָל. זי האָט זיך שטאַרק
צושריען; זלאַטע איז אַריין, גענומען זי צו זיך אין שטיבעל
און זי איינגעשטילט מיט אַ שטיקעל ברויט און אַ ביסעל מילך.
שפעטער האָבען זיך אָנגעהויבען שיטען מענשען זי אָנקוקען.
מ'האָט זי גענומען פרעגען: ווער איהר טאַטע איז, ווער איהר
מאַמע און ווי זי הייסט. נאָר זי האָט אַפילו נישט געוואוסט
צו מ'דאַרף האָבען אַ מאַמען, אַ טאַטען, אָדער אַ נאָמען...

און אזוי צייט דעמאלט וואלנערט זי זיך אין באך אונטער זלאטע'ס השגחה. קליינערהייט איז זי געווען א קהל'שע דיענסט. און די ווייבער פון שטערטעל האָבען זיך געקריענט איבער איהר ארבייט, וואָס איז באַשטאַנען פון וויעגען קליינע קינדער און געהן אין שליוות. ווען זי איז עלטער געוואָרען האָט זי זיך פון די ווייבער דערוואוסט, אז אַרומשלעפענדיגע אַרימע לייט, האָבען זי צוגעוואָרפען דער שטערטעל... מ'האָט איהר געגעבען אַלערליי אָנ-צוהערענישען וועגען טאַטע-מאַמען... מחמת זי איז נישט געווען קיין שעה קינד, האָבען זיי זי גערופען א צונאַמען „שיין“, „שאינ-דעל“ ביז עס איז געוואָרען שיינדעל.

און זלאטע האָט זיך מיט'ן גאַנצען שטערטעל ווייבער באַ-דאַרפט קריעגען, זיך איינשמעלענדיג פאַר איהר. און וואָס פאַר צרות האָט זי דאָס אויסצושטעהן פון איהר מייער-איציקלען, צייט שיינדעל איז אויסגעוואַקסען א גרויס מיידעל! ... זי לאָזט איהרע אייגענע טעכטער שלאָפען אויפ'ן פּאַל מיט שיינדלען, כדי ער, דער טאַטע זייערער, זאָל זי נישט טשעפען... וויפיעל מאָל ביי-נאַכט, ווען דער תכשיט איהרער איז דאָס נעלם געוואָרען פון בעט און זי איז געלאָפען איהם זוכען. געבעטען איהם מיט גוטען, געסטראַשעט איהם מיט בייזען, אז זי וועט מסר'ן קהל, און נישט אָפּגעטראָמען, ביז ער איז ווידער נישט געלעגען אויף זיין געלעגער. נישט איין מאָל האָט זי דערפאַר געכאַפט א שטורך אין זייט און א זעץ אין האַרץ.

דורכ'ן שטערטעל האָט זיך פּלוצים דורכגעשניטען שלום'ס געזונטער קול:

„בעל־יבתיים אין שוהל אריין! בעל־יבתיים אין שוהל אריין!“
— שלום'קע האָט זיך דאָס היינט צוגעהיילט אין שוהל צו רופען — האָט זיך זלאטע באַקלאַנט און גענומען זיך יאָגען מיט דער אַרבייט.

שיינדעל האָט אויך גענומען זיך איילען. געשמעלט די לייכ-טער אויפ'ן טיש, געלעגט די חלות, פאַרדעקט מיט'ן חלה־דעקעל

און אלץ געמאכט גרייט פאר זלאמע'ן צו בענשען ליכט. זלאמע
האָט דאָס געזעהן און געטראַכט: זי וועט גיכער פאַרשפּאַרען אַן
אַרבייט ווי אַן אייגען קינד.

מייער-איציק איז אַרײַן, דערזעהן שײַנדלען חן'ענוויידיג פאַר-
סאַרעוועט, האָט ער זי מכבד געווען מיט אַ קניפּ אין אָרעם פּון
וואָס זי האָט דערזעהן פּונקען פאַר די אויגען, און אויסגעשריען
פאַר יסורים.

זלאַמע האָט זיך אויך צושריען:

— אפיקורס, פושע ישראל! זאָלסט זי צורוה לאָזען!

הערסט, דו טריף'ענער ביין!

— אַהא, ווילסט אויך איינעם, דו זלאַמע כלב'טע? — האָט

מייער-איציק מיט איהר זיך גערייצט.

— נישט וועלען זאָל זיך דיר לעבען, זיסער גאָט!

און מייער איציק איז אוועק אין שוהל.

שלום דער וואַסער-טרעגער האָט די גאַנצע נאַכט מיט אַן
אויג נישט צוגעטאָן. דאָס האָט איהם געטראָפּען כמעט דאָס
ערשטע מאָל. פאַר די אויגען האָבען איהם אומגעטאַנצט: גרינע
פעלדער, זוניגע לאַנקעס, עפעל בוימער, און שיינדעל מיט אַ רויט-
געבלומטער בלוזקע, די אַרבעל פאַרקאַטשערט הויך איבער די עלענ-
בויגענס און אַ פולען בויזם. ס'האָט אין איהם געקאַכט דאָס
בלוט ווי אַ קעסעל פּעך, דער מוח האָט איהם געברענגט און שיער
נישט געשפּאַלטען. די אויגען האָבען זיך איהם געקלעפט פון
שלאָף, נאָר איינשלאָפּען האָט ער נישט געקאָנט.

איז ער געלעגען מיט אַ הייסען קאַפּ און געטראַכט: ער
וועט זי נאָר נעהמען פאַר אַ כלה. אַ געזונטע מויד... און אפשר
אַ שעהנע אויך... זי אַ יתומה, ער אַ יתום... ביי דעם געדאַנק,
האָט ער אויפגעציטערט. אַ יתומה? ... ווער ווייס... אַן אוועקגע-
וואָרפענע, אַן איבערגעלאָזענע אין שטעדטעל פון אַרומע לייט.
אַבער אזא... גוטע... טייערע שיינדעל... מיט אזוינע קיילעכדיגע
אַרעמס... אפשר איז זי טאַקי נאָר אַ יתומה... דאָס בלוט האָט אין

איהם געברענט און ס'האָט איהם צו איהר געצויגען. נאָר דער מוח האָט איהם געענבערט: טאָמער אַ מ—מזרת... פאַרוואָס קומט דאָס איהם חתונה צו האָבען מיט א... ניין, ער וועט אַריבער-שלעפען די קאָלדרע איבער'ן קאָפּ און איינשלאָפּען. זיכער האָבען איהם די שדים געשלעפט אין „אָנינסקיס וואַלד“. קיין מאָל האָט ער זיך אויף איהר נישט אומגעקוקט. תמיד אַ קליין נישט-דער-וואַקסען מיידעל געווען, און מיט אַמאָל אַ שפּראַץ געטאָן ווי אַ בוים... ער האָט איינגעגראָבען דאָס פנים אין קישען און געוואַלט איינשלאָפּען, אָבער פאַר די אויגען איז זי אַלץ געבליבען די גרויסע, פּלוצלינג אויסגעוואַקסענע מויד מיט דעם פאַרשייטען פנים און לאַכעדיגע שאַרפע ציין, ווי אַ ציגינערקע. ער לופט, יאָגט זיך נאָך איהר, און זי שפּרינגט און שפּרינגט אוועק פון איהם ווי אַ ציג... ווערט ער אין כעס און יאָגט זיך נאָך איהר מיט'ן נאַנצען כוח. שפּרינגט זי פלינקער און פלינקער איבער פּעלדער, טייכלאַך, פּעלזען, קלאַטקעס. אָט, אָט האָט ער זי שוין געכאַפט, און אַלץ זי דרעהט זיך אַרויס פון זיינע הענט. אָבער צום סוף — געכאַפט! זי צאַפעלט זיך אין זיינע שטאַרקע לאַפּעס. און ניין, ער לאָזט זי נישט... זי וועט זיך שוין פון זיינע הענט נישט אַרויסרייסען... בלייבט זי ליגען רוהיג, שמייכעלט צו איהם און דערלאַנגט איהם אַן עפעל.

שבת אין דער פריה האָבען איהם די שוועסטערלאַך און ברידערלאַך אויפגעוועקט, ווי יעדען שבת. זיי האָבען געוואַלט, ער זאָל פאַר זיי קרעהען ווי אַ האָהן, מיוקען ווי אַ קאַץ, רעווען ווי אַן אָקס און ברומען ווי אַ לייב. ער איז אָבער געווען ביז, נישט אויסגעשלאָפּען און מיט אַ הייסען קאָפּ. נאָכ'ן שבת-עסען האָט שלום קיין אָרט זיך נישט געקאָנט געפינען. קיין מאָל האָט איהם קיין אָרט נישט אויסגעפּעהלט. וואו ער איז געווען, דאָרט איז איהם געווען גוט... פון געוועהנ-הייט, האָט ער זיך געלאָזען געהן מיט דער פרייסישער גאַס צום ברונען; אַריינגעקוקט צום גרונט אויף דאָס גלאַטע, שבת'דיגע

וואסער, א שאַקעל געטאָן די קאראמיסלע מיט'ן היינגענדיגען עמער און ווייטער געשפּאַנט. נישט קלערענדיג וואו אַהין ווייטער צו געהן, ער איז צוגעגאַנגען צום ברונען פון דער ריטעווער גאַס. אַרומ געפאַרעט דעם ברונען פון וועלכער ער שעפט און שעפט אַ גאַנצע וואָך וואַסער. אַרויפגעשלעפט מיט איין האַנט אַביסעל וואַסער, אַ טרונק געטאָן און דאָס איבעריגע אויסגעגאַסען אין גאַרטען אויף אַ בייט. אַרומגעוויגט הין און צוריק די קאראמיסלע און נישט געוואוסט וואָס צו טאָן מיט זיך. די זון האָט געברענט, די גאַסען זיינען געווען פּוסט, מענשען זיינען נאָך געזעסען ביי די שבת'טישען און איהם האָט גענאָגט אַן אומעט, אַ בענקען נאָך עפעס. ער האָט נישט געוואוסט וואָס דאָס איז און פון וואַנען איהם איז דאָס געקומען אַזא אומרוה.

וואוהין זאָל ער איצט געהן? אפשר ביי דער מומע זלאַטע'ן אין באָד? שוין אַזוי לאַנג דאָרט נישט געווען. דער טאַטע און די שטיף-מאַמע זיינען צוקריענט מיט דער מומע זלאַטע'ן. אָבער ער, ער האָט גאָר נישט צו איהר... זי איז דאָך אַזא גוטע. ווען ער קומט, פרעגט זי איהם צו ער איז נישט הונגעריג, דערצעהלט איהם פון זיין מאַמען. יא, ער וועט געהן צו דער מומע זלאַטע'ן, זי איז דאָך אַזא גוטע...

— זעה נאָר, ווער ס'קומט צו גאַסט! — האָט אויסגעשריען מייער-איציק, דערזעהנדיג שלום'ען דורכ'ן פענסטער.
— יעמד אַ בחור, אַ שררה, אַ וואַסער-טרעגער ר' שלום בן צבי דוב! — האָט ער אויסגערופען מיט אַן עליה ניגון, בעת שלום האָט זיך באַוויזען איבער'ן שוועל.

די מומע זלאַטע האָט זיך דערפרעהט, געזאָגט, אַז „בלוט איז נישט קיין וואַסער“, און איהם מכבד געווען מיט שבת'דיגע טהעע פון דער קאַכלע.

שלום איז געווען צוטומעלט דערזעהנדיג שיינדלען. געקוקט אויף איהר און מיט דער רעכטער האַנט זיך געקראַצט דעם לינקען אויער.

— איך האָב מורא, אַז דער באַכורעץ האָט געוואָרפען אַן

אויג'ל אויף דיין „שאינדעל" און דערפאר געקומען. זעה נאָר, ווי רויט ער ווערט, ממש ווי אַ בוריק! וואָס שעהמסטו זיך, די טפּש! — האָט ער שלום'ען געשטורכעט אין זייט און אַרײַנגע-סוד'עט אַ לשן קודש ווערטעל, פון וועלכען שלום איז נאָך רויטער און צוטומעלטער געוואָרען.

— אידישע קינדער, דער איד איז כל בו! — האָט זיך זלאַטע אָנגענומען פאַר שלום'ען, און מייער-איציקלען צוגעוואָרפען אַ גוט-מוטיגען, שבת-כײַטאָגיגען בליק — נו, וואָס איז? שלום איז אַ בחור און שײַנדעל איז אַ מיידעל.

— איך זאָג דען, אַז עס איז וואָס? אדרבה, אַז ס'וועט זיין אַ „כאַסלאַרע" וועט מען זיך אָנטרינקען. פאַרוואָס טאַקי נישט? דער בוכערעץ איז שוין אַ קימא לן פון אַ פינף און צוואַנץ ציגער, נאָך מיט אַ הכרעה.

שלום, הגם ער האָט זיך געשעהמט, האָט עס איהם פון דעסט-וועגען הנאה געטאָן, מ'רעדט, מסתמא איז דאָס אַ גלייכע זאָך.

מאָנטאָג, שײַנדעל האָט זיך געזעצט אויפ'ן מאַרק מיט צוויי זעקעלאַך עפעל, גרויסע און קליינע. די ווייבער האָבען זי אָנגע-קוקט. די וואָס האָבען אַליין פאַרקויפט אויבסס, האָבען איהר צוגע-וואָרפען בליקען מיט קלאַות. און געבורטשעט: זעהט נאָר ווער ס'איז געקומען אונז אַרויס רייסען דאָס ביסען ברויט פון מויל. אָבער די וואָס האָבען פאַרקויפט אַנדערע זאכען, האָבען זי גע-לערענט ווי צו פאַרקויפען. יעדע קאָפּיקע וואָס זי האָט געלייזט, האָט זי געהאַלטען אין האַנט. מיט ציטערדיגע הענט, אָבער מיט גאָה, האָט זי אַרויסגעגעבען רעסט. און ווען זי האָט נישט גע-לייזט איז זי געווען מיט דער האַנט אין קעשענע, וואו די פּאָר פרוטות זיינען געלעגען, און זיך געקוויקט מיט דעם קלאַנג... זי האָט געזעהן, ווי שלום טראָגט אום וואַסער, לעדיגט אויס ביידע עמער ערגעץ אין אַ הויז און לאָזט זיך ווייטער צום ברונען. און זי האָט מיט שפּאַט געטראַכט פון איהם: האָט בעסער נישט געקאָנט האַנדלען מיט הזיר-האַר, מיט פעלכלעך און זיין אַ מענש...

איון מאָל, אין אַ קאַלמער העברסטיגער נאַכט, שלום און שיינ־
דעל האָבען אַרומגעשפּאַצירט אין אַן אָפּגעלעגענען געסעל. זיי האָבען
קיינ ראַנדאווי נישט געמאַכט, זיך נישט אָפּגערעדט. נאָר ווייל
ס'איז געווען אַ פינסטערע נאַכט זיינען זיי געגאַנגען איינער דעם
אַנדערען באַגעגענען אזוי אויף טראַף. און זיי האָבען זיך באַ-
געגענט. שיינדעל איז געווען אָנגעטאָן אין זלאַטעס אַ וואַרעמע
פאַטשיילקע, מ'זאָל זי נישט דערקענען. אַז זיי האָבען איבערגע-
לאָזט דאָס לעצטע אידיש הייזעל, האָט שלום אָנגעצונדען די לאַנג-
טערנע, כדי זיי זאָלען זעהן וואו צו געהן. וואָס צו רעדען איז נישט
געווען, האָבען ביידע געשוויגען.

שלום האָט געטראַכט פון איהר. ער האָט איהר געוואָלט
זאָגען ווי מאָדנע ער פיהלט, פון זינט ער האָט זי געטראָפּען אין
„אָנינסקיס וואַלד“ קלייבענדיג עפעל. עפעס צופט איהם נאָר
ביים האַרץ, ער ווייס אָבער נישט ווי צו זאָגען, פאַשווייגט ער דאָס
אין גאַנצען. שיינדעל האָט שוין עפעס געפלאַנט אין איהר הענד-
לערישען מוח'ל און איהם נישט געוואָלט אויסזאָגען. און אזוי,
ווי איהר וואָלט דאָס נאָר אין גאַנצען נישט אָנגעגאַנגען, האָט
זי איהם אַ פרעג געטאָן:

— שלום, דיר איז נאָך נישט נמאס געוואָרען צו טראָגען
ונאַסער?

— נמאס געוואָרען! פאַרוואָס? ווער דען זאָל טראָגען
וואַסער, און וואָס זאָל איך טאָן?
— האַנדלען.

— אַז אַלע וועלען האַנדלען, טאָ ווער וועט טראָגען וואַסער?
— וואָס אַרט עס דיך?

— וועמען דען זאָל אַרען? איך בין דאָך דער וואַסער-טרע-
נער!

פלוצים האָט זיך באַוויזען אַ לאַנטערנע האַרט נעבען זיי.
זיי זיינען אויפ'ן שטעל אַנטשוויגען געוואָרען און זיך דערפיהלט,
ווי מ'וואָלט זי געכאַפּט ביי אַ גנבה. גאָלדע, די אויבס-הענד-
נער!

לערקע, וואָס האָט געוואוינט אין דעם לעצטען שטיבעל, איז פאַר-
ביי געגאַנגען. כדי צו זיין זיכער האָט זי זיי אָנגערופען ביי די
נעמען, און זיך געלאָזען ווייטער. שלום און שיינדעל האָבען גער-
הערט ווי זי האָט געזאָגט צו אַ שכנה :

— קרוינעלאַך, זעהט נאָר ווער ס'שלעפט זיך אַרום מיט
בחורים ביינאַכט! אַז נאָט וויל, שיסען טאַקי בעזימער!
זיי האָבען זיך אויף ניך פאַרנומען אין אַן אַנדער גאַס, און
געוואוסט, אַז מאָרגען וועט דאָס נאָלדע צופויקען און צוקלינגען
א-בער'ן גאַנצען שטערטעל. שלום האָט געוואָלט שיינדלען פאַר-
היטען פֿון באַריידעריי און געטראַכט ביי זיך : אָט, אַז זיי וועלען
זיין חתן-כלה איז שוין נישטאָ וואָס צו ריידען. נאָר ווי זאָגט
מען דאָס אַזוינס אַרויס? ... טראַכטען קאָן מען, אָבער אַרויס-
ריידען? די ווערטער עפעס קלעפען זיך נישט און ווילען נישט
אַרונטער פֿון דער צונג. עפעס ווי ער וואָלט זיי געטריבען : געהט
ליעבע ווערטער, זאָגט דאָס און דאָס שיינדעלען, נאָר זיי, די ווער-
טער, פּאָלגען נישט. און אַז זיי האָבען שוין געהאַרכט, זיינען
זיי אַראָפּ פֿון דער צונג אַזוי אומגעלומפערט :

— ווייסט שיינדעלע, אָט וועגען וואָס מ'וועט מאָרגען אין
שטערטעל ריידען פֿון אונז, בין איך שטאַרק צופרידען. אַז
זיי וועלען זאָגען, וועט דאָס זיין אַן אמת...

שיינדעלע האָט זיך צולאַכט. דער געזונטער, נישט איבער-
געשפּיצטער שלום, איז איהר געפעלען. זי ווייס אַז ער וועט זיין
אַזוי גוט צו איהר, וואָס קיינער איז נאָך ביז איצט נישט געווען.
און דאָן האָט זי טאַקי געזעהן אין איהם אַ הילף צו איהרע פלענער
וועגען האַנדלען.

זי האָט אויך קיין ווערטער נישט געהאַט צו זאָגען וואָס זי
וויל. שיינדעל אָבער האָט קיין ווערטער נישט באַראַרפט. זי
האָט זיך נאָהענט צוגערוקט צו איהם, זיך געטוליעט אָן איהם,
און צוגעלעגט איהר באַק צו זיין מויל.

— מ'טאָר נישט, שיינדעלע, פאַר תנאים — האָט ער זי
אָפגעשטופט.

— דו שומה איינער, מ'טאָר — און זי האָט איהם אַ קוש געטאָן.

אז ער האָט דערפיהלט שיינדעל'ס קוש אויף זיין באַק, איז ער געוואָרען אַ ווילדער פאַר גרויס שרעק און אונבאַוואוסטער פרייד. ער האָט געלאַכט, געוויינט, זיך אַזש געוואָלט צושרייען. סתם שרייען פון די לונגען אַרויס. און דאָך האָט ער זי אָפגע-שטופט:

— נישט, שיינדעלע, ניטע, מ'טאָר נישט פאַר די תנאים; גאָט וויל דאָס נישט ליידען.

שפעטער האָט ער זי אַרויפגעפיהרט אויפ'ן וועג צו דער באַך און אַליין אַוועק אַהיים.

אויף מאָרגען איז געווען אַ כמאַרנער, קיהלער טאָג. שיינ-דעלע האָט זיך געלאָזען געהן איבער'ן מאַרק-פלאַץ פון עפעס פאַרטראַכט. אָט פון האַנדלען און אָט פון שלום'ס נעכטיגע רייד. פון ווייטען האָט זי דערזעהן, אַנטקעגען איהר אָנקור מענדיג שלום'ס שטיף-מאַמען. זי האָט דערפיהלט, אז יענע קומט צו איהר און אויך דערפיהלט צוליעב וואָס... אין האַרץ האָט זיך איהר אָפגעריסען פאַר שרעק און געוואָלט אַנטלויפען. זי איז אָבער געבליבען שטעהן וואַרטען; אז יענע איז צו נעהנטער, האָט זי ערשט דערזעהן, ווי צורייצט און צויושעט זי איז געווען. נאָך אַ פאָר איילען אַוועק פון איהר, האָט שוין יענע גע-שריען:

— הער זיך איין, דו חצופה איינע, זאָלסט נישט מיינען אז דיר וועט דאָס גלאַט אַרונטער, אויב דו וועסט נישט מיט גוטען אָפלאָזען שלום'ען פון זיך — האָט זי געוויינט און איז געווען ווייס פאַר כעס.

— שלום וועט נאָך לאַנג נישט חתונה האָבען מיט אַ... ער האָט אַן עהרליכען אידען פאַר אַ טאַטען — האָט זי נאָך צו-געגעבען.

— טאָ פּראַוווט נישט דערלאָזען — האָט שיינדעל אַרויסגע-

פלאצט אויך מיט א פארשטיקטען כעס און געוואַלט געהן איהר וועג.

— דו שלעפערקע! האָסט נאָך די העזה צו ענטפערען. ווילסט צונעהמען דעם ביסען ברויט פון מיינע כשר'ע פייגעלאך! ... ער מוז פאַר זיי האָרעווען! זייער טאַטע איז אַלט און קראַנק! שיינדעל האָט אָנגעקוקט מיט שרעק די צורייצטע אידענע מיט דער דאַרער ברוסט און ווייסען פאַרהונגערטען פנים. זי האָט דערפיהלט איהר אייגענעם יונגען, געזונטען קערפער און גע-וואַלט בעסער אוועקצעהן איהר נאָך נישט ענטפערענדיג.

— שוויינסט, דו עזות'ניצע! שלעפסט זיך אַרום גאַנצענע נעכט מיט איהם. מע ווייס... אזאַ ממזרת! ... האָט זי אַ גע-שריי געטאָן, ווי די גאַל וואַלט אין איהר געפלאַצט, און אַריין שיינדלען אין די האָר מיט דעם שפרונג פון אַ חיה.

ביים וואָרט „ממזרת“ האָט זיך שיינדעל אין גאַנצען פאַר-לוירען. זי האָט דערזעהן אַ ראָד פון בלוט און פיער פאַר די אויגען און פלוצים דערפיהלט אַ שליימיגען, ביינערדיגען האַלז אין איהרע הענט... זי האָט איהם געדריקט און געפיהלט אַן עקעל און קעלט דערפון, ווי זי וואַלט אַ קופע זשאַבעס אין איהרע הענט געדריקט. זי האָט דערפיהלט אַ שטאַרקען וועהטאָג און ברענען אין קאָפּ, און ווייט, גאַנץ ווייט, האָט זיך איהר געדוכט, שרייט מען מיט משונה'דיגע קולות: ממזרת! ממזרת! ...

אַ רעדעל ווייכער האָבען זיך ניד אַרומגעקליבען און אַלע האָבען געשריען. שלום, איז ווי פון דער ערד, פלוצים אויסגע-וואַקסען, זיי פונאַנדערנעריסען, נעכאַפט שיינדלען אויף די הענט און איז מיט איהר נעלם געוואָרען.

שיינדעל איז גיך צו זיך געקומען ליגענדיג אויפ'ן גראָן. שלום איז געזעסען נעבען איהר, געקוקט אויף די בונטען אויס-געריסענע האָר, און ווי אַ קינד געכליפּעט.

שיינדעל איז נאָך געווען געל, און מיט בלייכע, צוקענדיגע ליפּען. זי האָט געזאָגט שלום'ען:

— איך וועל דאָ מעהר נישט בלייבען.

— וואוהין וועסטו געהן, שיינדעלע, וואוהין?
 — אין אן אנדער שטאָרט.
 — און וואָס זאָל איך טאָן?
 — דו, קום מיט מיר...
 — וואָס רעדסטו שיינדעל? די קינדער! ... דאָס שמעדטעל,
 די ברוניםער... און דער אלטער טאָטע?...
 — וועסט פאַרדייענען וועסטו איהם שיקען געלט. מיר'ן
 ביידע האַנדלען.

פון דערווייטענס האָט שיינדעלע דערזעהן ווי צוויי אידען
 געהען צו זיי. זי האָט גלייך פאַרשטאַנען, אז דאָס געהט מען
 נאָך שלום'ען. זי האָט זיך איהם געשטעלט פאַר די אויגען...
 א באַשלוס שטאַרק ווי מויער, האָט זיך אין איהר אויפ'ן אָרט
 דערוועקט, שלום'ען פון זיך נישט אָפּצולאָזען. זי באַדאַרף איהם
 איצט האָבען... זי האָט איהם אַרומגענומען און איהם געטוליעט
 צו זיך, האָט דערפיהלט זיין אינערליכען צאָפּעל פון פרייד און
 מיט נאָך שטאַרקערער ליעבשאַפט איהם געדריקט צו זיך. זי האָט
 דאָס אַלץ געטאָן טיילוויש קלוג, אָבער נישט אָהן אַ גרויס שרעק...
 מ'געהט איהם צונעהמען! וואו וועט זי אליין געהן?... און זי
 האָט שטיף און ווייבליך געפליסטערט מיט איהר מויל נאָהענט
 צו זיין אויער:

— קום, שלום, קום אַוועק פון דאַנען. קום אין אַ נייער
 שטאָרט! — איהר קול איז פּלוצים געוואָרען ווייך, ווי אַ מאַמעס,
 בעת זי דערצעהלט איהר קינד אַ מעשה'לע — אין אַ נייער
 שטאָרט! ... ביזטו קיין מאָל נישט געפּאָהרען אויף אַ וואָגען
 באַגיגען צו טאָגען, בעת די זון הויבט אָן אויפצוגעהן? זעהסט
 פון ווייטען דרעהען זיך ווינט-מיהלען! פון די קוימענס הויבען
 זיך אָן צו ציהען וואָלקענס רויך. דו קומסט אַלץ געהנטער און
 געהנטער און אַ נייע שטאָרט ליגט דיר צו די פּיס. דאָרט, אין
 דער נייער שטאָרט, וועלען מיר ביידע חתונה האָבען, און איך
 וועל דיך שטאַרק האַלד האָבען.

און ווייטער האָט זי דערפיהלט זיין אינערליכען צאָפּעל פון פרייד און אַ געוויין אין האַלז.

— אין אַ נייער שטאָדט, שלום'על! אין אַ נייער שטאָדט!... — האָט איהם אַריינגעקושט אין אויער און אָפּגע-טראָטען אַביסעל אָן אַ זייט, צו צולאָזען נח דעם קרעמער און דעם שמש צו איהם.

— מיר זיינען דיר געקומען זאָגען, שלום'קע, אַז דיר איז די מומע מוחל, און געהייסען דיר קומען עסען וועטשערא — האָט נח דער קרעמער געזאָגט קוקענדיג פון דער זייט אויף שיינדלען. — יאָ, טאַקי עסען וועטשערא, זאָלען מיר אלע אזוי לעבען — האָט אונטערגעכאַפּט דער שמש.

— איך וויל נישט עסען — האָט שלום געזאָגט אַ ברונז'ער. — וואָס הייסט, דו ווילסט נישט עסען? — האָט זיך נח גע'חכמ'עט — האָסט דאָך נאָך קיין וועטשערא נישט געגעסען. און אַז נישט געגעסען, איז אַ גוטער סימן אַז דו ביזט הונגעריג. בפרט נאָך, אַז אין דער היים קאַכט זיך אַ געפילטע קישקע, אַ מילץ, אַ גרייזיק און אַ קעלכערנער גערגעלע, אַי ווילט זיך דאָס נישט עסען!...

— געה אַהיים, זיי נישט קיין שומה! אלץ וועט זיין ווי געווען. אין די ברונגימער איז נאָך פאַראַן גענוג וואַסער. אויף פסח קרינסטו נייע עמערס און אַ נייע קאראמיסלע — האָט נח דער קרעמער, וועלכער האָט בטבע הנאה געהאַט צו הערען זיך רעדען, ברייטלאַך גע'דרשנ'ט.

— אודאי וועסט קריגען נייע עמערס אויף פסח, אודאי, געה אַהיים — האָט דער דאַרער שמש מיט הניפה צום רייכען קרעמער צוגעבאַמט.

שיינדלעלע איז געשטאַנען, געלויערט ווי אַ קאַץ און קיין אויג פון שלום'ען נישט אַראָפּגענומען.

— איך וויל מעהר נישט טראָגען קיין וואַסער — האָט שלום געענטפערט, ווי ער וואָלט דאָס פון שיינדעל'ס פנים אַראָפּ-געלייענט.

— ווילסט מעהר נישט טראָגען קיין וואַסער? ! אַ געלעכטער, אויף מיינע נאמנות — האָט זיך נח צולאכט און דער שמש האָט געהאַלפּען — אַ מענש טראַגט אָפּ וואַסער פאַר אַ שטעדטלע איבער צעהן יאָהר, און פּלוצים, מיר נישט, דיר נישט, וויל ער מעהר קיין וואַסער נישט טראַגען.
— שוין גענוג וואַסער געטראַגען, לאָזען אַנדערע טראַגען וואַסער.

— אַ משל! און אז איך דאווען שוין אַריבער פּערציג יאָהר, דאַרף איך זאָגען: שוין גענוג געדאווענט, לאָז אַן אַנדערער דאווענען? טאַקיי אַ משל. אז אַ פּערד, להבדיל, זאָל קענען רעדען, וואָלט ער באַדאַרפט זאָגען, איך וויל מעהר נישט שלעפּען דעם וואַגען, שוין גענוג געשלעפּט. אָבער דו, שוטה איינער, זעהסט נישט גאָט'ס השגחה און דעם שכל אין דעם? דאָס פּערד וואָס האָט געשלעפּט דעם וואַגען שלעפּט ווייטער...

— ער איז דאָך ביי אייך נישט קיין געבוירענער און נישט קיין געשוואוירענער וואַסער-טרעגער — האָט זיך שיינדעלע אַריינגעמישט.

— זעהסטו, טאָכטערקע, מיט דיר האָבען מיר גאָר נישט וואָס צו רעדען — האָט זיך נח אומגעקעהרט צו איהר — מיר קענען נישט דיין מאַמען און ווייסען נישט ווער דיין טאַטע איז געווען... דו קענסט זיך געהן!

— טאַקיי אין דער אמת'ן וואָס ווייסען מיר — האָט דער שמש אונטערגעכאַפּט.

אין שלום'ען האָט זיך אָנגעצונדען אַ פייער, למאי זיי האָבען דאָס געזאָגט. שיינדלען ווידער, האָט אַצינד גאָר נישט געאַרט וואָס זיי זאָגען. זי האָט געוואוסט אז זי דאַרף געהן און וויל, אז שלום זאָל געהן מיט איהר... ער איז פאַר איהר איצט געווען מעהר ווי אַ געליעבטער אינגעל, וועמענס לאַסקעס און ליעבשאַפטען זי האָט געזוכט. ער איז פאַר איהר געווען ווי אַ בריק וואָס פיהרט פון אַ שטאָדט וואָס אַלע טרייבען זי, שילטען און יאָגען זי נאָך מיט שטיינער — אין אַ שטאָדט פול מיט לעבען און פרייד און

וואו אלץ ווארט אויף איהר! ... און דעם ברויך וויל נח דער קרעמער מיט'ן דארען שמש פון איהר צונעהמען... זי איז געווען בלייך, דערצאָרענט, איהרע אויגען האָבען געברענט ווי לאַנטערנעס, און מיט די אויגען האָט זי שלום'ען גע'כישופ'ט און גערופען געהן מיט איהר.

— אז דו ווילסט נישט, דאַרף מען נישט. אָהן וואַסער וועט דאָס שטעדטעל נישט זיין. איך האָב פיינט זיך ביי אימיצען צו בעטען. — האָט נח זיך אָנגעבלאָזען, אוועק און מיטגעשלעפט מיט זיך דעם שמש'ל, איהם אַריינ'סוד'ענדיג אין אויער: — מ'וועט שיקען די שטיף-מאַמע מיט די קינדער. שיינדעל'ס שאַרפער אויער האָט דאָס נישט פאַרפעהלט צו הערען און אָפגעמאַכט ביי זיך איהם וואָס גיכער פון דאַנען צו-צונעהמען. וואָרים אז די קינדער וועלען קומען וועט ער געהן מיט זיי...

— שלום, מיר וועלען אַריבער דעם גרענעץ. איך וועל אין פרייסען האַנדלען. זעהסט איך האָב געלד, — האָט זי איהם אָנגע-וועזען אויף דאָס לייווענט זעקעלע אין בוזעם.

— קום, שיינדעלע, קרוינעלע, קום אין שטעדטעל, אלץ וועט פאַרגעסען ווערען, קיינער וועט ניט טאָרען אויף דיר אַ קרומען פיפּס טאָן. מיר וועלען דאָ גופא חתונה האָבען...

— ניין, דאָס נישט — האָט שיינדעלע געזאָגט אַנטשלאָסען שיינדעל האָט געוואָרפען בליקען איבער'ן גאַנצען פעלד אלץ פאַרשטעלענדיג שלום'ען די אויגען. באַלד האָט זי דערזעהן פון דער ווייטענס זיך שלעפענדיג אַ נאַכלעסיגע אידענע מיט אַ סך קליינע פּופקעלעך... זי האָט געוואוסט ווער זיי זיינען. זי האָט אויף שלום'ען אַ קוק געטאָן, איהם אַרומגענומען מיט איהר יונגען געזונטען קערפער. זי האָט געפיהלט ווי ער בייט זיך איבער.

ער האָט איהר געגלעט דעם וואַרימען האַלז מיט זיינע קיהלע פינגער און זי האָט איהם אַנטבלויזט דעם וואַרימען בור-זעם. זי האָט געשוויגען. יעדער גליעד אָבער אין איהר האָט גע-

רעדט: זעה, פיהלסט ווי ווארעם מיין קערפער איז... קום, קום מיט מיר... שלום'על.

— שיינדעלע, מאמעלע, קרוינעלע — האָט ער זיך געפרואווט וועהרען, קום צוריק אינ'ם שטעדמעל...

נאָר שיינדעלע האָט ווי אַ מכשפה געוואָרפען די לעצטע קאָרט... טרוםף טויז! ס'מוז געווינען:

— קום שלום'על, ס'ווערט דאָך שפעט און מיר מוזען זיך באַזאָרגען מיט נאכט־לענער. אין אַ דאָרף וועלען די פרייסען אונז לאָזען איבערנעכטיגען אין אַ שויער מיט היי.

הגם קיין לעבעדיגער מענש איז דערביי נישט געווען, האָט דאָס שיינדעל אַרויסגעשעפטשעט אזוי שטיל ווי אַ סוד...

ער האָט זיך לאַנגזאַם אויפגעהויבען. זי האָט צוגעהאַלטען זיין קאָפּ צווישען איהרע ביידע הענט, ער זאָל אויף צוריק אַ קוק ניט טאָן... און זיי זיינען ביידע אוועק אַראָפּ באַרג אויפ'ן וועג צום גרענעץ אין פרייסען.

טאָרע ראָדעס טעכטערל.

מיין באַבע דערצעהלט :

בעת זי איז נאָך אַ מיידעל געווען, האָט אין דעם איי-גענעם ליטווישען שטעדטעל ביי דער גרענעץ פון פרייסען, גע-וואוינט טאָרע ראָדעס דער גביר מיט זיין פלוגית'טע, שיינע דאָ-בע און איין-און-איינציג טעכטערעל, ראָדע-גאָלדע-אַלטינקע, אַ ליכטיגען גן ערן זאָלען זיי אלע האָבען דאָרט אויף יענער וועלט. ראָדעלע האָט זי געהייסען נאָך איהר באַבען, עליה השלום ; גאָל-דעלע האָט מען איהר צוגעלעגט אַ נאָמען בשעת'ן גרויסען שרעק, ווען וואינקע, דער „היהנער-כאַפער“, האָט זיך אַרײַנגעריסען צו פיווען דעם שיינקער, און יענער האָט געהאַלטען אין אָנגײסען אַ גלעזעל בראַנפען פאַר דעם ערל סטאַנקײס'ן. צוערשט וואַינקע, דער אוראַנדניק טוזש נאָך איהם, און געמאַכט אַן „אַקט“ אויף אַרויסווײען פיווען אויף פיערציג וואַירסט פונ'ם שטעדטעל. אַן אונטערגעשיקטע זאָך געווען. בקיצור עס איז געוואָרען אַ לויפערײ, אַ מהומה, ס'האָט אויף אַלעמען דענסמאַלט די הויט געציטערט. איז אין גרויס שרעק, האָט מען זיך ניט אַרומגעזעהן ווי גאָלדעלע האָט אין אַ ווינקעלע אַוועקגע'חלש'ט, געווען אַ שוואַכס ווי אַ שוועלבעלע און אָהנקרעטיג איז, אַז מען האָט זי דערמיט-טערט, האָט מען איהר דאָס צוגעלעגט דעם נאָמען נאָך דער רבי'צין גאָלדע, וואָס איז אין דעם אייגענעם יאהר געשטאָרבן פון אַ שלאַפּקײט. און אַלטענקע, האָט מען איהר צוגעלייגט אַ דריטען נאָמען, פון סגולה וועגען, בעת, עס איז, ניט פאַר זײַנט געדאַכט, אומגעגאַנגען אַ שלעכטער טיף. גערופען האָבען

זי אלע פון יעמאלט און, גאלדע טאָדע ראָדעס. צי ווייל נאָך דער רביצין, עליה השלום, וואס איז געווען א צדקניות, ווי ס'פאסט פאר א רביצין, צי ווייל זי האָט געהאט א גאלדען הערצעלע. א גאלדען הערצעל, ס'האָט אָבער נישט געקלאפט ווי ס'געהער צו זיין... ניט דאָס הערצעל און ניט דער דופק. דאָס איז געווען טאָקי בסוד סודות, נאָר אין יענעם שטערטעל, האָט מען געוואוסט, אפילו ווי ביי יענעם קלאַפט דער דופק, הן פונ'ם נכיר און הן פונ'ם אַרימאן.

געהאָרעוועט האָט זיך גאלדעלע אויף „מילך און האָניג“, אויף פריש געשאַכטענע טייבעלעך און אפעלסינעס. אָבער דער האַלטען זי ביים חיות האָט אהרן לייב, דער גבאי זכרוננו לברכה, מיט זיינע עין־הרע'ס אָפּשפרעכען. און געגענבען איהר אן עין־הרע, האָט איעדער ווער ס'האָט נאָר אויף איהר א קוק געטאָן. מחמת זי איז געווען אזא פארשוין, געהאָט אזא ליכטיג פנים'ל וואָס מ'האָט זיך אין איהר ניט געקענט איינקוקען, ווי מ'קאָן זיך אין דער זון ניט איינקוקען. און איהר דארפט וויסען, אז אבי ווע-מען אָפּצושפרעכען אן עין־הרע האָט מען זיך נאָר ניט איינגעשמעלט צו געהן צו אהרן לייב דעם גבאי. פאר יענע איז געווען, להבדיל, נעכע די „הויבען“, וואָס פלעגט אָפּשפרעכען ביזע אויגען.

און די ברכות וואָס דאָס גאַנצענע שטערטעל האָט איהר תמיד געוואונשען. און אין א שלאַפקייט האָט זיך בפועל ממש דער גאַנצער בית עולם פאר איהר געמיהט.

ער, טאָדע ראָדעס, אַליין, האָט אפשר פון אידישקייט א האַ-רעלע זיך אוועקגעקרימט אָן דער זייט. געשאַרען די באָרד אָבי-סעל פארשייט, געגאַנגען אָנגעטאָן אין סויבעלנע פוטערס און מיט ווייסע פלעט העמדער, ווי א פריץ להבדיל: פלעגט פאָהרען האַנדלען אין אויבערווערטן האָט ער זיך פערקוקט אויף די דאָר-טיגע גבירים.

אָבער שיינע דאָבע, הערט איהר, אז מ'זאָל געווען אויספאָהר-רען די גאַנצע וועלט מיט אלע איהרע שטערט און בתי מדרשים, וואָלט מען ניט געפונען נאָך איינע צו איהר. אזעלכע שיינע

דאָבעם זיינען ניט פאַראַן אַ פּולע. אַזאַ בעל־צדקה'טע, אַזאַ פּרומע, גוטע נשמה, כ'זאַל כאַטש ווערט זיין איהר נאָמען צו דערמאָנען. גענאָנגען אָנגעטאָן איז זי ניט ווי די גביר'טע פון שטעדטעל, נאָר ווי די שוסטערקע און בעדערקע להבדיל: אַ טיִר־בעל אויפ'ן שייטעל אַ האַלב זיידענס, אפשר שבת און יום־טוב, יא א זיידענס. דאס גאנצע שטעדטעל אָרימע לייט האָבען יעדען דאָנערשטאג געקראָגען פון איהר וואָך־געלט אויף שבת מאַכען. פרייטאג פלעגט זי טיילען ליכט און וועמען ס'האָט אויס־געפעלט א ריין העמד אויף אין שוהל צו געהן. זיך געזאָרגט פאַר אָרעמע כלות, פאַר אלמנות און יתומים, קראַנקע פלעגט זי שיקען טעפלעך היינער־יוד געזונטע — פאַרזאָרגט מיט ברויט. און ווער קען דען אויסרעכענען אַלצדינג וואס שיינע דאָבע די גביר'טע האָט פאַר אַלעמען געמאָן!

און ווער ס'האָט נאָר געהאַט צרות אויפ'ן האַרצען — און ווער האָט דאָס ניט צרות אויפ'ן האַרצען? — איז געקומען צו שיינע דאָבען אויסדערצעהלען. אפילו ווען אַ אידענע האָט זיך צוקריגט מיט איהר אלטען, ווי דער שטייגער איז ביי אידען, איז זי אויך געלאָאָפּען צו שיינע דאָבען. מ'איז געגאנגען צו איהר מעהר ווי צום דיין רבי וועלוועלען. זי איז געווען די דיין'טע.

און גאָלדעלען האָט זי דאָך פון דער פּאָלע נישט אָבגעלאָזט. האָט גאָלדעלע זיך אלץ אָנגעהערט און אָנגעזעהן און דאָס עסען איז איהר אין קרעפטען ניט געגאנגען. אלץ האָט זיך איהר געדאָרט אויפ'ן הערצעל, ווי געזאָגט אַ גאָלדען הערצעל און אַן אָהנ־קרעטיגעס געווען, פלעגט זי גלייך חלש'ן.

איינמאָל האָט זי גע'חלש'ט אויף אַ גביר'ישער חתונה. אין שטוב זיינען געווען אלע רייכע קינדער, אָנגעטהאָן אין „עסיג און אין האַיניג" און געגעסען לעקעך וויפיעל זייערע הערצעלעך האָבען געגלוקסט. און די אָרימע זיינען געשטאנען ביי דער טהיר און ביי די פענסטער, און מיט אויגלעך, ווי מ'וואָלט געשטויסען שוואַרצען פעפער פאַר זיי, צוגעקוקט. האָט גאָלדעלע זיי אוועקגעגעבען איהר חלק און די איבעריגע קינדער האָבען ניט געוואלט אוועקגעבען

זייערע חלקים. האָט גאָלדעלען פּערקלעמט דאָס שוואַך הערצעל און זי איז געפאלען אין חלשות. ס'האָט זיך אָפּגעטאָן, די גאַנצע חתונה איז פאַרשטערט געוואָרען.

אויף מאָרגען, פּערשטעהט זיך, האָט שיינע דאָבע אָנגעכאַרען קען לעקעכער וויפּיעל זי האָט געקאָנט. און שבת פאַרבעטען אלע ארעמע קינדערלעך צו זיך, און גאָלדעלע האָט אלעמען געטויילט גרויסע חלקים לעקער. זי האָט געקענט יעדען קינד ביים נאָמען, און אזוי די קינדער האָבען זיך געפּרעהט, האָט זיך גאָלדעלע אויך געפּרעהט.

נאָך אַמאָל האָט גאָלדעלע גע'חלש'ט, האָט מען שוין געדאַרפט דעם בית חיים איינרייסען ביז מ'האָט זי דערמינטערט. ס'איז געווען אַ הייסער זומער־טאָג. און מיידעלעך זיינען זיך צונויפגעקומען שפּילען נעבען טאָדע ראָדעס הויז. זיי האָבען זיך מיט די הענטלעך איינגעפלאַכטען אין אַ קאַראַהאַד און אַרומגעדרעהט. האָט זיך אָנגערופּען שיינע דאָבע: „ווייסטו וואָס מיין קינד, געה און שפּיעל זיך אויך מיט זיי.“ איז גאָלדעלע געגאַנגען, און זיי האָבען איהר אַריינגענומען אין מיטען, און פון גרויס שמחה און פּרייד, וואָס גאָלדע טאָדע ראָדעס שפּיעלט זיך מיט זיי אין קאַראַהאַד, האָבען זיי פון העלער־הויט אָנגעהויבען זינגען אַ נגינה'לע, זייערס אַן אייגענעס.

גאָלדע איז געשטאַנען אין מיטען, זיי אַרום, באַרוויס און האַלב נאַקעט און געזונגען:

ניטאָ קיין ברויט, ניטאָ קיין ברויט,
עסען מיר ווייסע חלה,
און ווער ס'דרעהט זיך אין קאַראַהאַד
די וועט ווערען אַ כלה.

ניטאָ קיין שיד, ניטאָ קיין שיד,
געהען מיר אַרום באַרוועט,

און ווער ס'דרעהט זיך אין קארטאָהאָד
וועט האָבען פולע טאַרבעס.

נימאָ קיין פלויש, נימאָ קיין פלויש,
קאָכט די מאַמע אַ יאָיכעל,
און ווער ס'דרעהט זיך אין קארטאָהאָד
וועט האָבען אַ פולען בייכעל.

האַט איהר ווייטער פארקלעמט ביים הערצעל און פערדרעהט
דאָס קעפעל און זי איז אנידערנגעפאלען. נאָכדעם איז זי געווען
צום שטאַרבען. נאָך מיט תהילים זאָגען, דעם גבאים עין-הרע'ס
אַכשפרעכען, אויבס פון בית עלמן איהר געקאָכט און די גרויסע
דאָקטוירים פון פרייסען, האָט מען זי, ווי עס איז, דערראַטעוועט.
און דער גרעסטער דאָקטאָר האָט געזאָגט, אַז זי דאַרף לופט, לופט
צום איינאַטעמען.

נישט ווייט פון זייער הויז איז געשטאַנען א באַרג און מ'האַט
איהם טאקע גערופען טאָדע ראָדעס באַרג. אונטען — אַ טאָל און
פאָזע באַרג האָט געפלייצט א טייך. און פון יענער זייט טייך
וואַלד און וואַלד, אָנגעפראָפט מיט בוימער, הויכע ביז אין היר
מעל אריין. פלעגט קומען פון דאָרטען צו ווייזען ריחות, נאָר
צום שמעקען.

האַט שיינע דאָכע, אין אלע שעהנע טעג אויסגעשפרייט אַ
ליילאך אונטערגעשפארט א קישען אָן א בוים און גאָלדעלע פלעגט
דאָרטען זיצען. און אליין, זייענדיג אין שטוב, האָט זי געקענט
האַלטען אן אויג אויף איהר דורכ'ן פענסטער. נו האָט זיך דאָס
אָנגעהויבען די גאַנצע מעשה. איהר הערט, מיינע גרויהע געשאַ-
רענע האָר אונטער'ן טיכעל שטעלען זיך מיר אויף ווי נאָדלען, ווען
איך דערמאָן מיך נאָר.

די מעשה דערפון איז אזוי געווען: גאָלדעלע האָט אָנגע-
הויבען זעהן פאר זיך מלאכים פליהען. א מלאך וואס איז אַ
רואה ואינו נראה האָט זיך פאר איהר יאָ אַנטפלעקט. און וואס

זי האָט נאָר געוואָלט, האָט זי ביי איהם גע'פועל'ט, ווייל זי איז געווען אזא גאָט'ס פאָרכטיג קינד. נו, מיינט איהר, אז נאָל-דעלע האָט אויסגעבעטען פאר זיך א געזונט הערצעלע? עסען פאר אלע אַרימע קינדערלעך האָט זי געבעטען. עסען און קליי-דעלעך מיט שיכעלעך. און גאָלדעלע האָט אזוי אליין דערצעהלט, און וואס גאָלדעלע האָט דערצעהלט האָט מען איהר געמעגט גלויב-בען, און זי האָט אליין דערצעהלט מיט איהר אייגען כשר'ן מיי-לעכעל אזוי:

„אַלע טאָג ווען איך זייז אזוי אונטער'ן בוים, הויבען אָן צוקומען צו מיר: חנה'קע די בערערקע'ס, שרה'לע הינדע'ס, איר ציקעל דער יתום, דער אויבס פערקויפערקעס אלע פינה קינדער-לעך, דעם קצב'ס קינדער, גיטקע און יאנקעלע דעם פוהרמאנ'ס און אלע, אלע אַרעמע קינדערלעך פון שטערטעל און ווי זיי שטע-הען אזוי אַרים און הונגעריג קומט ארונטער דער גוטער מלאך, שפרייט אויס א טיש. עס לאָזט זיך ארונטער א שטיק ווייסער וואָלקען. איין האַלבער פארשטעלט די אינגלעך, דער אַנדער האַלבער די מיידעלעך. און אז דער וואָלקען געהט פארביי זיי-נען אלע אָנגעטהאָן אין יום-טוב'דיגע קליידער: די מיידעלעך אין ווייסען פיקי, די אינגעלעך אין קאזימיר. מ'צוזעצט זיך ארום א גרויסען טיש און אין שיסעלעך פון זילבער און לעפפעלעך פון לויטער גאָלד, ברענגט א ווייס וואָלקענרעל, געבראָטענע טייבעלעך, פארפעל צימעס מיט צומאָלטען קאנייל און צוקער, הינערייך מיט אָנגעפילטע העלזלעך, צימעס מיט קניידלעך און קיטקעס מיט פלעכטלעך פון אויבען. א בת-קול גיט א זאָג: „קינדער, מאַכט אַ ברכה!“ און די קינדער מאַכען המוציא און זייער ברכה לעכערט דעם הימעל. און דער בת קול ענטפערט אמן, צוגייסט זיך אזא וואוילער געזאנג איבער'ן פעלד און גערטנער. און מיר עסען אויף און טרינקען אויס אלץ וואס קומט פון הימעל אויפ'ן טיש. נאָכ-דעם גיט וויעדער א זאָג דער בת-קול: „קינדערלעך בענשט!“ און ס'צוטראָגט זיך א „ברוך הוא ברוך שמו“ פון אלע קינדער און בעת מעשה איז דער הימעל קלאָר און די זון שיינט.“

איהר פארשטעהט! און גאָלדע האָט דאָס אלץ געזעהן מיט פארמאכטע אויגען. און יעדען טאָג דאָס איינגענע. אין שטוב האָט זי אינגאנצען אויפגעהערט עסען. זי וועט עסען מיט אלע קינדערלעך ביים טיש, האָט זי נאָר געענטפערט. פלעגט שיינע דאָבע שטעהן פון ווייטען, און גאָר ניט זעהן. קיינער האָט גאָר ניט געזעהן און גאָר נישט געהערט, נאָר גאָלדעלע. זי פלעגט זיצען און ריידען, ריידען מיט'ן בת-קול. דערנאָכדעם פלעגען די אויגעלעך פינקלען, ברענען, אָט זיינען זיי געווען שוואַרץ און אָט בלוי, און גרויסע, אַז די גאנצע וועלט האָט זי מיט זיי געקענט זעהן! ... נאָר דאָס גופ'ל האָט ביי איהר גענומען אלץ מעהר און מעהר דארען. ניט געגעסען. מ'האָט געזעהן ווי גאָלדעלע, וואָס מ'האָט איהר געגאָסען גאָלד אין האַלז, געהט אויס פון הונגער. און ניין, מיט אלע קינדערלעך ביים טיש וועט זי עסען... ניין און ניין, און מ'האָט גאָר נישט געקענט טאָן.

מילא, וואס איז דאָ דאָ א פולע צו ברייען? איין טאָג סוף תמוז. די זון האָט שוין גענומען געהן אין איהר מעריב אריין, א געדיכטער וואַלקען האָט זיך איבער'ן וואַלד גענומען קלייבען. און גאָלדעלע זיצט נאָך אזוי אָנגעשפארט אָן קישען, וואָס איז געווען אָנגעשפארט אָן בוים. דער וואַלקען ציהט זיך און ציהט זיך אזוי ווי פון וואַלד ארויס. די זון איז ניטאָ. א קעלט האָט גענומען ברעכען אין די ביינער. איהר פארשטעהט דאָך, וואָס פאר אַ מיין קעלט! ... שיינע דאָבע ציטערט ווי אַ בלאַט און טרויט זיך ניט צוצוגעהן. מ'וויל זי ניט איבערשרעקען. דערווייל האָט עס, דאָס גאנצע שטערטעל, ווי איין מענש, דערפיהלט און מ'האָט זיך גענומען קלייבען פון אלע זיבען גאָסען אין איין שנור צום באַרג. מ'זעהט ווי שיינע דאָבע זעצט זיך אוועק נעבען גאָלדעלען און הויבט זיך ניט אויף...

מ'איז צוגעלאָפּען, קינד און קייט. מ'האָט זיי אריינגעבראכט אין שטוב. שיינע דאָבע'ן האָט מען דערמינטערט און גאָלדעלע איז געווען טוידט ווי אלע טוידטע אויפ'ן בית עולם. שיינע דאָבע האָט געלעבט ביז דער לויטה. קוים וואס די נשמה האָט זיך

איהר אין גוף געהאלטען. און אויפ'ן קבר'ל גאלדעלע'ס איז זי געפאלען מיט א געפלאצט הארץ... איהר פערשטעהט וואס ס'האָט זיך דעמאָלט אין אונזער שטערטעל אָפּגעטאָן? דערצו איז נאָך טאָדע ראָדעס אליין געווען אין אויבערווערטן. מ'האָט געקלאַפּט א דעפעשע אהין, ער איז געקומען. געזעסען שבעה, געוויינט, געיאָמערט, און נאָך שלושים, ווייטער אוועק. קען דען עפעס גומס ארויסקומען, אז מ'פּאָהרט כסדר אין אויבערווערטן?

און היינט:

אז איך בין שוין אַן אַלטע אידענע, שוין אַ וואַסערע דרייסיג יאָהר אין אַמעריקא, און אַ גרויַל, ווי מיר וואָלט זיך וועלען היינט זיין אין יענעם שטערטעל! די לעבעדיגע קענען מיר ניט און וויי-סען מיר ניט. וואָלט איך צו, צו טאָדע ראָדעס הויז, געזעהן ווער ס'וואָהנט דאָרטען היינט... איך וואָלט צו צום צוים פון בית עולם וואו ס'ליגען: שיינע דאָבע מיט גאלדעלע'ן, די רבי'צין גאלדע, דער דין ר'ב וועלוועלע, אהרן לייב דער גבאי און נעכע די הויבען. דאָס גאַנצע שטערטעל פון יעמאַנט איז היינט אויפ'ן בית עולם. נאָכדעם וואָלט איך אויסגעגאַנגען אלע גאַסען און יעדען איד און אידענע וואָלט איך געפרעגט: ווייסט איהר ווער ס'איז געווען שיינע דאָבע? ווייסט איהר ווער ס'איז געווען גאלדעלע? און ווייסט איהר ווער עס איז געווען טאָדע ראָדעס דער נביר?

די וואס שווינגען

א דאמסקער שניידער.

ארהאָ, די אמאָליגע יאָהרען! דאָס זיינען געווען גוטע ציי-
טען!... אָט מיט אַ דרייסיג יאָהר צוריק, אין קיעוו...
אָזוי פֿלעגט דער אַלטער ברוך־לייזער גאַנץ אָפט אַריינזיפּען
אין דער גרויער באָרד אַרײַן, זײַן געדריידעלטען זיפּץ. און ווי
אויף נאָטען, האָט תמיד די אַלטע חיה־גאַלדע באַגלייט מיט איהרען
אַ זיפּץ, און אײַהרער האָט גאָר וואָס אַנדערש געטייטשט:
דחקות, קאָכען אויף חתונות אַ גאַנץ יאָהר קנעטען פרעמדע די-
זשעס ברויט, אויף פּסח זיך אַנדינגען צו זײַן אַ קנעטערין ביי
מצות און האָדעווען אַ פּולע שטוב מיט הונגעריגע מיילער און
זשעדנע אויגען...

דאָס האָט שוין ברוך־לייזער לאַנג פאַרגעסען. איהם געדענקט
זיך גאָר דאָס זיינגע:

אָט, אַז ער האָט איבערגעניצט די ריבסענע פעלערינע פאַר
דער אַלטער פּריצ'טע פּאַטאַצקי, אויסגעסטריגעוועט מיט אַ ווייסען
פּאַדים אַ גרויסען פּויגעל, פּון קאַרק ביז'ן רוקען, און נאָכדעם דאָס
אויסגענעהט מיט שוואַרצע, בלישטשענדיגע קרעלאַכלעך, זיינען די
שכּנח'שע ווייבער אַרײַן ווי אויפ'ן וואונדער דאָס אַנצוקוקען. און
יעדע האָט געגאַפּט מיט סלינע קוקענדיג אויפ'ן בלישטשענדיגען
פּויגעל. און קיין בעסערס האָט זיך גאָר קיין יונג ווייבעל אָדער
מידעל זיך ניט געקאָנט ווינשען, ווי ברוך לייזער זאָל זי אויפ-
נעהען אַזא פעלערינע ווי דער גראַפינעס, כאָטש פּון קאַמלאַט אָדער
קאַזימיר.

— וואָס זאָגט איהר נישט צו אייער ברוך־לייזער'ן? אַזא

פויגעל! ממש א לעבעדיגער פויגעל! — האָט אַ שכנה זיך אָב-געזאָגט מיט קנאה צו חיה-גאַלדען.

נאָר חיה-גאַלדע האָט געענטפערט מיט פאַרדרום:

— וואָס האָט ער דערפון? וואָס טראַגט עס איהם אויס.

פינף פינגער מיט אַ כאַפּ! אַפילו וואַסער אויף קאַשע נישט... ברוד-לייזער'ן האָט קיין מאָל חיה-גאַלדע'ס וואַרטשען נישט געאַרט. איז נאָר אזא שטיקעל אַרבייט איינגעפאַלען, פלעגט ער מיט גרויס התמדה זיך נעהמען צו שאַרפען און שלייפען דאָס קליין מעסערלי, נאָכדעם פאַנאָדערטרענען די נעט און אויסשאַבען די בלאַטע פון די נעט. נאָכדעם איז געקומען אַ סדרה פון גלעטען און פּרעסען דעם גוטען זייד. און נאָך דעם אַלעם, האָט ער פריי פון האַנט אָנגעצייכענט זיין אייגענעם שניט און זיך גענומען צו שערען. דאָס האָט איהם שטענדיג גענומען טעג און טעג. אָבער נאָר נישט; וואָס האָט איהם אַ שטייגער געאַרט, ווי לאַנג דאָס האָט געדויערט, אַז זיין מוח איז געווען פאַרנומען מיט דעם, ווי אזוי עס וועט אויסזעהן פאַרטיגעהייד.

און יעדען פרייה-מאַרגען, ווי נאָר ברוד-לייזער האָט אָפּגע-דאווענט און אָפּגע'פטר'ט די אכילה, האָט ער זיך גענומען צו דער אַרבייט, און מיט דער אַרבייט צום געזאַנג. פריהער פלעגט ער אויספראַווען זיין קול מיט אַ: ביים, באַם, ביים באַם, און נאָכ-דעם פלעגט ער אויפ'ן הויכען קול זיך גערגלען:

„אוי דאס מיידלע, זי האט געקענט פֿיין שטעפען,

האט זיך געטאן מיט'ן קאפיטאן אוועקשלעפען.

וועה צו דער מוטער, וועה צו דעם קינד,

און וועה צו דאס גאַנצע הויזגעזינד!”

זינגענדיג פלעגט ער מיט שרעק וואַרפען אויגען אויף זיין ניין-יעהריגער עסקע'ן, וואָס איז געזעסען אויף אַ הויכען בענקעל און זיך געלערענט סטריגעווען. שפעטער צו, אַז ער פלעגט זיך פאַרטיפען אין דער אַרבייט, האָט ער אָנגעהויבען פאַרפיהרען אַ שמועס מיט דעם ליעדעל וואָס ער האָט געזונגען, און מיט דעם אייגענעם ניגון טענה'ן אויפ'ן קול.

— מאַכט זי, די אשה :

„איידער צו לעבען מיט א פושע ישראל —
די יונגע יאהרען צו פארשניידען.“

— בעט ער זיך ביי איהר, און סטראַשעט זי :

„א, דינע רייד,
ס'ברענגט מיר צו ליד,
דינע רייד וועט דיר פארדריסען,
אז איר וועל פון דיר דיין גאלד און זילבער צונעהמען.
א, דאָס וועסטו דאָר געניסען.“

— איז זי אָבער געווען א אשה צנועה, ענטפערט זי :

„מיין גאלד און מיין זילבער וועל איר דיר אַליין אוועקגעבען,
ביי מיין הויז וועל איר דאָר בלייבען.
איידער צו לעבען מיט א פושע ישראל —
די יונגע יאהרען צו פערשניידען.“

— אוראי אַזוי, אוראי אַזוי, גערעכט! אַזוי דאָרף ענט-

פערען א פרומע אשה — פלעגט זיך ברוך-לייזער צוגיסען מיט דעם
אייגענעם ניגון און תיבה אָנהויבען דעם צווייטען פערז.

חיהגאָלדע, אויב זי איז נאָר נישט געווען פארנומען אויף א
חתונה אָדער א ברית, און די קינדער זיינען געווען זאמע, האָט
זיך אויך אַנדערגעזעצט ביים שניידערשען טיש עפעס אויסהעל-
פען, דערלאַנגען צום האַנט, איינפּעדעמען די נאָדעל, און דערפאר
האָט זי איהם שמענדיג געבעטען: „אנו, ברוך-לייזער, זינג פון
דער אשה וואָס האָט נישט געוואָלט זיין מיט דעם „פּאַשע-ישראל“.
דאָס ליעדעל האָט פאַר איהר געהאַט זיבען חנ'ען. זי האָט פון
גאַנצען האַרצען אויך געגעבען גערעכט דער אידענע, וואָס האָט
נישט געוואָלט זיין מיט דעם פושע-ישראל. אַליין זיך אויסלערנען
א אידיש ליעדעל האָט זי נישט געקאָנט. זיך אויסגעוואַסען א
א רומיש דערפּעל צווישען גוים, איז זי אויסגעוואַסען א האַלבע
פּויערטע. דערפון האָט ברוך-לייזער געליטען זיין גאַנץ לעבען.
ער איז געווען זעהר פרום און נישט קיין פּראָסטאַס. און האָט ער
נאָר געהערט, ווי זי בענשט אָדער מאַכט א ברכה, האָט עס איהם
געשניטען איבער'ן האַרץ און געקלונגען ווי עפעס א גוי'ישער

שפרוך. נאָר חיה־גאַלדע איז ביי איהם שוין געווען דאָס צווייטע ווייב, און זיינס אַ קראַנק קינד פון דער ערשטער, האָט זי געהאַט דעוועט ווי אַן אייגענס. האָט ער איהר דערפאַר אַ סך מוחל געווען. און געטראַכט: גאָט וועט איהר פאַרנעבען. איהר שכר אין הימעל איז שוין אָנגערייט, פאַר'ן האָדעווען ווי אַ מאַמע דאָס קראַנקע, שטילע קינד.

דאָ אין אַמעריקאַ איז ברוך־לייזער אין גאַנצען אַרונטער פון זיין גדולה, און חיה־גאַלדע איז אויפגעריכט געוואָרען. יעדען טאָג האָט זיך געקאָכט אויפ'ן אויווען אַ גרויסען טאָפּ מיט פלייש, לאָקשען האָט זי אָנגעבראַקט אויף דער וואַך, צוקער איז געווען בחנם און וואַסער האָט זיך געגאַסען פון קראַן...

איין האַרציוועהטאָג האָט חיה־גאַלדע געהאַט, למאי ברוך־לייזער עסט דאָ נישט קיין פלייש, אפילו פרייטאָג־צורנאַכטס נישט. אין דערהיים איז מען אויסגעגאַנגען נאָך אַ ביסען פלייש, פלעגט זי איהם צוואוואַרפען איהר ביסען אויך און זאָגען, אז זי האָט שוין איהרס געגעסען.

אַמת טאַקי, איהר שולד, אז זיי האָבען אויסגעגעבען עסקע'ן פאַר אַ קעב'ס אַ זוהן, האָט זי איינגעלעגט וועלטען מ'זאָל פאַר זיי אויך עפענען אַ „בוטשער־שאַפּ". קען עפעס אַ דאַמסקער שניידער, וואָס האָט געעהט אין דערהיים פאַר פריצ'טעס און גראַפינעס, שטעהן אין אַ „בוטשער־שאַפּ"? זיינע הענט זיינען געווען געוועהנט צו גלעטען און גלעטען זייד און סאַמעט, דאָס האָט חיה־גאַלדע שוין פאַרשטאַנען, אז זי האָט געזעהן ווי דער „בוטשער־שאַפּ" געהט אונטער צוזאַמען מיט איהר ברוך־לייזער'ן...

און ער, ברוך־לייזער, איז ממש געווען אויס מענש דאָס האַלב יאָהר אין „בוטשער־שאַפּ", זיך אויסגעהאָדעוועט און געעלטערט מיט אַ גרויסער, שאַרפער שער, און פאַר דעם גרויסען „בוטשער־מעסער האָט ער געציטערט. האָט ער געדאַרפט מיט אַ האַק אַ האַק טאָן אָן אַ ריפּ, פלאַנקען אָדער מאַרד ביין, האָט זיך איהם גע־דוכט, אז ער האַקט די בהמה און זי צאַפעלט זיך אין זיינע הענט... אָפּשניידען אַ שטיקעל מילץ, לונג אָדער לעבער, האָט ער

געפיהלט, ווי ער שניידט די קוה... און אָט שרייט זי אויס מראו!... מראו!... זיינען איהם די פינגער איינגעשמירט געוואָרען אין דעם קלעפיגען בלוט, האָט ער פאַר זיינע אייגענע הענט מורא געקראָגען... און איבערהויפט האָט איהם געשראַקען דאָס שוואַרצע, פאַרנליי-ווערטע בלוט אַרום האַלז... צו אַ געקוילעטער הוהן האָט ער זיך אפילו נישט צוגעריהרט. האָט דאָך שוין חיהגאַלדע געזעהן, אַז ער טויג זיך נישט פאַר אַ „בוטשער שאַפּ" און גלייך מיט גרויס היזק פאַרקויפט.

און איהר איז נאָך איבערגעבליבען די שברות-הלב וואָס ברוך-לייזער עסט נישט אַ ביסען פלייש פון יענער צייט אָן.

צעהן יאָהר זיינען אוועק צייט ברוך-לייזער און חיהגאַלדע זיינען אין אמעריקא. זיי האָבען שוין אַלע קינדער אויסגעגעבן און ביידע אַלטע זיינען מיט זיי. טאַטע-מאַמע קומען נאָך צונייט. די מאַמע קאָכט, באַקט און פּרעגעלט. דער טאַטע זעהט צו די בנדים, וואו אַ קנעפעל, וואו אַ העקעל איז אָפּגעריסען. איין מאָל שער-און-נאָדעל אין דער האַנט, ווערט ברוך-לייזער ווידער דער אַמאָליגער דאַמסקער שניידער. זינגט ווידער, אָבער שוין מיט אַ קרעה אין האַלז, די אַלטע לידלאַך, און חיהגאַלדע דערמאָנט איהם:

— אַנו, ברוך-לייזער, זינג מיט דער אשה וואָס האָט נישט געוואָלט זיין מיט'ן „פּאָשע-ישראָעל".

ברוך-לייזער ווערט שטייפער און גיט זיך אַ פאַרמעסט:

„איידער צו לעבען מיט אַ פּושע ישראל —
די יונגע יאהרען צו פּערשניידען."

נאָר דאָס קול קומט אַרויס ווי פון אַ ניט-דערשאַכטענעם תּהָהן און ברוך-לייזער פאַרהוסט זיך מיט אַ קייכען.

וויל איהם חיהגאַלדע ווייזען, אַז איהר קול איז נאָך היינט גוט, הויבט זי אָן איהרע לידלאַך. זי ווייס, אַז ער האָט תּמיד פיינט געהאַט איהרע גוי'שע לידלאַך, נאָר אָט ווערט זי פאַרשייט

און וויל זיך אויף דער עלטער רייצען מיט איהם... און זי הויבט אָן :

„כאָרטי האַרבוז פּאַהאַראַדו,
פּיטאַעזאַ סוואַהאַ ראַדו,
אי טשי זשיוואַ, טשי סדאַוואַ
פּסי ראַדיצי האַרבוזאַוואַי.“

ווערט דערפון ברוך־לייזער גערייצט און בייזערט זיך :
— נו, האָט עס עפעס אַ טעם ? אַ קירבים געהט אום אין
גאַרטען און פּרעגט זיך וואָס אַלע מאַכען, די אונגערקעס, די רעמער
און די בוריקעס ! קען אַ קירבים אומגעהן ? דו אַלטע... און
אַביסעל פאַרדריסט איהם טאַקי וואָס איהר קול איז נאָך גאָר יונג...
זינגט זי זיך ווייטער :

„אי וואַזמוזשע יאַ, או קאַרמאַנע פּיאַטאַטשאַק,
אי פּאירוזשע יאַ איז דאַסאַדע או קאַבאַטשאַק,
אי וויפּירוזשע יאַ האַרקאַ וואַדעטשאַק קרוטשאַק.“

פון דעם דאָזיגען לידעל, ווערט שוין ברוך־לייזער אַן אָנגע־
צונדענער און דאָס האַרץ פּייניגט איהם. ווי אַ פּויערטע !... אַן
עלטערע אידענע פון זיבעציג יאָהר קיין עין הרע, זאָל זינגען ווי
זי געהט מיט אַ ניקעל אין קעשענע אין אַ „שענק“ און פאַרטרינקען
מיט ביטערען בראַנפּען די צרות.
— אַלטע ! — שרייט ער אויס — אַלטע, ביזט דאָך חסר
דעה !

חיה־גאָלדע איז פאַרשעהמט אַנטשוויגען געוואָרען.
און ברוך־לייזער'ן פּלאַנט ווידער אַן אַלטער געדאַנק... טאָמער
איז גאָר חיה־גאָלדע אַ גוילע... איהר געהן, רעדען, אַלץ איז ווי פון
אַ פּויערטע... גאָט אין הימעל ! טאָמער האָט ער טאַקי די אַלע
יאָהרען אָפּגעלעבט און קינדער געהאַט מיט אַ גוילע !... איבער־
הויפט, בעת זי זינגט אַ גוילע איש לידעל דאַכט זיך איהם, אַז זי
מוז זיין אַ פאַרביטענע... דערמאָנט זיך אָבער ברוך־לייזער אַן
דעם שווער עליו השלום, אַ פּראָסטאַק געווען, זאָל ער איהם מוחל

זיין, אָבער אַן עהרליכער איד... געהט איהם דער כעס אַוועק
און ער בעט זי איבער :

— אַט ווייסטו וואָס, חיהגאַלדע, לאַמיר ביידע זינגען מיט
דער אשה און דעם פושעיִשראל.

„איידער צו לעבען מיט א פושע ישראל —
די יונגע יאהרען צו פערשניידען.“

די יונגע מומע.

שוין דערפאר אליין האָט דוד'קע האָלד געהאַט און גרויס דרד-ארץ ארויסגעוויזען דער מוהמע אסתר'ן, וואס זי האָט איהם ניט גערופען דוד'קע אָדער דוד'ל נאָר דוד. ער איז שוין אַ גרויס אינגעל, נאָך איין יאָהר אינגאנצען צו בר-מצוה, דארף מען איהם ניט פערציהען און רופען דוד'ל, ווי די מאמע נאָכ'ן אָנשילטען, אָדער דוד'קע, ווי מען רופט איהם אין געוועהנליכע צייטען. דער נאָמען דוד איז פאר איהם געווען אַ בילעט אריינצוגעהן אין דער חברה „גרויסע אינגלעך.“

די מוהמע אסתר איז אלט געווען 19 יאָהר. ער האָט זי אויך קיינמאָל ניט גערופען אסתר'קע, ווי אלע, נאָר מוהמע אסתר. אָבער אז ער פלעגט אמאָל קאָנען בייקומען דאָס שעהמען זיך און זי אַ רוף טהאָן אסתר, ווי זיינס אַ גלייכען, האָט ער זיך געפיהלט וואוילעריש, מעשה דערוואקסענער יונג. נאָר איידער ער האָט אַ זאָג געטהאָן אסתר, אָהן דעם צוגאָב מוהמע, האָט איהם שטענדיג דיג דאָס הארץ געקלאַפט און נאָכדעם ווי ער האָט עס אַרויסגע-זאָגט פלעגט ער דערפיהלען, ווי די אויערען האָבען זיך איהם אָנגעצונדען. האָט ער זיך דערפון געהיט.

ער וואָלט, דאָכט זיך איהם, קיין מאָל ניט געקומט אויף קיין „מוידען“, ווען ער וואָלט ניט געוואָלט זעהן אויב אין גאַנצען שטערטעל איז דאָ כאַטש נאָך איין מיידעל אזוי שעהן ווי זיין מוהמע אסתר... אזוי גלייך אָפגעוואַקסען און מיט אַזאָ דינער טאַליע. דאָס פנים אזוי איידעל און בלאַס-ה'עוודיג. און ניי, ניטאָ! ער האָט אלע מיידלעך פון שטערטעל אפּשר צו הונדערט מאָל באַ-

קוקט: אָדער איינע איז העכער און דינער, אדער די אַנדערע נידריגער און גרעכער. און די איבעריגע — ענטוועדער הויך און דאָר ווי די סלופעס, אָדער קורץ און גראָב ווי די סטופעס. זיין מוהמע אסתר איז איינע... אָט אזא ווי פון תנ"ך. דהיינו, אסתר המלכה, די מוטער רחל און רות.

אַמאָל האָט ער געהערט ווי די שכנים האָבען באַרערט זיין מאַמע'ן און געזאָגט: אז אסתר'קע איז נאָר אזוי אויסגעמאַגערט דערפאַר, וואָס זי איז א יתומה און דאַרף זיין ביי דער שוועס־טער, האָט זיך אין איהם אָנגעצונדען אַ מאַדנער כעס קענען דער מאמען. און וויפיעל זי האָט ניט צושריען אויף איהם, האָט איהם נאָר ניט געאַרט. האָט זי אָבער אויף אסתר'ן אָנגעשריען אָדער מיט אַ קללה ארויסגעפלאַצט, פלעגט איהם דאָס הערצעל צונויפדריקען און די ליפען האָבען זיך אויסגעקרימט אין א גע־וויין. און כּדי די מוהמע אסתר זאל עס ניט זעהן, איז ער תמיד גלייך אין אַן אַנדער חדר אריין.

און ס'איז אזוי גוט, אז די מוהמע אסתר איז אין הויז... ס'איז קיין מאָל ניט אומעטיג. און דער טאַטע באַנעהמט זיך גאָר אַנדערש... און ס'איז תמיד ווי א יום טוב אין הויז. נאָר פון איין זאך האָט ער געליטען. די אינגלעך אין שטעד־טעל האָבען אסתר'ן גערופען מיט אַ צונאָמען. „די פרייסקע“, דערפאַר וואָס זי איז געווען אין מעמעל און געהאַט אַ „דייטשען“ גאַנג. ער וואלט יעדען פון זיי געקענט צוברעכען די ביינער און זיי גוט אָנלערנען וואָלטען זיי שוין געוואוסט ווי צו רופען זיין מוהמע אסתר'ן „די פרייסקע“, האָט ער אָבער זיך געשעהמט. סאַיווי־סאַי האָט מען איהם שוין אויפגעווארפען, אז ער האָט העלטער די מוהמע אסתר'ן פון דער מאַמען... האָט ער זיך גע־מאַכט אז איהם אַרט דאָס ווי דריי מאָל גאָרנישט. רופט איהר „די פרייסקע“ כאַטש הונדערט מאָל א טאָג... אָבער א כעס האָט אין איהם געברענט.

אין שטעדטעל האָבען איהם די ווייבער געהאַלטען פאַר אַ וואוילען אינגעל און א סך מאמעס האָבען זיך געוואונשען, הלואי

וואַלטען זייערע קינדער געווען אזוי גוט ווי דוד'קע רב הער-
צעל'ס. ער האָט דערפון געוואוסט, און נאָר ער האָט געוואוסט,
אז ער איז דערפאר אזוי וואויל צוליעב דער מוהמע אסתר... ער
וואַלט אפשר געווען גאָר דער ערנסטער, אַלע דעכער דורכגעבראָ-
כען, אויף אַלע לייטערס די שטאַפעלס צובראכען און געגאנגען
פערשמירט ווי א קוימען-קעהרער. אָבער איצט, איז א חוץ די
געגעל-וואסער אין דער פריה, וואָשט ער זיך יעדען טאָג דאָס
פנים און די הענט מיט זייה, און די האָר קאַמט ער צו מיט א
שרונט אין דער זייט, ווי אין פרייסען.

כמעט יעדען אבענד, ווען די מוהמע אסתר איז געגאנגען
צו איהר חבר'טע, שרה'ביילקען, האָט זי איהם מיטגענומען. ווייל
זי האָט מורא געהאט צו געהן אליין דורך די פינסטערע, בלאַטיגע
געלעך, און אפילו זומער, ווען ס'איז ליכטיג געווען, מחמת אין
מיטען שטערטעל איז געשטאַנען אַן אַלטער מאָהלניק. און מ'האָט
געזאָגט, אז שדים טוען דאָרט אָפּ גוואַלדיגע שטיק ביינאַכט.
און דוד'ל בעת ער איז געגאנגען מיט זיין מוהמע אסתר'ן איז
געווען קאפּאַבעל זיך געהן ראַנגלען מיט שדים און רוחות, ווען
זיי וואַלטען זי פאַרטשעפען... געהן פלעגען זיי תמיד אַרומגע-
נומען, דאָס הייסט, זי האָט געהאַלטען איהר אָרעם איבער דער
גאַנצער לענג פון זיין פלייצע אויף אַרונטער, און די האַנד איז
געלעגען אויף זיין לינקען אָדער רעכטען שולטער און אזוי פלעגען
זיי געהן. ער פלעגט אפילו שטאַרק וועלען אַרומנעהמען איהר
טאַליע, האָט ער זיך געשעהמט און דאָס ניט געטאָן, נאָר אזוי
איז אויך גוט געווען. מאַדנע איז עפעס געווען... ער פלעגט פיה-
לען ווי אַלץ וואַלט געלעבט. אָט דער ברוק, די סלופעס און די
בוימער — יעדע זאך האָב פלוצלינג אַ נשמה באַקומען, און ניט
אַבי וואָס פאַר אַ נשמה... נאָר אַ שעהנע, אַ זינגענדיגע...

און פלוצלים האָט אזוינס געטראָפּען, וואָס האָט אַלץ איי-
בערגעפיהרט. אזוי ווי מ'וואַלט אַ שעהנעם בית-המקדש, אויפ-
געבויט פון קלאָרען שנעע, מיט וואַרעמער בלאַטע בעגאַסען. פון
א דערבייאַיג שטערטעל איז געקומען אַ בחור מיט אַ געלען שטאַרק

געקרייזעלטען קאָפּ און ליפען ווי פון א פער'גל'מען לעבער אויס-
 געשניטען. נאָר מ'האָט געזאָגט אויף איהם, אז ער האָט ממון
 קורח און טאַטע-מאַמע האָבען זיך גוואַלטיג געפרעהט: אויף
 אזא שידוך פאַר אסתר'קען האָבען זיי זיך נאָר ניט געריכט: אן
 אַרעם מיידעל און קיין פאַרשוין אויך ניט...

אז די מוהמע אסתר וועט אויסנעהמען אָט ביי דעם דאָזיגען
 געלען וואַלד-סוחר איז נאָר ביי איהם קיין ספק ניט געווען. אָבער
 ער זאָל איהר אויך געפעלען האָט ער זיך נאָר ניט געקאָנט פאַר-
 שטעלען.

דאָס גאַנצע שטעדטעל האָט געקלונגען מיט'ן גומען שידוך
 וואָס אסתר'קע האָט געטאָן — גאָט האָט זיך אריינגעמישט, ווייל
 זי איז א יתומה און טאַטע מאמע אויף יענער וועלט האָבען זיך
 פאַר איהר געמיהט.

נאָר דוד'ל האָט געהאַט גרויס הארצוועהטאָג. ער האָט איהם
 גלייך פיינט געקראגען ווי א שפּין. וואָלט כאָטש געקומען איינער
 עפעס א... אזא ווי דוד המלך, אָדער א בריכוכבא, א שעהנער
 און א לערנער... אָבער דער געלער!...

און אז עס איז געווארען א שידוך, נאָך די תנאים, האָט די
 מוהמע אסתר א סך פערלוירען אין זיינע אויגען. זי וועט חתונה
 האָבען, ווערען ווי אלע ווייבער, אָט ווי די שכן'טע צירע-לאה,
 מיט א גרויסען בויד און אויסגעבויענע פלייצע, און רק זי שעלט
 מיט'ן מויל אָהן צייהן... זיין מוהמע אסתר וועט ווערען אזא ווי
 די שכן'טע צירע-לאה! ער האָט געקאָנט זיך צואווייגען פאַר
 רחמנות....

ער האָט אָבער נאָר ניט געקאָנט טאָן. וואָלט ער געווען
 א גרויסער, כאָטש אין איין הויך מיט איהר, וואלט ער זיך שוין
 אריינגעמישט... און יעדע נאכט, איידער ער איז איינגעשלאָפּען,
 האָט ער תמיד געטראכט, ווי קען דאָס די מוהמע אסתר ליידען,
 אז דער חתן זיצט אָדער שטעהט נעבען איהר? דער געלער קען
 דאָך אפילו ניט אויף א לייטער ארויפקלעטערען, אָדער מאכען אן
 אייגענעם פּייל-און-בויען און א וואָרף טאָן א שטיינדעל באַלד

ביז די שטערען, און אויף אַ בוים אַרויף פלינק אזוי ווי אַ ווער-
וויאַרקע וואָלט ער קענען? ... ער איז אַ געלער, בלייענער פּויר-
געל! ... ער וועט דאָס אַ זאָג טהאַן דער מוהמע אסת'ר'ן און מעג
איהם דערפאַר דער טאַטע אויף שטיקלעך צורייסען...
די חתונה האָט מען ביי די תנאים אָפגעלעגט אויף זעקס
חדשים. נאָר דער „געלער“ האָט ניט געוואָלט וואַרטען און
ס'איז געווארען אויף דריי חדשים, גלייך נאָך סוכות.
זיי האָבען גענומען פאַר זיך אַ דירה.

דוד האָט צו איהר אין הויז ניט געוואָלט געהן. און וויפיעל די
מאַמע האָט איהם ניט צו בעטען, מיט גוטען און מיט בייזען, ער
זאָל געהן אוועקטראָגען אביסעל געפרעגעלטע קאַרשען, אָדער אַ
פריש געבאַקטען ברויט, אַמאָל אַ שיסעל זויערען שטשאַוו, און ער
איז ניט גנאַנגען. דאָס ערנסטע איז געווען ווען די מאַמע פלעגט זיך
איינ'נגען'ן ער זאָל געהן אַהין נעכטיגען, ווייל דער פעטער האָט
געמוזט אוועקפאָהרען איבער נאַכט. דאָ פלעגט זיך שוין דער טאַ-
טע אויך אריינמישען. אָבער ס'האָט קיין זאך ניט געהאַלפּען!
אז ער האָט זי דערזעהן „מיט'ן בויך“, האָט ער זי שטאַרק
פיינט געקראַגען. געהאַט אַזאַ פיינע טאַליע! ... דער געלער... און
אַפילו דאָס וואָס דאָס פנים איז ביי איהר געווען אזוי איידעל און
אזוי דין, פונקט ווי ביי אַ קראַנקער וואס דאַרף שטאַרבען, האָט
איהם אויך ניט געאַרט פאַר איהר... ער האָט זי פיינט געהאַט,
ניט געקאָנט זי אַנקוקען מיט'ן גרויסען בויך... ער האָט געציטערט
זיך צו שטעלען נאָהענט צו איהר, טאַמער וועט ער אומגערען זיך
אַנדריהרען אָן איהר בויך...

ס'איז געקומען נאָהענט צו זיין בר-מצוה. ער האָט גוט גע-
קענט זיין דרשה. נאָר דער געדאַנק, וואָס זי וועט זיצען מיט'ן
גרויסען בויך אין לויזען יאָס און ער, דער פעטער — ווי אַ געלער
באַראַן, האָט איהם נאָר צומישט געמאַכט. ער האָט זיך געשעהמט
פאַר די חברים.

און נאָך דער דרשה, ווען די מוהמע אסת'ר איז צוגעגאַנגען
און איהם אַרומגענומען, און ער האָט זיך דערפיהלט צוגעדריקט

צום בויד, איז איהם אריבער א שרעק און א מאָדנער עקעל, פון וועלכען ער האָט זיך עטליכע טעג נאָכאנאנד ניט געקענט באַפרייען. אין א חודש ארום נאָך דער בר־מצוה האָט די מוהמע אסתר געהאַט א מיידעל. ער האָט געווייכט פון יענעם הויז. נאָר אין דריי וואָכען ארום, האָט איהם די מאַמע געשיקט מיט א האַלבע הוהן און ער איז געגאַנגען: ער האָט זי שוין פון בר־מצוה אָן ניט געזעהן.

זי איז ווידער געווען דין און גלייך און אזוי איידעל, קוים וואָס די נשמה האָט זיך אין איהר געהאַלטען. אין א וויגעלע איז עפעס געלעגען גוט איינגעדעקט, נאָר א קליין פיצעל הענטעל האָט זיך ארויסגעזעהן. ער האָט זיך ניט געקענט איינהאַלטען, איז לאַנגזאַם, אויף די שפיץ פינגער, צוגעגאַנגען און דערזעהן דאָס קליין פנים'על. ס'האָט פון שלאָף א שמייכעל געטהאָן. באלד איז איהם דאָס גאַנצע „ביז האַרץ“ אוועק. ער האָט דער מוהמע אסתר אלץ מוחל געווען. ער האָט א קוש געטהאָן דאָס קליין סינ־דערש הענטעלע, ציטערענדיג דאָס צו שטאַרק מיט די ליפּען צו באַריהרען. די מוהמע אסתר האָט זיך דערפרעהט און דוד'ל האָט זיך צוכליפּעט פאַר חרטה.

— האָסט א שוועסטער־קינד, דוד, וועסט דאָס ליעב האַכען?
דוד'ל האָט געוויינט, למאי ער האָט געהאַט אזא שנאה צו דער מוהמע אסתר די גאַנצע צייט.

דער שמעטערלינג.

בידע זיינען זיי געשטאנען אָנגעלעהנט אָן דער פארענטש פונ'ם „באַרדוואַק“ און געקוקט אויפ'ן שטראַנד און ים. דער ים איז געווען אַ רוהיגער, פארגליווערט און מוטנע גרין. עס איז געווען צופלוס-צייט. די ברעג-כוואַליעס האָבען זיך צושווימט און צו-שפריצט, זיך געגליטשט באַרג אַרויף דעם פייכטען זאמד און פאר-זוכט אַראָפּצושוויינקען די ים-שיסעלעך און מער-קעפלעך וואָס דער ים-פלוס האָט איבערגעלאָזט.

אן אַקטאָבער זון האָט געווארימט און אַקטאָבער ווינטלעך האָבען אומגעווייהט.

ער איז געווען הויך און דין, מיט אַ ברייטער אויסגעבויגענער פלייצע, מיט אַ רויטלעך געקרויזמען קאָפּ און תמיד געקוקט מיט אַ פאַרשעהמטען בליק. זי — אַ שמאָל, אַ העל-בלאָנדע מיט קליינע הענט און פיס. עפּיס, צווישען אן איבערגעוואַקסענעם קינד און אַ ניט-דערוואַקסענער פרוי...

חיה'לע, זעהסט דאָרט ווייט, די שפּיץ-מאסטען פון שיפען? אָה, ווי מיך ציהט אַהין! — האָט ער געזאָגט אַ פערבענקטער.

— אָה, צמה, זעה נאָר דאָ אַ, דאָס ווייסנקע ים-שיסעלע נע-בען סלופ! איך וואָלט עס אזוי געוואָלט האָבען! — האָט די בלאָנדע חיה'לע איהם געצופט ביים אַרבעל מיט אַ קינדיש פינ-גערעל צילעווענדיג אויף אַ קופקע ים-שיסעלעך — איך וואָלט אין דעם געהאלטען מיין זיף.

און פלוצלונג האָט צמה דערזעהן ווי אַ שמעטערלינג האָט זיך אראפגעלאָזט אַ מאַטער אויף דעם פייכטען זאמד און מעהר

זיך ניט געקענט אויפהויבען. ער האָט געארבייט, פערמאכט און פאַנאָדערגעשפּרייט די רויט־ברוינע פליגעלעך מיט אָנשטרענג־גונג, אָבער זיך ניט געקענט ריהרען פונ'ם אָרט. קענטיג די פלי־געלעך זיינען איהם געוואָרען פייכט. און אָט, אָט קייקעלט זיך נאָך איהם א צווישעטער פארפעלדיגער כוואַל...
— אַה! — האָט חיה'לע א געשריי געטהאָן.

און איידער זי האָט נאָך געענדיגט איהר אויסגעשריי, איז צמה געהאַנגען, ווי א ראַנג־אומטאַנג, איבער דער פאַרענטש און א שפרונג געטאָן אויפ'ן זאַמד, א כאַפ געטאָן דעם שמעטער־לינג און מיט פאַרנעצטע שייך זיך געלאָזט צום טרעפעל ארויף דעם „באַרדוואַקס“.

חיה'לע האָט א גליקליכע געטראַכט: דער שמעטערלינג איז מיינער... דער שמעטערלינג איז מיינער...

זי איז איהם אַנטקעגען געלאָפּען און אָנגענומען פאַרזיכטיג דעם שמעטערלינג ביי די צונויפגעלעגטע פליגעלעך צווישען איהר רע פינגער. מיט האַסטיגע טריט איז זי געגאַנגען אהיים טראָג־גענדיג דעם געפאַנגענעם שמעטערלינג אין דער האַנט. צומאָל האָבען זיך זיינע לאַנגע, זיידענע פיסלעך אָנגעקלאַמערט אָן איהר רע פינגער און פאַרוכט די פליגעלעך אַרויסצורייסען און אַוועק־פליהען... חיה'לע איז אָבער געווען זעהר פאַרזיכטיג. כאַטש זי האָט דערפיהלט אַ שרעק יעדעס מאָל וואָס די פיסלעך, ווי האָר, האָבען אַרומגענומען איהרע פינגער.

נאָר חיה'לע, כאַטש זי איז אַ שרעקענדיגע, ווייסט ניט פון קיין מורא בעת צמה געהט נעבען איהר ביים זייט, אָדער אַהינטער.. און צמה איז געגאַנגען הינטער איהר מיט זיין פוילען פאַר־טראַכטען גאַנג. איהם איז עפעס איינגעפאלען אַ מאָדנער גע־דאַנק: ער וואָלט געקענט חיה'לען צונויפנעהמען ביידע הענט אַהינטער און זי אזוי טראָגען, ווי זי, חיה'לע טראָגט דעם שמע־טערלינג... ווי מאָדנע דאָס וואַלט אויסגעזעהן... מענשען וואָלטען זיך אַדאָי אָבגעשטעלט קוקען... און דאָ גאָר ניט, אזוי געוועה־ליך... און צמה טראַכט זיך אַרײַן, אַז דער שמעטערלינג מוז זיך

אוראי שעהמען. מחמת דאָס קערפּעריל איז דאָך ביי איהם אַ מיאוס'ער, ווי ביי אַ וואַרעם... נאָר זיין גאַנצע שעהנקייט און שטאַלץ זיינען זיינע פּליגעל, נעהמט חיה'לע און פענטעט איהם די פּליגעל און דעקט אָב זיין קערפּער'ל, און ווי, אז ער איז נאָך דער זכר און עס קען נאָך פּערבוי פּליהען אַ „זי" און איהם דער־זעהן מיט די געפענטעטע פּליגעל ביי אַ מאָדנער חיה אין די הענט!...

— חיה'לע, לאָז אָב דאָס זומער־פּויגעלע, די פּליגעלעך קערען שוין זיין טרוקען און ס'וועט אוועקפּליהען...
— נאָר! דאָס דארף דאָך סיי־ווי שטאַרבען, וועל איך דאָס בעהאַלטען אין אַ בוך.

זיי זיינען צו ביז'ן הויז. חיה'לע איז אריין אין שטוב, דעם שמעטערלינג אוועקגעשטעלט אויפ'ן טיש. ער איז געבליבען שטעהן ווי טויט מיט צונויפגעלעגטע פּליגעל. חיה'לע האָט ניט געוואלט ער זאָל שטאַרבען מיט פּערמאַכטע פּליגעל... זי האָט גע־לאָזט אויף איהם אַ ווארעמען הויך פון מויל און ער האָט לאַנג־זאם גענומען פּאַטשען מיט די ברעגען פּליגעל, ווי ער וואָלט אַ ווינטעל דערשפּירט... ער איז דערקראַכען ביז אַ פּלעק זון־שיין אויפ'ן ווייסען טישטוך. דאָ האָט ער ברייטער געעפענט די פּלי־געל. אַ ווייכער, רויט־ברוין מיט צוויי שוואַרצע סאַמעטענע פּאַ־סען ביים ברעג. און די גאַנצע פּליגעל איז געווען בעזיערט מיט שוואַרצע פּאַסיקלעך און קייקלעך אָהן אַ סדר און אָהן אַ מאָס. די פּאַדערשטע ברעגען האָבען געהאַט אויגען פון אַ זוניגען טאָפּאז. די ווייכקייט פון סאַמעט, דער שימער פון זייד און גלאַנץ פון גאָלד האָט אַרויסגעשטראַהלט פון די פּליגעלעך.

— אָה, ווי שעהן! — חיה'לע איז געווען ענטציקט. — צמח, קום נאָר אריין, זעה, עס לעבט נאָך!...

צמח האָט אַ כורטשע געטהאָן, וואס האָט געמיינט, אז ער וועט ניט אריינגעהן זעהן. געבליבען אויפ'ן גאַנג פאַרזונקען אין אַ שאַקעל־שטוהל, די פּיס איבער'ן געלענדער פון גאַניק.
— שטעק אריין אַ שפּילקע אין קאָפּ, אָדער לעג איהם אריין

אין א בוך און לעג פון אויבען ארויף א סך ביכער, וועט ער גלייך שטארבען — האָט געגעבען אן עצה איהר אינגערע שוועסטער.

— ער וועט שוין אזוי שטארבען, וועלען אפשר די פליגעל בלייבען שעהנער...

— פארקעהרט, אפשר וועט ער ווערען אָפגעשוואַכט און פאַר־לירען דעם קאָליר? ... פּאָלג מיר, שטעך אריין אַ שפּילקע אין קער פעל — איז די שוועסטער צוגעשטאַנען — אַניט פרעג צמח'ן.

— צמח איז אָנגעבלאָזען למאי איך לאָז איהם ניט אַרויס אין גאַרטען אוועקצופליהען. אליין האָט ער איהם געכאַפט פאַר מיר... — האָט חיה'לע געזאָגט.

דאָס גאַנצע הויז איז אָנגעלאָפען ווי אויפ'ן בייזען וואונדער זעהן דעם שמעטערלינג, ווי זיי וואָלטען דאָס צום ערשטען מאל אין לעבען געזעהן. און, אז זיי איז נמאם געוואָרען, זיינען זיי אוועק.

חיה'לע איז אַרויס און זיך באַקלאָגט פאַר צמח'ן:

— ער קען ניט שטאַרבען...

— טו לאָז איהם לעבען! — האָט ער ביז געענטפערט.

— ניין, ער וועט דאָך סייווי שטאַרבען, און איך וויל דאָס

האַבען אַן אַנדענקען, ווי דו ביזט אַראָפגעשפרונגען איבער דער פאַרענטש, אפשר פינה-און-צוואנציג פוס די הויך! און איהם גע-ראטעוועט איידער די כוואליע איז אָנגעקומען. קיין מאל וועל איך דאָס ניט פּערגעסען!...

צמח האָט איהר צוגעוואָרפען אַ מאָדנעם פאַרשעהמטען בליק פון דער זייט.

— ניט כּדי דו זאָלסט איהם האָבען, בין איך אַראַבגעשפרונג-גען און אויך ניט כּדי ער זאל נאָך די פּאָר זומער־טעג דערצייען. סתם, מ'גייט זיך ניט אָב קיין חשבון... איך האָב ניט געוואָלט די כוואליע זאָל איהם אַ שלעפּ טהאָן...

— דאָס זאָנסטו נאָר איצטער אזוי — האָט זיך חיה'לע מיט איהם גערייצט — פאַר מיר! פאַר מיר, ביזטו געשפרונגען! ער האָט איהר ניט געענטפערט און זי איז אוועקגעשפרונגען

אליין ווי א שמעטערלינג. א העל-בלאָנדר, ליכטיג, זוניג, א גע-
הענדיגער מענש-שמעטערלינג... אָהן פליגעל, און דערפאר ניט אזוי
שעהן...

צמח האָט זיך פארטראַכט: וואָס עס האָט פליגעל טאָר
זיך ניט אראָבנידערען נאָר אונטען אויף דער ערד... מ'פאָקט
פאר די פליגעלען און אויס!... ביידע, ער אזוי ווי דער שמעטער-
לינג, זיינען חיה'לעס. פארוואס? אָט ווייל מ'רופט זי חיה'לע...
און חיה'לע רופען זי אלע, ווייל אלע זיינען איהרע... דער מאַמע,
די מאַמע, די שוועסטער און ער. און איצט דער שמעטערלינג...
אויסגעווען א וועלט, געזעהן: די שעהנע טיראל'ער שיקסעס,
די דייטשע גרעטכענס, פאָריזער טענצערקעס, ברויך-הויטיגע און
שוואַרץ-אויגיגע אראַבקעס, ירושלים-מיידלעך, הויך-ברעמענדיגע
מאַטע שפאַניערקעס, אלע געזעהן, ליעב געהאַט פונ'ם גאַנצען האַר-
צען און ווייטער געפאָהרען... און דאָ, ביי חיה'לען געבליבען...
ער, צמח, דער ריעז, מיט אַ רויטען קאָפּ, דער ווילדער, זיך אָבגע-
שמעלט און געבליבען ביי חיה'לען... און ווייל ער קען זי אוועק-
בלאָזען ווי מען בלאָזט אראָב אַ פליעג פונ'ם אַרבעל, קען ער זי
ניט איבערלאָזען און ווייטער שפאַנען...

און פארוואס זיך אָבגעשמעלט אַ קוק טהאָן אויף איהר? ...
דאָס האָט שמענדיג אזוי שעהן פארשנירט די שידך... גלייך און
שטייף, קיין קנייטשט אויפ'ן גאַנצען פיסעל. און זי האָט באַפוי-
לען און געצוואונגען קוקען ווי שעהן זי שנירט אויס די שידך-
שנירלעך... און אזוי, מיט דעם זעלבען באַפעהל, האָט מען גע-
מוזט אויסהערען אלע איהרע נאַרישקייטען, האָט מען שוין אין
איינ גאַנג דערזעהן אַ פאָר בלויע, ריינע אויגעלעך, אַ פיין, דיין גע-
זעל, און מען האָט זיך דערוואוסט, אז דאָס איז זי, חיה'לע...
— צמח, קום עסען מיטאָג — האָט חיה'לע אַרויסגעשריען פון
הויז אַרויס. ער איז ניט געגאַנגען.

זי איז אַרויס און זיך געזעצט אויף זיין שוים. צמח איז גע-
בליבען גלייכגילטיג, ווי, ווען אַ פליעג וואלט זיך איהם געשמעלט
אויף דער קניע... און חיה'לע האָט פארשטאַנען פאר וואָס...

— אלץ איינס וועט ער דאך שטארבען... — האָט זי זיך גע-
בעטען.

צמח האָט ניט געגעסען. אן אומעט און בענקען האָט איהם
געפלאָגט. ער ווייסט, אז ער קאָן אויפגעפנען דאָס פענסטער און
ארויסלאָזען דעם שמעטערלינג. אָבער, אז חיה'לע צואוויינט זיך,
קריגט זי אזעלכע בלויע רעדער אונטער די אויגען... וויינט ווי אַ
געשלאָגען הינטעל. און די גאנצע פאמיליע קריגען מיט אַ מאָל נאָך-
לען אין די אויגען...

אַ גאנצען נאָכמיטאג האָט זיך חיה'לע געמוטשעט מיט'ן שמע-
טערלינג, געוואָלט ער זאָל וואס ניכער שטארבען און צמח זאָל
זיך שוין פּערגעסען... אָבער איבער נאכט וועט ער שוין געוויס
שטארבען... האָט זי געטראכט און געווארט...

אין דער פריה. ער לעבט נאָך. אמת, קוים וואס ער זשי-
פעט. אָבער ער פאטשט נאָך מיט די פליגעלעך, און לעבט!...
און צמח איז אַרומגעגאנגען איבער'ן הויז פונקט ווי אַ גוסס'ער
וואָלט זיך אין שטוב געפונען...

נאָך מיטאג האָט די זון זעהר ליכטיג אויפגעשטראהלט און
חיה'לע איז געווען אַ בעל'ן צו זעהן ווי אזוי דעם שמעטערלינג
וועט געפעלען דער ווארימער, ליכטיגער דרויסען. זי האָט עס
ארויסגעטראגען און אוועקגעלעגט אין זון אויפ'ן גראָז. ער האָט
זיך גענומען צאפלען און אַרומטאנצען און צמח איז געשטאנען
דערביי און ביידען אָנגעקוקט.
דער שמעטערלינג איז געפלויען און חיה'לע איז איהם נאָך-
געלאָפען.

— חיה'לע, וועסט איהם אָפלאָזען?

— יא, זעהסט דאָך.

— אזוי האָב איך דורך האָלט.

און פאר שמחה איז צמח געגאנגען טאָן אַן אַרבייט, שריי-
בען...

שפעטער אַביסעל זיינען זיי ביידע געזעסען אויפ'ן גאַניק
איבערגעבעטענע.

א רויט-ברוינער שמעטערלינג איז פארביי געפלוויגען.
 — אפשר איז ער יענער... אונזער שמעטערלינג — האָט
 צמח געזאָגט.
 — אפשר, — האָט חיה'לע געענטפערט און זיך געטוליעט
 אָן איהם.
 — האָסטו ניט הנאָה צו זעהן ווי ער פליהט אום אין דער
 זון?
 — יאָ — האָט חיה'לע געענטפערט און צמח האָט געקושט
 איהר קליין הענטעל.
 ביינאָכט איז ער געזעסען ביים שרייבטישעל. חיה'לע איז
 געשלאָפֿען. איהר קליין, בלייך פנים'ל האָט אויסגעזעהן אזוי
 רוהיג ווי ביי אַ טויט קינד. און צמח האָט געמוזט זעהן צי די
 קאָלדע באַוועגונג זיך פון איהר אָטעם צו וויסען אויב זי לעבט...
 איהם איז איינגעפאלען אַ בלעטער טהאָן זיין תנ"ך'ל. אָט,
 אויף וועלכען אָרט דאָס אויג וועט נאָר פאלען... ער האָט עס
 אַרומגעזוכט מיט די אויגען ניט וועלענדיג אויפועקען חיה'לען
 פונ'ם שלאָף. פלוצים האָט ער עס דערזעהן אונטער אַ באַרג
 שווערע ביכער. עפעס האָט זיך איהם אין האַרצען אָבנערט-
 סען...
 און אין תנ"ך'ל איז געלענען אַ שטיף-געפרעסטער, דער
 רויט-ברוינער שמעטערלינג מיט די שוואַרצע סאַמעטענע פאַסיק-
 לעך און קייקעלעך אַרום ברעג.
 ער האָט אַ קוק געטהאָן אויף חיה'לען און איהר פנים'ל האָט
 אויסגעזעהן ווי ביי אַ טויט קינד...

א ס ת ר .

ס'איז געווען דער צוועלפטער מאַי, מיט עטליכע יאהר צור-
 ריק. א וואַרעמער, זוניגער טאָג, ביו אין געזעסען אין „וואַשינג-
 טאָן סקווער פּאַרק,“ ארויסקוקענדיג אויף דער פינפטער עוועניו
 און צוועקלאָז געבלעטערט א צייטונג. איך האָב געוואָלט פאר
 זיך אליין יוצא זיין און זוכען עפעס אַן אַרבייט אין די אונענדלי-
 כע „וואַנטס“. איהר ווייסט דאָך ווי אונזער איינער וויל זיך
 איישפּאַרען אין א שאַפּ, אָדער אין אַן אָפּיס אָבזיצען א טאָג ביי
 לאַנגע, נאַרישע שורות ציפּער! מיט אַ בלייפּעדער, האָב איך
 פאַרשריבען אין מיין ביכעל אַרעסען, הגם איך האָב געהאַפּט
 דאָרט קיין אַרבייט ניט צו קריגען. האָט אַ פּונעלע אַ סווישטש
 געמאָן האָב איך די צייטונג געלאָזט פאַלען. איך קוק ווי פּויר-
 געלעך פליהען, ווי ווייסע וואַלקען טרייבען זיך מחנות-ווייז אויפ'ן
 הימעל, ווי די בוימער האָבען זיך פאַנאַנדערגעבליהט. מיט אַמאָל
 דערזעה איך ווי דער שאופער פון אַן אויטאָמאָביל, לאָזט זיך געהן
 דירעקט צו מיר. איך האָב איהם אָנגעקוקט פאַרוואונדערט און
 ער האָט מיר זעהר העפּליך און מיט שטייפע מאַנירען געזאָגט,
 אַז די ליידי אין אויטאָמאָביל וויל מיט מיר רעדען. איך בין היפש
 צוטומעלט געוואָרען, געוואָרפען אַ בליק אין דער ריכטונג פון
 מאַשין און דורך דעם אַפענעם פענסטער דערזעהן אַ שמיכלענדי-
 גען יונגלייבליכען פנים. איך בין צו. אַ פאַר קלונע, גרויע אויגען
 האָבען מיך אַפּענהערציג באַטראַכט. דער שאופער איז גע-
 שטאַנען דערנעבען. איך בין נאָך מעהר צוטומעלט געוואָרען. מיין
 אַנצוג איז געווען אַפּנעטראַגען, מיט אויסגעזעסענע קניען, דאָס

היטעל אָפּגעבלאַקירט, אָבער דער קראַנען ווייס, אַ שעהנער קראַד וואָט און נייע שיד, דאָס האָט מיך אויף די פּיס געהאַלטען. איך האָב אַראָפּגענומען דעם הוט און מיט טיעפער אַכטונג מיך פאַר איהר פאַרניינט.

— ווילט איהר מיט מיר אַביסעל פאַהרען אין מיין אויטאָ-מאָביל? — האָט זי מיך געפרעגט מיט אַ רוחיגער מינע. איך האָב אָבער באַמערקט אז זי איז בלאַסער ווי זי דאַרף געוועהנליך זיין און אז דאָס מויל האָט איהר געצוקט ביים רעדען. איך האָב ניט געוואוסט וואָס צו טאָן.

— קומט, דאָס וועטער איז שעהן! — זאָגט זי וויעדער כמעט מיט אַ באַפעהל.

דער שאופער האָט מיר געעפענט דאָס טירעל און איך בין אַריין. אַ צאַרטער אָבער שאַרפער ריה פון פאַרפיוס האָט מיך אין גאַנצען דורכגענומען. דורך דעם גלאַנציג-בלויען זיידען קלייד האָט זיך געזעהן בולט איהרע ווייכע, קיילעכדיגע קניע. דער אוי-טאָמאָביל איז שוין געפאהרען עטליכע מינוטען, מיר האָבען נאָך אַ וואָרט ניט אויסגערעדט. דאָס שווייגען איז געווען גוט, אזוי האָט געדאַרפט זיין.

אין אַ וויילע ארום, האָב איך אָנגענומען איהר האַנד. זי איז געווען אזוי קאַלט ווי די האַנד פון אַ טויטער. מייע האָבען גע-ברענט ווי אין אַ פיעבער. איך האָב איהרע ביידע דינע, קלייד-נע הענד גענומען אין מייע, געהויכט מיין אָטעם אויף זיי, זיי צו דערווארעמען. איך האָב געקוקט אויף איהר בלייבען לייעבען פנים, געקושט איהרע הענד. זי האָט אויף מיר געקוקט אַ שטילע און שווייגענדיגע, ביידע האָבען מיר געשוויגען. פּלוצלונג האָבען מיר אונז מויל צו מויל אָנגעקלאַמערט און זיך צוקושט. דערנאָך דעם האָבען מיר איינע די אַנדערע געקוקט אין די אויגען ווי צוויי אַלטע גוטע פריינד. מיר האָבען אונז ניט געשעהמט. — ווער ביזטו, אַ מענש פון דער ערד? — האָב איך זי געפרעגט.

— פרעג מיך קיין זאך ניט. איך בין פון דער האַרטער, קאַל-

טער ערד פער'משפט אויף א לעבענסלאנגען אומעט... דער פריה-
לינג און דער גאנצער זומער איז מיינער. איך טייל עם מיט דיר.
אבער פרעג מיר גאָר ניט, דאָס איז דער אָבמאָך.
— און ווי הייסטו? — האָב איך געפרעגט ניט אכטענדיג
דעם אָבמאָך.

— וואס איז דיין לעבסטער נאָמען?
— אסתר! — זאָג איך פלוצלינג, דערמאָנענדיג זיך אויף
אסתר המלכה.

— הייס איך אסתר...
— וואָס ביזטו, מאַלער, דיכטער? — האָט זי מיך געפרעגט.
— וואָס פאַלט דיר איין, אז איך דאַרף אזעלכער זיין?
— נו, זאָג מיר, דו ביזט אַ שניידער?
— ניין, איך בין אַ דיכטער.

— אַ דיכטער... און ווי לאַנג האָסטו שוין נישט געגעסען?
— איך גאַנצען צוויי טעג, אָבער איך בין נישט הונגעריג,
איך האָב אַ סך טהע און קאפע געטרונקען און אונגעהויער פיעל
גערויכערט. אָה, איך פערמאָג אַ וואונדערבאַרע פיפקע, אז
מ'רויכערט זי, ווילט זיך גאָר ניט עסען.

— אָבער מאַלער און דיכטער זיינען שטענדיג די אַרימסטע
פון די קינסטלער. זיי קענען אַמווינציגסטען איינגעהן אויף קאָמ-
פראַמיסען....

פיין געפיהלט, שעהן פאַרשטאַנען, און איך האָב איהר גע-
וואָלט זאגען, זי האָט אָבער פריהער, געזאָגט:

— איך בין אויך הונגעריג, לאָמיר אַריין, ערגעץ אין דער
געגענד אין אַ רעסטאוראַן.

זי האָט אוועקגעשיקט דעם שאופער מיט אַ פריינדליכען „גוד-
באי“.

אויפ'ן וועג האָב איך זי געפרעגט:
— ווי אזוי איז דאָס אַלץ געשעהען?....

— אזוי, איך האָב דיך געזוכט דעם גאַנצען פריהלינג... און
היינט פערבייפאָהרענדיג דעם פארק, האָב איך דיך פלוצלונג דער-

זעהען. אזא געזיכט ווי דיינעם, זעהט מען ניט אין דער אומגע-
 בונג אין וועלכער איך געפין מיך. די יונגע, האָבען אלע זאטע,
 צופריעדענע פנים'ער מיט פרעהליכע גרויע אויגען; די מיטעל-
 יעהריגע זיינען מיט פליכעם, אויסגעלאָשענע אויגען, קיין זאך
 אין דער וועלט בענייסטערט זיי ניט, אויסער די יונגסטע פון די
 כאָר-מיידלעך אויף באַדוויי.

אין רעסטאוראנט, זאגט זי צו מיר:

— עפעס וועל איך דיר יאָ זאָגען, וועסטו קיין זאך נישט
 מיספערשטעהען. — מיין פאָטער איז א זעכציגיהעריגער דילע-
 טאנט. מאָלט נאָבעלע דאמען פונ'ם בירגער קריעג אין טיעפען
 דעקאלטע, שרייבט סענטימענטאלע פערזען אין געפליגעלטער פאָ-
 עזיע. איז אַן אלטער אמעריקאנער אַריסטאָקראַט. מיין אַכציג
 יעהריגע באָבע, דעם טאַטענס מוטער, איז אַן אלט קינד. לייענט
 מאָדערנע ראָמאַנען, זינגט אלטע שאַטישע ליעדלעך, פאַרמאַכט זיך
 ביי זיך אין צימער און לייענט איבער, גאָט ווייס צום וויעפעלטען
 מאָל, אַ פעקעל בריעף, וואָס זי האָט פון איינעם, וועלכער איז
 שפעטער געווען אַ פרעזידענט פון די פּעראַייניגטע שטאַטען און
 איז שוין היינט לאַנג טויט. זי לייענט זיי פאַר מיר און איהרע
 אלטע אויגען בליצען אויף. אלע בריעף אָטעמען מיט אַ גרויסער
 ליעבע. איהר שעהנקייט, איהר בעגאבטע נאטור ווערט דאָרט גע-
 לויבט און באַזינגען. מיט איהרע צוקנייטשטע פינגער פאַרדעקט
 זי דעם נאָמען, אָבער איך ווייס ווער עס איז געווען. און די פּער-
 ליעבטע אלטע ווייס, אז איך ווייס. און זי שמייכעלט גנבות'דיג.
 און מיין מאַמע איז שוין גאָר פון אַן אַנדער וועלט: שטאַמט אָפּ
 פון אַ ניו ענגלאַנדער פּורטיטאַנער פאַמיליע, איז ווי אַן אלטע פּער-
 וועלקטע ליליע. טאַג-טעגליך ווערט זי שאָקירט פונ'ם טאַטענס
 רייז און וויצען, פון וועלכע איך און די באָבע האָבען שטאַרק
 הנאה. פינף קינדער האָט זי דעם טאַטען געבאָרען און ווערט יע-
 דעם מאָל שטאַרק אויפגעבראַכט אויפ'ן טאַטען, וואס ער ערלויבט
 זיך איהר צו געבען א קוש אין מיין, אָדער דער באָבעס אַנווע-
 זענהייט. מיר האָבען זי אלע אזוי שטאַרק ליעב! אָבער זי פיהלט

זיך אַ פרעמדע אין הויז. אין די פינף און דרייסיג יאהר וואס זי איז מיט מיין טאטען פאַרהייראַט, האָט זי ניט געקענט זיך איינזען געוועהנען צום טאטענ'ס שעהנע, פּריוואַלע נאַטור. די מאַמע זאָגט, אז איך בין אין גאַנצען אין טאטען געראַטען. און ס'איז וואָהר. — און איך ווייס, — זאָגט זי וויעדער — אז אין ניו יארק איז געוויס דאָ איינער, שוין מיט אַ פּליך, אַ בייכעל, גענעצט אונגעהייער פּיעל, פּערמאַנט מיליאָנען און וואַרט אויף מיר... דערווייל פאַרברענגט ער מיט שוישפּיעלערינס, מיט כאַר-מיידלעך, און קומט יעדען זונאג אויף מיטאַג צו אונז. איך האָב זיך אָפּ געבעטען דעם זומער, און מיין ליעבער טאטע האָט עס פאַר מיר גע'פּוועלט.

— גענוג, מעהר וועל איך דיר אַ וואַרט ניט זאָגען, מאַרגען זעהען מיר זיך וויעדער.

זי האָט גענומען מיין אדרעס, מיר אריינגעקוקט טיעף אין די אויגען און מיר געווינען אַ פאַר קלוגע, גרוי-בלויע אויגען פּול מיט פייער און תּאוה און אַ לאַכענדיגע אוועק.

טאָג טעגליך האָבען מיר זיך געזעהען, גאנץ אָפט פּלעגט זי קומען צו מיר גלייך אין דער פּרייה און מיר פּלעגען זיך ערשט צושיידען אין אַבענד. אין יעדען ווינקעל פּון דער גרויסער שטאָדט, אויסער דאָס אַריסטאָקראַטישע האָבען מיר צוזאַמען געזעהן. איהר גרעסטער פאַרגעניגען איז געווען, אז מיר פּלעגען צוזאַמען אוועק-פּאַהרען אין אַ ווילד פּרעמדען שטעדטעל, אַרומבלאָנקען דעם טאָג, אומפּאַהרען אויף קאַרס, נעהן אין מוזעאום.

ביסלעכווייז, איך ווייס אַליין ניט ווי אזוי, בין איך געווען אָנגעטאהן אין די בעסטע אנצוגען, זיידענע העמדער, און מיין צימער איז געווען פּול מיט בילדער און אַנטיקען. זי איז מיט יעדען טאָג גליקליכער און שעהנער געוואָרען.

איין מאָל בין איך באַשטאַנען אויף אַ מאַרנעם קאַפּריז: זי מוז מיר זאָגען ווי שטאַרק זי האָט מיך ליעב.

— איך האָב דיך אזוי שטאַרק ליעב, אז יעדע אַידישע בעט-לערקע, וואָס איך באַגעגען אויפ'ן וועג צו דיר, איז מיר ליעב.

איך האָב אזוי ליעב געקראַגען די אלע אָרעמע, שמוציגע קינדער-
לעך מיט די שוואַרצע בלישצענדע אויגעלעך! דו האָסט אויך
אזעלכע אויגען, אזעלכע אויגען האָבען נאָר אידישע קינדער. און
ווען איך האָב געלייענט אין א צייטונג אז מ'שלאָגט אידען אין
רוסלאַנד, האָב איך א גאַנצע נאַכט געוויינט. דינע שוועסטער
און ברידער שלאָגט מען, האָב איך געוויינט.
איך האָב בעהאלטען מיין קאָפּ אין איהר שוים און זיך צו-
וויינט.

— אָט וועל איך דיר דערצעהלען א שפּאס פון מיין מאמען —
האָט זי געזאָגט אויפהויבענדיג מיין קאָפּ און קושענדיג מייע
פערזוויינטע אויגען — אמאָל פערפיהר איך א געשפרעך מיט מיין
מאמען וועגען אידען. זי האָט אויסגעשטעלט אויף מיר איהרע
עהרליכע פּרטיאָנער אויגען און געזאָגט: „עפעס די לעצטע ציי-
טען רעדסטו אזוי פיעל וועגען אידען.“ איך האָב מיך פאַר-
שעהמט. דאָס האָב איך נישט געוואוסט, אז איך האָב א סך מאָל
פריהער גערעדט וועגען אידען. דאָך האָט זי מיר געזאָגט: עם זיינען
דאָ גוטע אידען און שלעכטע אידען. צום ביישפיעל: שוילאָקס,
איז געווען א שלעכטער איד, און ראָטשילד און באַראָן הירש זיי-
נען געווען גוטע אידען. און ווידער האָט זי פאַרלענגט פרום א
האַנד אויף א האַנד און געשוויעגען.

ס'איז געקומען א צייט וואָס זי האָט נישט געקענט מיך
זעהען אלע טאָג. איך האָב געפיהלט, אז דאָס איז ניט, ווייל זי
האָט מיך וועניגער ליעב, נאָר עפעס אַנדערש, און איך האָב ניט
פאַרשטאַנען וואָס. טעג זיינען געקומען וואָס מיר האָבען קוים
געקענט א שעה זיין צוזאַמען. איך האָב זיך געבייזערט, איך האָב
געשריען. זי האָט נאָר געזאָגט:

— שטאַרבען קען איך פאַר דיר יעדע מינוט, אָבער מיין לע-
בען געהערט מיין מאמען. זי האָט מיר דאָס לעבען, אין וועלכען
איך האָב דיך בעגעגענט, געגעבען.

און איין טאָג, עם איז געווען דער זיבטער אָקטאָבער. בין
איך געזעסען אין צימער און געווארט אויף מיין אסתר'ן. געקור

מען איז אַ שלוח און מיר געבראַכט אַ בריעף פון איהר. אין מיין צוטומלונג האָב איך איהם געלאָזען אוועקגעהן אָהן אַן ענטפער. אין בריוועל איז געשטאַנען:

„היינט קען איך דיר ניט זעהן. מאָרגען איז מיין חתונה. איך האָב געמיינט, אז עס וועט זיין אין צוויי וואָכען אַרום. צו־ליעב וואָס עס איז פלוצלונג געקומען אן ענדערונג ווייס איך ניט. מאָרגען פאָהרען מיר אוועק, דאכט זיך אין בערמודא, און אפשר אנדערשוואו. איך ווייס ניט. ער איז אַ נידעריגער, מיט אַ פליך, אַ בייכעל, און דאכט זיך אז ער האָט רומאַטעס אין די פיס. יא, און ער גענעצט אונגעהייער פיעל. דיין אסתר.“

מיין ערשטער געדאַנק איז געווען לויפען, שרייען, ניט דער־לאָזען! און דאמאלסט ערשט האָב איך מיך געכאַפט אז איך ווייס ניט איהר נאָמען, האָב קיין אַדרעס, מיט איין וואָרט, איך ווייס נאָר ניט וועגען דעם מיידעל. געקומען צופליהען ווי אַ זומער פויגעל און אוועק מיט'ן זומער.

עם פרעסטעלט...

דרויסען פרעסטעלט. ווינטער-וואָלקען שליען זיך אום, ניי דעריג, נאָר זיי פאלען אויפ'ן קאָפּ... דער גרויער פראָסט קומט. ער איז דאָ...

און אין די ביינער פרעסטעלט אויך... איאָ ראַכיל, ס'פרעסטעלט אין די ביינער? ... אין דעם אייגענעם צימער'ל איז מען אלט און ס'איז קאלט. אָבער דרויסען, דרויסען טראַגט מען זיך אַרום מיט דער זון אין האַרצען! ... די זון איינגעפרעסט פון פאַרגאַנגענע פרייה לינגען...

אין טונקעל-גרינעם סאַמעט אָנגעטאָן, א גרויסען הוט מיט וויי-סע הענטשקעס געהט מען געבען פיאַנאָ-לעקציעס. און נאָך אויף די טרעפּ שרייט מען אַנטקעגען: „די פיאַנאָ „טיטשערין“ געהט! די פיאַנאָ-לעהרערין געהט!“ ווייבער אין די קאָרידאָרען גלעטען אויס דעם פאַרטוך אויפ'ן בויך. אַן אַנדערע מיט אַ קינד אויף די הענט, האַלט עס איהר אַנטקעגען און זאָגט מיט די אויגען: „זעה. וואָס פאַר אַ שעהן קינד איך האָב.“ אַ גוט-האַרציגע, זאָגט הינטער איהר פלייצע: „אַ רחמנות, זיך שלעפען אויף פּרעמדע טרעפּ...“ ראַכיל שמייכעלט זיס צו די ווייבער אין די קאָרידאָרען, זי טראַגט דאָך פאַר'ן דרויסען אום די זון אין האַרצען...

געטראָפּען אַמאָל, אַז ביי דער טיר פון דעם פאַסקודנעם מאַקסעל, האָט איהר שאַרפּער אויער געכאַפּט, ווי עמיצער פון יענער זייט טיר פּרעגט: „עפעס אַ שעהנע, דיין פיאַנאָ-טיטשערין, מאַקסעל? „גויסער, אַ לאַנגער נאָז.“ פלינק און באַשטימט, ער האָט גאָר נישט געדאַרפּט אַ טראַכט טאָן. זי האָט אַ לאַנגע נאָז און

פארטיג. זי אוועקגעשארט פון דער האנט. סטייטש, מאקסעל, זי האָט דאָך אזעלכע שעהנע אויגען? ראכיל האָט דאָך רחל'ס אויגען... נאָר מאקסעל איז נאָך אַ קינד, זעהט די נאָז פריהער פאר די אויגען.

שפעטער אַ פאָר מינוט האָט מאקסעל געקלאַפט מיט די דינע, בלאָטיגע פינגערלעך: דאָ רע מי פא סאָל לאַ סי דאָ. ראכיל הערט, און ערנעץ אין אַ ווינקעל מוח קלינגט מיט: אַ לאַטאַטאַנגע נאָאָז... איין בליק איהר צוגעוואָרפען און גלייך אַרויס... געזעהן אז זי האָט אַ לאַטאַטאַנגע נאָאָז... זי וואָלט מאַקסלען אַראָפּגעלאָזט אַ זעץ מיט'ן האַנט אויף זיינע דינע, בלאָטיגע הענטלעך, אזוי, אז די פינגערלעך זאָלען זיך איבערבּרעכען און די פּיאַנאָ זאָל צושפּרונגען ווערען מיט איין קראַך! דאָרע-מי-פּא-לאַ-סי-דאָ, דאָ-סי-לאַ-סי-אָל-פּא-מי-רע-דאָ... און מאַקסעל דערלאַנגט איהר אַ דאָלאַר און אַ האַלב, דעם האַלבען דאָלאַר איינגעוויקעלט אינ'ם פּאַפּיערעל, און זאָגט אַרויס פאַרשעהמט: „פאָר דהי וויק“. ראכיל שמייכלט זיס; זי ווייס, אז די מאַמע וועט פּרעגען: „נו, מאַקסעל, וואָס האָט דיר געזאָגט די „טיטשערין“? וועט ער ענטפּערען: „שי סמיעלר“...

נאָר, אז זי קומט ביי זיך אין צימער'ל שמייכלט נישט ראכיל. די זון אין האַרצען איז שוין פאַרגאַנגען... און ס'פּרעסטעלט אין די ביינער... זי קריכט אַרויס פון גרינעם סאַמעט, וואַרפט אַראָפּ דאָס זיידען אונטער'קליידעל און דערפיהלט זיך אזוי דאַר... און פאַר-שעהמט זיך פאַר איהר אייגענער דאַרקייט. אזוינע שפּיצגע עלענ-בויגענס... און שאַרפע קנייהקנעכלעך... אויף גיך די זיידענע קר-מאַנאָ! זיך וויקלען אין זייד און סאַמעט... ס'קוקען די גליעדער אַרויס ווייכער, זיסער... אין סאַמעט בויגען זיך די קנייה און ציהען זיך די הענט ווי צו אַ געבעט. אין פריהלינג האָבען די גליעדער געשמאַכט און דאָס האַרץ געלעכצט, נאָר דער מוח האָט באַוואַכט און געהיט די אוצרות ווי אַ קמצן זיין געלט. און אז די ערשטע גרויע פּרעסטלעך קומען אָן, פּרעסטעלט עס אין די ביינער צו פריה... נעכטען האָבען זיך וואָלקען אומגעשלייעט, גרויע, אומעטיגע.

איז געווען אומעטיג אויפ'ן הארצען. געמיינט, אז די וועלט לעשט זיך אויס... אָבער היינט... היינט האָט זיך אַ זון צופלאַמט, גאָר ווי זומער. דער דרויסען איז אַ גאָלדענער! אַנג, ראַכיל, שפּרינג נאָר אַרײַן אין גרינעם סאַמעט און געה שפּאַצירען. מאַקסלען דאַרף מען היינט נישט לערנען. געה און לאָז דיין האַרץ אין דיר גלוסטען... און טו וואָס דיין האַרץ גלוסט דיר. ביזט שעהן, ראַכיל... זעהסט דאָך אין שפיגעל. קוק אוועק פון די פּאָר קנייטשלעך, קוק ווי די אויגען האָבען זיך דיר אָנגעצונדען און דער מויל שמייכעלט דיר אַנטקעגען. געה, נעהם די זון אין האַרצען און געה אום... געה אין די אידישע נאַסען; דאָרטען דאַרפסטו גאָר קיין מורא נישט האָר בע... טו אָן דעם גרויסען הוט און די ווייסע הענטשקעלעך און שפּילע אָן די געלע כּרײַזאַנטעמע. ס'רייסט אויף די אויגען די געלע כּרײַזאַנטעמע אויפ'ן גרינעם סאַמעט...

און, אז דו וועסט אומגעהן איבער די אידישע גאַסען וועסטו איהם באַלד אַנטרעפען... איהם, דעם אידישען אינטעליגענט. און איינזאַם אזוי ווי דו, ראַכיל... געה און לאָז זיך איהם דערקענען... ער זוכט אויך; זוכט און בענקט ווי דו, ראַכיל... איז אינטעליגענט ער וועט דיך שוין דערקענען אָן דעם פייער'ל אין אויג און אָן דער געלעך כּרײַזאַנטעמע. ער איז אַ קלוגער יונג. ער ווייס, אז סתם אזוי אין דער וועלט אַרײַן שפּילעט מען נישט אָן אַ גאָלדענע כּרײַזאַנטעמע אָן גרינעם סאַמעט, בעת דרויסען כאַפט שוין פרעסטלען...

און אפשר, ראַכיל, איז ער הונגערײַג אויך... זיין מאַנטעל איז אַ דינער און אַ זומערדיגער. און אפשר איז דאָס פייער'ל אין אויג אַ מאַפעלער, אי הונגער, אי ליעבע צו דיר... נעהם איהם אַרויף צו זיך. סאַיִוויסאַי, אין דיין פאַנטאַזיע האָסטו דאָך שוין דאָס אַ סך מאָל געטאָן... זיי אַ פּרוי, קאָך אויס אָן אַבענד־עסען און נאָכדעם זעץ זיך ביי דער פּיאַנאָ און לאָז איהם זעהן ווי דייענע פינגער שפּרינגען אום בויגיג אויף די ווייסע ביינדלעך, בעת דו שפּילסט „דער רבי האָט געהייסען פרעהליך זיין“. און איבער די גליעדער וועט זיך גיסען אַ וואַרימקייט. צוגעהן וועט דער אומ־צייטיגער פּראָסט פון די ביינער. און אפשר וועט ער דיך דער-

קענען... זעהן, אז דו ביסט נאָר זיין רחל, זיין רחל'ע... נישט סתם א פרעמדע ראַכיל אין גרינעם סאַמעט מיט אַ כריזאַנטעמע אָנגע-טשעפעט... און ער וועט ביי דיר בלייבען... אויף אַלע אַבערדען בלייבען ביי דיר...

די זון האָט געגעבען זומערדיגען גאָלד, געשיינט, געוואַרעמט, ווי זי וואָלט זיך פאַרנעסען, אז ס'דאַרף שוין אַ פּרעסטעל באַפען; און אפשר האָט זי יאָ געוואוסט, נאָר געוואָלט זיין גוט היינט... אַט היינט, פון אַלע גרוי-פּראָסטיגע טעג... און ראַכיל שפּאַצירט אום, טראַכט און קוקט אין די שאַרפּענסטער. אָך, אין יענער ראָזער בלוזע... אָדער אין דער גרינער מיט דעם מאַטען גאָלד, און זי שפּיעלט די עלעגיע... אָדער שאַפען. און די רויטע בעט-טופּעלקעס אויף אין דער פּריה מיט יענער קימאַנאָ... אָך ווען זי האָט זיי... און די שעהנע קינדערלעך אין די וויגעלעך מיט די מאַמעס... און איהר אויג קוקט זיך איין אויף יעדען פאַרבייגעהער...

איין בלאַק ווייט קומט ער איהר אַנטקעגען דער בחור, דער שעהנער, דער איידעלער. און וואָס געהענטער אַלץ שעהנער און איידעלער. אזוי פאַרטראַכט, אזוי פאַרקלעהרט, בחור מיינער!... זעהסט מיך נאָר נישט, ראַכיל'ען, די וואָס שפּיעלט אזוי וואונדער-ליך אויף דער פּיאַנאָ... אָך, ווי דאָס האַרץ קלאַפט! אַרויסשפּרינג-גען וויל דאָס. ראַכיל, ראַכיל'עלע, פאַרליר זיך נישט... הויב אָן ריידען... לאָז דאָס האַרץ קלאַפען... חלש'ט אַוועק פאַר שרעק?... נאָ דיר אַ קניפּ אין דער האַנט, זעהסט, קומסט צו זיך... געהט נאָך אַ קניפּ. ס'איז גוט... ס'טוט וועה... ראַכיל רייז צו איהם, אַט איין רגע'לע און ער געהט פאַרביי... שטעל איהם אָפּ און רייז צו איהם... זעהסט דאָך, אַ גוטער, אַן איידעלער... די צונג איז געלעהמט?... טו רייז מיט די אויגען... ראַכיל, ראַכיל'עלע... איך וועל דיך מעהר נישט קנייפען אין דער האַנט... די אויגען לאָזען זיך אויך אַראָפּ?... פאַרבייגענאַנגען. ער איז אזוי נאָהענט פאַרבייגענאַנגען... דרעה אויס דעם קאַפּ, ראַכיל, ראַכיל'עלע! איך בעט דיר, איך האָב דיך ליעב... אפשר וועט ער אויסדרעהען דעם קאַפּ... קענסט דעם קאַפּ

נישט א ריהר טאָן? ... טו געה, קעהר זיך אום אהויים און לאָז דיר
 פראָסטלען אין די ביינער...
 די זון פון פארנאנגענע פרייהלינגען אין האַרצען איינגעפרעסט,
 האָט זיך אויסגעלאָשען... דער גרויער אבענד איז געקומען, און
 דער אומצייטיגער פראָסט האָט איהר אין די ביינער געפרעסטעלט...

דער באַרג-גייסט.

א פאָר טעג נאָך דער רייה האָט די זון געברענגט, איין טאָג האָט גענאָסען א געדיכטער רעגען, דערנאָכדעם זיינען געקומען צו וועהען גרינגע ווינטלעך, און אלץ האָט מיט אמאָל געשפּראָצט און געבליהט אויף די בערג. דער פרייהלינג איז היי-יאָהר געקומען פריה. נפתלי, דעם פארמער'ס פלימעניק, האָט זיך זעהר געפרעהט וואָס דער פרייהלינג איז געקומען פריה דאָס יאָהר. זומער, כעת עס קומען אָן געסט, הייסט ער נייטהען, און ווינטער רופט מען איהם וויעדער נפתלי. נייטהען איז ביי איהם דער סימבאָל פון גאָלדיגע, בליהענדע טעג, פון קלאָהרע הימלען, פון פרעהליכע ליעדער וואָס מ'זינגט אין אויסגעשטערענטע געכט. און דער נאָמען קלינגט איהם ליעב. און נפתלי, איז פאר איהם א סימבאָל פון פארשנעעטע, אומעטיגע וועגען; קורצע, גרויע טעג און אונענדליך לאַנגע געכט; הוילע בערג; דער וואַלד שיטער און לעכערדיג, און פון אלץ ברומט און קלינגט טרויעריג ארויס דער נאָמען נפתלי.

דאָך איז אין זיין פרייד געלעגען נאָך א סבה. אין די ערשטע וואַרימע טעג, האָט די מומע געדארפט אָפּפּאָהרען קיין ניו יאָרק, בלייבען אויף עטליכע וואָכען ביי איהר שוועסטער, און זיך דאָס טירען אויף קינדער; דער פעטער האָט אויך געזאָלט פאָהרען, און אויף זייער אָרט וועט דאָ קומען דער מומע'ס פלימעניצע ניטעל. זי קומט צוליבע איהר געזונד, זיך אָפרוהען אביסעל, און אויך מחמת ביי זיי איז זעהר ענג און עס וועט נישט זיין פלאַץ פאר דער מומען.

נפתלי איז געווען פארנומען אין שטאָהל ארום די פערד. ער

איז געווען זעהר פריינדליך מיט זיי, געגלעט זיי איבער די לאנגע קעפ, איבער די ווייכע זייטען און געגעבען זיי א גוטע מאָס היי און האָבער. שטומערהייט האָט ער זיינע געדאַנקען איבערגעגעבען די פערד. די זומע מיט'ן פעטער וועלען אוועקפאָהרען. ער וועט מיט זיי פאָהרען צו דער סטאַנציע אָפּנעהמען גיטלען. און פאָהרענ-דיג צוריק, באַרג אַרויף, וועט ער פיהרען דעם וואָגען גאַנץ לאַנג זאָם, כדי זיי זאָל נישט פאַלען צו שווער באַרג אַרויף; ער וועט געהן צופּוס, און נאָר גיטעל וועט זיצען אויפ'ן וואָגען. און אַלע טאָג וועלען זיי אַלע פיער אומפאָהרען שפּאַצירען. ער וועט אינגאַנצען אָפּלאָזען די לייצעס, און ער וועט שמועסען מיט גיטלען. ער וועט זיך שוין פאַרלאָזען אויף זיי, זיי ווייסען דאָך שוין אזוי גוט אַלע וועגען אין די בערג.

און איין שעהנעם, ליכטיגען פריהמאָרגען זאָגט צו איהם די מומע, בעת זי האָט איהם דערלאָנגט פריהשטיק, אז ער זאָל נישט פאַרנעסען צו פאָהרען אויף דער סטאַנציע, צו דעם זעקס אַזייגער צוג, גיטעל וועט נאָך היינט קומען.

נפּתלי האָט אַליין נישט געוואוסט וואָס עס שטיקט איהם אין האַלז, צי אַ געלעכטער פון איהרע נאַרישע רייד, צי סתם אַ פרייד. אַ געלעכטער זיך אָפּצוריידען! ער זאָל נישט פאַרגעסען צו פאָהרען צו דער סטאַנציע, גיטעל דאַרף אַנקומען. ער וועט פאַרגעסען! נו, און וואו זיינען די פערד? זיי וועלען איהם שוין דערמאָנען, אז ער זאָל אַפילו יאָ פאַרגעסען. די מומע מיט'ן פעטער ווייסען נאָר נישט, זיי האָט ער נישט געזאָגט, אָבער די פערד ווייסען דאָך יאָ פון עפעס...

און אין דעם זעלבען טאָג, וואָס זיי זיינען אוועקגעפאָהרען, איז גיטעל געקומען. ער האָט זי שוין געקענט פון פריהער; ער זעהט זי יעדעס מאָל וואָס דער פעטער שיקט איהם וואָס איינקויפען אין ניו יאָרק. נאָר אין דעם פרייהלינג פאַרנאַכט האָט זי אויסגע-זעהן נאָר אַנדערש ווי אַלע מאָל. אַ בלאַס מיידעל מיט רויטע, קיי-לעכדיגע אויירינגלאַך, אַ שנירעל פערעל האָט זי געטראַגען ארום האַלז און ווייסע זיידענע הענטשקעס. ער האָט זיך אזוי פאַר-

שעהמט בעת זי האָט איהם געגעבען דאָס קליינע הענטעל אין די ווייסע זיידענע הענטשקעס, און ער זיינע, אַ גראָבע, ברייטע האַנט. די בלוט איז איהם אַזש אין פנים פאַרלאָפּען, און ער האָט שנעל צוגעכאַפּט די האַנט.

און פּאָהרענדיג פון דער סטאַנציע אַהיים, איז טאַקע געווען אַזוי ווי ער האָט די פּערד אנפּאַרטרויט: ער איז געגאַנגען צופּוס, גיטעל איז געזעסען אויפ'ן וואָגען. ער האָט די גאַנצע צייט גע-שווינגען. אין כּעס איז ער געווען, אַליין נישט וויסענדיג אויף וואָס און וועמען, זיכער נישט אויף די פּערד; גיכער אויף גיטלען. וואָס זיצט זי אין ניו יאָרק? וואָס איז אַזוי די מציאה מיט דאָס דאָזיגע ניו יאָרק! זי איז בלאָס, זי איז מאָגער; זי מוז נעבעך אואַדי זיין נישט געזונט. און ס'האָט איהם אַזוי פאַרדראַסען אויף איהר. ניין, ער וועט גאָר קיין רחמנות נישט האָבען אויף איהר. וואָס איז? זי קען נישט קומען אַהער און ווערען פּריש און געזונט? און אַזוי טראַכטענדיג פאַרגעסט ער זיך און גיט אַ שמיץ די פּערד מיט'ן בייטש, און ער גיט זיך אַ כאַפּ, וואָס שמייסט ער עפעס די פּערד? ער האָט דאָך זיי צוגעזאַגט אַז באַרג-אַרויף וועלען זיי ביי איהם געהן טריט ביי טריט...

אויף דער פאַרם איז מיט זיי געווען אַ פאַרם-יונג, אַ געהילף, וועלכער וואָלט פאַר נפתלי'ן געגאַנגען אין פייער און אין וואַסער. ער האָט צוויי מאָל אַזוי פיעל אַרבייט געטאָן, כדי איהם צו לאָזען פאַרין אַרום גיטלען. און נפתלי האָט געהאַלטען אין איין אַוועק-טרייבען גיטלען פון אַרום דעם אויווען. ער וועט אַליין קאָכען, זי באַדאַרף נישט טאָן קיין שווערע, גראָבע אַרבייט. גלייך נאָכמיטאַג פלעגט ער שפּאַנען די פּערד, דער יונג פלעגט אַרומוואַשען די אַלטע קאַרעט און זיי פלעגען פּאָהרען שפּאַצירען.

די וועגען זיינען אַלע באַרג אַרויף אָדער באַרג אַראָפּ, מיט שמייער און גריבער און, ווען דער וואָגען פלעגט אַ טרייסעל טאָן, פלעגט זי אומגערען אויף איהם אַרויפפאַלען. ער האָט איהר דער-צעלט אַלערליי מעשיות פון די בערג, ער האָט געוואָלט אַז זי זאָל עפעס מורא קריגען און זיך צו איהם צוטויען אויס שרעק. און

ער האָט אויסגעטראַכט אַ מעשה'לע מיט אַ באַרגנייסט וואָס איז האַלב מענש און האַלב־טייוועל, און פֿליהט אום אויף די שפיץ בערג און בוימער אָנגעטאָן אין ווייסען. ער טוט קיינעם קיין שלעכטס נישט נאָר אַמאָל, פֿאַרוועלט זיך איהם, אימיצען אָפּטאָן אַ שפיצעל, באַווייזט ער זיך אויפ'ן וועג, נאַטירליך, אין מיטען נאַכט, קומט צו צו אַ פענסטער, קלאַפט אָן, באַווייזט זיך און אַנט־לויפט. און אז ניטעל האָט געפרעגט פֿון וואַנען דער דאָזיגער באַרגנייסט האָט זיך גענומען, האָט ער שוין גאָר נישט באַדאַרפט אַ טראַכט טאָן, די פֿאַנטאַזיע האָט שוין געאַרבייט אין איהם, און ער האָט גלייך געענטפֿערט:

— פֿון וואַנען ער האָט זיך גענומען? ס'איז אַמאָל געווען אַ שעהנער גרויס־שטאָדטישער יונגע־מאַן, ער פֿלעגט זיך חנפֿ'ענען מיט זיסע ווערטלעך צו אַלע שעהנע מיידלעך. ער האָט אַ סך שעהנע מיידלעך שלעכטס געטאָן און דערנאָכדעם אויסגעזאָגט, אז זיי זיינען נישט קיין עהרליכע... און איין בתי־חידה'לע, שעהן ווי אַ בתי־מלכה און אַ כשר־קינד, ווי אַ מיידעל פֿון ירושלים, האָט ער פֿאַראַומגליקט. זי האָט אַ קינד געהאַט. ער איז אַוועק און זי נאָך פֿאַרלוימדעט. האָט זי איהם פֿאַרשאַלטען, אז ער זאָל זיך קיין מאָל קיין אָרט נישט געפינען, און עס זאָל איהם אומטרייבען און אומיאַגען, עס זאָל איהם וואַרפען און שליידערען פֿון איין אָרט אויפ'ן אַנדערען און זיין נשמה זאָל מגולגל ווערען אין אַ טייוועל. און מחמת ער האָט דערנאָך שטאַרק חרטה געהאַט איז ער געבליבען האַלב מענש און האַלב טייוועל.

און ניטעל האָט מיט שרעק אַלץ אויסגעהערט. נפתלי האָט זיך געוואונשען, אז דאָס זאָל טאַקי אמת זיין, און דער גייסט זאָל קומען ביינאַכט, אַ קלאַפּ טאָן אין גיטעל'ס פענסטער און זי זאָל זיך שטאַרק דערשרעקען און זי זאָל אָנהויבען שרייען: געוואַלד, נפתלי! און בעת מעשה האָט איהם גראַד דער נאָמען נפתלי שעהן געקלונגען. און ער וועט אַריינלויפען, זי אַרומכאַפען, זי צו באַשיצען. ער וועט איהר קיין ביין, חלילה, נישט טאָן. ער איז נישט יענער גרויס־שטאָדטישער יונגע־מאַן. ער וועט זי נאָר גלע-

מען, און בעת ער וועט עס טאָן, וועט ער זי גלעטען אזוי ווייך און ציטערדיג, מחמת זיין האַנט איז דאָך אזא שווערע... און זי וועט מורא האָבען זיין אַליין אין צימער, וועט ער זיך צולעגען ביי איהר אויפ'ן בעטעל, אויף דער קאָלדער, און זי וועט ליגען אונטער'ן קאָלדער. ער וועט בלוז זי א קוש טאָן דאָס קעפעל, דעם פיינעם אויערעל מיט'ן רייטען אוירינגעל. און ער וועט אויסטראַכטען א סך, א סך שעהנע מעשה'לעך, נישט פאַר וועלכע זי זאָל שטאַרק מורא האָבען, נאָר זי זאָל זיך אַביסעל שרעקען און זיך צוטויען צו איהם. און ער וועט זי שוין באַשיצען פון אַלע בייזע גייסטער פון די פעלדער און וועלדער.

און נפתלי האָט אַליין אָנגעהויבען גלויבען אין באַרגגייסט, וואָס ער האָט אויסגעטראַכט, און זיך געבעטען ביי איהם ער זאָל קור מען צופליהען פון יענע הויכע שפיץ-בערג אין ווייסען, א קלאַפ טאָן אין גיטעל'עס פענסטער און פאַרשווינדען...

אין איין שעהנע פרייהלינג נאַכט, ווען ער האָט נישט געקענט איינגעשלאָפען, נאָכדעם ווי ער האָט שוין א פאַר נעכט נישט דערשלאָפען, דער מוח איז איהם געווען צורודערט, די פאַנטאַזיע האָט זיך צושפיעלט, איז איהם איינגעפאַלען, ער קען דאָך אויף איין רגע'לע אַליין ווערען דער פאַרשלאָטענער באַרגגייסט. ער וועט זיין ביידע, אי נפתלי, דער וואָס וועט זי באַשיצען, אי יענער בייזער יונגערמאַן... ער וועט נעהמען א ווייסען ליילאַך, אויסשניידען לעכער פאַר די אויגען, די נאָז און מויל, זיך איינזיקלען, און א קלאַפ טאָן אין גיטעל'ס פענסטער, און גלייך שטען גרייט אַרויפצור-לויפען די טרעפ צו איהר אין קאַמערעל.

ער איז אויפגעשטאַנען ווי אין אַ חלום, אַלץ אזוי געטאָן ווי אונטער אַ היפּנאָז. שטיל האָט איהם א געפיהל פון אַבערגלויבען געפייניגט, אז ער וועט אַליין ווערען א פאַרשלאָטענער באַרגגייסט, ער האָט אַבער שוין געמוזט אזוי טאָן... ער איז אַרויפגעקלעמערט אויפ'ן גאַניקדעכעל און אָנגעקלאַפט אין גיטעל'ס פענסטער, און אזוי ווי אַבליז זיך באַוויזען פול קעגען פענסטער. באַלד האָט ער דערהערט איהרע קולות :

— נפתלי! נפתלי, דער בארגנייסט! געוואלד, געוואלד,

דער בארגנייסט!

מיט אן איבערנאטירליכען אימפעט איז ער אראפגעשפרונגען פון דעם דעכעל, באהאלטען די לילאך און אריין אין איהר צימער, האלב אן אָנגעטאָנענער. ער האָט זי געטראָפּען אין ווייסען נאַכט-העמד, שטעהענדיג איינגעקלעפט אין אַ ווינקעל צימער, מיט די הענט פאַרשטעלט דעם פנים, זי זאָל דעם דרויסען נישט אָנקוקען. זי איז איהם פאַר שרעק אויפ'ן האַלז געפאַלען. איהר גאַנצער קער-פער האָט זיך געוואָרפען פון שרעק. ער איז אַליין אויך געווען שטאַרק דערשראָקען. ער האָט געגלויבט, אַז ער איז טאַקי געווען דער באַרגנייסט אין יענער רגע.

— נו, שרעק זיך נישט, גיטעל, ער וועט שוין מעהר נישט

קומען... איך ווייס עס זיכער...

— געהט נישט אוועק, נפתלי, איך האָב מורא — האָט גיטעל

מיט טרעהרען געזאָגט — ס'איז רעכט אויף איהם, אַ שענהע כפרה אויף איהם, האָט ער אַזוי פיעל שלעכטס קיין מיידלעך נישט געזאָלט אָנמאַן! אָבער איך האָב זיך אַזוי דערשראָקען. געהט נישט אוועק!

ער האָט זי צוגעפיהרט צום בעט, זי גוט איינגערעקט מיט דער קאָלדרע און אַליין זיך געזעצט. זי האָט איהם צוגעשלעפט נעהענ-טער צו זיך, איינגענורעט איהר קאלטען געזיכט אין זיין וואַרימען האַלז און זיך וואָס אַ מינוט נעהענטער געטוליעט. ער איז גע-זעסען ווי באַנומען, קאַלט, זי אפילו אַ גלעט נישט געמאַן. איהם איז עפעס ליכטיג און קלאָהר געוואָרען אין מוח, אַז דאָס גליק און פרייד האָט ער זיך איינגעקויפט דורך אַן אויסגעטראַכטע מעשה, נישט געשטויגען און נישט געפלויען, דורך אַ ליגען. ווען זי וואָלט עס געוואָהר ווערען! ... און אין דער רגע איז ער געווען גרייט איהר אַלץ צו דערצעהלען, אַז אַזא יונגערמאַן האָט גאָר קיין מאָל נישט געלעבט און אַז אַ באַרגנייסט איז גאָר דאָ נישטאַ, נאָר מחמת איהם האָט אַלץ געצויגען צו איהר, האָט ער דאָס אַלץ פון קאַפּ אויסגע-טראַכט. נאָר ניין, ניט היינט נאַכט. אַן אנדערש מאָל וועט ער

איהר דערצעהלען, ניט היינט נאכט! ... זאָל זיך דאָס מיידעל טוליען
און ווארימען אָן איהם.

און ניטעל האָט זיך אָנגערופען :

— אצינד האָב איך שוין פאר איהם קיין מורא נישט. ער
מאָג אפילו ווידער זיך באווייזען. א שעהנע ריינע כפרה אויף
איהם... האָט ער נישט געזאָלט טאָן מיידלאך קיין שלעכטס...

ה ע ר י נ ג .

דער פיין קלינגענדרער נאָמען אפרים ראפאפארט, וואָלט גיכער געפאסט אן ערפאָלגרייכען הערינג הענדלער, וואָס האָט טויזענטער און טויזענטער טונען הערינג איבערגעליפערט אין פאַרשיעדענע וועלט־טיילען, זיך ערוואָרבען אַ גרויס פאַרמעגען און אַן אנגע־זעהענע „אַסאַבע“, איידער איהם. על פי צופאַל אָדער על פי מזל האָט הערינג תמיד געשפיעלט אַ ראָלע אין זיין לעבען, כאָטש ער האָט באמת גאָר פיינט געהאַט הערינג. אַ חוץ וואָס ער האָט פיינט געהאַט הערינג מיט זיין ריח און טעם, איז ער דעם גאַנצען מין גע־ווען אַ דם־שונא. נאַטירליך האָט ער גאָר נישט געהאַט קענען די פישעלאַך בעת זיי שווימען זיך נעמיטליך אַרום די סקאַנדינאווישע ברעגען און לייגען איקרע פאַר נייע דורות. אין אמת'ן זיינען דאָך די הערינג פישלאַך שעהן, מיט די פיין געוועבטע עקעלאַך, שלאַנדי קע קעפעלאַך און די הויט מיט שעהנע זילבערנע שופען באַפוצט. גיכער איז זיין האַס געקומען צו די אומשולדיגע הערינג דערפאַר, וואָס גאָר זייענדיג אַ אינגעל האָט זיין טאַטע איהם אוועקגעריסען פון דאָרה, פון די זוניגע, זידליכע לאַנדשאַפטען, און איהם געשיקט אין דער ליטא אין די ישיבות, וואו ער האָט געגעסען טעג, און די ליטווישע ווייבער האָבען איהם געשפייזט מיט הערינג.

אין פריזיוועלטער איז ער געקומען קיין אַמעריקא. און דאָ אין ניו יאָרק, אַלס גרינער, ווען ער פלעגט אריין אין אַ רעסטאָראַן אָפּעסען, איז נישט פאַרשמעהענדיג די נעמען פון די מאכלים, פלעגט ער פאַרשעהמטערהייט אַ זאָג טאָן צום „וועיטער“: הערינג. און ס'איז טאַקיי אַ וואָלוועלער מאכל, סידען מ'קאכט זיי אין עסיג און האָניג אָדער מען פּרעגעלט זיי אין פוטער.

מיט יאָהרען פון מיה און מאַטערנים האָט ער זיך אויסגע-
 נרינט. אַליין נענעבען לעקציעס אין ענגליש, און אַ דאַנק דעם צו-
 וואַקס פון די אירישע צייטונגען און זשורנאַלען, האָט ער פון צייט
 צו צייט פאַרדיענט פאַר אַן אַרטיקעל אָנשרייבען, אַמאָל אַ רעדע
 געהאַלטען אין אַ פאַראייז, און זיין לעבען זיך דורכגעשלאָגען.
 און ווי פיינט ער האָט געהאַט הערינג אזוי האָט ער לייעב
 געהאַט ביכער... און אפרים ראפאפארט איז נישט געווען קיין
 גרויסער, רייכער הערינג הענדלער, נור אַן אָרעמער ביכער לייעב-
 האַכער.

זיין אויסזעהן האָט איהם שוין בעסער געפאַסט : אַ שמאָלער,
 דאַרער יונגעראַנטשיק, אין אָנהויב פון די דרייסיגער ; דער
 ברוסטקאַסטען הויז און איינגעפאַלען און קוים דערגרייכט מיטעלען
 וואַקס. די האָר האַבען נאָר קיין איינזעהן מיט איהם נישט גע-
 האַט : אַ טייל האַבען זיך געגרויט, און אַ טייל זיינען אַרויסגע-
 פאַלען. דערפאַר אָבער האָט ער געהאַט אַ פאַר ליכטיגע, פינקעל-
 דיגע אויגען ווי פון אַ שוואַרצען בורשטיין און ווייסע, גלייכע צייהן
 ווי צוויי רייהען פערעל.

און אפרים ראפאפארט האָט זיך איינגעשאַפט אַ ביבליאָטעק
 פון אַ וואַסערע פופצעהן הונדערט ביז צוויי טויזענד ביכער, אין איר
 ריש, העברעאיש, רוסיש, דייטש און ענגליש. און יעדעס ביכעל
 האָט ער געקענט און לייעב געהאַט. אין זיין ביבליאָטעק איז ער
 געווען ווי אַ סולטאַן אין זיין האַרעם. יעדעס אַלט ביכעל האָט
 איהם זיסע זכרונות געבראַכט, און יעדעס ניי ביכעל האָט איהם
 פרייד פאַרשפּראַכען.

זיין לייעבשאַפט צו ביכער איז דערנאָנגען כמעט ביז שגעון.
 ער פלעגט קענען אָפּזיצען טעג אין זיין צימער און באַטראַכטען
 די פאַרשידענע ביכער, זיי בלעטערען. ער האָט אויסגעמיערען
 אפילו די אומשולדינסטע באַקאַנטשאַפט מיט מיידלעך, נאָר אויס
 מורא טאָמער וועט מען ביי איהם קומען לייהען ביכער.
 אַז ער האָט באַגעגענט דזשעני'ן, אַ הויכע, געזונטע מיידעל
 מיט געדיכטע נעגער-האַר און זומער שפּרינקלאַך אויפ'ן נאָז און

ארום די אויגען, אָבער מיט גרויסע, בלויע אויגען און א פיינעם מויל, האָט ער זיך מיט איהר באקאנט נאָר דערפאר ווייל זי האָט נישט געלייענט קיין ביכער.

באגעגענט דזשעני'ן האָט ער אויף די בערג, צווישען אַנדערע מיידלאך וואָס האָבען יאָ געלייענט ביכלאך.

דזשעני איז געבאָרען געוואָרען אין עסעקס סטריט. דאָרט זיך אויסגעהאָדעוועט און געגאנגען אין סקול. לעצטענס געוואוינט מיט איהרע עלטערען אין די בראָנקס; גערעדט גאנץ גוט אידיש, און דעם ערשטען מאָל געווען אין די בערג... אזוי פיעל אומגעפעהר איז דאָ צו דערצעהלען וועגען דזשעני'ן. איהר טרוים איז געווען א פרייזייטער, אָבער אפרים איז איהר אויך געפעלען געוואָרען. און אפרים ראפאפארט האָט וועגען דזשעני'ן פאָעמעזירט: „אזוי פרימיטיוו!... אזוי געזונד פראָסט. נישט קיין צור בראַכענע נשמה ווי די דאָ, וואָס ליגען אין העמאק און לייענען ביכלאך... א גאנצע נאָטור. א זעלטענהייט אין היינטיגע דורות. ער וועט זי שוין אויסבילדען אויף זיין שטייגער. ער וועט זי פארפיינערען, זי וועט ווערען ראפינירט און דאָך אין דער נשמה בלייבען פרימיטיוו!... אזוי האָט ער ביי זיך אָפגעמאכט.

דזשעני האָט פון קיין אַנדערע אַרטען באקאנטשאַפטען מיט א בחור ווי צוליעב א שידוך נישט פאַרשטאַנען. דעריבער, ווען זיי זיינען צוריקגעקומען קיין ניו יאָרק, האָט זי איהם איינגעלאָדען צו טאַטע-מאַמען אין שטוב. זיי האָבען איהם שטאַרק אָפגעשטוי- סען מיט זייער פראָסטקייט און א סך הערינג עסען... איהם האָט זיך געדאַכט, אז אַלץ אין הויז איז דורכגענומען פונ'ם ליאק פון הערינג... און ער האָט געקלעהרט פון אָפּטראָגען זיך... אין שטוב איז ער שוין אָבער געווען דזשעני'ס חתן. ער האָט גאָר נישט באַ- גריפען ווי אזוי דאָס איז געוואָרען... און ס'איז שוין געווען שווער צו כאַפען צוריק. און ווען די יוס-טובים זיינען אָנגעקומען, האָט ער אַנשטאַט זיך קויפען נייע בגדים געמוזט קויפען דזשעני'ן א פינגערל. אמת, ער האָט אפילו צוריקגעקראָגען פון צוקונפטיגען שווער א זייגער מיט א קייטעל אין צוויי מאָל דעם ווערט פונ'ם

פינגער'ל... קורץ נאך דעם איז געווען די חתונה און זיי האָבען זיך אַריינגעקליבען צו טאַטע-מאַמען. די שוויגער האָט געהאַט הערינג, געפרעגעלט הערינג, מאַראַנירט הערינג, און אז ער איז אַרויס אין גאַס אויסגעקליידט ווי אַ טעקעלע, האָט ער געלכט אין שרעק, טאַמער שפירט זיך פון איהם אַ ריח פון הערינג און שווער און שוויגער...

קיין פאך האָט אפרים ראפאפארט נישט געקענט, און טאַטע-מאַמע איז ניד מיאום געוואָרען צו געבען אפילו ברויט מיט הערינג... דערצו האָט די שוויגער מורא געקראָגען צו זיין אין איין שטוב מיט אזוי פיעל ביכער וואָס זיינען נישט קיין ספרים... אָבער דזשעני האָט געהאַלטען מיט איהם: „ער איז אַן איידעלער, אַ געבילדעטער, ער קען קיין „פראָסטער אַרבייטער“ נישט זיין.“ און זי האָט גענומען פלאַנען צו טאָן וואָס אליין.

אין אַ פאך חרשים נאָכדעם ווי דזשעני האָט געהאַט דאָס קינד, האָט זי אויסגעלערענט אפרים'ען ווי אַרומצוגעהן מיט די „באַטעל-פּידינג“ און אליין אָנגעהויבען פאָהרען יעדען טאָג דאון-טאון, איהם גאָר נישט זאָגענדיג. דזשעני האָט געהאַט אַ חבר'טע, וועלכע האָט חתונה געהאַט פאַר אַ רייכען הערינג-הענדלער, און צו איהר האָט זי זיך געווענדט נאָך הילף. זי האָט געדונגען אַ קלייטעל אויף עסעקס סטריט, וואו מ'האַט זי געקענט, דער חבר'טעס מאַן האָט געגעבען אויף באָרג עטליכע טונען הערינג און דזשעני האָט געעפענט אַ הערינג „סטאַרקע“. די פאָר צימערען הינטער'ן סטאָר זיינען געווען פינסטערע, די פענסטער מיט אייזערנע שטאַכעמען און דער פאָל אַ צובראָכענער. איהם האָט זי גאַרנישט געזאָגט ביז אַלץ איז אַריבער, און זיי האָבען זיך אַריינגעקליבען הינטער דער הערינג „סטאַרקע“.

אפרים איז שיער נישט געפאלען פון אפּאָפּלעקציע, אָבער פאַר-פאלען, קיין אויסוועג. אַ קינד אין וויעגעל...

— און וואו וועל איך אַהינטאָן די ביכער!... — האָט ער מיט האַס און האַרצוועהטאָג געקריצט מיט די צייהן.

— די ביכער? איך ווייס? ... פאַרפאַק זיי אין קאַסטענס,

וועסטו זיי קענען האלטען אין קעלער. אן עסק האָב איך איצטער
מיט ביכער!...

אפרים ראפאפארט האָט זיך געפיהלט ווי צונעהמען דעם קאַפּ
און צוועצען אָן דער וואַנט....

— א פאַרהייראַטער מאַן און א טאַטע פון אַ קינד, זאָל זיך
אַזוי נאַריש מאַכען. ביכער! האָסט שוין געמעגט האָבען מעהר
שכל, אויף מיין וואָרט — האָט דזשעני געזאָגט גאַנץ ערנסט און
אַהן כעס.

אפרים ראפאפארט האָט געשוויגען מיט אַ שווייגען וואָס
האָט געמיינט: מיט וועמען זאָל איך דאָ ריידען...
דזשעני האָט אָבער נישט געוואָלט זיין ברונג, דערפאַר האָט
זי ווידער געזאָגט:

— ביי לייטען, אַז מ'אַרבייט זיך אַרויף, ס'איז דאָ פון
וואַנען צו לעבען, לייענט מען ביכער.

דאָך האָט ער אויסגעפיהרט. פון די צוויי צימערען האָט
ער איינעם פאַרנומען מיט ביכער און זיין שרייב־טישעל, און דאָס
אַנדערע צימער, האָט געדיענט אַלס שלאָף־צימער, עס־צימער און
קיך.

צום פאַרקויפּען די הערינג האָט דזשעני איהם גאָר נישט צו־
געלאָזען. זי האָט זיך אויף איהם נישט געקאָנט פאַרלאָזען,
אַבער אַזוי ווי ער איז אַ „געבילדעטער“ וועט ער פיהרען די
הערינג־בוכהאַלטערע.

און זיין אומגליק איז געווען פאַר פול. קיין צייט אויף
קאָכען האָט דזשעני נישט געהאַט, איז מען כסדר אָפּגעקומען מיט
הערינג....

אַ קאָמפּלימענט איז געקומען דזשעני'ן, זי איז געווען שטאַר־
קער פון אפרים ראפאפארט. ער האָט זי נישט געקאָנט פאַר־
פיינערען. זי, האָט איהם אָבער געקאָנט פאַרגרעכערען. ער
האָט זי צו זיך נישט אויפּגעהויבען, האָט זי איהם דערפאַר אַראָפּ־
געשלעפט צו זיך.

נאָך אַ קינד איז געקומען אין הערינג קלייטעל. דאָס הערינג־

געשעפטעל איז געגאנגען גוט, אָבער דאָס לעבען איז געווען דאָס אייגענע. פאַר דזשעני'ן איז דאָס געווען גוט... אָט וועט מען נעהמען די דירה „אָפּסטעירס“, זאָל שוין נאָר יענע זיך אַרויס-קליבען... דערווייל האָט זי אָנגעהויבען זיך איינשאַפען איין שטיק „געשליפען גלאָז“ נאָך דעם אַנדערען, געקויפט טול אויף מאַכען גאַרדינען און געטרוימט פון אַ שעהנעם פאַרלאָר...

ביסלעכווייז און ביסלעכווייז, אונטער דעם שטענדיגען ריח פון הערינג און פאַרשיעדענע געטריקענטע און געזאַלצענע פישען, איז ער אַראָפּגעזונקען צו דזשעני'ן. ער האָט זיך מעהר נישט נאַריש געמאַכט מיט שרייבען. ער האָט פאַרלאָרען מוט און האָפנונג אויף אַלץ מיט אַן אַנדער, אַז ער וועט ווען עס איז קענען זיך אַרויסרייסען פון זיין הערינג-גיהנום.

אויפגעכאַפט האָט ער זיך פון זיין פאַרטומלונג, בעת איהם האָט זיך גענומען אויסדוכטען אַז עס פעהלען איהם ביכער... זי-כער, אָבער, איז ער נישט געווען; דער קאַטאַלאַג איז שוין לאַנג פאַרפאַלען געוואָרען.

און איינמאָל אַרײַנקומענדיג אין קלייטעל, האָט ער דערזעהן זיינס אַ גרויס בוך מיט גענילדעמע ברעגען אויף פיינעם האַרטען פאַפיער. געטיטעלט: „די שעהנע ליטעראַטור אין דער עליר-זאַבעטישער עפאָכע אין ענגלאַנד“. עס איז געלעגען מיט אויס-געריסענע בלעטער און באַקלעפט מיט הערינג שופען. אַן אויס-דרוק פון משוגעת האָט זיך איהם באַוויזען אין די אויגען. ער איז אַרײַן אין צימער, געכאַפט אַ שטיק אייזען און גענומען קלאַ-פען איבער אַ געשליפען גלאָז וואָס האָט געפינקעלט ווי דימענטען, ביז עס איז צובראַכען געוואָרען אויף פיצי-פיצלאַך.

די קינדער האָבען זיך דערשראַקען, אָנגעהויבען שרייען, און דזשעני האָט זיי אַרומגעכאַפט ווי פון אַ געפּאַהר צו פאַרהיטען. דזשעני האָט זיך דאָס ערשטע מאָל צוואוויינט אויף איהר ביטערען מול. זי אַרבייט אַזוי שווער! „טרייעט“ אַזוי פיעל פאַר איהם, פאַרוואָס קומט דאָס איהר?

— דאָס איז פאַר רייסען מיינע ביכער און וויקלען אין זיי

דיינע פאסקורנע הערינג!,,, — האָט ער קוים געקראָגען אטעם אַרויסצוריידען, זיך וועהרענדיג קעגען אן אָנפאַל פון האַרצקלאָפֿ פונג.

— וואָס איז אַזוינס? — האָט דזשעני געוויינט — ס'האָט מיר אויסגעפּעהלט ציימונגען. יעדע אידענע אַז זי קויפט אַ הערינג, וויל איך זאָל איהר דאָס איינוויקלען אין אַ וועלט מיט פּאַפּיער, קיינער זאָל חלילה נישט זעהן אַז זי טראָגט מיט זיך אַ הערינג. וואו זאָל איך נעהמען אַזוי פּיעל פּאַפּיער? דו ביזט נישט געווען, די קינדער האָב איך נישט געקאָנט לאָזען אַליין, איז מיר איינגעפּאַלען נעהמען דיינס אַ בוך: ס'איז אַ גוטער פּאַפּיער, ס'טריפט נישט דורך דער ליאק, און איין בלאַט איז גע- נוג פאַר אַ גאַנצען הערינג. וואָס איז אַזוינס? קנאַפּ ביכער האָסטו! אַזאַ טייערער פּרוכט־טעלער! מיט בלוט און שווייס האָב איך דערפאַר געאַרבייט, צו קאָנען "אויפּפיקסען" אַ הויז מיט לייטען גלייך!

אַבער דזשעני, זעהענדיג ווי בלאַס און אומגליקליך אפּרים האָט אויסגעזעהן, מיט וועלכע אויגען ער האָט געקוקט אויף דאָס „ערמאָרדעטע" בוך, האָט זיך געפּיהלט זעהר שולדיג גענען איהר מאַן.

און אפּרים ראפּאפּארט האָט מיט אַ מאָל דערפּיהלט, שאַרף ווי מיט אַ שניט פון אַ חלף, זיין עלענדקייט. די פּרוי וואָס פאַר- קויפט הערינג איז נישט זיינע... די קינדערלאַך וואָס וואַלגענען זיך אַרום צווישען די טונען הערינג זיינען פּרעמדע. ער אָבער איז זייערע... אַ געפּאַנגענער אין אַ הערינג־קלייטעל. ער, דער ליעב־האַבער פון ביכער...

א קאָוונער איד.

ר' אבא איז געווען א איד נאָהענט צו די זיעבעציגער. הויך און שמאַל, מיט א ווייסען זיידענעם קאַפּ און א ווייסע לענגליכע באָרד. תמיד אָנגעטאָן אין א שוואַרצער לאַנגער טוך-קאפּאַטע האָט איהם דאָס געשאפּען אַן אויסזעהן פון א פאַרצייטיגען וועניציאַ-נער קויפּמאַן, וואָס האָט געהאַנדעלט מיט רייכע בראַקאַדען, איי-דעלשטיינער און זיידענס, מיט די אַרעליגע. זיין ווייב חיענע — א נירדיגע פּולע אידענע באַהאַנגען מיט אַלטמאָדישע צירונג. די צירונג האָט חיענע געטראָגען צו ווייזען לייטען אַז זי איז א בעל-הבית'טע פון דער היים און ניט אַבי וואָס פאַר א אויפגעקומענע גביר'נטע.

דאָס הויז זייערס איז אויך פאַרבליבען אויף דעם אַלטמאָדישען ליטווישען שטייגער. אין זאָל די זילבערוואַרג: בעכערס, א הדם'ל, די זילבערנע צוגערפּושקע; אין קיך אויף דער פּאַליצע: בלאַנקע מעשענע לייכטער, די שטויסעל, דער טאַץ און קופּערנע פּאַנען; אויפ'ן קאַמאָד אויבענאָן איז געשטאַנען א קליין בית-המקדש'ל פּאַלירט און מיט פּערעלמוטערנע פּענסטערלאַך, אויף די ווענט — בילדער-ראַהמען מיט אויסגעקריצטע מנורות.

אויף די דאָזיגע זאַכען, איז די אַלטע חיענע תמיד שטאַלץ געווען און אָפּגעהיט אַז קיין שטויבעלע זאָל אויף זיי ניט פּאַלען. און איז נאָר ווער אַריין און דאָס אָנגעקוקט, האָט חיענע גלייך געזאָגט:

— דאָס האָט דער אַלטער, זאָל לעבען, אַליין געמאַכט. נאָל-

דענע הענט האָט ער, זאָלען זיי איהם דיענען ביז הונדערט און צוואַנציג יאָהר.

ביידע האָבען זיי געלעבט שטיל און רוהיג, אָהן דאגות, ביי די קינדער אויף קעסט. די קינדער, אַלע אויסגעגעבענע, האָבען געהאַט גרויסע געשעפטען אויף בראָדוויי און געוואוינט אין פאַר-שיידענע רייכע טיילען פון שטאָט. זיי האָבען געוואָלט טאַטע-מאַמען אויך אַהין געהען, האָט אָבער דער אַלטער אבא גע-טענה'ט: וואָס טויג איהם די ברייטע, ליידיגע בולוואָרען? וואָס דאַרף ער די בוימער מיט די פּאַנאַרען? זיין שוהל, די אידען דאַרף ער, און טאַקע אויף הענדי סטריט, וואו ער האָט גע-וואוינט די לעצטע צוואַנציג יאָהר.

זייט עטליכע יאָהר האָט ר'אבא נאָר ניט געטאָן, האָט ער מיט לייב און לעבען זיך אַרײַנגעטאָן אין שוהל און שוהל ענינים. מ'האָט איהם אָפּגעגעבען כבוד און געמאַכט פאַר „פרעזידענט". און הנם ר' אבא איז געווען אַ שטיקעל לַמֶּדֶן איז ער דאָך געווען ביי זיך פשוט, געוואוסט, אַז אַ שוהל דאַרף זיין אַ מקום קדושה, וואו אידען דאַרפען קומען דאוונען. האָט ער אָבער דערזעהן, אַז אין שוהל געהט אַן „פּאַליטיקע", צו האַרב פאַר איהם איינצור-בייסען; געזעהן, אַז די שוהל איז אַן אָרט פאַר „ביזנעס" און כבוד-זוכענים, האָט ער געוואָרפען אַן אומ'חן אויף דער שוהל מיט די בעלי-בתים און בלוז געקומען אָפּדאוונען.

ר אבא'ן איז מיט אַמאָל קלאָהר געוואָרען, אַז ער געהערט ניט מעהר דאָ... און ער האָט צו זיך אַליין גע'טענה'ט: פאַרטיג געוואָרען מיט געשעפט, ר' איד לעבען, פּאַהרט קיין ארץ-ישראל! ... אָבער טאַקי נאָר מיט זיך גע'טענה'ט, וואָרים פון זיין אַלטער חיענען האָט ער דאָס געהאַלטען בסוד. און ניט זייענדיג געוועהנט צו האָבען סודות פון איהר, האָט ער זיך דערמיט גע-שטיקט און געוואָרגען.

ר' אבא האָט אָנגעהויבען אַרומגעהן ווי אויף אַ פּרעמדער וועלט, פאַרטראַכט, פאַרקלעהרט און אַ שווייגענדיגער. חיענע האָט דאָס גלייך דערזעהן, געזעהן דעם אומעט פון

אונטער זיינע ווייסע ברעמען און דעם פארביסענעם שווייגען פון דער באָרד אַרויס...

אין אַ פרייטאָג צו נאַכט, ווען ר' אבא איז אַריינגעקומען פון שוהל מיט'ן „גוט שבת“, האָט חיענע שוין נאָך דעם ניגון פונ'ם „גוט שבת“ דערקענט, אז ער איז עפעס צוטראַגען. ער האָט גע- מאַכט קידוש, נאָר עסען האָט ער ניט געקאָנט. געזעסען ביים שבת-טיש נאָר יוצא-שבת צו זיין.

— עפעס ניט מיט אַלעמען, אבא ? — האָט חיענע איהם אָנגעקוקט.

— עט, ס'דוכט זיך דיר — האָט ר' אבא אָנגעהויבען עסען די שבת'דיגע פיש.

— מאָל דיר, אז ס'דוכט זיך מיר ניט. וואָס, איך האָב חלילה ניט קיין אויגען אין קאַפּ ? איך זעה, איך זעה, אז דו עסט ניט, טרינקסט ניט און שלאָפסט ניט גאַנצענע נעכט. ס'הארץ, דאָס האַרץ טוט דיר וועה... אַלץ, אַלץ קומט פונ'ם האַרצען... — שוין צו לאַנג אין אַמעריקא, חיענע, און ס'בענקט זיך גרייליך... ס'הארץ בענקט זיך מיר אויס.

— יאָ — האָט חיענע זיך אָפגעזיפצט, רעכענענדיג אז איהם בענקט זיך נאָך קאָוונע.

— אָבער פאַרשטעהסט, חיענע'לע, אַ אידענע זאָל לעבען, איז נאָר אַן אַנדער מענש. אַ אידענע לעכט דריי מאָל אויף דער וועלט: אין די יונגע יאָהרען — איהר אייגען לעבען, דער- נאָך — מיט די קינדער, און אויף דער עלטער פון דאָס ניי מיט די אייניקלאַך.

די אַלטע חיענע האָט איהם אָנגעקוקט מיט אויגען, וואָס האָבען אין שרעק געפרעגט: אָבער וואָס איז מיט דיר געוואָרען ? — אז אַ מענש זעהט זיך אַרום צו זיעבעציג יאָהר, אז ער האָט אָפגעלעכט אַ לעבען ניט נאָכ'ן שכל און ניט נאָך זיין גוסט, און פאַרריכטען קאָן מען שוין דאָס ניט, איז שלעכט! און אויב דו מיינסט, אז די אַלע יאָהרען בין איך געווען צופרידען, האָסטו אַ טעות. ס'איז געווען די קינדער... דעם שטעלען אויף די פיס,

יענעם אויסגעבען, און אזוי האָט מען אָפּגעשטופּט דאָס ביסעל
יאָהרען, ווי אַ בעל־עגלה זיין פּערדעל....

חיענע האָט אָבער דערפּיהלט, אז ניט דאָס איז ער אויסען
צו זאָגען. זי האָט איהם געוואָלט העלפּען און ניט געוואוסט ווי
אזוי, האָט זי געשוויגען, געהערט און געזיפּצט..

— איבערהויפּט האָב איך האַרצוועהטאָג פון שוהל — האָט
ער ווייטער גערעדט — אידען זאָלען זיך אַרומרייסען אין אַ שוהל
ווי להבדיל, גוים אין אַ שענק. פּאָליטיקע און פּאָליטיקע! דער
בורא, די תורה איז געוואָרען אַ סחורה. מ'טוט מצות, מ'ניט
נדבות אויף פּראָצענט! גאָט וועט דערפּאַר אָפּגעבען כּפּל־כּפּלים.
— גאָט האָט באַשאַפּען אזא וועלט... אזא וועלט! געגעבען
אַ תורה! טראַכסט זיך ווען אַרײַן, חיענע'לע? באַשאַפּען אַ
וועלט און געגעבען אַ תורה!

— יאָ, גאָט'ס וואונדער איז אזוי גרויס — האָט חיענע ווידער
זיך אָפּגעזיפּצט.

— באַשאַפּען אזא וועלט!... — איז ר' אבא זיך פאַרגאַנגען
אין התפּעלות — אָט נעהם די ערשטע ווערטער פון חומש:
— בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ והארץ
היתה תהו ובהו — פאַר'ן עולם מיינט עס: גאָט האָט באַשאַפּען
הימעל און ערד. אָבער איך חיענע'לע, איך זעה עס ממש פאַר די
אויגען:

ס'איז געווען אַ תהו ובהו, אַ פינסטערניש, דאָס הייסט:
הימעל, ערד און וואַסער זיינען געווען אויסגעמישט, נעהמט גאָט
און לאָזט אַרײַן דאָס וואַסער אין ימים און טייכען, שפּרייט אויס
איבער'ן קאָפּ אַ בלויען הימעל און טוט אַרײַן מיליאָנען שטערען
מיט אַ לבנה; באַשאַפּט הויכע בערג, שפּרייט אויס פּעלדער און
וועלדער מיט אַלערליי געוויקסען און קרייטיכער. און דערנאָך
ניט ער אַ זאָג: יהי אור! און ס'צינדט זיך אָן'עט אַ פּלאַמענ־
דיגע זון, וואָס באַלייכט און וואַרימט די גאַנצע וועלט!

— דו הערסט, חיענע? אבי איך האָב געמיינט אז דו ביזט
אַנטשלאָפּען געוואָרען. דו הערסט, מ'זאָגט, אז אין ארץ־ישׂראל

לייכט נאָך דער הימעל אזוי קלאָהר, אזוי ליכטיג, ווי בעת נאָט
האָט איהם באשאפען.. נאָר גאָר ניט, ניט א יעדער איז זוכה
צו קומען אהין — האָט ר' אבא געענדיגט, אַנקוסענדיג זיין אַלטע
חיענען מיט א געבעט אויפ'ן פנים, ווי א קינד וואָס דאַרף עפעס
פועל'ן ביי דער מאמען.

חיענע האָט גענומען פלוצים זיך אַנשטויסען וואָס דער אל-
טער איז דאָ אויסען.

— אי, חיענע'לע, וואָלט איך געוואָלט אהין קומען! ... וואָלט
איך... ס'הייסט, אויב דו וואָלסט נאָר וועלען...
— וואָרען, איך וואָלט דיך געלאָזען אליין פאַהרען אויף
דער עלטער ?

— און די קינדער ?

— זיי דאַרפען מיך ניט מעהר...

ר' אבא איז פאַר גרויס שמחה אויפגעשפרונגען פון טיש,
געכאַפט חיענען זיך דרעהען א האַפקע מיט איהר און אויסגע-
שריען זי קושענדיג:

— אידען! האָב איך א אידענע, א אישה צנועה! זאָל
זי מיר לעבען, און מיר זאָלען ביידע לעבען אין ארץ-ישראל!
חיענע האָט זיך פאַרשעהמט פאַר'ן קוש און קייכענדיג אין
זיך געשטאַמעלט:

— געה, ניט שעהן זיך נאַריש מאַכען אויף דער עלטער!
— וואָס מיר אַלט, ווער מיר אַלט ? איך בין א יונגער-
מאַנטשיק פון זיעבעציג! ...

— חיענע'לע — האָט ער זי געשטורכעט ליעבליך אין זייט —
רעד איבער מיט די קינדער, דו ווייסט שוין ווי אזוי מיט זיי
צו רעדען. און זעה צו פועל'ן...

— מ'ט זעהן תיכף נאָך שבת, א'מ'ט לעבען, וועל איך מאַכען
א רעד מיט די קינדער..

און ר' אבא האָט א צופריעדענער זיך געזעצט פאַר די שבת-
ליכט ליענען דעם בלאַט מיט די נייעס פאַר דער אַלטער חיענען.

די ברוגזע.

אז מען האָט יאָסלען, פסח דעם בעל־עגלה'ס זוהן, גערעדט מיט דער ריטעווער מיידעל, האָט ער גאָרניט געפונען וואָס אויס־צוועצען קענען שרוד. די משפחה אַ פיינע, נדן איז דאָ און די כלה אַ געראַטענע. איהר געראַטענקייט האָט ער אַרויסגעזעהן שוין ביים ערשטען מאָל זי אָנקוקען. אַוואו זיין אויג איז נאָר גע־פאלען, איז געווען מיידעלשע האַנד־אַרבייט: גענעהט, געהע־קעלט און געהעפט. אויסגענעהטע ווינשעוואַנעס מיט גאָלדענע שטערען און אַ גאָלדען שליסעל צום הימעל, אַ כותל־מערבי אין אַ ציגעל־פאַרב בלוצק און אַ פאַר לייבען, ביטערע יונגען! זיינען געהאַנגען איינגעראַהמטע אויף די ווענט.

דער מאַמע'ס אויגען האָבען אומעטום מיטגעקוקט און מיט דעם זיסען שמייכעל פון אַן אַלטער אידענע געזאָגט:
— דאָס האָט אַלץ, מיין שרה ניטעל זאָל לעבען, מיט איהרע אייגענע הענט געמאַכט!

און פון דעסטוועגען, אז יאָסעל איז געקומען אַהיים, פון אָנקוקען דער כלה, האָט ער זיך געקוויינקעלט: ער וויל ניט דעם שרוד.

— פאַרוואָס?! — האָבען דער טאַטע און יאָסעל שרדן איהם אָנגעקוקט מיט וועלפישע אויגען.

— ביי דער כלה בליהען נישט די באַקען — האָט יאָסעל זיך גע'ברוגז'ט — ביי אַ מיידעל דאַרפען בליהען די בעקעלאַך, אַניט טויג ניט... געהמט דער שוועגערען חנה — האָט שוין געהאַט

צוויי קינדער, דער מאַן איז פאַררײזט קיין אַמעריקאַ, פון דעסט-
וועגען בליהען נאָך ביי איהר די באַקען, ווי צוויי קעפלאַך מאָהן.
האַבען זיי אויף איהם אָנגעשריען, למאַי ער קוקט נאָר אויף
דער שוועגערען. ווייס ער דען ניט, אז מ'טאָר דאָס ניט? ...
האַט זיך יאָסעל פאַרשעהמט. טאַקי צו וואָס האָט ער נאָר
געדאַרפט דערמאָנען חנה'ן...

אַבער, אז יאָסעל שרכן האָט איהם מיט זיין פייערדיגען
פיסק פאַרזיכערט, אז ביי דער כלה בליהען די באַקען ווי עס דאַרף
צו זיין, און אז נאָך דער חתונה וועלען זיך ערשט ביי איהר די
באַקען צובליהען, מחמת פאַר דער חתונה האָט אַ מיידעל צער,
האַט יאָסעל צוגעשטימט צום שדוך.

— וואָס זאָגט איהר ניט צו היינטיגע יונגאַטשעס, ר' פסח?
מיר אין זייערע יאָהרען האָבען אַפּשר אויך געהאַט די העזה צי
קוקען, צי ביי די מיידלאַך בליהען די באַקען, צי ניט? ! מיר
האַבען גענומען וואָס מ'האַט אונז געגעבען און הלואי אויף וויי-
טער — האָט יאָסעל שרכן זיך געווענדט צום אַלטען בעל-עגלה.
פאַר זיך, האָט ער זיך אָבער געריבען די הענט צופריעדען: אויס-
געפיהרט דעם שדוך! דער שדוך איז ווי ביי מיר אין קעשענע...
יאָסעל האָט זיך אפילו געקאָנט פאַרניגען, אז ביי זיין כלה
זאָלען די באַקען יאָ בליהען... אליין אַ כוואַטסקער יונג, איבער
הונדערט מיט צוואַנציג יאָהר אַרום, אז דער טאַטע וועט שטאַר-
בען, בלייבט ער ביי צוויי אייגענע פערד און אַ האַלבע שטוב.
נאָר נאָר ניט, נדן איז דאָ, שרה גיטעל איז אַ געראַטענע, טאָ זאָל
זיין שרה גיטעל...

די חתונה איז געווען אַ שעהנע, אַ לייטישע. נאָכ'ן רומ-
פעל זיינען זיך צופאַהרען די מחותנים פון חתן'ס צד און דער
יונגער באַלעבעסיל איז פאַרבליבען ביז נאָך די שבע-ברכות.
אַריינפיהרענדיג דאָס ווייבעל אין שטעדטעל אַרײן, מיט דער
גאַנצער גארדאָראַבע אויף זיין וואָגען מיט זיינע צוויי פערד, איז
יאָסעל געווען אַ גליקליכער. ער האָט זיך ממש געפרעגעלט אין

נחת... ער איז נאָר געווען אין כעס אויף זיך: למאי איהם האָט זיך נאָר געקאָנט אויסדוכטען, אז ביי שרה גימלען בליהען ניט די באַקען. דאָכט זיך, באַקען, ווי צוויי רויטע עפעל! נאָך אפשר שעהנערע ווי ביי זיין שוועגערען חנה'ן... מעהר ניט, זי חנה, האָט אַ טבע זיך צו חן'דלען, מיט די אויגען, מיט'ן שמייכעל, און ציהט ביי יעדען איינעם אַרויס די עצמות... אָט ווערט זי רויט, אָט בלאַס, און בעת זי זאָגט וואָס, קאָן מען פון איהר די אויגען ניט אַרונטערנעהמען.. און נאָכדעם קאָן מען ניט פאַרנעסען וואָס זי האָט געזאָגט... זי האָט אַ צוציהענעם צו זיך... נאָך איינע צו חנה'ן האָט ער נאָך ניט געזעהן...

פון דעסטוועגען קאָן זי זיך ניט דערבעמען ביים מאַן, ער זאָל איהר אַרויסשיקען שיפס־קאַרטען פאַר איהר מיט די קינדער. אמת, דער ברודער וויל, אז ער, יאָסעל, זאָל זיי געבען געלט אויף פאַהרען קיין אמעריקא. דער ברודער איז אפשר גערעכט, וואָריס טאַקע, ער, דאָ, וועט דאָך בלייבען ביי די צוויי פערד און די האַלבע שטוב. נאָר ביז איצטער האָט ער זיך ניט געאיילט, מחמת ס'איז געווען אזוי גוט, אזוי וואויל אז חנה מיט די קינדער זיינען געווען אין הויז. אין די ווינטער אבענדען פלעגט זי שפיעלען מיט איהם אַ זעקס־און־זעכציג. אַ שבת אָדער אַ יום־טוב, האָט געלויכטען אין שטוב, גאָלדענע הענט האָט זי... אָבער, איצט וועט ער זעהן חנה'ן מיט די קינדער אָפּצושיקען קיין אמעריקא, אַצינד איז ער שוין אַ בעל־הבית פאַר זיך...

דאָ האָט ער זיך אַ כאַפּ געמאַן פאַר די לייצעס — וואָס האָט ער זיך נאָר פּלוצים גענומען טראַכטען ווענען חנה'ן... ס'וועט נאָך זיין גענוג צייט וועגען איהר צו טראַכטען. ער פיהרט דאָך עפעס זיין יונג ווייבעל, זיין שרה ניטלען צו זיך אין דער היים. ער האָט זי גענומען באַטראַכטען, ווי ער וואָלט זי איצט צום ערשטען מאָל געזעהן. שרה גיטעל איז געזעסען ביי זיין זייט, נעבען די פערד, אָנגעטאָן אין אַן אַטלעסענע רעטאַנרא, אין אַ היטעלע מיט אַ רויטער בלום אויפ'ן שייטעל און די באַקען האַבען געבליהט.. און שרה גיטעל האָט אין יאָסעל'ס אויגען אויסגעזעהן

ווי אַן אמת'ע פריצ'טע. דאָס האַרץ האָט אין איהם געקוואַלען פאַר פרייד. ס'איז איהם נאָר עפעס אויסגעקומען מאַדנע : אָט אי זי, שרה גיטעל, געווען אַ פרעמדע, ריטעווער מיידעל, און אָט אי זי זיין ווייב... ער האָט זי גוט, גוט אָנגעקושט, איידער זיי האָבען זיך דערנעהנטערט צום שטעדטעל.

איהם איז זי שטאַרק געווען געפעלען. טאַטע-מאַמע, ווייב ער, זיינען זעהר צופריעדען פונ'ם שרוך. נאָר ער האָט זיך עפעס געשראַקען : וואָס וועט חנה אויף איהר זאָגען! ... דאָס האַרץ האָט איהם געזאָגט, אַז חנה'ן וועט זי ניט געפעלען... און זאָל חנה נאָר איין לאַך געבען, וועט ער, אפשר, מיט שרה גיטלען מעהר ניט קאָנען צוזאַמען לעבען..

— יאָסעל, פאַרוואָס איז דיין שוועגערען חנה ניט געקומען צו אונזער חתונה? — האָט שרה גיטעל איהם פּלוצים אַ פרעג געמאַן.

— אַ קינד איז געווען ניט געזונט — האָט ער אונטער'ן נאָז אָפגעמורמעלט. ער האָט זיך אָבער געפיהלט הייס און אומ- באַקוועם פונ'ם ליגען וואָס ער האָט זיין יונג ווייבעל געזאָגט. ער האָט דאָך געוואוסט, אַז חנה איז געוואָרען ברוגז, למאי ער האָט איהר ניט געקויפט זיידענס אויף אַ קלייד צו געהן אויף זיין חתונה. אַלעמען פאַרשטערט די שמחה, האָט ער מיט פאַרדרוס זיך דערמאַנט..

— מ'האַט מיר געזאָגט, אַז דיין שוועגערען חנה, איז נאָר ניט פון די ווייבלאָך וואָס מ'קויפט דריי פאַר אַ גראַשען — האָט זי איהם געשטורכעט אין זייט.

יאָסעל האָט אָבער אַצינד פון חנה'ן ניט געוואָלט רעדען, האָט ער ווידער שרה גיטלען אָנגעקושט.

— איד קאָן נאָך אַמאָל דיין שוועגערען חנה'ן ניט געפע- לען — האָט זי ניט אָפגעלאָזען. כלומרשט געלאַכט, אָבער זי האָט זיך געפיהלט שטאַרק אונזיכער..

— אָבער שרה גיטעל, מיר ביזטו געפעלען, דעם טאַטען מיט

דער מאמען אויך, היינט וואָס דאַרפסטו זיך קימערען וועגען חנה'ן? — האָט יאָסעל פאַרלאָרען די געדולד.

אין שטערטעל האָט מען זיי אויפגענומען מיט מזל־טוב געשרייען, ווייבער און מיידלאַך זיינען אַרויסגעלאָפּען פאַר די טירען אַנקוקען יאָסעלן מיט זיין ווייב, דער גלאַק צווישען ביידע פּערד האָט געקלונגען און ס'האָט אָנגעמאַכט אַ גאַנצען טאַראַראַם זייער אַנקומען.

די שוויגער האָט זיך אַ וואָרף געטאָן אַנקושען די שוור, אַ שוועסטער אויך. נאָר חנה האָט קוים צוגעריהרט איהרע ליפּען שרה גיטלען אַ קוש צו טאָן.

חנה איז געווען אַן אויסגעפּוצטע אין דער שבת־דיגע קלייד מיט איהר ביסעל צירונג, דער שייטעל איז געזעסען אויפ'ן קאַפּ ווי אייגענע האָר און זי האָט אויסגעזעהן שעהן ווי אַ כלה־מיידעל. שרה גיטעל האָט דאָס מיט איין קוק דערזעהן. ס'האָט איהר אַ שטאָך אין האַרצען געטאָן. די עלטערע שוור איז געווען אַ שעה־נערע... זי האָט גלייך פאַרלאָרען דעם מוטה, זי קען עפעס צו דער עלטערער שוור זיך ניט פאַרגלייכען...

דערפאַר האָט שרה גיטעל חנה'ן גלייך פיינט געקראַגען.

אין דער ערשטער וואָך שוין האָט מען געזעהן, אז ביידע שניד וועלען זיך ניט קענען פאַרטראַגען... יאָסעל האָט געהאַט האַרץ־וועהטאָג דערפון, האָט ער אָפּגעדונגען אַ קאַמער ערגעץ דערביי, געקויפט נייע מעבעל און מיט שרה גיטלען זיך אַרויסגעקלייבן.

די מאַמע און די שוועסטער פלעגען קומען צו געהן אפּשר, צעהן מאָל אַ טאָג. חנה אָבער, פלעגט קומען פּרייטאג צו נאַכטס אָדער שבת בייטאָג, און יעדעס מאָל אין דער שבת־דיגע קלייד, מיט די צירונג, וואס האָט איהר אזוי שעהן געפאַסט. און זאָל שרה גיטלען שטעכען אין די אויגען... שרה גיטעל פלעגט טאַקע ווערען געל און גרין פון ערגער און דערפאַר זיך רייצען מיט חנה'ן מיט איהר טייערען אויסשטייער...

האָט איהר יאָסעל אַמאָל געזאָגט, אז זי דאַרף דאָס ניט טאָן, וואָרים חנה האָט ניט מעהר ווי איין קליידעל. שרה גיטלען

האַט דאָס פאַרברענט, למאי יאָסעל שטעלט זיך אין פאַר חנה'ן...
איז זי געוואָרען ברוגז מיט איהם..

אַז זיי האָבען זיך איבערגעבעטען, האָט ער שוין שרה גיטלען
אַלץ נאָכגעגעבען: חנה איז אַ נאַרישע גרויסהאַלטערקע, גאָר ניט
קיין שעהנע, און אַז ס'איז ניט שעהן פון איהר וואס זי חנ'דעלט
זיך אזוי, בעת איהר מאַן איז געבעך פאַררייזט אַזש קיין אַמע-
ריקא.

אַלץ האָט איהר יאָסעל נאָכגעגעבען און מ'האַט זיך געהאַל-
טען אין איין קושען.

שרה גיטעל האָט ביינאַכט קיין מאָל דעם לאָרען ניט פאַר-
מאַכט. ווייבער און מיידלאַך האָבען כמעט יעדע נאַכט זיך פאַר-
גנב'עט אונטער'ן פענסטער און צוגעקוקט ווי דאָס פאַרעל קושט
זיך. געזאָגט האָט מען אַז זי טוט דאָס בכּוון, כדי חנה זאָל צופּר-
קעט ווערען.. און טאָמער קומט זי ניט קוקען, דערצעהלען איהר
שוין די ווייבער. טאָ זאָל זי וויסען, ווי זיי האָבען זיך לייעב און
זאָל זי פּלאַצען...

באַלד האָבען די שוועגעריןס אויפגעהערט רעדען און חנה איז
מעהר אַהין ניט געגאַנגען. געוואָלט האָט שרה גיטעל, אַז יאָסעל
זאָל אויך אויפהערען צו רעדען מיט חנה'ן, נאָר דאָס האָט זי ניט
געקענט אויספיהרען, פאַר וואס, זיין ברוגז אויף חנה'ן? זי איז
דאָך עלענר, וואָלגערט זיך ביי דער שוויגער און אַזאַ טייערע
נשמה... לאַכט און זינגט און שפּרינגט אום ווי אַ זומער פּויגעלע...
ניין, דאָס וועט אַפילו שרה גיטעל ביי איהם ניט אויספיהרען.
האַט זי נאָר דערזעהן, אַז יאָסעל רעדט צו חנה'ן אַ וואָרט
איז זי פאַרצאפּעלט געווארען. פּלעגט געווענליך צוגעהן און מיט
אַ באַפּעהל אַ זאָג טאָן:

— יאָסעל, קום אַהיים!

חנה פּלעגט בלויז אַ שמייכעל טאָן און יאָסעל איז דער ווייב
נאָכגעגאַנגען אַ פאַרשעהמטער אַ צעהן טריט אַהינטער.
שרה גיטעל האָט אַלץ אויסגעפיהרט, נאָר דאָס אויספיהרען
האַט איהר קיין נחת ניט פאַרשאפט. זי איז בלייבער, געלער גע-

וואָרען און איינגעגאַנגען... יאסעל איז אַרום געגאַנגען אָהן אַ קאַפּ. וואס זאָל ער דאָ טאָן? שרה גיטעל וועט אוראיי ניט גע- בען קיין קאַפּיקע הנה'ן אַוועקצושיקען קיין אַמעריקאַ. ער טאָר דאָס נאָר ניט דערמאָנען.

אַ דריי-פיער חדשים נאָך דער חתונה, האָט זיך געמאַכט אַז יאָסעל איז אַ שבת בייטאָג אַוועק צו דער מאַמען. שרה גיטעל האָט ניט איינגערוהט און איז איהם נאָך. דורך דער הינטער טיר האָט זי דערזעהן ווי יאָסעל און חנה זיצען ביידע און רעדען און קיינער איז דערביי ניט געווען. זי האָט זיך איינגעהערט: — יאָסעל, דו מוזט דאָס טאָן, ביזט חיים'ס ברודער, ביזט מחויב — האָט חנה מיט טרערען אין די אויגען געזאָגט. — חנה'נעק, זאָל איך גע'הרנ'עט און גע'נהרנ'ט ווערען אויב איך קאָן. אי, חנה... חנה! — האָט יאָסעל אַרויסגעפלאַצט אין אַ געוויין..

— ס'איז אויף דיר אויך אַ רחמנות, יאָסעל — האָט חנה אַ טרויעריגע אָפגעזיפצט. — אויף דיר, אויף חיים'ן און אויף די קינדער. זיי בענקען אזוי נאָכ'ן טאַטען... שרה גיטעל האָט אַ רים געטאָן די טיר און זיי זיך געשטעלט אַנטקעגען מיט אַן אָנגעצונדען פנים און איבערגעקערטע אוי- גען.

— יאָסעל, זאָג שרה גיטלען מכה וואס מיר האָבען גערעדט! — האָט חנה אַ דערשראָקענע געשטאַמעלט. שרה גיטעל האָט זיך געלאָזט לויפען ווי משוגע. אין דער היים האָט ער פלוצים געטראפען שרה גיטלען אַ פאַר- ענדערטע, אַ שטילע, מיט משונה'דיגע אויגען. זי האָט זיך באַ- האַלטען אין בעט...

יאָסעל איז צו און מיט אַ געבעט צוגאַסען אויפ'ן גאַנצען פנים, האָט ער געזאָגט צו שרה גיטלען: — חנה וויל איך זאָל איהר געבען הונדערט מיט פופציג רובעל פאַר איהר מיט די קינדער צו פאַהרען צו חיים'ען. אין

דער אמת'ן, שרה גיטעל, מיר בלייבען דאָך דאָ, ביי דער האַלבער שטוב און די צוויי פּערד, און חיים איז דאָך א זעהן ווי איך. ער וועט ניט קומען מאַנען מעהר...

— דו האָסט פאַר איהר געוויינט און דערמיט האָסטו מיך דערקוילעט אָהן אַ מעסער! — מעהר האָט שרה גיטעל ניט גערעדט, זי איז געוואָרען ברוגז...

וואָס יאָסעל האָט ווייטער גערעדט איז שוין געווען פאַר טווי בע אויערען... זי האָט איהם געטריבען פון זיך און אליין פון בעט ניט אַרונטער.

אויף מאָרגען אין דער פריה איז שרה גיטעל מעהר פון בעט ניט ארויס. זי איז געווען קראַנק און ברוגז... זי איז אָפּגעלעגען, אַ פאַסטענדיגע אַ גאַנצען טאָג און צו קיינעם ניט גערעדט. איר בערמאָרגען איז געווען די אייגענע זאך און אזוי דריי טעג כסדר. ס'האָט ניט געהאַלפּען יאָסעלס בעטען זיך, זיין וויינען, זיינע קושען, דער שווינגער'ס געוויין, דעם שווער'ס בעטען. זי איז געלעגען אַ ברוגז'ע און געקוקט אויפ'ן באַלען.

מ'האָט געקלאַפט אַ דעפעשע נאָך דער מאַמען. געקומען זיינען ביידע, אי דער טאטע, אי די מאַמע, מיט קולות, געוואַלדען, מ'האָט זייער קינד דער'הרג'עט.

שפּעטער אַביסעל האָבען זיי זיך באַרוהיגט, יאָסעל האָט זיי אַלץ אויסדערצעהלט און די מאַמע האָט איינגעזעהן, אז די בעסטע זאך צו טאָן, איז צו געבען חנה'ן געלט און זאָל זי זיך פּאָהרען קיין אמעריקא...

שרה גיטעל איז אָבער געלעגען מיט'ן געלט אונטער'ן קישען און דאָס געהיט ווי אַ שלאַנג. עסען האָט זי ניט גענומען, מ'וויל איהר פאַר'סמ'ען האָט זי געשרייען.

ביי דער מוטער האָט זי גענומען עסען און געגעסען ווי אָהן זיך. ס'איז געווען אַ שרעק צו זעהן שרה גיטלען עסען! און גערשיען: מ'זשאַלעוועט איהר עסען.

דאָקטוירים האָבען געראטען זי מיט געוואַלד פון בעט

אָרונטערצונעהמען. ס'האָט אָבער ניט געהאַלפּען. זי איז פון בעט ניט אַרויס. ס'האָט ניט געהאַלפּען טאַטע־מאַמעס בעטען און וויינען, יאָסעל האָט גאָר צום בעט ניט געמאָרט צוגעהן... און חנה און די שוויגער האָבען זיך ניט געמאָרט איבער'ן שוועל יאווען.

וואָכען און וואָכען איז זי אזוי געלעגען, געגעסען און גע־טרונקען און געווען ברוגז.

באַלד איז מען צוגעוועהנט געוואָרען, אז שרה גיטעל זאָל ליגען אין בעט אַ קראַנקע און אַ ברוגז'ע און מ'זאָל איהר גיסען גאָלד אין האַלז. יאָסעל האָט אָנגעהויבען אומפּאַהרען ווי געווען, וואַרים עלד האָט מען גענוג געדאַרפט.

דאָקטוירים האָבען ניט געוואוסט וואָס מיט שרה גיטעלן איז. מ'האָט גערופּען מומחים, אָפּשפּרעכער, אַלערליי סגולות האָט מען איבערגעטאָן און קיין זאך האָט ניט געהאַלפּען. שרה גיטעל איז געלעגען אין בעט אַ פאַר'דבוק'טע, אַ פאַר'קלפּה'טע מיט משונה'דיגע אויגען און געשוויגען.

וואָכען און וואָכען זיינען ווידער אוועק. ס'האָט זיך געדאַכט אז שרה גיטעל ווערט בעסער. יאָסעל האָט שוין געמאָגט שטעהן ביים בעט און די שוויגער אין קאַמער. מ'האָט געפרואווט זי לאָזען אַליין מיט יאָסלען, אפּשר וועט זי זיך איבערבעטען... — שוויגער — האָט יאָסעל אַמאָל געזאָגט — שוויגער, זי וויל גוט ווערען, זי וויל, נאָר זי קאָן עפעס ניט... ס'האַרץ לאָזט איהר ניט...

— ווינד איז מיר, און וועה איז מיר — האָט די מאַמע גע־וויינט.

איינ מאָל האָט זי זיך געלאָזט נעהמען אויף די הענט ביי יאָסלען און די מאַמע מיט דער שוויגער האָבען איבערגעבעט דאָס בעט. דעם טאָג האָבען שוין אַלע געמיינט, אז זי וועט גוט ווערען... נאָר, אז יאָסעל האָט צו איהר גערעדט, האָט זי געוואָלט ענט־פּערען און ניט געקאָנט, דאָס לשון האָט איהר אָפּגענומען צום ענט־פּערען.

זי האָט זיך געלאָזט קאָרמענען פון זיין האַנט היהנער יוד, געקוקט אויף איהם, נאָר רעדען צו איהם האָט זי ניט געקאָנט... צו דער מאַמען האָט זי גערעדט, צו שווער און שוויגער, און יאָ ס'לען, ווען זי האָט געוואָלט ענטפערען, האָט זיך די צונג אין מויל איהר ניט באַוועגט...

זי איז צוריק אַריינגעפאלען אין אַ שווייגען און מעהר מיט קיינעם ניט גערעדט, האָט מען איהר געגעבען צו עסען האָט זי געגעסען, געבעטען האָט זי ניט. זי האָט מעהר קיינעם ניט אָנגע-קוקט, זיך אויסגעקערט צום וואַנט און געשוויגען...

ס'זיינען געקומען מינוטען וואָס מ'האָט ניט געוואוסט, צי שרה גיטעל לעבט, אָדער זי ליגט אַ טויטע. מיט פאַרשלאָסענע ליפען, מיט שטאַרע אויפגעפענטע אויגען איז זי אָפּגעלעגען שעה'נווייז און מיט אַ גליעד זיך ניט געריהרט. ס'איז אויף אַלעמען אַ שרעק אָנגעפאלען זי אַזוי אָנצוזעהן. זי האָט אויס-געזעהן ווי אַ טויטער גוף, אין וועלכען לעבען האָט זיך פּלוצים גע-נומען באַוועגען...

און דאָך האָט מען געפיהלט, אַז שרה גיטלען איז קיין זאך ניט, זי איז ניט קראַנק, זי איז נאָר ברוגז... ברוגז אויף טויט... זי קאָן ניט מוחל זיין יאָסלען וואָס ער האָט פאַר חנה'ן געוויינט... זי קאָן זיך ניט איבערבעטען, דערפאַר וואָס די עלטערע שוור איז אַ שעהנערע.

איין פריהמאָרגען, נאָהענט צו אַ יאָהר נאָך דער חתונה, האָט מען געזעהן, אַז שרה גיטעל ליגט ווי געוועהנליך, אַ שווייגענדיגע, אַ פאַרביסענע מיט שטאַרע אָפענע אויגען.

— שרה גיטעל — האָט יאָסעל צו איהר גערעדט.

זי האָט ניט געענטפערט.

דערנאָכדעם האָט די מאַמע געזאָגט:

— שרה גיטעלע, מײן קינד.

— שאַ, אפשר שלאָפט זי — האָט די שוויגער זיי געהייסען.

זיין שטיל.

מ'האָט מורא געהאַט דער קראַנקער ניט איבערצושרעקען...
 אז מ'האָט אָבער צוגעלייגט אַ פּעדער צו דער נאָז איז די
 פּעדער געבליבען ליגען... און אז מ'האָט צוגעטראָגען אַ שפּיגעלע
 צום מויל, איז דאָס שפּיגעלע געבליבען טרוקען, אָהן אַ הויך פּון
 אַן אַטעם...
 דעמאָלט האָט מען געוואָוסט, אז שרה גיטעל איז געשטאָרבען.

דער אָנגעפֿודערטער מת.

ביים לעבען האָט זיך אַניוטע ניט געפֿודערט.
 ביים לעבען האָט זי געהאַט קנייטשען אויפ'ן שטערען און
 אַרום די מויל-ווינקעל. דאָס פנים געל און די באַקען איינגעפֿאַלען.
 און די שוואַרצע האָר זיינען איהר תמיד געווען צניעות'דיג פֿאַר-
 קאַמט.

שטענדיג אָנגעטאָן אין א שוואַרצע קליידעל מיט אַ בלווע.
 איהר איינציגער פּוץ איז געווען: א ווייסער קאַלנער מיט אן אויס-
 געשלייפטען באַנד אויף דער ברוסט. צומאָל אַ רויטען און עפטערס
 אַ — שוואַרצען. דאָס האָט זיך געווענדט אָן דער שטימונג און
 די געשעהעניסען אַרום איהר... איהרע אינערליכע שטימונגען
 האָבען זיך איינגעקנייטשט צוזאַמען מיט די פֿאַרביסענע, האַרטע
 קנייטשען אַרום מויל.

אַזוי איז אַניוטע געווען ביים לעבען, באַשיידען און שטרענג
 אין איהר אַלט-מיידעלשאַפט, ווי אין אַן אַרון קודש איינגעשלאָסען.
 און אז אַניוטע איז געשטאַרבען, האָט מען זי אַריינגעלעגט אין
 אַ גלאַנציג-פֿאַלירטער טרונע מיט אַ גלעזערנעם צודעק. די קניי-
 טשען אויפ'ן פנים — וואָס האָבען זיך איינגעקריצט אין פֿאַר-
 לויף פֿון איהר לעבען — זיינען מיט פֿאַרויכט אַוועקמאַשירט
 געוואָרען דורך אַ געניטער האַנד פֿונ'ם „אַנדערטייקער.“ די איינגע-
 פֿאַלענע באַקען — פֿול און יוגענדליך אויסגעפֿילט און אָנגע-
 פֿודערט מיט אַ ראָזעווע פֿודער. אַ טראַפֿען רוזש, לייכט צו-
 פֿיהרט, האָט באַפֿאַרבט די טויט-בלויע ליפֿען, און די האָר האָט
 מען איר פֿאַרקאַמט „אַל אַ פֿאַמפֿאַדור.“ אָנגעטאָן אין דער שוועס-

טער'ס א ווייס פיקניק־קלייד איז זי געלעגען אן אויסגעפוצטע, אן אָנגעפודערטע און געפארבטע אין דער שעהנער טרונע מיט'ן גלע-זערנעם צודעק.

יא. דער קברן האָט געמאכט א פיין שטיקעל אַרבייט; קיין מאָל, אפילו ניט אין די יונגע יאָהרען, איז אַניוטע ווען אזוי שעהן געווען... אזוי שעהן און אזוי „סטייליש“...

און פון דער באַשיידענער, האַרציגער אַניוטע'ן איז געווארען אן אָנגעפודערטער מת; קאָקעטיש און חוצפה'דיג אויסגעפוצט. געשעהן איז עס אזוי:

אַניוטע איז געשטארבען אין א הייסען טאָג, סוף תמוז, פריי-טאָג פאַרנאַכט. געשטאַרבען אַהן לשון, מיט אַ לעצטען ניט־דער-קוטען בליק אַרום איהר...

די סביבה ארום, אין וועלכער אַניוטע האָט געלעבט, איז גע-ווען אַ פרייע, אַ ניט־גאַט־גלויביגע און אין אַ פאַל פון טויט האָט מען ניט געוואוסט וואָס צו טאָן מיט'ן טויטען.

די שוועסטער האַניאַ האָט געוויינט און געיאָמערט און ניט געוואָלט אָפּטרעטען פונ'ם צימער. שוין זאָל זי אַנטלויפען פון דער וואָס איז ערשט אַ פינף מינוטען טויט, און אפשר נאָך גאָר ניט טויט... זי ליגט דאָך נאָך אויף דער זעלביגער קישען, אויף וועלכע זיי ביידע פלעגען שלאָפּען. אַלץ איז דאָך נאָך אזוי ביידענס... יעדע זאָך אינ'ם צימער.

פריינד האָבען זי געוואָלט אַרויספיהרען, געפיהלט אז ס'איז ניט שעהן אזוי אירישלעך צו באַוויינען אַ טויטען...

איינער האָט באַהויפט: פרייע מענשען דאַרפען דאָך וויסען, אז נאָך אַלעמען איז דאָך דער טויט ניט מעהר ווי אַ וויסענשאַפט־ליכע פּאָלגע פון לעבען. די ערד באַדאַרף די טויטע, כדי פעט צו ווערען און שעהנע בלומען זאָלען וואַקסען.

אַבער האַניאַ'ן האָט דאָס ניט געטרייסט, איהר שוועסטער חנה איז געשטאַרבען...

דערווייל איז פאַרנאַכט צוגעפאַלען, מאָרגען איז שבת און וואָס קאָן מען דאָ מיט'ן מת טאָן...

מ'האָט זיך געווענדט צו אַ חברה קדישה, און דער ענטפער איז געווען, אז מ'מוז וואַרטען אויף שבת, ווען שטערען וועלען זיך באַ-ווייזען, אָדער זונטאָג פריה. אַ צווייטע, אַ דריטע חברה האָט אויך דאָס אייגענע געענטפערט.

און דער טויטער האָט געמוזט בלייבען אין שטוב...
עס זיינען אָנגעקומען מיטגלידער פונ'ם פאראיין „אַל-וועלט" ליכע פרויהייט", יעדער האָט געזוכט אַן עצה, ווי אזוי דעם בר-מנן מקבר צו זיין וואָס ניכער... ווייל דער אָווענד איז געווען היים און קיין אייז האָט מען אויך ניט געקאָנט קריגען....

צווישען אַלע פריינד איז אויך געווען דזשוליא, אַניוטע'ס אַן אַלטע פריינדין, וואָס איז געווען פאַרהייראַט פאַר אַ קריסט אַ פּראָפעסאָר. זי איז אָהן אַלעמעס וויסען אַוועק און באַשטעלט אַ גוי'אישען קברן און פאַר גוט געלד האָט ער דאָס געמאַכט דעם זעהר גוטען „דזשאַב".

אַז האַניאַ האָט דערזעהן איהר שטילע צניעות'דיגע שוועס-טער חנה'ן אזוי קאָקעטיש פאַרפּוצט, פאַרפּודערט און באַשמיקט, האָט זי פון שרעק גע'חלש'ט. זי האָט זיך געבייזערט, געשריען פאַרוואָס מ'האָט אזוינס געטאָן. נאָר ווער האָט זיך געקאָנט מיט איהר רעכענען, אַז ס'איז איהר אומגליק געווען... אין צרות ווערט דער מַח איבערגעקעהרט...

און דאָך האָט יעדער איינער, ווער ס'האָט נאָר אַניוטע'ן דערזעהן אַלס אַ טויטע קאָקעטע אין טרונע, געמוזט אויפּשפּרינגען פון דער העזה; גראָד אַניוטע'ן, וואָס איז ביים לעבען אזוי פשוט, אזוי שעחן און שטאַלץ אויף איהר מיאוסקייט געווען!...

אַן אַלטע, פרומע מומע איז אָנגעקומען פון בראַנזוויל אַ וויי-נענדיגע: חנה'לע, חנה'לע, האָט זי געשריען און זיך געריסען צום ארון. מ'האָט זי ניט געוואָלט צולאָזען.. נאָר, אַז זי האָט זיך שוין צוגעשלאָגען און דערזעהן חנה'ן, האָט זי אַ געשריי געטאָן שמע ישראל און צוטומעלט געוואָרען.

— די טויטע איז ניט זי, וואו איז די טויטע? — האָט זי גע-

וויינט.

— יא, ס'איז חנה. זעהט וואָס זיי האָבען געטאָן — איז
האניא ווידער אמאָל ארויס מיט אַ נייעם געוויין.
ס'האָבען זיך איינגעפונען אזוינע, וואס האָבען פון דער אַלטער
און דער שוועסטער געלאַכט, און ס'האָבען זיך אויך געפונען אזוינע,
וואָס האָבען מיטגעוויינט מיט זיי.
און די טויטע אַניוטע איז געלעגען אין טרונע אָנגעפודערט,
אָנגעפארבט, פארשייט אין דעם ווייסען קלייד און די טויטע רויטע
ליפען האָבען ציניש געשמייכעלט.

אויפ'ן בית עולם.

אלץ איז געשעהן פלוצלינג, אלץ ראשיג און שנעל...
 „ניומאָניע,“ האָט בטבע פיינט צו מאַכען לאַנגע מחזקות מיט
 איהרע קרבנות, אהין אָדער אַהער, אין פערלויף פון עטליכע טעג
 און אויפ'ן פיערטען טאָג, איז מיכל ביילין אוועק אַהין... אין די
 יאָהרען פון אַריבער פערציג, ווען מ'האָט אַקערשט געמאַכט אַלער-
 ליי קאָמפּראַמיסען מיט'ן לעבען... איינס נאָך איינס, זיינען שוין
 אָפּגעשטאַרבען די יוגענד־חלומות, יונגע פּאַנטאַזיעס און דאָס
 האַרץ האָט שוין קריעה געריסען נאָך זיי... מיט דעם קוים פאַר-
 היילטען רים טוליעט מען זיך און מען קלאַמערט זיך אָן לעבען.
 לעבען צוליעב'ן לעבען! לעבען אויס מורא פאַר'ן טוידט!...
 דאַרף אָבער „ניומאָניע“ האָבען איהר צאָהל... און אז די סטאַ-
 טיסטיק רעכענט אויס די טויטענפעלע פאַר'ן יאָהר, איז זי ניט
 הינטערשטעליג קעגען איהרע קאַלעגען קראַנקהייטען...
 אלץ איז געשעהן פלוצלינג, אלץ שנעל, דער דאָקטאָר האָט
 קוים באוויזען די דיאָגנאָזע צו שטעלען. און די פאַמיליע זיך
 אַרומגעזעהן אז א געפאהר לויערט....
 מ'האָט איהם פאַרזעהן... דער דאָקטאָר האָט איהם פאַר-
 זעהן... האָט די פאַמיליע געקלאָגט...
 אַ לאַנגע שנור שוואַרצע קאַרעטען האָבען זיך געצויגען נאָכ'ן
 טויטען וואַגען, די אַלמנה מיט א זיעבען יעהריגער טעכטעריל אינ'ם
 ערשטען, צוויי דערוואַקסענע זיהן מיט פאַמיליע אין דעם צווייטען

און נאך פאמיליע און פריינד אין דעם דריטען, פערטען און מעהר און מעהר... מענשען זיינען נאכגעגאנגען, אומגעהענדיגע זיינען צוגעשטאנען. דער מת איז געווען א באוואוסטער מענש האבען די צייטונגען באשריבען זיין טויט, אויסגערעכענט זיינע מעלות, און הונדערטער נייגערדיגע זיינען געקומען זעהן צו ס'וועט זיין א גרויסע לוייה...

א סך מענשען זיינען מיט דער קאר געפאָהרען אויפ'ן ביתר עולם. ס'איז געווען א וואַרעמער טאָג אָנהויבס פריהלינג. אַ זון האָט זיך צוואַרעמט און צושפּילט ווי אין מיטען זומער. סיי ווי ניטאָ וואו זיך אַהינצוטהאַן. אידער זיך לאַנגווייליגעהייט ארומשלייען איבער די גאסען פאָהרט מען בעסער אויפ'ן ביתר עולם. א „רייד“ מיט אן אָפענער קאר איז עס דאָך, הספרים וועלען געהאַלטען ווערען. צו ריידען וועט אויך זיין פון וואָס... און אַ טרער פאַלט אויך...

ס'איז געווען אַ שענהער טאָג און ס'איז געווען אַ גרויסע „שעהנע לוייה“...

און אויפ'ן בית-עולם איז גאָרניט אומעטיג געווען... ס'האָט שוין געגרינט, דער הימעל איז געווען אַ קלאָרער און אָפענער, פויגעל האָבען געצוויטשערט. אַ סך מצבות מיט בעקאנטע נעמען. אויף אנדרע האָבען די גראז צום ערשטען מאָל ארויסגעשפּראַצט... אויפ'ן בית-עולם פּילאָזאָפּירט זיך לייכט. אויף אלע פרעמדע לוי-פען הענגט דער „הבל הבלים“, מען קוקט אריין אין דער אויסגע-גראָבענער גרוב און מען קוקט ארויף אויף דעם ליכטיגען הימעל... די אלמנה, אז זי איז פארמאטארעט געווארען פון שרייען האָט זי שטיל געיאָמערט און ווי ניד זי האָט נאָר אַ טראָפען כח געקראָגען האָט זי ווידער געשריען ביז זי איז אַ פאַרמאטערטע געפאלען אויפ'ן אָרון. די זיחה האָבען געוויינט און דאָס קליינע מעכ-טעריל איז געשטאנען נעבען דער מאמען אַ פאַרציטערטע און געכליפּעט „פאַפּא דיער, פאַפּא!“

אין די מינוטען פון קריעה רייסען, איז אַריינגעלאָפען אויף

דעם בית-עולם א פערסאפעט מיידעל, בלאַס מיט אָנגעוויינטע אויגען און קוים וואָס זי האָט זיך געקאנט האַלטען אויף די פיס. זי האָט שטיל געוויינט. מ'וואָלט זי אפשר גאָר ניט אזוי אָנגעזעהן, גאָר זי איז פלוצלינג אוועקגעפאלען נעבען ארון און גע'חלוש'ט.

— ווער איז זי ? ווער איז זי ? — קיינער האָט ניט גע-וואוסט, האָט יעדער ארום געפרעגט. א מינוט גאָר, און גלייך האָט מען זיך אַליין גענומען ענטפערען ווער זי מוז זיין...

— זי מוז זיין זיינע א שוועסטער.

— וואָס הייסט א שוועסטער ? איהר זעהט דאָך, אז די מיסעס מיילין קען זי ניט...

— אפשר א שוועסטער-קינד ?

— אפשר, ווער ווייס ?

— אין אמעריקא קען דען ווער זיינע פריינד ?

— זי מוז זיין זיינע א טאָכטער פון אן ערשטער ווייב — האָט זיך איינע אָבגעזאָגט אויף טראַף.

— וואָס זאָגט איהר, זי איז זיין טאָכטער פון דער ערשטער ווייב ? — דו הערסט מיניע, זי איז זיין טאָכטער פון דער ערשטער ווייב — האָט זי גלייך מיטגעטיילט איהר חבר'טע.

— וואָס פלוידערט איהר ? וואָס ערשטע ווייב ! מיכל ביילין האָט ניט געהאט קיין אנדער ווייב, זי איז ביי איהם דאָס ערשטע.

— איך זאָג ניט. איך רעכען בלויז. טאָ ווער דען איז זי ? און דאָס פרעמדע מיידעל, ווי מ'האָט זי גאָר דערמינטערט האָט זיך אָבגערוקט אָן א זייט און שרעקליך געוויינט... א רעדעל נייגעריגע טרעפער זיינען געשטאָנען ארום איהר. געקוקט ווי זי וויינט און ווישט זיך די רויטע אויגען מיט א גאָרטיכעלע.

די אלמנה האָט זי גאָר ניט געזעהן. און מ'האָט געווארט צו זעהן וואָס עס וועט זיין ווען זי וועט זי באַמערקען...

מ'האָט אַראָבעלפֿאָזט דעם אַרון אין קבר און פאַרשפּאַטען די גרוב.

— יתגדל ויתקדש שמייה רבא — האָט דאָס עלטערע אינגעל נאָכגעזאָגט קדיש מיט אַן ענגלישען אַקצענט.

— „מאַמא, הו איז דהאַט וואומען קרייאַינג?“ — האָט ער געפרעגט ביי דער וויינענדיגער מוטער נאָכ'ן אַבזאָגען קדיש. און דער אינגערער נאָך איהם :

— הו איז שי עניוויי? ... זעה ווי זי וויינט.

די מיסעס ביילין האָט אויפגעהויבען איהרע אויגען צו דער וויינענדיגער פרוי און זי אָנגעקוקט... זי האָט זי ניט געקענט. און פֿלוצלינג האָט זי געלאָזען איהרע אויגען ארומקוקען דער פרוי'ס קערפער... זי איז נאָך בלייבער געוואָרען און ס'האָט אויסגעזעהן, אַז אַט פאַלט זי אריין מיט איהרע נעגעל דער מיידעל אין די אוי-גען אריין.

די וואָס האָבען דאָס צוגעזעהן זיינען געשטאַנען געשפּאַנט און דעם קאָפּ אומגערעהט פון איהר צו דער מיידעל און פון דער מיידעל צו איהר.

נאָר מיט דעם לעצטען פונק כח האָט זיך די אלמנה איינגע-האַלטען. פֿלוצלינג זיך געגעבען א גלייך אויס און מיט אַ האַלב-טויטען שמייכעל געענטפערט איהר זוהן :

— זי איז... ז'איז... דעם טאַטענ'ס אַ... פֿלימעניצע...

— אַ פֿלימעניצע! אַ פֿלימעניצע! — האָט זיך צוטראָגען

איבער'ן בית עולם אַ הוזשעריי...

דאָס וויינענדיגע מיידעל, איז דער אלמנה אויפ'ן האַלז געפאַלען און ביידע האָבען אויסגעבראַכען אין אַ שותפות'דיגען געוויין.

קום צו מיר אין דער היים, קום מיין קינד — האָט זי איהר אין אויער אַריינגע'סוד'עט — קום, און איך וועל האָרדוען מיכל'ס נאָך אַ קינד...

דאָס מיידעל איז זיך פערנאָנגען אין אַ היסטערישען שלוכ-
צען און די אלמנה האָט זי נעטרייסט מיט אַ פאָר נוטע ווערטער.
פריינד פון דער פאמיליע האָבען זיך געלאָזען צו די שווארצע
קארעטען.

דעם טויטענ'ס אַ ברודער האָט געהאַלפּען די אלמנה מיט די
קינדער אריין אין קארעט און נאָכדעם זיך געווענדעט צו דער
מיידעל :

— קומט, פאָהרט מיט מיר.

דאָס מיידעל האָט איהם אָנגעקוקט, זיין פנים איז איהר ניט
געפעלען. און אַ וויינענדיגע איז זי אליין אוועק צום קאר...

דער טאָסט.

דער באַנקעט זאל האָט געלויכטען, אויף די ווייס-פאַרשפרייטע טישען איז געווען אָנגעשטעלט וויין, בלומען און פרוכטען. דעם באַנקעט האָבען די היגע שריפטשטעלער געמאַכט פאַר'ן ניי-אָנגעקומענעם דיכטער הלוי, אַ גראַציעזער בחור פון עטליכע און צוואַנציג יאָהר.

ער איז געזעסען אויבען-אָן, ווי אַ חתן-בחור, אַרום איהם די יונגע דיכטער, לויט'ן ראַנג און אַנערקענונג...

איינער פון די שריפטשטעלער, אַ פאַרמיטלער פון די צוויי דורות, אַלטע און יונגע, האָט געהאַלטען אַ צעטעל מיט אויפ-געשריבענע נעמען פון די וואָס האָבען באַדאַרפט האַלטען טאָסט-רעדען פאַר'ן נייעם דיכטער.

ס'האַבען אָנגעהויבען פאַלען פון די ליפען אַ טאָסט נאָך אַ טאָסט מיט לויבגעזאַנגען. ווער ס'האַט אָנגעהויבען מיט חוצפה און ווער אַ דערצימערטער. דאָ איינער מיט אַ באַסאָווער שטים און אַ צווייטער מיט אַ סאָפּראַן.

דער דיכטער אַליין איז געזעסען נערווען, געריהרט און זיך פאַרגענומען צו שרייבען לויטער גוטע, שענהע ליעדער... יא, ער וועט זיכער נאָכקומען זייערע לויבגעזאַנגען... ער האָט גלייך דערפיהלט אַ לייעבע צו אַמעריקאַ, צום לאַנד, וואו מ'מאַכט באַנ-קעטען און מ'ווערט גלייך פּאָפּולער... און אזוי ווי די „גרויסע טאַטעס" האָט ער געהאַלטען אַ רעדע: ער איז צופיעל גע-ריהרט פון דעם אַווענד וואָס ער האָט ניט פאַרדיענט. די טרע-רען האָבען איהם געשטיקט אין האַלז און ער האָט קיין ווערטער

ניט געקענט געפינען צו דאַנקען זיי פאַר דעם וואַרעמע, ליעבען אויפנעהם.

נאָך די אָפיציעלע טאָסטען און פייערליכקייט, האָט מען גע-
נומען שענקען אויפּמערקזאמקייט די דאמען, וואס זיינען געזעסען
די גאַנצע צייט ווי פאַרלאָרענע שעפּסעלאַך און זיך געלאנגוויי-
ליגט.

זיי זיינען אויך געקומען מקבל פנים זיין דעם דיכטער; זיך
געוואַשען און געפּוצט, נייע קליידער זיך גענעהט און איהם אַנט-
קעגען געבראַכט פּרישע פנים'ער, שמייכלדיגע מיילער, גוטע
בליקען, געבלויזטע העלזער און ווייכע אָרעמס, און אַהן ווערטער
געזאָגט: נא, נעהם, דו, אונזער דיכטער! דו קינד פון גאָט'ס
גענאָד! מתנות, מתנות קומען מיר דיר שענקען! ... זעהסט ווי
מיינע אָרעמס זיינען ווייס און שלאַנק? דאָס זיינען דיר אַרומ-
צונעהמען, מיין דיכטער! זעהסט, ווי מיינע צייהן גלאַנצען
ווייס און שאַרף? דאָס איז אין דיין פעסטען האַלז
זיך איינצובייסען, מיין דיכטער! און זעהסט, ווי מיינע ווייכע
אַקסעל בויגען זיך געהאַרכזאַם? דאָס איז פאַר דיר, מיין דיכ-
טער! וועל איך? וועל איך? וועל איך די אויסגעקליעבענע
זיין?

און הלוי האָט פאַר אַלץ געדאַנקט, געדאַנקט אויפריכטיג,
מיט'ן גאַנצען האַרצען, די חברים פאַר די טאָסטען, די מיידלאַך
פאַר די שענהע מתנות... און יעדען די האַנד געדריקט און יעדען
מיט די אויגען גוטס צוגעזאָגט.

נאָך די, פון וועמען ער האָט געהערט גוטס און ביז און גע-
וואַלט זעהן, איז ניט געקומען. זי האָט זיך אויסבאַהאַלטען, גע-
זוכט עפעסט...

אַז ס'האָט זיך אַריינגעלאָזען אין זאַל אַ בלאַס-טונקלע
דאמע אין שוואַרצען זייד מיט אַ קלונען טראָט האָט ער געוואוסט,
אַז דאָס איז זי, און דאָס האַרץ האָט אָנגעהויבען גיכער אין איהם
דאָס בלוט צו טרייבען...

„צילח, צילח זיידעל!“ — האָבען זי אַ סך שטימען מיט

אמאל א רופ געמאן, — „קומט אהער, מיר'ן אייך באקענען מיט'ן נייעם דיכטער הלוי!“

צילה האָט אָבער בלויז אַ מאַך געמאָן מיט דער האַנד, אז זי וועט באַלד צוקומען און דערווייַל בלומר'שט אויפמערק-זאם זיך צוגעהערט צו אַ פּאָר באקאנטע. הלוי האָט פארשטאַנען, אז זי זוכט עפעקט, און ער האָט זיך איינגעהערט צו אַ ליעד, וואָס איינער האָט פאר איהם געלייענט אויסוועניג כסדר, פאַרגעסענ-דיג דאָ אַ שורה און דאָ אַ וואָרט. ס'האָט איהם ניט אויסגעמאַכט, דערווייַל האָט ער באַטראַכט ציל'ה'ן. איהר פיינעם, טונקעלען פנים, עטוואָס פאַרעלטערט, די קלוגע, טונקעלע אויגען, מיט צער און לייערנשאפט אויסגעמישט. איהר שלאַנקייט האָט זיך בולט אנגעזעהן דורך דעם שוואַרצען זייד. די ציערונג וואָס זי האָט געטראָגען האָט כאַראַקטערעזירט איהרע שטימונגען: אַ בראַש, אַ קאַפּ פון אַ ספינקס אויף גרינעם ענאַמעל, אַ האַלז-קייטעל אין רוימישען גאַלד געוועכט, ווי די שופען פון אַ שלאַנג; אויף די דינע שאַקאַלאַר הענטלאַך האָט זי געטראָגען אַ פּאָר רינגען פון אַן אלטמאָדישען סטיל, און פון די שמאַלע אַקסעל איז אַראָפּגעהאַנגען אַ זיידענער שאַל אין אַריענטאַלישע פאַרבען. אין גאַנצען גע-נומען האָט זי אויסגעזעהן, ווי אַן עקזאָטישע, מיסטישע בראַנז טאַטועטקע פון אַקאַפּריזנעם קינסטלער אויסגעגאַסען.

הלוי האָט צו זיך געזאָגט: „זי איז אַ קינסטלערין. אַן אַנדערע מיט איהר אויסזעהן וואָלט געווען מיאוס, נאָר זי איז דאָ די שעהנסטע“...

אָהן צערעמאָניעס איז ער צוגעגאַנגען צו איהר, זיך פּאָר-געשטעלט, שטאַלץ ווי איינער פון אַ פּעדעסטאַל געהט אַרונטער, און זאָגט צו דער פּרוי: „זעהסט, איך בין צו דיר געקומען פון דער הויך און בויג זיך פאַר דיר, ווייַל דו ביסט אַ שעהנע פּרוי!“ זיי האָבען זיך אָנגעקוקט, זיין בליק איז געווען ווייך פונ'ם וויין און אַנטציונג, איהרער — טייוועלש שוואַרץ.

— איך האָב געהערט, אז איהר שרייבט ליעדער, קאָלעגין ציל'ה? אינטערעסאַנט! אַ מיידעל וואָס שרייבט ליעדער!

— און וואָס טוט איהר, איהר גראַוירט אייערע ליעדער אויף העלפאַנט-ביין? אָדער איהר קריצט זיי אין גאַלד? איהר שרייבט און מעקט און שרייבט איבער ביז איהר קריגט דעם גע-ווינשטען קלאַנג, נישט אזוי? און אז דער רעדאַקטאָר וויל, בראַ-קירט ער זיי אויס. יאָ, אזוי איז עס דאָך?

הלוי איז געווען צופיעל פארווירט פונ'ם וויין און לויבגע-זאנגען צו קענען כאַפּען איהר בייסיגען טאָן, מיט וועלכען זי האָט געוואָלט צוריקשטויסען זיין נישט-חבר'שאַפטליכען „קאַלעגין צילה“.

ער האָט געלאַכט, איהם איז דאָס געפעלען. כאַראַקטער, האָט ער געקלעהרט, זי האָט כאַראַקטער!

שפעטער, ווען זי האָט אויך געטרונקען וויין, איז זי גע-וואָרען אַביסעל ווייבליכער, געלאַכט, געזונגען און קאָקעטירט אויף איהר שטייגער.

הלוי האָט אָנגעגאַסען צוויי פּולע גלעזלאַך וויין און איהר געבעטען טרינקען מיט איהם אַ טאַסט.

— אויף וואָס טרינקען מיר? — האָט צילה אַרויספּאָדע-רענדיג איהם געלאַכט אין די אויגען אַרײַן.

— אז דו זאָלסט זיין מיינע! — האָט הלוי אַרויסגעזאָגט שטיל, אָבער מיט אַ פעסטער שטים און געוואָלט צוטראַגען דאָס גלעזעל וויין צו די ליפּען.

מיט אַ שנעלער באַוועגונג פון אַ חיה, האָט צילה איהם אַרויסגעשטויסען דאָס גלעזעל פון דער האַנט, דער וויין האָט זיך אויפ'ן פּאָל אויסגעגאַסען און דאָס גלעזעל איז צובראָכען גע-וואָרען.

ביידע זיינען געבליבען דערשראָקענע, הלוי מיט אַ געפיהל פון אָבערגלויבען און צילה מיט אַ מיידעלשען שרעק...

דעם גאַנצען אָווענד נאָך דעם, האָט צילה געקוקט אויף הלוי'ן מיט אַנטזיקונג. עס איז איהר געפעלען זיין פרייע חוצפה... האָט דען דאָס ניט יעדער קאַלעגע דיכטער די אויגענע ווערטער פאַרשווייגען אויף אַ מיאוס'ערען שטייגער... אזוי דאַרפען

קינסטלער זיין, קינסטלער כאפען נישט... און פרעסען נישט...
 זיי נעהמען מענשען און זאכען רוחיג און שעהן.
 און הלוי איז איהר נאָכגעגאָנגען דעם גאַנצען אָווענד מיט
 צוויי כוס'עס וויין ; איהם האָט דאָך געמוזט געלינגען זיין טאַסט...
 און ווידער אמאָל זיינען זיי ביידע געשטאַנען מיט צוויי כוס'עס
 וויין, פנים אל פנים און ווידער אמאָל האָט זי טראָציק איהם ארויס-
 געפאָדערט :

— אויף וואָס טרינקען מיר ?

— אז איד זאָל זיין דיינער ! — האָט ער אונטערגעבען גע-
 ענטפערט.

און צי'לה האָט לאַנגזאַם אויסגעטרונגען דעם כוס וויין ביז'ן
 דעק.

אין צוואנציג יאָהר ארום.

זיי זיינען ביידע געזעסען אין א דערבייאונגען פארק. ער האָט זי געקושט און זי, די שטילע, פרומע שבע האָט זיך ניט געוועהרט. ער, הענעך, איז איהר חתן; היינט אָווענד געזעגענען זיי זיך און מאָרגען פריה פארלאָזט ער אויך א יאָהר צייט אמעריקא. איבעראַיאָהר קומט ער צוריק און זיי וועלען חתונה האָבען. אַלץ איז געווען קלאָהר, זיכער און באַשטימט. נאָר שבע האָט געוויינט... דאָס האַרץ האָט איהר שלעכטס פאַרגעזאָגט, אַ מיי-דעל'ס האַרץ...

— הענעך, דו וועסט מיך פאַרנעסען — האָט שבע זיך אין איהם געטוליעט.

— איך דיך פאַרגעסען? שבע! ביזט דאָך מיין כלה.

האָט שבע געשמייכעלט דורך פאַרטערטע אויגען.

— זאָלסט מיר שרייבען יעדען טאָג, הערסט הענעך, אַלע טאָג אַ בריוועלע.

— ווי דען? זיכער, ביזט דאָך מיר מיין גאַנץ לעבען, מיין נשמה, און דו, שבע'לע, זאָלסט מיך אויך ניט פאַרגעסען.

— איך דיך פאַרגעסען? זאָל גאָט אָפּהיטען! ניין, ניין, איך האָב ניט געמיינט גאָט... — האָט זיך שבע פאַרענטפערט, רויטווערענדיג.

— איך האָב דיר געזאָגט, שבע'לע, אַז דו מענסט גלויבען ביז דו וועסט זיך אַליין איבערצייגען...

— ביזט אַזא וואוילער, הענעך!

האָט הענעך זי ווידער געקושט און עס איז איהם געווען, אי

טרויעריג, אי גוט אויפ'ן הארצען. עפעס היינט אָווענד, איז ער אַליין ניט געווען זיכער, צי איז טאַקע ניטאָ א גאָט אין הימעל... און עס האָט איהם גראָד הנאה געטאָן וואָס שבע גלויבט יאָ... ער האָט געפיהלט, אז מחמת זי גלויבט יאָ, וועט זי אָן איהם ניט פאַר-געסען..

יאָ, שבע'ן מעג מען גלויבען און טרויען. און וועגען זיך איז ער דאָך זיכער... ער האָט קיינמאָל אזוי שטאַרק א מיידעל ניט לייעב געהאַט.

— הענעך !

— יאָ, מיין לעבען.

— אז דו וועסט צוריק קומען, זאָלסטו מיר ברענגען היימישע גאָפעל-מעסער.

— געוויס, און וואָס נאָך ?

— און פון פאַריז זאָלסטו מיר מיטברענגען אַן אַנדענקען זיידענע שפיצען און אַ שעהנע בראַשקע — האָט זיך שבע גע-רויטעלט וואָס זי בעט כלה-מתנות.

— אודאי, און אַ שנירעל קרעלען וועל איך דיר אויך ברענגען.

— און דו וועסט צופאַהרען קיין טאָווריג זיך זעהן מיט מיין

שוועסטער ?

— זיכער, ווי דען ?

עס האָט אָנגעהויבען שפּריצען אַ דרייבנער הערבסט-רעגען, און זיי האָבען געמוזט פאַרלאָזען דעם פאַרק. האָט ער זי געבעטען :

— קום ארויף צו דיר אין צימער.

— איך קען ניט, הענעך, איך האָב מורא פאַר דער מאַמען...

— מיר זיינען דאָך התן-כלה.

— יאָ, אָבער די מאַמע ווייסט ניט. זי האָט מורא פאַר דיר.

אז דו האָסט אַנומעלט פאַר איהר אָנגעהויבען ריידען וועגען „אויס-לייזען די וועלט" און „כאַפּרייען די מענשען", איז זי פאַרציטערט

געוואָרען. און, אז דו רעדסט וועגען גאָט, פלאַצט זי ממש פון כעס און האַרצוועהטאָג.

— נו, און דו, שבע ?

— איך האָב ניט מורא. איך מײן, אז אפשר ביזטו גערעכט...
א רעגען האָט אָנגעהויבען פּאַטשען אין די פּנים'ער. דאָס
הויז, וואו זי האָט געוואוינט, איז געשטאַנען דערנעבען דעם פּאַרק
און ער האָט זי צוגעפיהרט.

זי האָט זעהר שטאַרק געוואָלט איהם זאָגען, אז זי וועט זיכער
די גאַנצע נאַכט טראַכטען פון איהם. נאָר דאָס לשון האָט איהר
אָפּגענומען... זי האָט זיך געראַנגעלט, געוואָלט גראַד זיין פּאַר-
שייט... און איהם דאָס זאָגען, אָט ווייל איהם... און ער וועט זי
אפשר דערפאַר דאָס גאַנצע יאָהר געדענקען... נו, האָט זיך די צונג
איינגע'עקשנ'ט און ניט געוואָלט. און מחמת זי האָט איהם ניט
געקאַנט זאָגען, אז זי וועט די גאַנצע נאַכט פון איהם טראַכטען,
האָט זי נאָר ניט געזאָגט...

— פאַרפעהל ניט קומען מאַרגען צום שיף!...

— יא, אוראי...

אויף מאַרגען ביים שיף איז געווען אַ טומעל, אַ הויז און
זיי האָבען גאָרניט געקענט ריידען. עס איז געוואָרען אַ קושעריי
און שבע האָט אָפּגעוואַרט אויף לעצט.

אויפ'ן וועג אַהיים האָט דער מוזיק איהר געדערהט ווי אַ
שפינדעל אין אַ וועב-מאַשין: אַ יאָהר... אין אַ יאָהר אַרום...
איבער אַ יאָהר... אין חודש... צוויי חדשים... דריי... זעקס... ניין...
און צוועלף! אַה, גוואַלד! אָט געדענקט זי ניט ווי ער האָט
אויסגעזעהן!... יא, זי געדענקט... הויך, מיט שוואַרצע אויגען
און די הענט גלעטען ווי זייד... און ער שמייכעלט קלוג און האָט אַ
גאַלדען האַרץ... און בעת ער קושט, פאַרטרויט ער מיט'ן קוש אַ
סוד...

דאָס איז געווען מיט צוואַנציג יאָהר צוריק...

און היינט, אין צוואַנציג יאָהר אַרום, אז שבע'ן ווערט אומער
טיג, געהט זי צו אין פּאַרק, וואו זיי זיינען דעם לעצטען אָוועג
געזעסען און זי דערמאָנט זיך וואָרט פאַר וואָרט... די גאַנצע

צוואנציג יאָהר זיינען דאָך אַוועק ווי דאָס ערשטע יאָהר... איין חודש, צוויי חדשים... דריי... זעקס... ניין... און צוועלף.

די האָר זיינען גרוי, די אויגען ווייסט, דאָס האַרץ אויסגע- בענקט... אַן אַלטע... אַן אומעטיגע... אַן איינגע'עקשנ'טע... דער מאַמען אין קבר געטריבען... אָבער זי וואַרט... איין חודש, צוויי... דריי... זעקס... ניין... און צוועלף חדשים... ער וועט קומען...

אין פאַרלויה פון די צוואנציג יאָהר, האָט זי געוואוסט אויף אַזוי פיעל פון איהם: ער האָט אין אייראָפּא חתונה געהאַט, ווידער אַמאָל געקומען קיין אַמעריקא און דאָ געלעבט אין פרייע באַציהונגען מיט פאַרשיידענע פרויען. זי האָט זיך אויסבאַהאַלטען, געלעבט אָפּגעזונדערט אין האַרץ-וועהטאָג און ביזן...

וועגני מענשען זיינען פאַרבליבען, וואָס האָבען געוואוסט וואָס מיט צוואנציג יאָהר צוריק איז געווען... זי האָט מעהר ניט גע- וואוסט וואו ער איז אַהין געקומען און געווארט איין חודש, צוויי חדשים... דריי... זעקס... ניין... און צוועלף.

און אז אַן אומעט און שטאַרקער בענקען איז זי באַפאַלען איז זי געגאַנגען אין פאַרק... די זעלביגע באַנק איז נאָך געשטאַנען אויף איהר אָרט... איז די באַנק געווען אַ ליידיגע האָט זי זיך אַנידערגעזעצט און ס'איז פאַר איהר געוואָרען מיט צוואנציג יאָהר צוריק... איז ווער געזעסען, האָט זי פאַרדראָסען וואָס אַנדערע מענ- שען אונטערשטעהען זיך נאָר זעצען אויף דער באַנק. אָפט איז איהר דאָס האַרץ ווייך געוואָרען און זי האָט רחמנות געקראָגען אויף דעם מיידעל וואָס איז אויף דער באַנק געזעסען... זי וואָלט צוגעהן און איהר וואַרנען, אַז אויף דער באַנק טאָר מען ניט זיצען, אַן אומגליק קאָן געשעהן...

פאַרנאַנגענע וואָך האָט זי געזעהן אַ פינף און פערציג יעה- ריגען מאַן אַרומשפּאַצירען איבער'ן פאַרק, זי וואָלט געשוואָרען, אַז דאָס איז געווען הענעך... נאָר ס'איז דאָך ניט געווען ער. ער וואָלט זי דאָך דערקענט... און דער איז געווען אַ פעטער, אויסגעזעהן אַלט און מיט אַ מאָדנער מינע, ס'האָט ניט געקאָנט זיין הענעך...

זינט יענעם אָווענט איז זי יעדען אויפֿדערנאַכט אומגענאַנִי
גען איבער'ן פֿאַרק... אפשר וועט זי איהם נאָך אַ מאָל באַגעגענען.
ער דערמאָנט איהר אזוי אָן הענעך'ן... אפשר זעהט שוין הענעך
היינט אויך אזוי אויס...

און נאָך אַן אווענט האָט זי געזעהן אומשפּאַצירען דעם מאַן.
יאָ, זי וואָלט שווערען, אַז דאָס איז ער, הענעך, הענעך אין צוואַנציג
יאהר ארום. נאָך פֿאַרוואַס זעהט ער זי ניט? זי איז איהם דאָך אזוי
נאָהנט פֿאַרבייגעגאַנגען... דאָס האַרץ האָט אין איהר שיער ניט
אויפֿגעהערט קלאַפען... נאָך אַ מאָל פֿאַרביי געגאַנגען... זי האָט
איהם אין די אויגען אַריינגעקוקט און ער האָט זי ניט דערקענט.
קאָן דאָס מעגליך זיין? ... אָט קוקט ער זי אָן מיט אויגען וואָס
פֿרעגען: אידענע וואָס קוקט איהר אזוי אויף מיר? ...
— הענעך! — איז איהר דער נאָמען פֿון די ליפֿען אַראָפֿֿ
געפֿאַלען.

דער פינף און פֿערציג יעהריגער מאַן אין'ם פֿרעמדען פֿאַר-
קעל איז אויפֿגעשפּרונגען:

הענעך? ! יאָהרען און יאָהרען אז ער האָט דעם נאָמען ניט
געעהרט, ווער, אויסער זיין מאַמע האָט איהם ווען עס איז גערופֿען
הענעך? ... אין רוסלאַנד האָט מען איהם גערופֿען גענריך, אין
פֿאַרזי אַנרי, און דאָ אין אַמעריקאַ הענרי. אָבער הענעך, ווער
אין גאָט'ס נאָמען קאָן דאָס זיין? ... אַן אַלטע אידענע, רופֿט איהם
אָן אין אַ פֿאַרק הענעך! ... איז זיין מאַמע פֿון קבר אויפֿגעשטאַנען?
הענעך, דאָס בין איך שבע.

— שבע! ווער שבע?

— איך שבע, דיין כּלח.

— איהר זענט שבע? ... ניין, שבע איז געווען אַ יונגינקע
מיט בלאַנדע האָר און בלויע אויגען!

— ביזטו דען ווי געווען הענעך? ביזט אויך געווען אַ יונגער...

— יאָ, טאַקע שבע! דיין קול! ... קום אַהער זעז זיך שבע,

וואָס מאַכסטו? ...

— זעהסט דאָך! — האָט זי שטיל געענטפֿערט. נאָר אַ

סקרוך ווי פונ'ם קבר איז איהם אריבער איבער אלע אברים פונ'ם
„זעהסט דאך“.

— לאָמיר זיך זעצען שבע, דערצעהל מיר אלץ...

— אָט, קום אויף יענער באַנק...

זיי האָבען זיך געזעצט. הענעך האָט מיט אַן איינגעהאַל-
טענעם האַרץ-קלאַפען געשוויגען.

— פאַרוואָס האָסטו מיר ניט געשריבען ?

— זאָל איך געדיינקען אין צוואַנציג יאהר אַרום, פאַרוואָס

איך האָב דיר מיט צוואַנציג יאהר צוריק ניט געשריבען ?

— איך געדיינק אלץ :

— אָט אויף דער אייגענער באַנק זיינען מיר געזעסען, ס'איז

אויך געווען סוף יאָהר... דו האָסט זיך מיט מיר געזעגענט און איך

האָב דיך געבעטען בריינגען היימישע גאַפּעל-מעסער, זיידענע

שפיצען און אַ בראַשקע, אז דו וועסט צוריק קומען. און דו האָסט

מיר נאָך צוגעזאָגט בריינגען אַ שנרעל קרעלען אויך...

— און דו געדיינקסט דאָס אלץ ביז אויף היינטיגען טאָג ?

שבע, ס'איז דאָך שוין אפשר אַ צוואַנציג יאָהר !...

— יאָ, טאַקע צוואַנציג יאָהר און איך געדיינק דאָס ווי

נעכטען וואָלט דאָס געווען...

דער פרעמדער פינף און פערציג יעהריגער מאַן האָט ניט

געוואוסט וואס צו זאגען דער אלטער שבע'ן וואס האָט אלץ געדיינקט

ווי נעכטען וואָלט דאָס געווען...

— און אין טאוורג ביי דער שוועסטער ביזטו אויך ניט

צוגעפאָהרען ? ...

— שבע, לאָמיר רעדען פון וואָס היינט איז. דערצעהל מיר

בעסער... דערצעהל... האָסטו חתונה געהאַט ? ...

— חלילה, איך האָב דאָך דיר געזאָגט, אז איך וועל אויף

דיר ווארטען, געדיינקסט ניט ? אָט יענעם אווענד פאַר דיין אוועק-

פאָהרען ? ...

— שבע, איך בעט דיך, לאָז אָפּ, וואס ס'איז געווען אמאָל,

היינט בין איך שוין אן עלטערער מענש, איך האָב שוין אַ טאַכטער..
ווי דו ביזט אַמאָל געווען... זי איז היינט אַ כלה...

— אַ כלה! — האָט זיך שבע אַ כאַפּ געטאָן — אַ כלה, זעה
נאָר אז איהר חתן זאָל ניט אוועקפאָהרען פון אַמעריקא...
און דער עלטערער הענעך, דער אַמאָליגער גענריך, אַנרי אָדער
הענרי איז פאַרציטערט געוואָרען פון דער וואַרנונג... טרערען
האַבען זיך איהם געשטעלט אין די אויגען און ער האָט געוואָלט
זאָגען: זאָל גאָט היטען...

— מסתמא האָט גאָט אזוי געוואָלט שבע...
— גאָט? ! — האָט זי אַ געשריי געטאָן — ס'איז דאָך ניטאָ
קיין גאָט !

— שבע, שבע, וואָס ווייסען מיר? ...
— ניין, הענעך, קיין גאָט איז ניטאָ, ביזט געווען גערעכט...
— שבע, קום צו מיר אהיים, איך וועל דיך באַסקענען מיט
מיין ווייב און קינד...

— וואָס וועל איך טאָן ביי דיר אין דער היים?
אָט דאָ וואוין איך אין דעם זעלביגען הויז, געריינקסט ?
— שבע, לאָמיר זיין פריינד, שבע, איך כעט דיך, האָב אויף
מיר רחמנות.

און אז הענעך האָט געבעטען רחמנות, האָט זי אָנגעשפּאַרט איהר
גרויען קאָפּ אָן זיין אַקסעל און טרערען צוואַנציג יאָהר אַלט
האַבען זיך דערשלאָגען צום אויג...

ער האָט איהר געקושט מיט חרטה אויף וואָס ער האָט געטון
און שבע האָט זיך צוואווייגט. דאָס ערשטע מאָל, אין צוואַנציג
יאָהר ארום.

אינהאלט :

ערשטע אבטיילונג — מאַדנע מענשען

זייט	
8	א דאלאר
25	די אילווייע
33	מיינע...
38	א ביטער שפּאַס
46	האנאלע
52	שאַלימא
59	די עלטסטע מאַכטער
66	א מאַדנע הויז
81	דרך ארץ
87	מטושטש

צווייטע אבטיילונג — יחום

97	יחום
104	דער אלטער שלמה אורדאנק
112	אויף דער עלטער
120	דאָס הויז מיט'ן גרינעם גאַניק
129	א היימישע פאַמיליע
135	עלענדע קינדער
156	מאָדע ראָדע'ס טעכטערל

דריטע אבטיילונג — די וואָס שווייגען

169	א דאַמסקער שניידער
176	די יונגע מומע
182	דער שמעטערלינג
189	אסתר
196	ס'פרעסטעלט
201	דער באַרג־גויסט
208	הערינג
215	א קאָונער איד
220	די ברוגז'ע
231	דער אַנגעפודערטער מת
235	אויפ'ן בית עולם
240	דער מאַסט
245	אין צוואַנציג יאָהר אַרום

